Mario Vargas Llosa

ISTORIA LUI MAYTA

DOMNIŞOARA DIN TACNA

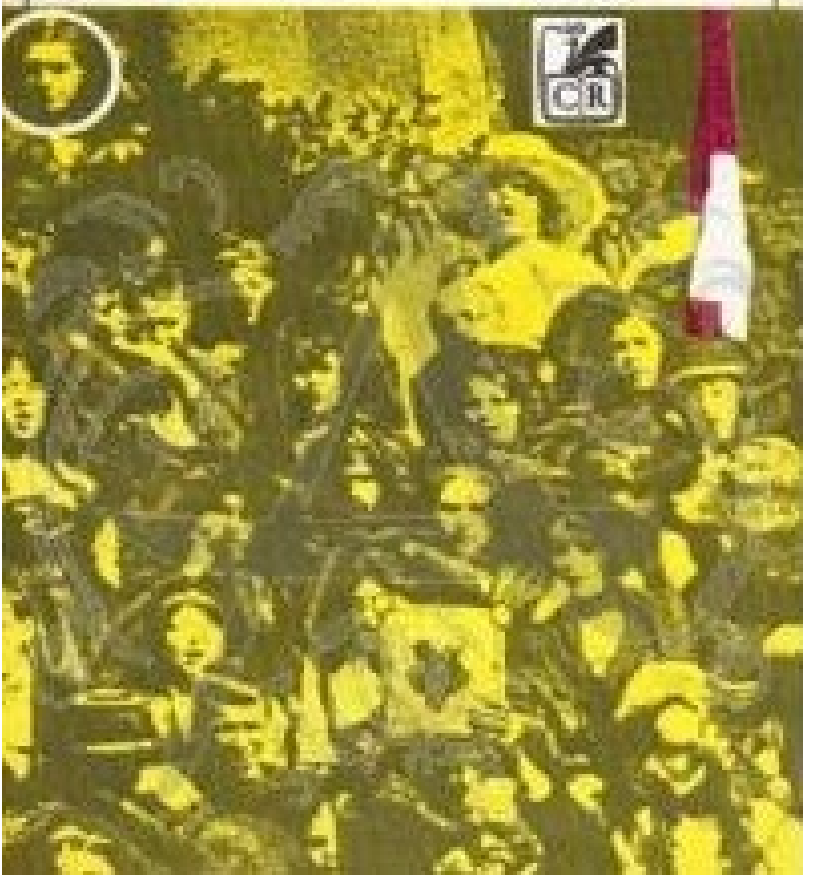

MARIO VARGAS LLOSA

ISTORIA LUI MAYTA

roman

*

DOMNIŞOARA DIN TACNA

piesă de teatru

Traducere de Mihai Cantuniari

EDITURA CARTEA ROMÂNEASCĂ
1991

Cuprins

ISTORIA LUI MAYTA.....4

DOMNIŞOARA DIN TACNA.....351

ISTORIA LUI MAYTA

Roman

I

ALERGATUL dis-de-dimineaţă pe Malecón de Barranco, atunci când umezeala nopţii îmbibă încă aerul, şi face ca străzile să fie lunecoase şi lucii, este un fel potrivit de a-ţi începe ziua. Cerul e sur, chiar şi în toiul verii, fiindcă soarele nu se iveşte niciodată deasupra cartierului înainte de ora zece, şi ceaţa estompează marginea lucrurilor, silueta pescăruşilor, conturul pelicanului ce taie în zbor linia frântă a falezei. Marea – aşa îi spunem noi Pacificului – îţi apare plumburie, verde-închis, fumegândă, nărăvaşă, cu pete de spumă şi cu valuri ce înaintează ritmic spre mal, păstrând mereu aceeaşi distanţă între ele. Uneori, o bărcuţă de pescari se leagănă săltată de unde; alteori, o răbufnire de vânt goneşte norii şi dezvăluie hăt-departe La Punta şi insulele pământii San Lorenzo şi El Frontón. Este un peisaj frumos, cu condiţia să-ţi aţinteşti privirea la elemente şi la păsări. Fiindcă tot ce a făcut omul, în schimb, e urât.

Sunt urâte casele acestea, imitaţii după imitaţii, pe care frica le îngrădeşte şi le înăbuşă cu grilaje, ziduri, sirene, reflectoare. Antenele de televiziune zbârlesc în aer un hăţiş spectral. Sunt urâte gunoaiele, aruncate peste balustrada cheiului Malecón şi împrăştiate pe faleză. Ce anume a făcut ca în această porţiune a oraşului, cu perspectiva ei minunată, să apară asemenea hidoşenii? Tembelismul. De ce oare stăpânii nu interzic servitorilor să le arunce lăturile aproape sub nas? Fiindcă ei ştiu prea-bine c-atunci le-ar azvârli servitorii vecinilor, sau grădinarii Parcului Barranco, ba până şi gunoierii, pe care îi văd, în vreme ce alerg, deşertându-şi tacticos pe povârnişul falezei pubelele pe care ar fi trebuit să le golească la crematoriul municipal. De-aceea s-au resemnat cu hoitarii, cu libărcile, cu guzganii şi cu duhoarea acestor grămezi de gunoaie pe care le-am văzut apărând, crescând, prăvălindu-se,

dimineaţă de dimineaţă pe când alergam, viziuni punctuale de câini vagabonzi scurmând prin slin. Scârnă şi ordură printre nori de muşte. Numai că (şi-aici e-aici) m-am obişnuit să văd în anii din urmă, pe lângă câinii vagabonzi, – copii vagabonzi, bătrâni vagabonzi, femei vagaboande, toţi scotocind febril maldărele de murdării în căutarea a ceva de mâncat. De vândut sau de îmbrăcat. Spectacolul mizeriei, odinioară apanajul exclusiv al mahalalelor şi-al suburbiilor, mai apoi al centrului, e acum al întregului oraş, incluzând zonele acestea – Miraflores. Barranco, San Isidro – rezidenţiale şi privilegiate. Dacă cineva trăieşte la Lima, atunci ori trebuie să se obişnuiască cu mizeria şi cu rapănul, ori să căpieze şi să-şi facă seama.

Dar sunt sigur că Mayta nu s-a obişnuit niciodată. La liceul Salezian, la plecare, înainte de-a se sui în autobuzul ce ne purta în cartierul Magdalena unde locuiam şi unul şi altul, dădea fuga să-i ducă lui *don* Medardo, un orb zdrenţăros pripăşit cu vioara-i dezacordată pe pragul bisericii Mariei Atotmilostiva, pâinea cu brânză ce alcătuia gustarea împărţită nouă de Părinţi în timpul ultimei recreaţii. Şi în fiecare luni îl miluia cu un *real*, pus deoparte desigur din pricăjiţii lui bani de buzunar primiţi duminica. Iar când ne pregăteam pentru prima comuniune, într-una din discuţiile catehetice, îl făcu să sară ars pe Părintele Luis trântindu-i de la obraz întrebarea „De ce există săraci şi bogaţi, Părinte? Nu suntem cu toţii fiii Bunului Dumnezeu?”. Vorbea întruna de săraci, de orbi, de schilozi, de orfani, de nebunii de pe stradă, şi ultima dată când l-am văzut, la mult timp după ce fuseserăm colegi salezieni, îşi reluă vechiul subiect, pe când beam împreună o cafea în piaţa San Martin: „Ai observat droaia de cerşetori din Lima? Îs mii şi mii.” Aşa că, înainte încă de năstruşnica lui grevă a foamei, în clasa noastră mulţi socoteau că se va face musai preot. Pe vremea aceea, preocuparea faţă de cei mizeri ni se părea un lucru de

domeniul aspiranţilor la tonsură, nu al revoluţionarilor. Pe-atunci ştiam multe despre religie, puţine despre politică şi absolut nimic despre revoluţie. Mayta era un bondoc cu părul creţ, cu platfus, cu strungăreaţă şi c-un mers răşchirat de parcă mereu ar fi marcat cu tălpile pe un cadran ora două fără zece. Umbla tot timpul în pantaloni scurţi, cu o jachetă flenduroasă, flocoasă şi verzulie, şi cu un fular friguros înfăşurat la gât până şi-n clasă. Tare îl mai luam în băşcălie că-l preocupau săracii, că ajuta la oficierea slujbei, că se ruga şi se închina cu atâta sârg, că juca mizerabil fotbal şi mai ales, că se numea Mayta. „Ia mai daţi-mi pace, bă, şi haliţi-vă mucii!”, se burzuluia în chip de represalii.

Oricât de modestă i-ar fi fost familia, el nu era totuşi nici pe departe cel mai sărăntoc din liceu. Între noi, elevii Salezianului, şi cei ai liceelor populare nu era mare deosebire, căci liceul nostru nu era unul de copii albi, precum Santa Maria sau Imaculata, ci de plozi trăgându-se din păturile sărace ale clasei mijlocii, fii de funcţionari, de militari, de modeşti patroni fără noroc în viaţă, de meseriaşi şi chiar de muncitori calificaţi. Printre noi găseai mai mulţi corciţi *cholos* decât albi, găseai chinezi şi-o sumedenie de amestecuri rasiale care de care mai fistichii: *zambitos, niseis, sacalaguas* şi, desigur, foarte mulţi indieni. Dar, deşi o mulţime de salezieni aveau pielea smeadă, pometii proeminenţi, nasul teşit şi părul sârmos, totuşi singurul de care-mi amintesc având nume indian neaoş era Mayta. De fapt n-avea deloc mai mult sânge indian decât oricare altul dintre noi, iar pielea lui pal-verzuie, părul lui creţ şi trăsăturile-i toate erau cele ale peruanului cel mai răspândit: metisul. Locuia cum dai colţul bisericii parohiale Magdalena, într-o coşmelie cam îngustă, cu varul căzut şi fără grădină, pe care am cunoscut-o foarte bine căci o lună întreagă m-am dus acolo în fiecare după-masă ca să citim împreună, cu voce tare,

Contele de Monte-Cristo, roman pe care-l primisem cadou de ziua mea şi care ne-a încântat pe amândoi. Maică-sa era infirmieră la o maternitate şi mai făcea injecţii şi pe la domiciliu. O vedeam de la gemuleţul autobuzului, când îi deschidea uşa lui Mayta. Era o doamnă trupeşă, cu părul cărunt, şi care-şi săruta fiul la repezeală, de parcă ar fi fost mereu pe picior de plecare. Pe taică-su însă nu l-am văzut niciodată şi eram convins că nici nu exista, deşi Mayta se jura pe toţi sfinţii că era totdeauna pe drumuri din cauza meseriei lui de inginer – profesia cea mai bine-văzută pe atunci.

Am terminat de alergat. Douăzeci de minute dus-întors între parcul Salazar şi casa mea e un timp respectabil. Or, pe când alergam, am izbutit să uit că alerg şi am reînviat orele de clasă la Salezian şi mutra gravă a lui Mayta, umbletu-i răşchirat şi glasu-i de ţignal. Iată-l, îl văd, îl aud, şi voi continua să-l văd şi să-l aud pe când mi se normalizează respiraţia, răsfoiesc ziarul, iau micul dejun, mă duşez şi mă apuc de lucru.

Când i-a murit mama – noi, copiii, eram într-a treia gimnazială –, Mayta a fost adoptat de o mătuşă care-i era şi naşă. Vorbea despre ea cu multă duioşie şi ne povestea cum primea de la ea daruri de Crăciun şi de ziua numelui şi cum îl ducea câteodată şi la cinema. Trebuie că era într-adevăr o cucoană foarte cumsecade, din moment ce afecţiunea dintre el şi *dona* Josefa n-a avut nimic **de** suferit nici după ce Mayta se emancipase şi trăia pe picioarele lui. În pofida tuturor belelelor şi neajunsurilor din viaţa lui, a continuat s-o viziteze neabătut de-a lungul anilor, şi tot la dânsa acasă a avut loc întâlnirea de pomină cu Vallejos.

Cum o fi arătând acum, la un sfert de veac de la petrecerea aceea, *dona* Josefa Arrisueno? Îmi pun întrebarea de când am vorbit cu dânsa la telefon şi, forjându-i întrucâtva neîncrederea, am convins-o să mă primească. Îmi pun întrebarea în continuare coborând din

autobuzul ce mă lasă la colţul bulevardului Republicii cu şoseaua Angamos, în imediata apropiere a cartierului Surquillo. Acesta-i un cartier bine-cunoscut mie. De puşti dădeam câte o raită pe-aici, cu prietenii, în seri de sărbătoare, să ne dăm mari şi tari cinstind o bere la Triumful, s-aducem pantofi la reparat şi haine la întors şi să vedem filme cu cow-boys la cinematografele lui incomode şi urât-mirositoare: Primăvara, Leoncio Prado, Maximil. Este unul din cele câteva cartiere din Lima care mai că nu s-au schimbat. E la fel de înţesat de cizmării, croitorii, fundături, tiparniţe cu zeţari ce mai culeg caracterele cu mâna, garaje municipale, bodegi cavernoase, băruleţe jalnice, depozite, dughene cu solduri, liote de derbedei pe la colţuri şi puştani ce bat mingea în plină stradă, fără să se sinchisească de maşini, de camioane şi de triciclurile vânzătorilor de îngheţată. Gloata de pe trotuare, căsuţele spelbe de un cat sau două, băltoacele uleioase par cele de-atunci, ca şi câinii famelici ce ţi se încurcă printre picioare. Numai că acum, în plus, aceste străzi, cândva doar golăneşti şi curvăsăreşti, au devenit azilul marihuanei şi-al cocainei. Aici se desfăşoară un trafic de droguri mai abitir ca-n Victoria, Rimac, Porvenir, sau în bidonvilurile mărginaşe. Noaptea, aceste răspântii leproase, aceste căsoaie sordide gemând de chiriaşi, aceste crâşme patetice devin „spelunci”, locuri unde se vând şi se cumpără „pacuri” de marihuana şi de cocaină, şi neîncetat forţele de ordine fac descinderi şi descoperă – în cele mai deochiate borte – laboratoarele primitive de prelucrat pasta bazică. Pe vremea petrecerii care a schimbat firul vieţii lui Mayta, toate acestea nici nu existau. Foarte puţină lume ştia pe-atunci la Lima să fumeze marihuana, iar cocaina era apanajul boemilor şi-al celor câteva localuri *boíles* de lux, ceva folosit doar de-o mână de noctambuli ca să se dreagă de mahmureala beţiei şi să-şi continue zaiafetul. Drogul era departe de-a ajunge

negoţul cel mai înfloritor al ţării şi de-a se răspândi ca pecinginea prin tot oraşul. Nimic însă nu răzbate acum la lumina zilei, pe când străbat strada Dante spre întretăierea cu strada González Prada, cum mai mult ca sigur c-a făcut şi Mayta în seara aceea de demult ca s-ajungă la casa mătuşii-naşe, de n-o fi venit cumva cu autobuzul sau cu tramvaiul, fiindcă în 1958 se mai hurducau încă tramvaie pe-aici pe unde trec acum în trombă automobilele de pe Zanjón. Era sleit de puteri, ameţit, cu un vag ţiuit în tâmple şi cu o poftă nebună de a-şi muia picioarele într-un lighean cu apă rece. Nu exista pe lume leac mai bun pentru oboseala trupului sau a sufletului: senzaţia aceea proaspătă şi lichidă a tălpilor, a gleznelor şi a degetelor de la picioare dizolva osteneala, descurajarea, proasta dispoziţie, ridica moralul. Bătuse străzile încă din zori, încercând să vândă „Voz Obrera” – „Glas Muncitoresc” – în piaţa Unirii, muncitorilor ce coborau din autobuze şi din tramvaie şi intrau în fabricile de pe şoseaua Argentina, apoi făcuse alte două curse dus-întors între odăiţa lui din strada Zepita şi piaţa Buenos Aires, în Cocharcas, ducând întâi nişte coli Stencil pentru şapirograf, apoi un articol de Daniel Guérin, tradus dintr-o revistă franceză, despre colonialismul francez în Indochina. Stătuse ore-n şir în picioare în minuscula tipografie din Cocharcas care, de bine de rău, continua să le tipărească gazeta (cu casetă tehnică falsă şi încasând plata anticipat), ajutându-l pe tipograf să culeagă textele şi corectând şpalţii, după care, luând un singur autobuz în loc de două cum ar fi trebuit, se repezise până în Rimac unde, într-o cămăruţă de pe şoseaua Francisco Pizarro, conducea în fiecare miercuri un cerc de studii cu un grup de studenţi de la San Marcos şi de la Inginerie. Apoi, fără nicio pauză, cu burta chiorăindu-i fiindcă toată ziua nu-i cărăbănise decât o farfurie de ghiveci cu orez la restaurantul universitar din strada Moquegua (la care mai avea încă acces pe baza unui

carnet de pe vremea lui Pazvante, pe care-l falsifica din când în când, aducându-l la zi), participase la întrunirea Comitetului Central al P.O.R. (T.), în garajul de pe strada Zorritos, întrunire ce durase două ore lungi, fumegoase şi polemice. Cui să-i mai ardă de petreceri după un asemenea tăvălug? Ca să nu mai vorbim că dintotdeauna detestase petrecerile. Genunchii îi tremurau şi tălpile îi călcau parcă pe jăratec. Dar cum să nu se ducă? Înafara dăţilor când fusese plecat din Lima sau arestat, nu lipsise niciodată. Şi pe viitor la fel, obosit ori ba, abia ţinându-se pe picioare ori ba, tot n-avea să lipsească niciodată fie şi numai repezindu-se până-acolo ca să-i spună mătuşii ce mult ţinea la ea. Casa zumzăia de zarvă. Uşa se deschise numaidecât: *hola,* finule!

— *Hola,* năşică – zise Mayta – La mulţi ani.

— Doamna Josefa Arrisueno?

— Da. Poftiţi, intraţi.

E o femeie care se ţine bine, dacă socoteşti că-i trecută de şaptezeci de ani. Nu-i arată defel: pielea nu-i e zbârcită şi-n păru-i castaniu-închis nu s-au îndesit firele albe. E plinuţă dar bine făcută, cu nişte şolduri rotunde şi cu o rochie liliachie încinsă cu un cordon roşu. Camera de primire e încăpătoare, întunecoasă, cu scaune desperecheate, o oglindă mare, o maşină de cusut, un televizor, o masă, Un Domn al Miracolelor, un Sfânt Martin de Porres, fotografii pe perete şi o vază cu trandafiri de ceară. Aici s-o fi desfăşurat petrecerea la care Mayta l-a cunoscut pe Vallejos?

— Întocmai – încuviinţează doamna Arrisueno, făcând ochii roată. Îmi arată un balansoar cu stive de jurnale pe el —: Parcă-i văd, acolo, discutând întruna.

Nu era atât învălmăşeală de lume, cât mai degrabă de fum, de glasuri, de clinchet de pahare şi de sunetele valsului *Idolul* la picupul dat la maxim. O pereche dansa şi altele marcau ritmul bătând din palme sau fredonând.

Mayta simţi, ca de obicei, că era în plus şi că acuşica va călca în strâchini. Niciodată nu se va simţi la largul lui în societate. Masa şi scaunele fuseseră trase la perete ca să se facă loc de dans, şi cineva ţinea o ghitară în braţe. Erau invitaţii obişnuiţi şi alte câteva persoane: verişoarele lui, amorezii lor, vecini de prin cartier, rude şi cunoscuţi de care îşi amintea de pe la alte onomastici. Dar pe slăbănogul cel guraliv îl vedea pentru prima oară.

— Nu era un prieten de-al familiei – zice doamna Arrisueno –, ci mai ştiu eu ce amorez sau rubedenie de-al vreunei amice de-a Zoilitei, fiica mea a mare. Aceea l-a adus şi nimeni nu ştia nimic despre el.

Dar curând văzură că era simpatic, dansator de frunte, gata de-o duşcă în plus, băncos, plin de haz şi cu lipici la vorbă. După ce-şi salută verişoarele, Mayta, cu un senvici cu şuncă într-o mână şi un pahar cu bere în cealaltă, căută din ochi un scaun spre care să-şi târâie osteneala de peste zi. Singurul liber era lângă slăbănogul care, în picioare, gesticulând, ţinea cu sufletul la gură un mic grup de trei persoane: verişoarele Zoilita şi Alicia şi un bătrânel cu târlici. Încercând să treacă neobservat, Mayta se aşează lângă ei, hotărât să zăbovească strict timpul cuvenit, apoi să meargă la culcare.

— Nu stătea niciodată prea mult – zice doamna Arrisueno, scotocindu-se în buzunare după o batistuţă – Nu-i plăceau petrecerile. Nu era om ca toţi oamenii. Era anapoda, de mic. Mereu serios, mereu mult prea cuviincios. Maică-sa, fie iertată, zicea: s-a născut bătrân. Adică sor-mea, ştiţi. Naşterea lui Mayta a fost nenorocirea vieţii ei, fiindcă, de cum s-a prins că rămăsese însărcinată, amorezul ei a pus coada pe spinare. Nici până-n ziua de azi nu i s-a dat de urmă. Credeţi că Mayta era aşa pentru că n-a avut parte de-un tată? Venea la onomastica mea numai din obligaţie, nu că i-ar fi făcut plăcere. Eu l-am luat să-l cresc, când s-a prăpădit biata sor-mea. Mi-a fost fiul de

care nu m-a învrednicit Dumnezeu. Că n-am avut decât fete. Zoilita şi Alicia. Amândouă în Venezuela, măritate, cu copii. Le merge foarte bine acolo. Eu m-aş fi putut remărita, dar fetele atâta s-au ţinut de capul meu încât m-am resemnat să rămân văduvă. Am făcut o mare greşeală, ăsta-i adevărul. Căci vedeţi şi dumneavoastră cum am ajuns, singură cuc şi aşteptând să mă calce hoţii în orice clipă. Fetele îmi trimit lună de lună câte ceva. De n-ar fi ele, nu ştiu zău cum m-aş descurca şi ce-aş pune zilnic pe masă.

În timp ce vorbeşte, mă scrutează atent, abia ascunzându-şi curiozitatea. Are o voce în falset, aducând cu a lui Mayta, nişte mâini grăsulii ca nişte plăcinţele şi, deşi uneori zâmbeşte, ochii îi rămân trişti şi apoşi. Se plânge de scumpirea vieţii, de jafurile în plină stradă – „Nu-i vecină pe strada asta să nu fi fost atacată cel puţin o dată" –, de asaltul cu mână armată de mai deunăzi la sucursala Băncii de Credit şi de împuşcăturile mortale ce au urmat, de faptul că nu s-a dumirit la timp să plece în Venezuela, unde s-ar părea că oamenii înoată în bani.

— La Salezian, toţi credeam că Mayta se va face preot – îi zic.

— Sor-mea credea la fel – dă din cap, suflându-şi nasul – Şi eu. Se închina în faţa bisericilor, se împărtăşea în fiecare Duminică. Un sfântuleţ. Cine-ar fi crezut, nu? C-o să devină comunist, vreau să zic. Pe vremea aceea părea cu neputinţă ca un evlavios s-ajungă comunist. Dar pân' şi asta s-a schimbat; acum în urmă sunt destui preoţi comunişti, nu? Parcă-l văd, intrând pe uşa aceea, când a luat prima hotărâre de-acest fel.

Înaintă drept spre ea cu manualele de liceu sub braţ şi, încleştându-şi pumnişorii ca şi când s-ar fi pregătit să se lovească singur, recită dintr-o suflare marea hotărâre la care ajunsese şi care îl ţinuse nedormit toată noaptea:

— Mâncăm prea mult, năşico, nu ne gândim la săraci. Tu

ştii cu ce se hrănesc ei? Te previn că de azi înainte n-o să mai iau decât o supă la prânz şi-o chiflă seara. Ca *don* Medardo, orbul.

— Cu trăsnaia aceea, a nimerit direct la spital – îşi aminteşte *dona* Josefa.

Trăsnaia a ţinut câteva luni bune şi l-a slăbit grozav, fără ca noi, colegii de clasă, să ştim de ce, până când Părintele Giovanni ne-a dezvăluit secretul, plin de admiraţie, în chiar ziua când l-au internat pe Mayta la spitalul Loayza. „În tot timpul acesta s-a înfrânat de la mâncare, ca să se înfrăţească cu sărmanii, din solidaritate umană şi creştină”, murmura, covârşit de ceea ce naşa lui Mayta venise să-i povestească la liceu. Pe noi, întâmplarea mai degrabă ne-a descumpănit, drept care nu ne-am încumetat să-l beştelim prea rău când s-a întors printre noi, refăcut pe bază de injecţii şi de tonice. „De băiatul ăsta o să mai auzim”, zicea Părintele Giovanni. Mda, dar nu cum credeţi dumneavoastră, Părinte.

— Ceasul rău l-a adus în seara aceea – se lamentează doamna Arrisueno – De n-ar fi venit, nu l-ar fi cunoscut pe Vallejos şi nimic din cele întâmplate nu s-ar fi întâmplat. Fiindcă Vallejos a fost capul răutăţilor, asta o ştie toată lumea. Mayta venea, mă săruta şi după puţin timp pleca. Dar în seara aceea a rămas până-n ultima clipă, tot sporovăind cu Vallejos, aici, în ungherul ăsta. Să tot fie de-atunci douăzeci şi cinci de ani, dar mi-amintesc de parcă ar fi fost ieri. Revoluţia-n sus, revoluţia-n jos, şi dă-i şi vorbeşte. Cât a fost noaptea de lungă.

Revoluţia? Mayta se întoarse să-l privească. Cine vorbise, flăcăul sau bătrânelul cu târlici?

— Da, domnule, şi mâine! – întări slăbănogul, ridicând paharul pe care-l ţinea încleştat în mâna dreaptă. – Revoluţia socialistă s-ar putea declanşa şi mâine, dac-am vrea. Cum vă văd şi mă vedeţi, domnule.

Mayta căscă din nou şi-şi trozni oasele, simţind că-l ia cu

friguri prin tot trupul. Ce ţi-e şi cu puţoii ăştia! Slăbănogul vorbea de revoluţia socialistă cu aceeaşi dezinvoltură cu care, acu' câteva clipe, înşira bancuri cu Otto şi Fritz sau trăncănea despre meciul susţinut de „speranţa noastră naţională, Frontado". Biruindu-şi cât de cât osteneala, Mayta trase cu urechea: da dom'le, tot ce se-ntâmplă acum în Cuba era floare la ureche faţă de ce s-ar putea întâmpla în Perú, dac-am vrea. Atunci când Anzii s-or urni, ei bine, toată ţara o să tremure. Aprist să fie?, comunist? Dar un comunist la petrecerea naşei sale – imposibil. Mayta nu-şi amintea să fi auzit vreodată vorbindu-se politică în casa aceea.

— Da' ce se-ntâmplă în Cuba? – întrebă verişoara Zoilita.

— Fidel Castro ăla s-a jurat să nu-şi radă barba până nu l-o răsturna pe Batista – râse slăbănogul – N-ai văzut ce fac prin lume tipii lui din mişcarea „26 Iulie"? S-au căţărat cu ditamai steagul pe Statuia Libertăţii, la New York. Batista e pe dric, v-o spun eu, ia apă ca o strecurătoare.

— Cine-i Batista? – întrebă verişoara Alicia.

— Un despot – o lămuri slăbănogul, îndârjit –. Dictatorul Cubei. Dar ce se-ntâmplă acolo e un fleac faţă de ce s-ar putea petrece aici. Şi asta din cauza geografiei noastre. Un adevărat dar al lui Dumnezeu, pentru o revoluţie. Când indienii s-or răscula, tot Perú-ul va fi un vulcan.

— Bine, dar acu' dansaţi – zise verişoara Zoilita – Aici se vine pentru dans. Mă duc să pun ceva mai săltăreţ.

— Revoluţiile-s chestie serioasă, eu unul nu-s partizanul lor – îl auzi Mayta zicând pe bătrânelul în târlici, cu un glas hârşit –. N-o să uit câte zile oi avea răscoala apristă din Trujillo, aia din '30, când s-a lăsat c-o baie de sânge ce nu s-a mai pomenit. Apriştii au pus mâna pe cazarmă şi-au omorât nu ştiu câţi ofiţeri. Sánchez Cerro a trimis avioane, tancuri, i-a zdrobit şi-au împuşcat o mie de aprişti în ruinele de la Chan Chan.

— Eraţi acolo? – căscă ochii mari slăbănogul,

entuziasmat. Mayta gândi: „Pentru ăsta, revoluţiile şi meciurile de fotbal sunt unul şi-acelaşi lucru”.

— M-a ferit Dumnezeu, eram la Huánuco, în frizeria mea – zise bătrânelul în târlici – Pân’acolo, sus, s-au auzit ecourile detunăturilor. Pe cei câţiva aprişti din Huánuco i-a hăituit şi i-a curăţat prefectul: Mare jigodie, şi ăla; un moşteacă curvar. Colonelul Badulaque.

Nu trecu mult şi verişoara Alicia plecă şi ea să danseze, iar slăbănogul păru descumpănit văzând că rămăsese doar cu moşulică drept unic interlocutor. Descoperindu-l pe Mayta, ridică paharul spre el: noroc, frate dragă.

— Noroc – zise Mayta, ciocnind.

— Mă cheamă Vallejos – zise slăbănogul, strângându-i vârtos mâna.

— Pe mine, Mayta.

— De-atâta trăncăneală am rămas fără pereche – râse Vallejos arătându-i o fată cu breton, de obrazul căreia Pepote, un văr depărtat de-al Aliciei şi Zoilitei, încerca să-şi lipească obrazul pe când dansau împreună *Cu tine la distanţă* – Dac-o mai strânge aşa încă puţin, Alci îl plesneşte de-i merg fulgii.

Părea de optsprezece sau nouăsprezece ani judecând după svelteţea, faţa spână şi părul lui tuns perie, însă, gândi Mayta, nu putea fi atât de tânăr. Gesturile, tonul vocii, siguranţa sugerau un ins ceva mai copt. Avea nişte dinţi mari şi albi care îi înviorau chipul. Măsliniu. Era dintre puţinii purtând haină şi cravată, şi-n plus cu o batistuţă în buzunarul de sus. Zâmbea tot timpul şi-avea ceva direct şi expansiv. Scoase un pachet de Inca şi-i oferi o ţigară lui Mayta. I-o aprinse.

— Dacă revoluţia apristă din anii ’30 ar fi izbutit, altă făină se măcina acum la moară – glăsui, slobozind fum pe nas şi pe gură – Nu mai era atâta nedreptate şi inegalitate. Ar fi căzut capetele ce trebuiau să cadă, şi Perú-ul ar fi fost cu totul altul. Să nu crezi c-aş fi aprist, dar trebuie să-i

dăm Cezarului ce-i al Cezarului. Eu mi-s socialist, frate dragă, oricât s-ar zice că militar şi socialist nu merg împreună.

— Militar? – se oţărî Mayta.

— Sublocotenent – întări Vallejos – Promoţia anului trecut, de la Chorrillos.

Drace. Acum înţelegea de unde proveneau tunsoarea lui Vallejos şi felu-i repezit de a fi. Asta să fie ce se înţelege îndeobşte prin darul de-a conduce? De neînchipuit ca un militar să fi rostit asemenea vorbe.

— A fost o petrecere istorică – recunoaşte doamna Josefa – Pentru că Mayta şi Vallejos s-au cunoscut, pentru că nepotul meu Pepote a cunoscut-o pe Alci. S-a îndrăgostit lulea şi a încetat să mai fie un fluieră-vânt. S-a pus pe muncă, s-a însurat cu Alci şi au plecat şi ei în Venezuela, norocoşii. Deşi pare-se c-ar fi pe punctul să se despartă. Sper să fie doar vorbe de clacă. A, îl recunoaşteţi, nu? E Mayta. Poza asta e de-o groază de ani.

În imaginea pălită pe la colţuri, gălbejită, pare să aibă patruzeci de ani, dacă nu şi mai mult. Este un instantaneu de fotograf ambulant, luat undeva într-o piaţă de nerecunoscut, cu o lumină difuză. Stă în picioare, cu un fular azvârlit neglijent peste umeri şi cu o expresie de stingherealã, ca şi cum reverberaţia soarelui i-ar fi nălucit vedenii, sau de parcă s-ar sfii să pozeze în faţa trecătorilor, în plină stradă. Ţine în mâna dreaptă o valijoară sau un pachet sau o mapă şi, oricât de ceţoasă este imaginea, tot îţi sare-n ochi cât de prost e îmbrăcat: pantalonii armonică, haina lălâie pe el, cămaşa cu un guler prea larg şi o cravată şuie cu un noduleţ ridicol şi descentrat. Revoluţionarii purtau cravată pe-atunci. Are părul zbârlit şi lung şi un chip oarecum diferit de cel păstrat în amintirea mea, mai plin şi mai încruntat, de o seriozitate crispată. Aceasta este impresia lăsată de poză: a unui bărbat copleşit de o mare istoveală. Derivată din dormitul pe

sponci, din mersul fără preget, ori provenind de undeva încă mai de departe, din osteneala unei vieţi ajunse la o limită care nu-i încă bătrâneţea, dar s-ar putea să şi fie, când înapoia ei nu se aţin, ca în cazul lui Mayta, decât iluzii spulberate, frustrări, înşelări, duşmănii, perfidii politice, strâmtorări, mâncăruri proaste, temniţă, comisariate, clandestinitate, eşecuri de toate felurile şi nimic care să aducă măcar de departe a izbândă. Şi totuşi, pe faţa aceasta istovită şi încordată se strevede întrucâtva şi cinstea aceea secretă, neabătută sub loviturile sorţii, de care întotdeauna mă minunam regăsind-o la el de-a lungul anilor, puritatea tinerească în stare să reacţioneze cu aceeaşi indignare împotriva oricărei nedreptăţi, fie ea în Perú sau la capătul lumii, şi încredinţarea justiţiară că singura datorie urgentă şi de neamânat era transformarea lumii. O poză extraordinară, da, fiindcă l-a surprins în mod desăvârşit pe acel Mayta pe care l-a cunoscut Vallejos în seara de demult.

— Eu i-am cerut să şi-o facă – zice *dona* Josefa, punând-o la loc pe policioară – Să am şi eu o amintire de la el. Vedeţi toate fotografiile astea? Tot soiul de rude, unele foarte depărtate. Majoritatea, moarte. Eraţi prieteni buni, dumneavoastră şi el?

— Nu ne-am văzut câţiva ani – îi zic – Iar apoi ne-am mai întâlnit doar din întâmplare, foarte rar.

Dona Josefa Arrisueno mă priveşte lung şi eu ştiu ce gândeşte. Aş vrea s-o liniştesc, să-i spulber îndoielile sau bănuielile, dar mi-e cu neputinţă, fiindcă – deocamdată – ştiu tot atâta despre proiectele mele în legătură cu Mayta pe cât ştie şi dânsa.

— Şi ce-o să scrieţi despre el? – şopteşte, umezindu-şi cu limba buzele cărnoase – O să-i povestiţi viaţa?

— Nu, viaţa nu – îi răspund, căutând o formulă care să n-o sperie şi mai rău – Mai curând ceva inspirat din viaţa lui. Nu o biografie, ci un roman. O istorie foarte liberă, despre

epoca, despre mediul lui Mayta, dar şi despre cele petrecute în acei ani.

— Şi de ce tocmai el? – se înviorează doamna Arrisueno – Erau alţii mult mai cunoscuţi. Poetul Javier Heraud, de exemplu. Sau ăi din M.I.R., ca de pildă De la Puente, Lobatón, ăştia de care se face atâta caz. De ce Mayta? Că doar de el nu-şi mai aminteşte nimeni.

Chiar, de ce? Oare fiindcă el, cazul lui, a fost primul dintr-o serie ce avea să marcheze o epocă? Fiindcă a fost cel mai absurd? Fiindcă a fost cel mai tragic? Fiindcă, în absurditatea şi tragedia lui, a fost premonitoriu? Sau, pur şi simplu, fiindcă persoana şi istoria lui au pentru mine ceva nespus de emoţionant, ceva ce, trecând peste toate implicaţiile politice şi morale, este ca o radiografie a nefericirii peruane?

— Vasăzică tu nu crezi în revoluţie! – se prefăcu scandalizat Vallejos – Vasăzică eşti din cei ce cred că Perú-ul va rămâne neschimbat în vecii vecilor.

Mayta îi zâmbi, negând.

— Perú-ul se va schimba. Revoluţia va avea loc – îl dădăci, cu o nesfârşită răbdare – Dar în timp, nu cât ai bate din palme. Nu-i aşa simplu cum crezi tu.

— Ba e foarte simplu, şi dacă ţi-o spun înseamnă că ştiu eu ce ştiu – Vallejos avea faţa lucie de sudoare şi ochii la fel de înfierbântaţi ca şi cuvintele – E simplu dacă cunoşti topografia lanţului muntos al *sierrei,* dacă ştii să tragi cu un Mauser şi dacă indienii se răscoală.

— Dacă indienii se răscoală – bombăni Mayta – La fel de simplu ca a câştiga la loterie. Cât ai bate din palme.

Adevărul este că nu s-ar fi aşteptat ca onomastica naşei lui să fie atât de aţâţătoare. Întâi gândise: „Ăsta-i un provocator, ăsta-i turnător. Mă ştie cine sunt şi ce învârtesc, vrea să mă tragă de limbă”. Dar după alte câteva minute de stat de vorbă se încredinţase că nu era aşa; ci era un îngeraş cu aripioare, nu ştia nici pe ce lume

trăieşte. Deşi, ciudat, el nu se simţea deloc îmboldit să-l ia peste picior. Îl amuza să-l audă vorbind de revoluţie ca de un joc sau un record sportiv, ceva la îndemâna oricui în stare să facă puţin efort sau să desfăşoare niţel talent. Era în băiatul acela atâta siguranţă şi nevinovăţie, încât mai că te trăgea inima să-l asculţi toată noaptea debitându-şi năzdrăvăniile. Îi pierise somnul şi ajunsese la al treilea pahar cu bere. Pepote ţopăia întruna cu Alci – popularul dans *chotis* „Madrid” de Augustin Lara, fredonat de restul asistenţei –, dar sublocotenentul părea să nu se sinchisească câtuşi de puţin. Îşi trăsese un scaun lângă Mayta şi, aşezat călare, îi explica în ce fel cincizeci de oameni hotărâţi şi bine înarmaţi, folosind tactica trupelor de partizani *montoneras* ale generalului Cáceres, de pe vremea războiului cu Chile, puteau aprinde fitilul pulberăriei care erau Anzii. „E atât de tânăr. C-ar putea să-mi fie fiu, gândi Mayta. Şi chipeş foc. Cred că are parte de toate fufele pe care-şi pune ochii.”

— Da’ tu cu ce te ocupi? – zise Vallejos.

Era o întrebare care întotdeauna îl indispunea, deşi avea răspunsul pregătit. Iar acest răspuns, pe jumate adevăr pe jumate minciună, îi sună mai fals ca oricând:

— Cu ziaristica – zise, întrebându-se ce mutră ar face sublocotenentul dacă l-ar auzi zicând: „Taman cu asta despre care îmi împui tu urechile, călcând alături cu drumul. Cu revoluţia, închipuie-ţi. Ce părere ai?”.

— Şi la ce ziar?

— La Agenţia France Presse. Fac traduceri.

— Deci ştii franceza – se oţărî Vallejos – Mă rog, da’ cum ai învăţat-o?

— Singur-singurel, cu un dicţionar şi o carte de învăţat limbi străine câştigată la o tombolă – îmi povesteşte *dona* Josefa – N-o să mă credeţi, dar l-am văzut cu ochii mei. Se încuia în camera lui şi tocea la cuvinte, ore-n şir. Parohul din Surquillo îi mai împrumuta nişte reviste. Şi el îmi

zicea: „Am început să prind câte ceva, năşico, mă descurc tot mai bine”. Până când a deprins-o, şi-apoi îşi petrecea zile întregi citind romane în franceză, puteţi să mă credeţi.

— Cum să nu vă cred – îi zic – Nu mă miră c-a învăţat-o singur. Când se apuca de ceva, ducea totul la bun sfârşit. Puţini oameni am cunoscut eu atât de perseverenţi ca Mayta.

— Ar fi putut ajunge ditamai avocatul, om cu greutate – se căinează *dona* Josefa – Ştiaţi c-a luat examenul de admitere la facultate, la San Marcos, din primul foc? Şi încă printre primii. Puşti încă; să tot fi avut şaptesprezece-optsprezece ani, nu mai mult. Putea să se aleagă cu diplomă la douăzeci şi patru sau la douăzeci şi cinci. Ce irosire, Doamne sfinte! Şi de ce? Ca să facă politică, de aia! E de neiertat.

— Mi se pare că n-a făcut mulţi purici la Universitate, nu-i aşa?

— După nici câteva luni, hai cel mult un an, l-au arestat – zice *dona* Josefa – Atunci au început să curgă belelele. Nu s-a mai întors la mine acasă, a plecat să locuiască singur. Din momentul acela i-a mers din rău în mai rău. Unde ţi-e finul? Ascuns. Pe unde-o fi Mayta? Arestat. I-au dat drumul? Da, însă-l caută iar. Dacă m-aş apuca să vă istorisesc de câte ori a venit poliţia pe-aici, să scotocească, să mă insulte, să mă bage-n sperieţi, aţi crede că exagerez. Şi dacă v-aş spune că de cincizeci de ori, şi încă-ar fi puţin! Asta-n loc să pledeze şi să câştige bani buni, cu mintea cu care l-a înzestrat Dumnezeu. Păi viaţă-i aia?

— Este, doamnă – o contrazic, cu blândeţe – Dură, nu zic nu. Dar în acelaşi timp intensă şi coerentă. De preferat multor altora, zău, credeţi-mă. Nu mi-l pot închipui pe Mayta în pielea unui cârciocar îmbătrânind tacticos la Barou, făcând zilnic aceleaşi şi-aceleaşi lucruri.

— Bun, s-ar putea s-aveţi dreptate – dă din cap *dona* Josefa doar din bună-creştere, nu c-aş fi convins-o – De mic

dădea semne că n-o să aibă o viaţă ca restul lumii. Unde s-a mai pomenit ca un năpârstoc ca el să renunţe din senin să mai mănânce, numai fiindcă-n lume există muritori de foame? Mie nici nu-mi venea a crede, ştiţi? Îşi bea supa şi lăsa restul neatins. Apoi, seara târziu mai ronţăia un coltuc de pâine. Zoilita, Alicia şi cu mine râdeam de el şi-i ziceam câte şi mai câte: „Las că ştim noi că te înfrupţi pe ascuns, păcăliciule”. Aş, când colo era adevărat, nu mânca nimic altceva. Dacă de mic se ţinea de asemenea pocinoguri, ce să te mai miri că, mare fiind, a ajuns ce-a ajuns.

— Ai văzut *Rupând petalele margaretei,* cu Brigitte Bardot? – se abătu de la subiect Vallejos – Eu am văzut filmul ieri. Mamăă, nişte picioare lungi pân’ la gât, de ieşeau din ecran. Mi-ar place s-ajung într-o bună zi la Paris şi s-o văd pe Brigitte Bardot în carne şi oase.

— Lasă-te, omule, de sporovăială şi vino să dansăm – Alci reuşise să scape de Pepote şi trăgea de Vallejos să-l urnească de pe scaun – Doar n-o să-mi petrec toată noaptea dansând cu mârlanul ăla care face tot ce poate să se lipească de mine. Hai, hai, fă-mă un mambo!

— O, mambo! – fredonă sublocotenentul – Ce straşnic mambo!

O clipă după aceea, se învârtea ca un titirez. Dansa în ritm, mişcând din mâini, făcând figuri, cântând, şi, însufleţite de exemplul lui, alte perechi începură să se bâţâie, să se dezarticuleze, să-şi schimbe partenerii. Imediat, tot salonaşul deveni un vârtej năucitor. Mayta se sculă şi îşi lipi scaunul de perete, ca să facă mai mult loc dansatorilor. O s-ajungă el vreodată să danseze ca Vallejos? Nici pomeneală. Faţă de el, până şi Pepote era un as. Zâmbind, Mayta retrăi neplăcuta senzaţie de transformare în om de Cro-Magnon care îl încerca ori de câte ori n-avea încotro şi trebuia s-o invite la dans pe Adelaida, chiar şi la dansurile cele mai simple. Nu c-ar fi avut trupul prea stângaci, nu c-ar fi fost ţeapăn de felul lui, altceva era:

sfiala aceea, pudoarea, inhibiţia viscerală de-a se simţi prea aproape de o femeie, asta-l transforma într-o paiaţă. De aceea hotărâse să nu danseze decât silit, ca atunci când verişoara Alicia sau verişoara Zoilita trăgeau de el, lucru ce s-ar putea petrece şi-acum în orice clipă. Oare o fi ştiut să danseze Lev Davidovici!? Negreşit că da. Nu zicea Natalia Sedova că, excepţie făcând de revoluţie, fusese cel mai normal dintre oameni? Tată duios, soţ iubitor, bun grădinar, se dădea în vânt să-şi hrănească iepurii cu mâna lui. Aspectul cel mai normal al oamenilor normali e tocmai ăsta, să le placă să danseze. Lor, probabil că dansul nu li se părea, ca lui, ceva ridicol, o frivolitate, o pierdere de vreme, o uitare a lucrurilor importante. „Nu eşti un om normal, să-ţi intre bine-n cap”, gândi. Odată mamboul terminat, izbucniră aplauze. Deschiseseră între timp geamurile dinspre stradă ca să se mai aerisească salonaşul şi, peste capul perechilor, Mayta putea desluşi feţele strivite de pervaz ale curioşilor de afară, ochii masculini devorându-le pe femeile din încăpere. Naşa anunţă: aveau supiţă de pui, să vină fetele să-i dea o mână de ajutor la servit. Alci fugi la bucătărie. Vallejos veni să se aşeze la loc lângă Mayta, asudat. Îi întinse o ţigară.

— De fapt, sunt şi nu-s aici – îi făcu cu ochiul, pişicher – Trebuia să fi rămas la Jauja dar am şters-o. Că acolo îmi fac veacul, sunt şeful închisorii. N-am voie să lipsesc, îţi dai seama, dar o tulesc de cum mi se prezintă ocazia. Cunoşti Jauja?

— Cunosc alte părţi din *sierra* – zise Mayta – Jauja, nu.

— Prima capitală a Perú-ului – se prefăcu că trâmbiţează solemn Vallejos – Jauja! Jauja! ce ruşine să n-o cunoşti! Toţi peruanii ar trebui să vadă Jauja.

Şi, nitam-nisam, Mayta îl auzi lansându-se într-un discurs indigenist: adevăratul Perú e muntoasa *sierra,* nu coasta, e printre indienii şi condorii şi piscurile Anzilor, nu aici, la Lima, oraş cosmopolit şi trândav, antiperuan, căci

de când l-au întemeiat spaniolii stă tot zgâindu-se la Europa şi la Statele Unite şi cu dosul la Perú. Erau lucruri pe care Mayta le mai auzise şi citise adesea, dar sunau altfel, proaspăt, în gura sublocotenentului. Noutatea consta în felul degajat şi surâzător cu care le debita, slobozind rotocoale de fum cenuşiu. Era în felu-i de a vorbi ceva spontan şi vital ce dădea alt preţ spuselor lui, oricât de bătătorite. De ce oare băiatul ăsta îi provoca o asemenea nostalgie, o asemenea senzaţie de ceva cu desăvârşire stins? „Fiindcă-i sănătos, gândi Mayta. Nu s-a nenorocit. Politica n-a ucis în el bucuria de-a trăi. Pun mâna-n foc că n-a făcut politică de niciun fel. De aia e aşa iresponsabil, de aia dă drumul la tot ce-i trece prin cap". În sublocotenent n-ai fi găsit urmă de calcul, de intenţii ascunse, de retorică găunoasă şi prefabricată. Se găsea încă la faza aceea a adolescenţei când politica însemna exclusiv sentimente, indignare morală, răzvrătire, idealism, vise, generozitate, mistică. Da „aceste lucruri iată că mai existau, Mayta. Iată-le, întruchipate – cine-ar fi zis, *carajo!* – într-un ofiţeraş. Auzi-l ce zice. Nedreptatea era monstruoasă, orice milionar avea mai mulţi bani decât un milion de săraci, câinii bogătaşilor mâncau mai bine ca indienii din *sierra,* trebuia să se pună odată capăt aberaţiei, să fie răsculat poporul, să ocupe latifundiile, să ia cu asalt cazărmile, să se înfrăţească cu trupa care e parte din popor, să declanşeze greve, să transforme societatea în întregime, să restabilească justiţia. Ce invidie! Iată-l, tinerel, svelt, atrăgător, vesel, guraliv, cu invizibilele lui aripioare, crezând că revoluţia era o chestiune de onestitate, de curaj, de altruism, de cutezanţă. Nebănuind, şi poate scutit s-o afle vreodată, că revoluţia era o nesfârşită răbdare, o infinită trudă rutinieră, o teribilă impuritate, o mie şi una de strâmtorări, o mie şi una de turpitudini, o mie şi una de... A, dar uite supiţa de pui, şi lui Mayta îi lăsă gura apă simţind aroma

farfuriei adânci, aburinde, puse în mâinile lui de Alci.

— Doamne, ce bătaie de cap şi ce cheltuieli cu aniversările acelea! – îşi aminteşte *dona* Josefa –. Rămâneam apoi datoare o groază de timp. Spărgeau farfurii, vaze, rupeau scaune. A doua zi, casa părea scăpată dintr-un naufragiu. Ori dintr-un cutremur. Dar eu tot îmi băteam capul, an de an, fiindcă ajunsese să fie un fel de instituţie în cartier. O droaie de rude şi de prieteni se vedeau doar cu acea unică ocazie. Şi-atunci, le organizam puţintel şi pentru ei, ca să nu-i dezamăgesc. Aici, în Surquillo, ziua mea de naştere era un eveniment cu nimic mai prejos decât Sărbătoarea Naţională sau Crăciunul. Dar acum totul s-a schimbat în rău, nimănui nu-i mai arde de petreceri. Ultima oară i-am mai adunat în anul când Alicita şi bărbatul ei au plecat în Venezuela. Iar de-atunci, de ziua mea mă uit niţel la televizor, apoi mă duc frumuşel la culcare.

Îşi plimbă privirea. Încărcată de tristeţe prin odaia pustie, ca reaşezând pe scaune, prin colţuri, pe la ferestre, toate acele cimotii şi toţi acei prieteni ce veneau să-i cânte *Happy Birthday,* să-i laude îndemânarea într-ale bucătăriselii, şi suspină. Acum chiar că-şi arată vârsta. Ştia cumva dacă vreo persoană, vreo rudă oarecare, mai păstra caietele de notiţe şi articolele lui Mayta? Redevine bănuitoare.

— Ce rude? – abia şopteşte, cu un rictus – Singura rudă a lui Mayta eram eu, dar aici n-ar fi venit să-şi lase nici măcar o cutie de chibrituri, dară-mi-te alte alea, fiindcă ori de câte ori era urmărit, aici se înfiinţa poliţia mai întâi şi mai întâi ca să scotocească. Şi-n plus, nu-l ştiam să fi fost scriitor sau ceva de soiul ăsta.

Ba da, scria, şi uneori citisem articolele apărute în „ziarele" acelea – mai bine zis „fiţuici" – unde colabora, fiţuici scoase bine-înţeles tot de el şi din care s-ar părea că n-a rămas nici urmă, oricât ai răscoli la Biblioteca

Naţională sau în vreo colecţie particulară. Dar e firesc ca *dona* Josefa să nu fi aflat de existenţa „Glasului Muncitoresc” sau a celorlalte amărâte de fiţuici, fiind şi ea întrutotul asemănătoare imensei majorităţi a oamenilor din această ţară, cu osebire acelora cărora le erau destinate paginile scrise şi tipărite. De altfel, dacă stai să te gândeşti *dona* Josefa avea dreptate: nu era chiar scriitor, „sau ceva de soiul ăsta”. Numai că, oricât l-ar fi dezgustat termenul, intelectual sadea chiar că era. Încă ţin minte înverşunarea cu care mi i-a încondeiat pe intelectuali, în acea ultimă conversaţie din piaţa San Martin. Nu erau buni de nimic, după el:

— Cel puţin ăştia de pe la noi – preciză – se senzualizează imediat, n-au convingeri solide. Morala lor preţuieşte exact cât costul biletului de avion la vreun Congres al Tineretului, al Păcii etc. De-aceea, cei ce nu se vând pe-o bursă yankee sau pe Congresul pentru Libertatea Culturii, se lasă cumpăraţi de stalinism şi devin roşii.

Îşi dădu seama că Vallejos, surprins de ceea ce el tocmai lăsase să-i scape şi de tonul cu care vorbise, îl privea ţintă, intrigat, cu lingura nemişcată la jumătatea drumului spre gură. Era clar, îl nedumerise şi, într-un fel, îl alarmase. Rău, Mayta, foarte rău. De ce naiba se lăsa întotdeauna târât de rea-voinţă şi de agasare când venea vorba de intelectuali? Ce altceva fusese Lev Davidovici? Asta fusese, şi încă unul de frunte, ca şi Vladimir Ilici de altfel. Numai că ei, înainte de toate, fuseseră revoluţionari. Oare nu cumva îi beşteleai pe intelectuali numai şi numai din pică, fiindcă în Perú toţi erau fie reacţionari, fie stalinişti, dar niciunul troţkist?

— Ce vreau să spun e că nu trebuie contat prea mult pe intelectuali în vederea revoluţiei – încercă s-o dreagă Mayta, ridicând vocea să se facă auzit în tumultul melodiei *huaracha* „Negresa Tomasa” – Oricum, nu în primul rând.

Fiindcă în primul rând vin muncitorii, apoi ţăranii. Intelectualii, la coadă.

— Dar Fidel Castro, dar cei din mişcarea „26 Iulie” care s-au refugiat în munţii Cubei nu-s intelectuali? – replică Vallejos.

— Or fi – admise Mayta – Dar revoluţia lor nu s-a copt îndeajuns. Şi nu-i o revoluţie socialistă, ci una mic-burgheză. Două lucruri foarte diferite.

Sublocotenentul rămase cu ochii pe el, intrigat.

— Pe tine, măcar te preocupă chestiile astea – îşi recăpătă dezinvoltura şi zâmbetul, între o lingură de supă şi alta – Măcar nu te plictiseşte să vorbeşti de revoluţie.

— Nu, câtuşi de puţin – îi zâmbi Mayta – Dimpotrivă.

În ceea ce-l priveşte pe el, eu unul ştiu că nu s-a „senzualizat” niciodată fostul meu coleg Mayta. Dintre toate impresiile nesigure lăsate de rapidele întrevederi pe care le-am avut noi de-a lungul anilor, una din cele mai izbitoare este frugalitatea ce emana din toată persoana lui, din hainele de pe el, din gesturile sale. Până şi-n felu-i de a se aşeza la o masă de cafenea, de a examina menu-ul, de a chema chelnerul sau de a primi o ţigară de la un amic, era întotdeauna ceva ascetic. Or tocmai asta conferea autoritate, un nimb respectabil, afirmaţiilor sale politice, oricât de delirante ar fi părut ele unuia ca mine şi oricât de lipsit de adepţi ar fi rămas el. Ultima dată când l-am văzut, cu câteva săptămâni înainte de petrecerea unde l-a cunoscut pe Vallejos, avea mai bine de patruzeci de ani, dintre care pe puţin douăzeci şi-i cheltuise militând. Oricât s-ar fi scormonit prin viaţa lui, cu rea-credinţă şi înverşunare, nici cei mai îndârjiţi duşmani nu l-ar fi putut acuza că a profitat, măcar o singură dată, de politică. Dimpotrivă, elementul cel mai constant al traiectoriei lui era talentu-i nedezminţit de a-şi atrage mereu, cu un fel de intuiţie infailibilă, toate necazurile, ponoasele şi belelele cu putinţă. „E un multisinucigaş”, îmi spusese despre el,

mai demult, un prieten comun. „Nu un sinucigaş de rând, precizase, ci un multisinucigaş, un împătimit de-al sinuciderii cu încetul, pe fărâme, la foc mocnit”. Expresia trăsnită mă obsedează, neaşteptată aşa cum e, pitorească, asemenea verbului reflexiv pe care sunt sigur că l-am auzit din gura lui, atunci, în diatriba contra intelectualilor.

— De ce râzi?

— De verbul a se senzualiza. De unde naiba l-ai scos?

— Poate l-am dibuit chiar adineaori – zâmbi Mayta – Bun, or fi existând altele mai acătării. A se fleşcăi, a se pleoşti, a bate în retragere, a capitula. Sunt destule. Dar înţelegi ce vreau să zic. Mici concesii ce subminează moralul. O călătorie plătită, o bursă, totu-i binevenit când gâdilă vanitatea. Imperialismul e meşter în tertipuri din astea. Ca şi stalinismul. Un muncitor sau un ţăran nu cad aşa uşor în capcană. Intelectualii, însă, înhaţă biberonul de cum li-l plimbi pe la nas. După care născocesc teorii ca să-şi justifice potlogăriile.

I-am replicat, ţin minte, că era cât pe ce să mi-l citeze pe Arthur Koestler, care spusese despre „dibacii imbecili” că erau în stare să predice neutralitatea până şi-n faţa ciumei bubonice, fiindcă dobândiseră arta drăcească de-a putea dovedi tot ce credeau şi de-a crede tot ce puteau dovedi. Mă aşteptam să-mi răspundă că era culmea să i-l citez tocmai lui pe un cunoscut agent al C.I.A. ca domnul Koestler, dar, spre mirarea mea, l-am auzit zicând:

— Koestler? Ah, da. Nimeni n-a descris mai bine terorismul psihologic al stalinismului.

— Atenţie, calea asta duce la Washington şi la economia de piaţă – l-am provocat.

— Te înşeli – zise el – Calea asta duce la revoluţia permanentă şi la Lev Davidovici. Troţki pentru prieteni.

— Da’ cine-i Troţki? – zise Vallejos.

— Un revoluţionar – îl lămuri Mayta – A murit. Un mare gânditor.

— Peruan? – insinuă timid sublocotenentul.

— Rus – zise Mayta – A murit în Mexic.

— Ho. Gata cu politica sau v-azvârl afară – se cătrăni Zoilita – Verişorule, tu n-ai dansat deloc. Ia invită-mă. Să dansăm vălsuleţul ăsta.

— Dansaţi, dansaţi – chemă în ajutor Alci, din braţele lui Pepote.

— Cu cine? – zise Vallejos – Mi-am pierdut perechea.

— Cu mine – ţâşni Alicia, trăgând de el.

Mayta se pomeni în mijlocul săliţei, străduindu-se să intre în ritmul lui *Lucy Smith,* şlagăr ale cărui cuvinte le fredona Zoilita cu multă graţie. Se căzni şi el să cânte, să surâdă, în timp ce simţea cârcei în muşchi şi-l încerca ruşinea că-l vede sublocotenentul cât de prost dansează. Salonaşul nu s-o fi schimbat cine ştie ce, de-atunci; cu excepţia deteriorării naturale, mobilele trebuie că sunt aceleaşi ca în seara de demult. Nu-i greu să-ţi închipui camera înţesată de lume, de fum, de miros a bere, sudoarea de pe feţe, muzica dată la maxim, ba nu-i anevoios nici să ţi-i închipui pe ei doi retrăgându-se în cotlonul de colo, lângă vaza cu trandafiri de ceară, cufundaţi în discuţia despre unica temă importantă pentru Mayta – revoluţia – la care au zăbovit până-n fapt de ziuă. Peisajul exterior – feţe, gesturi, haine, obiecte – iată-l aici, e cât se poate de la îndemână. În schimb, nicăieri nu se păstrează ce anume s-a petrecut în sinea lui Mayta şi a tânărului sublocotenent, în cursul orelor. Să fi circulat de la bun început între ei un curent de simpatie, o afinitate, intuirea reciprocă a unui numitor comun? Există prietenii de la prima vedere, poate mai dese chiar decât iubirile de-acest fel. Sau relaţia dintre ei a fost, din capul locului, una exclusiv politică, alianţa a doi oameni implicaţi într-o aceeaşi cauză? Oricum, aici s-au cunoscut şi aici a început pentru amândoi – fără ca, în vălmăşagul petrecerii, să-şi fi putut da seama – întâmplarea cea mai de seamă a vieţii lor.

— Dacă scrieţi ceva, să nu pomeniţi de mine – mă roagă *dona* Josefa Arrisueno – Sau cel puţin, schimbaţi-mi numele şi, mai cu seamă, adresa casei. E-adevărat că s-au scurs mulţi ani de-atunci, dar în ţara asta nu ştii niciodată la ce te poţi aştepta. Pe curând.

— Sper să rămână pe curând – zise Vallejos – Mi-ar plăcea să mai discutăm şi altădată. Trebuie să-ţi mulţumesc fiindcă, pe bune, cu tine am învăţat o groază de lucruri.

— Pe curând, doamnă – îi întind mâna şi-i mulţumesc de răbdare, scuzându-mă pentru timpul răpit.

Mă întorc la Barranco pe jos. În timp ce străbat Miraflores, pe nesimţite petrecerea se destramă şi mă trezesc rememorând greva aceea a foamei la care s-a supus Mayta când avea vreo paisprezece-cincisprezece ani, ca să se simtă deopotrivă cu sărmanii. Din toată conversaţia cu mătuşa-naşă, strachina aceea cu supă la prânz şi coltucul de pâine seara, singura lui hrană vreme de trei luni, este imaginea hotărâtoare: limpede, copilărească, profetică, le şterge pe toate celelalte.

— Pe curând – încuviinţă Mayta –. Da, sigur, sigur, mai avem destule de discutat.

II

CENTRUL Acţiunea pentru Propăşire îşi are sediul pe şoseaua Pardo, în plin Miraflores, şi e una din ultimele căsuţe cochete ce rezistă înaintării clădirilor care au înlocuit cu timpul, una după alta, vilele din cărămidă şi lemn înconjurate de grădini, cărora coroana ficuşilor, odinioară seniorii străzii iar acum pigmei striviţi de înălţimea zgârie-norilor, le oferea umbră, foşnet de frunze şi ciripit de vrăbii. Bunul gust al lui Moisés – al *doctorului* Moisés Barbi Leyva, îmi aminteşte secretara de la intrare – a dichisit casa cu mobile coloniale ce se potrivesc de minune cu construcţia, una din imitaţiile acelea de prin anii patruzeci numite „arhitectură neo-viceregală" – balcoane cu gratii de fier forjat, curţi interioare *patios* sevillene, arcade maure, havuzuri cu plăcuţe de ceramică *azulejos* – ce şi-a păstrat întregul farmec. Casa este curată-lună şi te impresionează plăcut activitatea din odăile ce dau în grădina bine întreţinută, proaspăt stropită. Doi paznici cu puşti, care, când am intrat, m-au pipăit din cap până-n picioare să vadă dacă n-am arme, bat cruciş şi curmeziş, holul de la intrare. În aşteptarea lui Moisés, îmi arunc privirea asupra ultimelor publicaţii ale Centrului, expuse într-o vitrină cu lumină fluorescentă. Studii de economie, statistică, sociologie, politică, istorie, cărţi frumos tipărite şi cu coperţi ce au drept vinietă o pasăre marină preistorică. Moisés Barbi Leyva e coloana vertebrală a Centrului Acţiunea pentru Propăşire, organism care, datorită abilităţii combinatorii, simpatiei personale şi uimitoarei puteri de muncă ale şefului său, se numără printre instituţiile culturale cele mai active din ţară. Uimitoare la Moisés, nemaivorbind de voinţa lui ciclonică şi de optimismu-i blindat, este abilitatea sa combinatorie, ştiinţă antihegeliană constând în a concilia contrariile şi în a face – cum a izbutit sfântul Limei, San

Martin de Porres, – să mănânce laolaltă din aceeaşi străchinioară câinele, papagalul şi mâţa. Graţie geniului eclectic al lui Moisés, Centrul primeşte subvenţii, burse, împrumuturi de la capitalism şi de la comunism, de la guvernele şi fundaţiile cele mai conservatoare şi cele mai revoluţionare, şi-atât Washingtonul cât şi Moscova, Bonnul şi Havana, Parisul şi Pekinul îl socotesc o instituţie de-a lor. Se înşală, bineînţeles. Centrul Acţiunea pentru Propăşire este numai şi numai al lui Moisés Barbi Leyva şi nu va fi al nimănui altcuiva până la propria-i dispariţie din viaţă, când, mai mult ca sigur, va dispărea odată cu el, fiindcă nimeni în ţara asta n-ar fi în stare să-l înlocuiască în funcţie.

Moisés, pe vremea lui Mayta, era un revoluţionar de catacombe; acum este un intelectual progresist. Trăsătura centrală a dibăciei lui e felul cum a ştiut să-şi păstreze intactă imaginea de om de stânga, ba chiar să şi-o consolideze pe măsură ce prospera Centrul (şi el odată cu Centrul). Precum s-a descurcat menţinând relaţii excelente cu cei mai înverşunaţi duşmani ideologici, tot aşa şi-a aranjat ploile cu toate guvernele ce s-au perindat la cârma acestei ţări în ultimii douăzeci de ani, fără să se fi dat legat pe mâna niciunuia. Cu magistral simţ al dozelor, al proporţiilor, al distanţelor, el ştie să contrabalanseze orice concesie excesivă într-o parte cu compensatoare vociferări retorice în cealaltă. Când la un cocteil îl aud combătând prea aprins jefuirea bogăţiilor noastre de către marile monopoluri supranaţionale sau infiltrarea culturală a imperialismului ce perverteşte cultura noastră de ţară subdezvoltată, atunci ştiu numaidecât că, în anul acesta, ajutoarele americane pentru programele Centrului au fost mai mărinimoase decât cele ale adversarului, iar dacă dimpotrivă, la o expoziţie sau un concert îl văd din senin alarmat de intervenţia sovietică în Afganistan ori îndurerat de reprimarea Solidarităţii în Polonia, trag concluzia că, de

astă dată, a reuşit să se procopsească cu vreo subvenţie de la ţările din Est. Cu aceste fente şi tertipuri, el poate dovedi oricând propria-i independenţă ideologică şi pe-aceea a instituţiei pe care o conduce. Toţi politicienii peruani capabili să citească o carte – nu-s prea mulţi – şi-l închipuie asesorul lor cultural şi sunt încredinţaţi că Centrul lucrează anume pentru ei, ceea ce, sub un anumit vag aspect, nu-i departe de adevăr. Moisés a avut dibăcia de a-i face pe toţi să se simtă interesaţi în stabilirea de bune relaţii cu instituţia condusă de el, iar această senzaţie, pe de altă parte, corespunde realităţii, fiindcă pe cei de dreapta legătura cu Centrul îi face să se simtă reformişti, social-democraţi, aproape socialişti; pe cei de stânga îi cumpăneşte şi-i moderează, împrumutându-le un aer de tehnocraţi, o spoială intelectuală; pe militari îi face să se simtă civili; pe preoţi – laici, şi pe burghezi – proletari şi telurici.

Bucurându-se de succes, Moisés stârneşte invidii convulsive şi foarte multă lume îl cleveteşte şi crapă de necaz văzându-l în Cadillacul de culoarea drojdiei-de-vin cu care fâşâie pe străzi. Cele mai otrăvite limbi aparţin, desigur, tocmai progresiştilor care mulţumită Centrului – adică lui Moisés – mănâncă, se îmbracă, scriu, publică, pleacă la congrese, primesc burse, organizează seminarii şi conferinţe şi îşi cimentează faima de progresişti. El ştie ce se vorbeşte pe seama lui şi nici că-i pasă, sau, dacă-i pasă, are cuminţenia să n-o arate. Propriul succes în viaţă şi garantarea imaginii lui depind de următoarea filosofie de la care nu se va lăsa abătut nici cu o iotă: este cu putinţă ca Moisés Barbi Leyva să aibă duşmani, dar Moisés Barbi Leyva nu e duşmanul nimănui din carne şi oase, ci numai al monştrilor acelora abstracţi – imperialismul, latifundismul, militarismul, oligarhia, C.I.A. etcetera – de care se slujeşte în învârtelile lui nu mai puţin decât de prieteni (restul omenirii). Iacobinul înverşunat care era

Mayta cel de-acum treizeci de ani, ar zice despre el, fără îndoială, că este cazul tipic de intelectual revoluţionar „senzualizat”, ceea ce e probabil exact. Însă ar recunoaşte el oare şi că, în pofida tuturor concesiilor şi călcărilor pe inimă pe care e nevoit să le facă în păguboasa asta de ţară unde i-a fost dat să se nască, Moisés Barbi Leyva a făcut în aşa fel ca zeci de intelectuali să poată trăi şi lucra în loc să-şi piardă timpul într-un biet mediu universitar corupt de frustrare şi de intrigi, şi ca alte zeci să călătorească, să urmeze cursuri de specializare, să menţină un contact fecund cu colegii lor din restul lumii? Ar recunoaşte el oare că, aşa „senzualizat” cum este, Moisés Barbi Leyva a făcut de unul singur ce trebuia să fi făcut Ministerul Educaţiei, Institutul Culturii sau oricare din Universităţile Perú-ului, şi n-a făcut-o nicio altă persoană sau instituţie? Nu, n-ar recunoaşte nimic din toate acestea. Fiindcă astfel de lucruri, pentru Mayta, erau abateri de la ţelul primordial – unica obligaţie a celui ce are ochi de văzut, urechi de auzit şi bun-simţ ca să acţioneze: lupta revoluţionară.

— Salut – îmi întinde mâna Moisés.

— Salut, tovarăşe – răspunse Mayta.

Sosise al doilea, ceva cu totul neobişnuit, fiindcă ori de câte ori se întrunea Comitetul, el – primul – descuia garajul de pe strada Zorritos ce servea drept local partidului P.O.R. (T). Cei şapte membri ai Comitetului aveau cheie, şi fiecare se folosea uneori de garaj ca loc de dormit, în caz că n-avea alt acoperiş deasupra capului, sau ca loc de lucru. Cei doi studenţi din Comitet, tovarăşul Anatolio şi tovarăşul Medardo, îşi pregăteau aici examenele.

— Azi ţi-am luat-o înainte – făcu ochii mari tovarăşul Medardo – Prin ce minune?

— Azi-noapte am fost la o petrecere şi m-am culcat foarte târziu.

— Tu şi petrecere – râse tovarăşul Medardo – Altă minune.

— Ceva interesant – întări Mayta –. Dar nu ce-ţi trece ţie prin cap. Voi aduce totul la cunoştinţa Comitetului, acum îndată.

Nimic din exteriorul garajului nu indica genul de activităţi ce se desfăşurau înăuntru, dar în interior atârna pe perete un afiş cu feţele bărboase ale lui Marx, Lenin şi Troţki, adus de tovarăşul Jacinto de la o întrunire a organizaţiilor troţkiste la Montevideo. Sprijinite de ziduri zăceau teancuri de „Glas Muncitoresc” şi de foi volante, manifeste, adeziuni la greve sau apeluri pe care încă nu apucaseră să le distribuie. Mai erau acolo două scaune desfundate şi nişte băncuţe joase pe trei picioare, ce păreau bune mai degrabă pentru mulgătoare sau pentru spiritişti. Şi nişte saltele trântite una peste alta şi acoperite cu o pătură, ce slujeau şi ele drept scaune la nevoie. Pe o etajeră făcută de mântuială din niscai şipci aşezate pe cărămizi dormeau somnul drepţilor câteva terfeloage stropite cu var uscat, iar într-un colţ se vedea scheletul unui triciclu de-al vânzătorilor de îngheţată, fără roţi. Localul partidului P.O.R. (T) era atât de strâmt încât numai cu o treime din Comitet şi dădea impresia că geme de lume.

— Mayta? – Moisés se aşază mai bine în jilţul său balansoar şi mă scrutează, necrezându-şi urechilor.

— Mayta – îi zic – îţi aminteşti de el, nu?

Îşi regăseşte autocontrolul şi zâmbetul.

— Sigur, cum să nu-mi amintesc. Dar m-ai lăsat ţuţ! Cine-şi mai aminteşte în Perú de Mayta!

Câţiva. Tocmai de-aceea, pe cei care printr-o minune mai ştiu de el, îi storc acum de amintiri.

Ştiu că mă va ajuta, fiindcă lui Moisés îi place să facă servicii şi să dea oricui o mână de ajutor, dar remarc în acelaşi timp că, pentru a se hotărî s-o facă, va avea de depăşit o piedică psihologică, va trebui să-şi calce pe inimă, pentru că Mayta şi el au fost cândva foarte legaţi şi,

de bună seamă, foarte prieteni. Oare îl stânjeneşte amintirea tovarăşului Mayta în acest birou cu cărţi frumos legate, cu o hartă pe pergament a vechiului Peru şi cu o vitrină ticsită de vase artizanale *huacos* în formă de personaje în plină împerechere? L-o pune într-o situaţie uşor jenantă obligaţia de-a vorbi din nou despre acţiunile şi iluziile pe care le-au împărtăşit el şi Mayta? Probabil. Dacă mie însumi, care niciodată nu i-am fost adept politic, memoria lui Mayta îmi provoacă o oarecare stânjeneală, darămite importantului director al Centrului Acţiunea pentru Propăşire…

— Era un om de treabă – zice, prudent, în timp ce mă pironeşte cu ochii de parcă ar vrea să-mi citească în fundul sufletului propria-mi părere despre Mayta –. Idealist, bine intenţionat. Dar naiv, cu capu-n nori. Eu unul, în ce priveşte afacerea aia nenorocită de la Jauja, am conştiinţa împăcată. L-am avertizat că-i pe cale să facă o nebunie, am încercat să-l fac să-şi vină-n fire. Degeaba, bine-înţeles, fiindcă era căpos ca un catâr.

— Încerc să-i reconstitui începuturile politice – îi explic –. Nu ştiu mare lucru, decât că, de foarte tânăr, încă de la terminarea liceului sau din anul întâi la San Marcos, s-a făcut aprist. Apoi…

— Apoi s-a făcut de toate, ăsta-i adevărul – zice Moisés – Aprist, comunist, scizionist, troţkist. Toate sectele şi toate culorile. Dacă prin altele n-a trecut, este doar pentru că nu existau pe-atunci. Acum ar fi avut de unde alege, din plin. Aici la Centru tocmai întocmim o listă cu toate partidele, grupările, alianţele, fracţiunile şi fronturile de stânga existente în Perú. Câte crezi că sunt? Peste treizeci.

Bate darabana pe birou şi-şi ia o mutră gânditoare.

— Dar trebuie să recunosc ceva – adaugă deodată, foarte serios — în toate aceste schimbări ale lui n-a fost nici urmă de oportunism. Era el instabil, împrăştiat, zărghit, mă rog tot ce pofteşti, dar, de asemeni, era persoana cea mai

dezinteresată din lume. Şi să-ţi mai zic ceva. Avea în el o pornire autodistructivă. Ceva de eterodox, de rebel înnăscut. Nici nu intra bine undeva, că şi-ncepea să aibă altă părere, şi sfârşea în activitate fracţionistă. Asta era mai tare decât el: musai trebuia să se opună până-n pânzele albe. Bietul tovarăş Mayta! Ce soartă nenorocită, nu?

— Deschidem şedinţa zise tovarăşul Jacinto. Era secretarul general al P.O.R. (T) şi cel mai vârstnic din cei cinci prezenţi. Lipseau doi membri ai Comitetului: tovarăşul Pallardi şi tovarăşul Carlos. După ce-i aşteptaseră o jumătate de oră, hotărâseră să înceapă fără ei. Tovarăşul Jacinto, cu o voce răguşită, făcu un rezumat al ultimei sesiuni, de-acum trei săptămâni. Nu ţineau dosar cu procese verbale, din precauţie, dar secretarul general nota pe un carneţel principalele teme ale fiecărei dezbateri, şi-acum tocmai şi-l consulta – mijindu-şi mult ochii – pe când vorbea. Câţi ani să fi avut tovarăşul Jacinto? Şaizeci, poate peste. Metis *cholo* vânjos şi ţinându-se drept, cu un ciuf rebel pe frunte şi cu un aer sportiv care-l întinerea, era o relicvă în organizaţie, căci îi trăise istoria. Încă de la reuniunile acelea de pe la începutul anilor patruzeci, din casa poetului Rafael Méndez Dorich, când prin câţiva suprarealişti întorşi de la Paris – Westphalen, Abril de Vivero, Moro –, pătrunseseră ideile troţkiste în Perú. Tovarăşul Jacinto fusese unul din întemeietorii primei organizaţii troţkiste, Grupul Muncitoresc Marxist, în 1946, germenul viitorului P.O.R., şi, în cadrul întreprinderii Fertilizantes S.A. (FERTISA) unde muncise cu douăzeci de ani în urmă, făcuse parte întotdeauna, în minoritate, din conducerea sindicală, în ciuda duşmăniei apriştilor şi a comuniştilor. De ce-o fi rămas solidar cu ei, în loc să se pună bine cu cealaltă grupare? Mayta era bucuros că-i aşa, dar nu-l înţelegea. Toată vechea gardă troţkistă, toţi contemporanii

tovarăşului Jacinto, rămăseseră în P.O.R. De ce el, în schimb, milita în P.O.R. (T)? Ca să nu se rupă de tineri? Probabil, fiindcă lui Mayta îi părea greu de crezut ca tovarăşul Jacinto să pună vreun preţ pe polemica internaţională a troţkismului între „pablişti” şi „antipablişti”.

— Problema „Glasului muncitoresc” – zise secretarul general –. E cea mai presantă.

— Infantilism de stânga, mirajul contradicţiei, nici nu ştiu cum să-i mai zic – zice Moisés –. Boala ultrastângii. Să fii mai revoluţionar decât, să fii mai stângist decât, să fii mai radical decât... Asta a fost atitudinea lui Mayta, toată viaţa. Când eram membri ai Tineretului Aprist (T.A.P.) – o mână acolo de mucoşi abia ieşiţi din găoace, cu APRA scoasă în afara legii –, Manuel Seoane ne-a ţinut câteva prelegeri despre teoria spaţiu-timpului istoric a lui Haya de la Torre şi despre combaterea de către acesta, prin depăşire dialectică, a marxismului. Mayta, bineînţeles, a sărit cu gura că trebuia să studiem întâi marxismul, ca să ştim ce anume combăteam şi ce depăşeam. Urmarea a fost că a format un cerc, şi după nici câteva luni T.A.P. ne-a dat vot de blam. Şi uite-aşa, fără să ştim prea bine cum, ne-am trezit colaborând cu roşii. Rezultatul a fost carcera Panóptico. Botezul nostru.

Râde şi râd şi eu. Dar nu râdem de-acelaşi lucru. Moisés îşi râde de jocurile copiilor prea devreme politizaţi care erau el şi Mayta cei de-atunci, şi cu râsul lui încearcă să mă convingă că totul n-a avut nici cea mai mică însemnătate, c-a fost o scarlatină de imberbi, o morişcă de vorbe purtate de primul vânt. Eu, în schimb, râd de două fotografii pe care mi-au căzut ochii, ambele pe biroul lui. Faţă-n faţă, ele se echilibrează, Fiecare într-o ramă de argint: Moisés îi strânge mâna senatorului Robert Kennedy în timpul vizitei acestuia în Perú cu scopul promovării Alianţei pentru Progres, şi Moisés lângă preşedintele Mao

Tse Tung, la Pekin, cu o delegaţie de latino-americani. Din amândouă zâmbeşte neutru.

— Să ne informeze responsabilul – adăugă tovarăşul Jacinto.

Responsabilul „Glasului Muncitoresc” era chiar el. Mayta dădu din cap ca să gonească imaginea sublocotenentului Vallejos care, laolaltă cu o mare somnolenţă, îl obseda de când făcuse ochi dimineaţa aceea după doar trei ore de picoteală. Se sculă. Scoase bileţelul pe care îşi însemnase schematic principalele idei ale luării de cuvânt.

— Aşa este, tovarăşi, „Glasul Muncitoresc” e problema cea mai presantă şi trebuie rezolvată acum pe loc – zise, înăbuşindu-şi un căscat — în realitate sunt două probleme, şi-ar fi mai nimerit să le abordăm separat. Prima e aceea a numelui, şi a apărut odată cu deviaţioniştii. Iar a doua e cea dintotdeauna, cea economică.

Toţi ştiau despre ce era vorba, dar Mayta le-o reaminti cu lux de amănunte. Experienţa îl învăţase că amploarea în expunerea unei teme economisea timp după aceea, la discuţii. Chestiunea întâia: era oare tactic să se folosească în continuare titlul „Glas Muncitoresc” adăugându-se un T organului partidului? Asta fiindcă deviaţioniştii publicaseră propriul lor ziar „Glas Muncitoresc” folosindu-se de aceeaşi vinietă, ca să inducă în eroare clasa muncitoare făcând-o să creadă că ei reprezentau continuitatea P.O.R. Şi că P.O.R. (T) era, dimpotrivă, devierea. O manevră murdară, desigur. Dar trebuia de făcut faţă situaţiei. Faptul că existau două „Partidos Obreros Revolucionarios” era şi-aşa destul de confuz pentru muncitori. Dar să mai apară şi două „Glasuri Muncitoreşti”, chit că unul ar purta litera T de la Troţkist, asta ar fi culmea dezorientării. Pe de altă parte, materialul pentru noul număr era deja paginat la tiparniţa din Cocharcas, aşa că hotărârea trebuia luată numaidecât. Deci, o vor publica sub numele „Glas

Muncitoresc (T)” sau îi vor schimba numele chiar acum? Făcu o pauză, aprinzându-şi ţigara, să vadă dacă tovarăşii Jacinto, Medardo, Anatolio sau Joaquín aveau ceva de zis. Întrucât rămaseră tăcuţi, continuă, slobozind o gură de fum:

— Cealaltă chestiune e că ne lipsesc cinci sute de *soles* pentru achitarea acestui număr. Administratorul tiparniţei mi-a pus în vedere că începând cu numărul viitor suma de plată va creşte proporţional cu scumpirea hârtiei. Douăzeci la sută.

Tipografia din Cocharcas le lua două mii de *soles* pe mia de exemplare a câte două pagini, iar ei vindeau numărul cu trei *soles.* Teoretic, dacă epuizau tirajul, firesc era să se-aleagă cu o mie de *soles* beneficiu. În realitate însă, chioşcurile şi vânzătorii de ziare încasau cincizeci la sută comision de număr vândut, astfel că – neavând nici reclame nici anunţuri – pierdeau cincizeci de *centavos* la exemplar. Dădeau beneficiu doar cele vândute direct de ei pe la porţile fabricilor, universităţilor şi sindicatelor. Numai că, cu rare excepţii, după cum o dovedeau cu prisosinţă maldărele de numere îngălbenite ce asediau demoralizator Comitetul Central al P.O.R. (T) în garajul de pe strada Zorritos, mai niciodată nu se epuizaseră cele o mie de exemplare; de altminteri, din cele lipsă, o bună parte nu erau vândute ci dăruite. „Glasul Muncitoresc apăruse întotdeauna în pagubă. Iar acum, cu deviaţionişti, lucrurile aveau să meargă tot mai rău.

Mayta schiţă un zâmbet de îmbărbătare:

— Nu-i sfârşitul lumii, tovarăşi. Nu vă lăsaţi covârşiţi chiar aşa. Haideţi mai bine să găsim o soluţie.

— Din Partidul comunist a fost expulzat pe când înfunda închisoarea, dacă memoria nu mă înşală – îşi aminteşte Moisés – Dar s-ar putea să-mi joace feste. Pierd şirul, ce-i drept, cu toate rupturile şi reîmpăcările acelea.

— S-a afiliat pentru mult timp la Partidul comunist? – îl

întreb – Sau, mai bine zis, fiindcă doar eraţi împreună, v-aţi afiliat mai multă vreme?

— Da şi nu, depinde cum iei lucrurile. Nu ne-am înscris niciodată, n-am avut carnet. Dar nimeni n-avea carnet pe-atunci. Partidul era în ilegalitate şi era minuscul. Am colaborat, dar mai mult ca simpatizanţi decât ca militanţi. La închisoare, Mayta, din spirit de contradicţie, începu să nutrească simpatii eretice. Ne-am pus pe citit Troţki, eu la îndemnul lui. În carceră la El Frontón începuse să le ţină conferinţe deţinuţilor despre dubla putere, revoluţia permanentă, sclerozarea stalinismului. Şi într-o zi a aflat că roşii îl expulzaseră, acuzându-l că era ultrastângist, deviaţionist, provocator, troţkist etc. La puţin timp după aceea eu am fost expulzat în Argentina. Când m-am întors, Mayta milita în P.O.R. Dar nu ţi s-a făcut foame? Atunci hai să prânzim împreună.

E o amiază splendidă, de vară, cu un soare alb şi vertical ce înviorează casele, oamenii, pomii, când, în sclipitorul Cadillac de culoarea drojdiei-de-vin al lui Moisés, străbatem străzile din Miraflores, mai împânzite ca oricând de patrule poliţieneşti şi de jeep-uri ale armatei pline cu soldaţi cu căşti pe cap. Se zăreşte o mitralieră la colţul cu Diagonala, apărată de saci cu nisip şi deservită de infanteria marină. Când trecem prin dreptul ei, ofiţerul ce comandă bateria tocmai vorbeşte într-un radio portativ. Pe o zi minunată ca asta, cel mai straşnic ar fi să prânzim undeva pe ţărm, zice Moisés. Mergem la „Costa Verde” sau la „Suizo” de pe Herradura? „Costa Verde” e mai aproape şi mai la adăpost de eventuale atentate. Pe drum, vorbim despre acel P.O.R. Din anii sfârşitului dictaturii lui Odria, 1955 şi 1956, când deţinuţii politici ieşeau din închisori şi exilaţii se întorceau în ţară.

— Între noi fie zis, chestia aia cu P.O.R. era o gugumănie fără seamăn – zice Moisés – Serioasă, nu zic ba, mai cu seamă pentru ăi de i-au închinat viaţa şi s-au nenorocit

atunci. Mai rău, tragică pentru ăi de şi-au pierdut-o. Şi de prost gust pentru ăi de şi-au stors creierii cu pamflete masturbatorii şi cu polemici sterile. Dar, oricum ai lua-o, rămâne o gugumănie fără cap şi fără coadă.

Aşa cum ne temeam, la „Costa Verde” nu-i loc să arunci un ac. La intrare, serviciul de securitate al restaurantului ne caută de arme, şi Moisés le lasă paznicilor revolverul. Ei îi dau în schimb un bon gălbui. Văzându-ne aşteptând să se elibereze o masă, chelnerii ne instalează sub un umbrar de paie lipit de parapetul dinspre dig. Sorbind din berea rece, privim cum se zdrobesc valurile şi simţim pe faţă miile de picături fine împroşcate de apă.

— Câţi membri să fi avut P.O.R. pe vremea lui Mayta? – îl întreb.

Moisés se uită în gol şi, distrat, trage o duşcă ce-i lasă o botniţă de spumă. Se şterge cu şerveţelul. Întoarce capul, cu o părere de zâmbet batjocoritor fluturându-i pe chip:

— Niciodată mai mult de douăzeci – aproape că şopteşte. Vorbeşte aşa încet încât mă văd silit să întind capul ca să nu pierd ce zice – A fost cifra maximă. Am sărbătorit-o la un pahar. Ajunseserăm douăzeci! Puţin după aceea a intervenit divizarea. „Pablişti” şi „antipablişti”. Îţi mai aminteşti cumva de tovarăşul Michael Pablo? Sămânţa discordiei dintre P.O.R. şi P.O.R. (T). Eram „pablişti” sau anti? Să mă pici dacă-mi aduc aminte. Mayta era cel ce ne îmbrobodea cu tot felul de îmbârligări ideologice. Ah da, acum ştiu, noi eram „pablişti” şi ei anti. Şapte noi, treisprezece ei. Au preluat imediat numele, aşa că noi a trebuit să adăugăm un T mare la P.O.R. al nostru. Dar niciunul din grupuleţe nu s-a mai mărit după scindare, de asta-s absolut sigur. Şi-aşa au mers lucrurile până la isprava cu Jauja. Atunci, ambele P.O.R. au dispărut şi-a început o altă istorie. Treaba a luat însă o întorsătură favorabilă pentru mine. M-am pomenit exilat la Paris, mi-am luat licenţa şi m-am pus temeinic pe chestii serioase.

Poziţiile sunt clare şi discuţia încheiată – zise tovarăşul Anatolio.

— Aşa-i – mai întâi secretarul general –. Să votăm prin ridicarea mâinii. Cine-i pentru?

Propunerea lui Mayta – schimbarea numelui din „Glas Muncitoresc (T)” în „Glas Proletar” – fu respinsă cu trei voturi contra două. Votul tovarăşului Jacinto înclină balanţa. Argumentului adus de Mayta şi Joaquín – confuzia ce s-ar isca în urma existenţei a două publicaţii cu acelaşi nume, atacându-se reciproc –, Medardo şi Anatolio îi replicară cum că schimbarea ar părea să dea câştig de cauză deviaţioniştilor, presupunându-se implicit că cei din P.O.R., iar nu cei din P.O.R. (T), sunt cei ce nu se abăteau de la linia partidului. Să le-oferi pe tavă, başca numele organizaţiei, şi pe cel al publicaţiei, n-ar fi însemat încununarea, recompensarea trădării? În opinia lui Medardo şi Anatolio, coincidenţa titlurilor, problemă secundară, se va lămuri de la sine în conştiinţa clasei muncitoare când conţinutul articolelor, al editorialelor, al informaţiilor, precum şi coerenţa doctrinară se vor impune de la sine şi vor dovedi negru pe alb care era publicaţia pur marxistă şi antibirocratică şi care era cea apocrifă. Discuţia fu înflăcărată, nesfârşită, şi Mayta se gândea cât de amuzantă fusese în schimb conversaţia de deunăzi cu băieţandrul acela atât de gâgă şi de idealist. „Am pierdut votul ăsta numai din neatenţie, din lipsă de somn”, gândi. Vacs, ce contează. Dacă păstrarea cu îndărătnicie a titlului avea să îngreuneze încă şi mai abitir distribuirea „Glasului Muncitoresc (T)”, el putea încă de pe-acum să-şi întocmească cererea de revizuire a deciziei, când vor fi prezenţi toţi cei şapte membri ai Comitetului.

— Eşti sigur că nu erau decât şapte când Mayta l-a cunoscut pe sublocotenentul Vallejos?

— Ah, ţi-ai amintit şi de Vallejos – surâde Moisés. Zăboveşte peste lista de bucate şi comandă pentru

amândoi *ceviche* preparat din crevete şi orez, cu scoici. L-am lăsat să aleagă, spunându-i că un economist senzualizat ca el va şti să se descurce oricum mai bine ca mine – Da, şapte. Nu-mi aduc aminte cum îi chema pe toţi, dar le-am reţinut pseudonimele. Tovarăşul Jacinto, tovarăşul Anatolio, tovarăşul Joaquín... Eu eram tovarăşul Medardo. Ai observat cât de sărac e acum menu-ul la „Costa Verde", de când cu raţionalizările? În ritmul ăsta, mâine-poimâine, or să tragă obloanele toate restaurantele din Lima.

Cu chiu cu vai ne-am mutat la o masă din fund, de unde abia se mai vede marea, astupată de creştetele comesenilor: turişti, oameni de afaceri, perechi, funcţionarii vreunei firme ce-şi sărbătoresc vreo onomastică. O fi şi vreun politician ori un patron important printre ei, fiindcă, la o masă alăturată, văd patru „gorile" în civil, cu automatele pe genunchi. Beau bere tăcuţi, măturând localul cu privirile dintr-o parte în alta. Vacarmul discuţiilor, râsetele, zgomotul tacâmurilor acoperă vuietul valurilor şi al fluxului.

— Cu Vallejos, oricum ai socoti, tot eraţi opt în cap – îi zic – Ţi-a jucat un renghi memoria.

— Vallejos n-a intrat niciodată în partid – îmi replică, imediat – Pare de tot hazul un partid cu şapte membri, nu? El n-a avut nici în clin nici în mânecă cu noi. Mai mult, pe Vallejos nu l-am văzut niciodată la faţă. Prima dată când i-am zărit mutra a fost în poze, prin ziare.

Vorbeşte absolut sigur pe sine şi n-am încotro, trebuie să-l cred. De ce m-ar minţi? Oricum însă, mă surprind spusele lui, mai ales cele privitoare la numărul militanţilor în P.O.R. (T). Mi-l închipuiam eu mic, dar nici chiar aşa de neînsemnat. Îmi imaginasem o înlănţuire a faptelor, pe bază de presupuneri, care acum – iată – se destramă: Mayta aducându-l pe Vallejos în garajul de pe strada Zorritos, prezentându-l tovarăşilor, dându-i sarcina de secretar cu problemele apărării... Totul, fum.

— Să ne-nţelegem, când zic şapte zic şapte profesionişti – întăreşte Moisés, după câteva clipe – Pentru că mai erau şi simpatizanţii. Studenţi şi muncitori cu care organizam cercuri de studii. Mai aveam ceva influenţă şi-n câteva sindicate. La FERTISA, de exemplu. Şi la Construcţii Civile.

Tocmai ne-au adus picantele *ceviches,* şi crevetele par proaspete, umede, ne gâdilă nările aroma lămâii şi-a ardeiului iute din farfurii. Bem, mâncăm, şi de cum isprăvim îl iau iar la întrebări:

— Eşti chiar aşa sigur că nu te-ai văzut niciodată cu Vallejos?

— Singurul care-l vedea era Mayta. Un timp, cel puţin. După aceea s-a format o comisie specială. Grupul de Acţiune. Anatolio, Mayta şi Jacinto, cred. Ei l-au văzut, da, de câteva ori. Ceilalţi însă, niciodată. Era un militar, nu-ţi dai seama? Noi ce eram? Revoluţionari clandestini. Pe când el? Un sublocotenent!

— Un sublocotenent?! – tovarăşul Anatolio sări de pe scaun.

— Aha, vor să-l infiltreze în organizaţie – zise tovarăşul Joaquín – E clar ca bună-ziua.

— Aşa am gândit şi eu la început, sigur – încuviinţă Mayta – Dar ia să stăm puţin strâmb să judecăm drept. Chiar aşa de tâmpiţi să fie agenţii? Îi vedeţi voi trimiţând o iscoadă în chip de sublocotenent care să se apuce nitam-nisam să vorbească de revoluţia socialistă la o petrecere? L-am tras niţel de limbă şi am văzut că nu ştie nici pe ce lume trăieşte. Sentimente curate, atitudine absolut naivă, emotivă; îi dă zor cu revoluţia şi habar n-are ce-i aia. Ideologic – pur. Revoluţia, după el, e Fidel Castro cu bărboşii trăgând focuri prin Sierra Maestra. Îi miroase lui a ceva just, dar nu ştie cu ce se mănâncă. Pe cât l-am putut eu sonda, atâta ştie şi nimic altceva.

Se aşezase şi vorbea cu oarecare nerăbdare, fiindcă, în

cele trei ore cât durase şedinţa, i se terminase provizia de ţigări şi simţea o aprigă nevoie de a fuma. De ce spulbera cu atâta hotărâre bănuiala c-ar fi un ofiţer de la Investigaţii însărcinat cu strângerea de date despre P.O.R. (T)? Şi dacă asta era? Şi mă rog ce i se părea aşa nemaipomenit în recurgerea la o stratagemă atât de grosolană? Nu erau grosolani poliţaii, militarii, burghezii din Perú? Dar imaginea jovială şi exuberantă a tânărului guraliv îi împrăştie din nou orice urmă de suspiciune. Îl auzi pe tovarăşul Jacinto explicându-le:

— S-ar prea putea să fi fost pus să se infiltreze printre noi. Dacă-i aşa, măcar avem avantajul de-a şti cine este. Şi de-a ne lua precauţiile de cuviinţă. Iar dacă, dimpotrivă, ni se oferă astfel prilejul de a ne infiltra noi printre ei, atunci atitudinea cu adevărat revoluţionară e de a nu irosi un asemenea prilej, tovarăşi.

Şi uite aşa se stârni iar, pe nepusă masă, o temă ce prilejuise nenumărate dezbateri în P.O.R. (T). Existau latenţe revoluţionare în forţele armate? Trebuia oare ca ei să-şi fixeze drept una din sarcini infiltrarea infanteriei, a marinei, a aviaţiei, formarea de celule din soldaţi, marinari şi aviatori? Să îndoctrineze trupa dezvăluindu-i comunitatea ei de interese cu proletariatul şi ţărănimea? Sau dimpotrivă, extinderea schemei luptei de clasă la lumea militară era o nepotrivire flagrantă fiindcă, trecând peste orice deosebiri sociale, legătura instituţională, spiritul cazon îi unea pe soldaţi şi pe ofiţeri într-o complicitate indestructibilă? Mayta se căi deodată că-i informase despre sublocotenent. Or s-o ţină aşa ore-n şir. Îşi dori din răsputeri să-şi cufunde picioarele umflate în ligheanul cu apă rece. Aşa făcuse dis-de-dimineaţă, odată întors de la petrecerea din Surquillo, bucuros că se dusese totuşi să-şi sărute mătuşa-naşă. Îl furase somnul aşa, cu picioarele ude, şi visase că se lua la întrecere cu Vallejos, alergând pe o plajă ce putea fi Agua Dulce, însă fără

înotători, în fapt de ziuă. El rămânea în urmă, tot mai în urmă, şi flăcăul întorcea capul să-i dea ghes, râzând: „Dă-i bătaie, ce stai? ori ai îmbătrânit şi nu te mai ţin balamalele?”

— Ţineau ore-n şir, rămâneam afoni – zice Moisés, atacând orezul – De pildă: Mayta să continue să se vadă cu Vallejos, sau să curme imediat prietenia? Şi asta nu se hotăra aşa, cât ai bate din palme, ci după o analiză amănunţită a împrejurărilor, a cauzelor şi efectelor. Exista şi-n asta un catehism, trebuiau atinse neapărat câteva premize. Revoluţia din octombrie, relaţia de forţe dintre socialism, capitalism şi birocrato-imperialism în lume, ascuţirea luptei de clasă pe cinci continente, pauperizarea ţărilor subdezvoltate de către neocolonialism, concentrarea monopolurilor... Câte şi mai câte.

Începuse amuzat înşiruirea, dar îl văd oţărându-se tot mai rău. Lasă pe marginea farfuriei furculiţa pe care tocmai o ducea la gură. Nici nu trecuseră câteva clipe de când mânca pofticos, lăudându-l pe bucătarul de la „Costa Verde” – „mă-ntreb cât vom mai putea mânca aşa, cu degradarea asta rapidă a situaţiei” –, şi-acum, deodată, i-a pierit tot cheful. L-or fi deprimând amintirile acestea pe care, doar ca să-mi facă mie hatârul, le reînvie?

— Mayta şi Vallejos mi-au făcut, la urma urmei, un mare bine – murmură, pentru a treia oară de dimineaţă până-acum – De n-ar fi fost ei, încă şi azi aş fi putrezit de viu în te miri ce gaşcă minusculă sau bisericuţă prăpădită, scuipându-mi sufletul să vând cincizeci de numere bimensuale dintr-o fiţuică de doi bani conştient că muncitorii n-or s-o citească niciodată, sau, de vor citi-o, n-or s-o priceapă.

Se şterge la gură şi face semn chelnerului să-i ia farfuria de dinainte.

— Când cu pocinogul ăla cu Vallejos, eu începusem să nu mai cred în ce făceam – adaugă, cu un aer funebru – îmi

dădeam perfect seama că drumul acela nu ducea nicăieri, decât uneori la închisoare, alteori la exil, şi-ntotdeauna la o mare frustrare politică şi personală. Şi totuşi... Inerţia, sau ceva de soiul ăsta, câteodată nici eu nu mai ştiu. O teamă grozavă de-a mă simţi neloial, trădător. Faţă de tovarăşi, faţă de partid, faţă de mine însumi. Teama de-a spulbera dintr-un gest ceea ce, de bine-de rău, fuseseră ani de luptă şi de sacrificii. Preoţii ce-şi anină definitiv sutana în cui trebuie că simt acelaşi lucru.

Mă priveşte lung de parcă abia atunci şi-ar aminti că-s tot acolo, cu el.

— S-a simţit Mayta vreodată descurajat? – îl întreb.

— Nu ştiu, poate că nu, el era de granit. – Rămâne o clipă pe gânduri şi dă din umeri – Ori poate că da, însă în taină. Cred că toţi aveam străfulgerările noastre de luciditate, când ne vedeam taman cum eram, în fundul puţului şi fără nicio ieşire. Dar n-am fi recunoscut-o nici morţi! Da, Mayta şi Vallejos mi-au făcut un mare bine.

— Atâta te repeţi, încât îmi dai de bănuit că n-ai prea crede în ce spui. Sau că nu ţi-a folosit la mare lucru.

— Ai nimerit-o, nu mi-a folosit la mare lucru – afirmă, cu un gest profund abătut.

Şi fiindcă râd de el, spunându-i că este printre puţinii intelectuali peruani ce şi-au câştigat independenţa şi despre care se poate zice, în plus, că realizează ceva şi că-i ajută să se realizeze şi pe colegii lui, mă dezarmează cu o strâmbătură ironică. Mă refer la Acţiunea pentru Propăşire? Da, îi folosea Perú-ului, da, fără îndoială că n-a stat cu mâinile-n sân ci a făcut ceva pentru ţară în aceşti douăzeci de ani de activitate. Da, le era de folos mai cu seamă celor cărora Centrul le publica lucrări, le făcea rost de burse şi-i scăpa de bordelul numit Universitate. Numai că pe el, în schimb, îl nemulţumea profund: era încă o formă de frustrare. În cu totul alt sens decât P.O.R. (T), desigur. Ar fi preferat – mă priveşte ca întrebându-se dacă

merit mărturisirea – să fi fost unul din cei ajutaţi de el. Să facă cercetări, să scrie, să publice. Avea un vechi proiect foarte ambiţios dar pe care, acum îşi dă seama, n-avea să-l ducă niciodată la bun sfârşit. O istorie economică a Perúului, generală şi detaliată, de la culturile pre-incaice şi până-n zilele noastre. Abandonat, ca atâtea alte proiecte academice! A ţine Centrul pe linia de plutire însemna a fi administrator, diplomat, publicist şi mai ales, birocrat, douăzeci şi patru de ore pe zi. Ba nu, douăzeci şi opt, treizeci. Fiindcă, pentru el, zilele aveau treizeci de ore.

— Nu-i îngrozitor ca un fost troţkist ce şi-a petrecut tinereţile tunând şi fulgerând contra birocraţiei s-o sfârşească devenind un biet birocrat? – zice, încercând să-şi recapete buna dispoziţie.

— Haideţi să declarăm odată tema asta închisă – protestă tovarăşul Joaquín –. O s-o ţinem aşa toată noaptea? ce să mai scoţi din ea?

Într-adevăr, gândi Mayta, ce să mai scoţi din ea, dar de fapt de unde naiba porniseră şi unde ajunseseră? Păi de câtva timp, şi numai din vina tovarăşului Medardo care adusese vorba de participarea sovietelor de soldaţi la revoluţia rusă, discutau despre revolta marinarilor din Kronstadt şi înăbuşirea ei. Conform lui Medardo, revolta aceea antisocialistă din februarie 1921 era o bună dovadă de cât de dubioasă e conştiinţa de clasă a trupei şi de riscul de-a te încrede în latenţele revoluţionare ale soldaţilor. Prins în vălmăşagul discuţiei, tovarăşul Jacinto replicase agitat că-n loc să vorbească de acţiunea lor din 1921, Medardo ar trebui să-şi amintească ce făcuseră marinarii din Kronstadt în 1905. N-au fost ei primii care s-au răsculat împotriva ţarului? Şi în 1917 n-au luat-o ei înaintea majorităţii fabricilor, formând un soviet? După care discuţia se abătu la atitudinea lui Troţki faţă de Kronstadt. Medardo şi Anatolio amintiră că în *Istoria Revoluţiei,* scrisă de el, aprobase drept răul cel mai mic

înăbuşirea rebeliunii, pentru că revolta aceea era în mod obiectiv contrarevoluţionară şi făcea jocul albilor şi-al puterilor imperialiste. Dar Mayta era sigur că Troţki revenise apoi asupra tezei sale şi lămurise că el n-a intervenit în reprimarea marinarilor, ci aceasta a fost opera exclusivă a Comitetului din Petrograd prezidat de Zinoviev. Ba mai mult, scrisese negru pe alb că în exterminarea marinarilor răsculaţi, pe vremea guvernării lui Lenin, apăruseră antecedentele crimelor împotriva proletariatului comise de birocratizarea stalinistă. Spre sfârşit, discuţia, printr-o schimbare neprevăzută, se împotmolise de-a binelea în controversa dacă operele lui Troţki erau ori ba traduse corect în spaniolă.

— N-are rost să punem asta la vot – fu de părere Mayta – Mai bine ajungem la un consens care să împace poziţiile. Deşi mi se pare cam trasă de păr, totuşi admit ipoteza ca Vallejos să fi fost însărcinat să se infiltreze printre noi ca să ne coacă vreo provocare. Pe de altă parte, cum a spus şi tovarăşul Jacinto, nu trebuie pierdută ocazia de a ne face un adept dintr-un militar tânăr. Iată ce propun. Voi ţine contactul cu el, voi tatona terenul, voi vedea dacă-i chip să-l atragem de partea noastră. Fără a-i da, bine-înţeles, nici cea mai vagă informaţie despre partid. Dacă miros ceva în neregulă, retez toate punţile. De nu, vom vedea atunci ce-i de făcut, ne vom orienta din mers.

Ori fiindcă erau prea obosiţi, ori fiindcă fusese el mai convingător, acceptară. Văzând cele patru capete înclinându-se afirmativ, se înveseli: o să poată cumpăra ţigări, o să poată fuma. Îi ardea buza după mahorcă.

— Oricum, dacă-l încercau dubii, ştia să se prefacă de minune – zice Moisés – E ceva ce întotdeauna am pizmuit la el: siguranţa în ceea ce face. Nu neapărat în cadrul P.O.R. (T). Ci şi înainte, când era ba moscovit ba aprist.

— Atunci cum îţi explici toate fluctuaţiile astea? Din convingeri ideologice?, Din raţiuni psihologice?

— Morale, mai degrabă – mă corectează Moisés – Deşi a vorbi de morală în cazul lui Mayta s-ar putea să-ţi sune cam nepotrivit, nu?

În ochi îi luceşte o luminiţă răutăcioasă. Ce-o fi urmărind? Pândeşte cea mai mică insinuare din partea mea pentru a lua-o pe panta clevetirii?

— Câtuşi de puţin – îl asigur – Am bănuit întotdeauna că toate aceste fluctuaţii politice ale lui Mayta ascundeau o motivaţie mai degrabă emotivă sau etică decât ideologică.

— Căutarea perfecţiunii, a purităţii – zâmbeşte Moisés – Fusese foarte catolic, când era mic. A făcut până şi o grevă a foamei ca să simtă pe pielea lui traiul săracilor: Ştiai asta? De-aici i se trăgea, pesemne. Când urmăreşti în politică puritatea, cazi în irealitate.

Mă măsoară o clipă, tăcut, în timp ce chelnerul ne aduce cafelele. Mulţi muşterii au părăsit „Costa Verde”, printre ei fiind şi persoana importantă cu „gorilele” ei înarmate cu automate, şi-acum nu numai că auzim din nou marea, dar şi zărim, către stânga, înspre zona digurilor din Barranquito, nişte surfişti care aşteaptă să calce valurile, deocamdată călărindu-şi cuminţi scândurile. „Un atentat dinspre mare ar fi foarte plauzibil, zice cineva. Plaja nu e supravegheată. Să-i atragem atenţia administratorului”.

— Ce te preocupă într-atâta la Mayta? – mă întreabă Moisés, încercând cu vârful limbii fierbinţeala cafelei – Dintre toţi revoluţionarii acelor ani, el este cel mai şters, cel mai fantomatic.

— Nu ştiu, există în cazul lui ceva ce mă intrigă mai mult decât la toţi ceilalţi laolaltă. Un fel de simbolism premonitoriu, anunţul a ceva ce nimeni, nicidecum, nu putea pe-atunci bănui c-o să urmeze.

Nu ştiu cum să continui. De-aş putea i-aş spune-o răspicat, dar, cel puţin deocamdată, ştiu doar atât, că istoria lui Mayta e cea pe care-mi doresc s-o cunosc şi s-o inventez, cu maximă acurateţe posibilă. I-aş putea înşira

motive morale, sociale, ideologice, l-aş putea convinge că e cea mai importantă şi mai urgentă dintre istorii. Dar aş minţi. Adevărul e că nu ştiu de ce istoria lui Mayta mă intrigă şi mă tulbură.

— Poate ştiu eu de ce – zice Moisés – Pentru c-a fost prima de-acest fel, înainte de victoria revoluţiei cubane. Înainte de-acest eveniment ce a divizat stânga în tendinţe contrarii.

Asta o fi, o fi având el dreptate, o fi tocmai din pricina caracterului precursor al acelei aventuri. E adevărat, ea a inaugurat o epocă în Perú, ceva ce nici Mayta nici Vallejos n-ar fi putut ghici nici în ruptul capului în momentele acelea. Dar s-ar putea la fel de bine ca tot contextul istoric să nu fi fost decât un decor, şi ca elementul obscur-sugestiv al aventurii să-l constituie, pentru mine, ingredientele de cruzime, marginalizare, răzvrătire, delir, exces, ce se contopesc în acel episod al cărui protagonist este fostul meu coleg salezian.

— Un militar progresist? Tu chiar crezi că există aşa ceva? – îl luă peste picior tovarăşul Medardo –. Apriştii şi-au petrecut toată viaţa căutându-l cu lumânarea, ca să le facă revoluţia şi să le deschidă porţile Palatului. S-au moşnegit şi tot nu l-au găsit. Vrei s-o păţim la fel?

— N-o s-o păţim – zâmbi Mayta – Fiindcă noi n-o să dăm o lovitură de stat militară, ci o să facem o revoluţie. Nu-ţi fă griji, tovarăşe.

— Ba eu îmi fac griji – zise tovarăşul Jacinto — Dar de ceva mult mai practic. O fi plătit chiria tovarăşul Carlos? Nu de alta dar să nu ne pomenim iar cu băbătia.

Se isprăvise şedinţa şi, fiindcă niciodată nu ieşeau toţi împreună, primii plecaseră Anatolio şi Joaquín. Ceilalţi mai aşteptau câteva minute, apoi părăseau şi ei garajul. Mayta zâmbi, amintindu-şi. Băbătia picase din senin drept în toiul unei discuţii înverşunate despre reforma agrară întreprinsă în Bolivia de Mişcarea naţionalistă

revoluţionară a lui Paz Estenssoro. Îi lăsase stană de piatră, ca şi cum persoana ce deschisese uşa era un agent şi nu fragila figurină căruntă şi cocârjată, sprijinindu-se într-un baston de metal.

— Doamna Blomberg, bună seara – reacţionă tovarăşul Carlos – Ce surpriză!

— De ce n-aţi bătut la uşă? – protestă tovarăşul Jacinto.

— Nu văd de ce-aş bate la uşa garajului propriei mele locuinţe replică doamna Blomberg, ofensată – Rămăsese să-mi plătiţi pe ’ntâi. Ce s-a întâmplat?

— O mică întârziere din cauza grevei bancare – tovarăşul Carlos, înaintând spre ea, încerca să acopere cu trupul afişul cu bărboşi şi teancurile de „Glas Muncitoresc” – Iată şi cecul pentru dumneavoastră, îl aveam la mine.

Doamna Blomberg se mai îmbună văzându-l pe tovarăşul Carlos scoţând un plic din buzunar. Examină cecul cu atenţie, dădu din cap şi plecă bombănind că altădată să nu se mai lase aşteptaţi fiindcă, la vârsta ei, nu putea să bată drumurile după chirii. Îi apucase un râs în hohote şi, lăsând baltă discuţia, începuseră să-şi dea cu presupusul: o fi văzut doamna Blomberg feţele lui Marx, Lenin şi Troţki? S-o fi ducând acum întins la poliţie? Va urma o descindere la garaj chiar în noaptea asta? Îi spuseseră că închiriau garajul ca sediu al unui club de şah, or singurele lucruri pe care nicidecum nu le văzuse în vizita ei intempestivă fuseseră tocmai o tablă sau un pion. Dar poliţia nu venise, prin urmare doamnei Blomberg nu i se păruse nimic suspect.

— De n-o fi fiind sublocotenentul ăsta care vrea să facă revoluţie o urmare a acelei vizite – zise Medardo – în loc de descindere, infiltrare.

— După atâtea luni? – insinuă Mayta, nedorind redeschiderea unei discuţii care să-i amâne plăcerea ţigării –. În fine, aflăm noi. Au trecut zece minute. Ieşim?

— Va trebui să aflăm de ce n-au venit Pallardi şi Carlos –

zise Jacinto.

— Carlos era singurul dintre noi ăştia şapte care ducea o viaţă normală – zice Moisés – Antreprenor, proprietar al unei cărămidării. El achita chiria localului, tiparniţa, foile volante. Cotizam toţi, dar partea noastră era o mizerie. Nevastă-sa ne ura de moarte.

— Şi Mayta? La Agenţia France Presse precis nu câştiga mare lucru.

— Bine-înţeles, plus că jumătate din leafă, sau peste, cheltuia cu partidul – încuviinţează Moisés – Nevastă-sa nu putea să ne sufere, şi nu-i de mirare.

— Nevasta lui Mayta?

— Cum ai auzit. A fost însurat, cu toate formele legale – râde Moisés – Dar n-a durat prea mult. Cu o anume Adelaida, funcţionară la o Bancă, foarte frumuşică. O chestie pe care noi ăştilalţi n-am înţeles-o niciodată. Nu ştiai?

Nu ştiam. Ieşiră tustrei, încuiară uşa garajului, şi la bodega din colţ îl aşteptară pe Mayta să-şi ia un pachet de Inca. Le oferi ţigări lui Jacinto şi lui Medardo şi şi-o aprinse pe a lui cu atâta grabă încât îşi fripse degetele. În drum spre calea Alfonso Ugarte, supse de câteva ori cu poftă din chiştoc, mijindu-şi ochii, savurând plăcerea de a trage în piept şi a slobozi norişorii de fum ce se destrămau în aerul nopţii.

— Acum ştiu de ce chipul sublocotenentului nu-mi piere din minte – gândi cu glas tare.

— Gradatul ăsta al tău ne-a făcut şi-aşa să pierdem o groază de timp – se plânse Medardo – Trei ore pentru un sublocotenent!

Mayta continuă ca şi cum nu l-ar fi auzit:

— Fiindcă din neştiinţă, din lipsă de experienţă sau mai ştiu eu din ce motiv, vorbea despre revoluţie cum noi nu mai vorbim demult.

— Nu mă lua pe mine cu subtilităţi din astea că eu mi-s

muncitor, nu intelectual, tovarăşe – glumi Jacinto.

Era o glumă pe care o repeta atât de des încât Mayta ajunsese să se întrebe dacă, în fond, tovarăşul Jacinto nu pizmuia condiţia aceea faţă de care nu afişa decât dispreţ. Chiar atunci, tustrei trebuiră să se lipească iute de-un zid ca să nu fie striviţi de un autobuz ce venea cu ciorchini de oameni aninaţi de uşi.

— Cu umor, cu veselie – adăugă Mayta – Ca despre ceva sănătos, binefăcător, frumos. Noi ne-am pierdut entuziasmul.

— Vrei să zici că ne-am rablagit? – glumi Jacinto – O fi valabil pentru tine. Pe mine încă mă mai ţin curelele.

Dar lui Mayta nu-i ardea de glumă, ci vorbea preocupat, întretăiat:

— Am devenit prea teoretici, prea mofluzi, prea ne luăm în serios ca nişte politicaştri moftangii. Nu ştiu, ceva e-n neregulă. Auzindu-l pe băiatul acela turuind despre revoluţia socialistă m-a pălit invidia. E inevitabil ca lupta să ne călească, să ne încrânceneze, dar de-aici până la a-ţi pierde iluziile! Nu-i bine ca metodele să ne facă să uităm de scopuri, tovarăşi.

Înţelegeau ei ce voia să le transmită? Simţi că se tulbură şi schimbă subiectul. Însă despărţindu-se de ei pe Alfonso Ugarte ca s-o ia spre odăiţa lui de pe strada Zepita, ideea continuă să-i dea târcoale. În faţa spitalului Loayza, aşteptând să se caşte o pârtie prin şuvoiul de maşini, camioane şi autobuze ce sufocau cele patru piste, i se limpezi o asociaţie de idei ce, într-un fel destul de confuz, îl persecuta încă din noaptea trecută. Da, asta era, Universitatea. Anul acela dezamăgitor, cursurile de istorie, literatură şi filosofie la care se înscrisese la San Marcos. Aproape imediat ajunsese la concluzia că profesorilor acelora li se atrofiase vocaţia, dacă o avuseseră vreodată şi dacă chiar simţiseră dragoste pentru capodopere, pentru marile idei. Judecând după cele predate şi după lucrările

cerute studenţilor, în tărtăcuţele mediocrităţilor acelora soporifice avusese loc o gravă răsturnare. Profesorul de literatura spaniolă părea încredinţat că era mai important să citeşti ce scrisese domnul Leo Spitzer despre Lorca decât înseşi poemele lui Lorca, sau cartea domnului Amado Alonso despre poezia lui Neruda decât însăşi poezia lui Neruda; alt mititel, profesorul de istorie, părea mai interesat de sursele istoriei Perú-ului decât de istoria Perú-ului; cât despre cel de filosofie, era mult mai captivat de forma cuvintelor decât de conţinutul ideilor şi de repercusiunea lor în fapte... Cultura li se anemiase, li se secătuise, li se transformase în cunoştinţe vanitoase, în erudiţie aridă ruptă de viaţă. El îşi zisese atunci că altceva nici nu era de aşteptat de la cultura burgheză, de la idealismul burghez, decât exact divorţul acela de viaţă, şi părăsise Universitatea dezgustat: adevărata cultură n-avea nici în clin nici în mânecă cu ce se preda acolo. Şi-acum? Nu cumva, s-au academizat, pe nesimţite, atât el cât şi Jacinto şi Medardo şi tovarăşii din P.O.R. (T) şi cei din ălălalt P.O.R.? Uitaseră cumva toată scara de valori dintre fundamental şi accesoriu? Devenise oare activitatea lui revoluţionară ceva tot aşa de ezoteric şi de pedant ca şi caricatura în care preschimbaseră literatura, istoria, filosofia momâile de profesori de la San Marcos? Simplul fapt de a-l fi ascultat vorbind pe Vallejos fusese un semnal de alarmă: „Nu pierde din vedere esenţialul, Mayta. Nu te rătăci inutil, tovarăşe”. Băiatul nu ştia, nu citise nimic, era virgin din punct de vedere politic, e-adevărat, însă, într-un anumit fel, îi depăşea pe toţi: revoluţia era pentru el acţiune, ceva tangibil, raiul pe pământ, domnia dreptăţii, a egalităţii, a libertăţii, a fraternităţii. Ghici sub ce imagini îi apărea lui Vallejos revoluţia: ţărani rupând lanţurile sistemului arendăşesc, muncitori care din robi devin stăpânii maşinilor şi ai atelierelor, o societate unde plusvaloarea încetează să mai ghiftuie o mână de profitori

şi se revarsă asupra tuturor oamenilor muncii... şi-l trecu un fior. Dar nu ajunsese chiar la întretăierea străzilor Cañete şi Zepita? Reuşi să scape de gânduri şi-şi frecă nervos braţele. Cara*cho!,* sudui, ce distrat putea fi de-a nimerit taman acolo! Să fie asta beţia primejdiei? Un mazochism secret? Era exact răspântia de care se ferea ca de foc, asta dintre Cañete şi Zepita, din cauza strepezelii pe care şi-o simţea în gură ori de câte ori nimerea pe-aici din greşeală. Chiar acolo, în faţa chioşcului de ziare frânase atunci, dimineaţa, maşina, cenuşiu-verzuie, cu un scrâşnet de frâne ce-i răsuna şi acum în urechi. Înainte de a-şi fi putut da seama despre ce era vorba, săriseră din ea patru haidamaci şi se simţise ochit de pistoale, scotocit, bruscat, vârât cu ghionţi în maşină. Mai nimerise el şi-nainte prin destule comisariate, prin destule carceri, dar aceea fusese poprirea cea mai sinistră şi mai nesfârşită, singura când l-au maltratat sălbatic. Crezuse că va înnebuni, că-şi va pune capăt zilelor. De-atunci se ferea de răspântie dintr-un soi de superstiţie pe care însă n-ar fi recunoscut-o nici picat cu ceară. Coti pe Zepita şi depăşi încet cele două cvartale ce-l mai despărţeau de casă. Oboseala i se concentra, ca de obicei, în picioare. Fir-ar ele ale naibii de tălpi cu platfus. „Sunt fachir, gândi, păşesc pe mii de cuie...". Gândi: „Revoluţia este o *fiesta*, o serbare îndrăcită, în mintea plecată cu sorcova a sublocotenentului ăstuia fercheş".

Odaia lui se găsea la catul al doilea şi ultimul, într-o fundătură unde toate casele aveau numai două etaje; o cămăruţă de trei pe cinci, înţesată de cărţi, reviste, ziare prăvălite care pe unde apucaseră, cu un pat fără tăblii, ci doar cu o saltea şi o pătură. Câteva cămăşi, câţiva pantaloni spânzurau de cuie bătute în perete, şi înapoia uşii erau o oglinjoară şi o policioară cu scule de ras. Un bec ţinându-se într-un fir răspândea o lumină murdară peste dezordinea de neînchipuit, ce făcea ca odăiţa să pară

încă şi mai strâmtă. De cum intră, trase în patru labe de sub pat – colbul îl făcu să strănute – ligheanul cu smalţul sărit şi care era, negreşit, obiectul ce se bucura de cea mai înaltă apreciere în ochii lui. Cămăruţele nu aveau baie; jos, în *patio,* erau două latrine spre folosinţa comună a întregii fundături, şi o cişmea de unde vecinii pompau apă pentru gătit şi pentru spălat. În timpul zilei se formau cozi în *patio,* dar noaptea nu, aşa că Mayta cobori, îşi umplu ligheanul şi se întoarse în cămăruţa lui – extrem de atent să nu piardă o picătură măcar – în câteva minute. Se dezbrăcă, se trânti pe spate în pat şi-şi lăsă picioarele în lighean. Ah, ce desfătare. I se întâmpla să adoarmă cu picioarele în apă rece; atunci, se deştepta hăt în zori, rebegit de frig, strănutând. Dar acum nu-l fură somnul. Pe când senzaţia proaspătă, balsamică, i se urca dinspre tălpi în glezne şi-i cuprindea piciorul, iar oboseala i se mai ostoia, gândi că tot fusese bine, chiar şi-n în lipsa cine ştie căror consecinţe majore, să i se reamintească în felul acela că unui revoluţionar nu i se cade să păţească cele întâmplate tuturor zevzecilor de literaţi, istorici şi filosofi de la San Marcos; un revoluţionar nu trebuie să uite că trăieşte, că luptă şi moare ca să facă revoluţia, nu ca să, să…

— … să plătim socoteala – zice Moisés – Să nu te-aud! Eu plătesc. Adică Centrul. Şi rogu-te vârâ-ţi portofelul undeva unde să nu-l bată soarele.

Numai că soarele a dispărut demult. Cerul s-a înnorat şi, când ieşim de la „Costa Verde”, nimerim parcă în plină iarnă: e una din după-amiezele tipice Liniei, umede, cu cer jos, plumburiu şi fanfaron, ameninţând posac cu o furtună ce nu se va dezlănţui. Recuperându-şi arma la intrare – „E un Browning de 7.65 milimetri”, îmi zice –, Moisés controlează dacă e pusă piedica. Apoi încuie revolverul în despărţitura pentru acte, de lângă volan.

— Zi-mi măcar cu ce te-ai ales pân’ acum – mă întreabă,

pe când suim Quebrada de Armendáriz în Cadillacul său de culoarea drojdiei-de-vin – Ce imagine ţi-ai făcut?

— Un tip de peste patruzeci de ani, cu platfus, ce şi-a târât existenţa în catacombele revoluţiei teoretice, ca să nu zic ale intrigăraiei revoluţionare – îi rezum – Aprist, aprist dizident, moscovit, moscovit dizident şi, în fine, troţkist. Toate dezorientările, toate contradicţiile stângii anilor cincizeci. A stat ascuns, a stat la răcoare, a trăit doar în lipsuri. Însă...

— Însă?

— Însă frustrarea nu i-a venit de hac, nu l-a corupt. Rămâne cinstit, idealist, în ciuda unei vieţi castratoare. Ţi se pare exact?

— În linii mari, da – afirmă Moisés, frânând ca să cobor – Dar te-a bătut vreodată gândul că nici a te corupe nu-i chiar aşa uşor în ţara asta? Lipseşte ocazia. Majoritatea sunt cinstiţi fiindcă n-au de ales, nu crezi? Te-ai întrebat dacă lui Mayta i s-o fi oferit ori ba ocazia de a se corupe?

— M-am gândit c-a acţionat întotdeauna în aşa fel încât să dezarmeze orice ofertă de soiul ăsta.

— Nu te-ai ales cu mare lucru pân-acum – trage concluzia Moisés.

În depărtare se aude o împuşcătură.

III

CA S-AJUNGI până-aici tocmai din Barranco trebuie să mergi întâi în centrul Limei, să treci apoi Rimac-ul – râu cu ape scăzute în perioada aceasta a anului – pe podul Ricardo Palma, să continui neabătut pe Piedra Liza şi să ocoleşti măgura San Cristóbal. Drumul e lung, riscant şi, la anumite ore, extrem de lent din cauza aglomerării traficului. Şi mai e, în plus, drumul de-a lungul sărăcirii treptate a Limei. Prosperitatea din Miraflores şi San Isidro scade văzând cu ochii şi se sluţeşte în Lince şi Victoria, reînvie în mod iluzoriu în centru, odată cu greoaiele clădiri ale Băncilor, societăţilor mutuale şi companiilor de asigurări – printre care, totuşi, nu-s deloc rare căsoaiele promiscue şi magherniţele ce se ţin în picioare doar printr-o minune –, însă mai departe, trecând râul, în sectorul numit Bajo el Puente, oraşul se răzleţeşte într-o sumedenie de maidane pe ale căror laturi au răsărit ca din pământ colibe din pari, rogojini, moloz şi tinichele, bidonviluri de-a valma cu locuri de aruncat gunoi, mărginimi puturoase ce se continuă cale de kilometri. În această Limă periferică, înainte nu era decât mizerie. Acum e sânge şi teroare.

Cam prin dreptul şoselei Chasquis pista rămâne brusc fără asfalt şi se umple de hârtoape, dar maşina mai poate înainta câţiva metri, hurducându-se printre şuri năruite şi locuri virane cotropite de bălării, printre stâlpi electrici văduviţi demult de becuri, pulverizate cu praştia de haimanale. Fiind a doua oară când vin pe-aici, nu mai comit imprudenţa de a înainta dincolo de crâşma în faţa căreia m-am împotmolit prima dată. Mi s-a întâmplat atunci ceva grotesc. Când m-am convins că maşina nu se mai putea urni din noroi, i-am rugat s-o împingă pe nişte golani ce tăiau frunză la câini după primul colţ. M-au ajutat, dar, înainte, mi-au lipit un şiş de beregată, amenințându-mă că mă pupă mama rece dacă nu le

dădeam tot ce aveam asupra mea. M-au uşurat de ceas, de portofel, de pantofi, de cămaşă. Au catadicsit să-mi lase pantalonii. Şi-n timp ce împingeam toţi maşina s-o scoatem din potmol, am stat cu ei de vorbă. Se comiteau multe asasinate în suburbie? Oho. Politice? Da, şi politice. Nu mai departe de ieri a apărut, uite colo după colţ, un cadavru decapitat cu un bileţel pe el: „Câine turnător”.

Opresc şi-o iau la picior de-a lungul unor mormane de bălegar împrejmuind câteva cocini. Porcii se tăvălesc prin maldăre de gunoaie, şi trebuie să vântur amândouă mâinile ca să gonesc muştele. De-a dreptul pe paragini sau apărute pe pârloage, se iţesc nenumărate coşmelii din tablă, cărămidă, materiale aglomerate, câteva din ciment, din chirpici, din lemn, abia încropite sau pe jumătate gata dar niciodată terminate, întotdeauna vechi, sprijinindu-se unele de altele, năruite sau pe punctul de-a se nărui, înţesate de o lume care mă priveşte cu aceeaşi indolenţă ca şi data trecută. Până acum câteva luni, violenţa politică se înverşuna nu atât asupra bidonvilurilor periferice, cât a cartierelor rezidenţiale şi a centrului. Dar acum în urmă, majoritatea asasinatelor sau a sechestrărilor comise de comandourile revoluţionare, de forţele armate sau de escadroanele contrarevoluţionare se concentrează în aceste districte. Văd mai mulţi bătrâni decât tineri, mai multe femei decât bărbaţi, şi uneori am impresia că nu mai sunt la Lima şi-n regiunea de coastă, ci undeva hăt într-un sat din Anzi: căciuliţe de lână cu urechi, fuste multe unele peste altele, *ponchos,* veste cu lame brodate, dialoguri în limba *quechua.* Or trăi mai bine aici, în duhoarea şi în rapănul ăsta, decât în cătunele muntoase *serranos* pe care le-au părăsit ca să vină la Lima? Sociologi, economişti şi antropologi asigură că, oricât de ciudat ar părea, o duc mai bine. Speranţele de îmbunătăţire a situaţiei şi de supravieţuire sunt mai mari, pare-se, în aceste imunde mahalale fetide decât pe platourile înalte Ancash, Puno sau

Cajamarca, unde seceta, molimile, ariditatea pământului şi şomajul decimează aşezările indiene. Aşa o fi. Cum altfel s-ar putea explica alegerea traiului într-o asemenea îngrămădeală şi soioşeală?

— Pentru ei ăsta e răul cel mai mic, cel preferabil – zise Mayta – Dacă însă crezi că, mizere fiind, suburbiile constituie un potenţial revoluţionar, te-nşeli. Nu-s proletari, ci lumpeni. N-au conştiinţă de clasă fiindcă nu formează o clasă. Nici n-au habar, nici nu vor să ştie ce-i lupta de clasă.

— Aici semăn cu ei – zâmbi Vallejos – Ce mama dracului e şi aia lupta de clasă?

— Motorul istoriei – îi dezvălui Mayta, foarte serios şi pătruns de rolu-i de profesor – Lupta ce izbucneşte din ciocnirea intereselor contrarii ale claselor sociale. Interese derivând din rolul îndeplinit de fiecare sector în producerea avuţiei. Astfel, există stăpânii peste capital, stăpânii peste pământuri, stăpânii peste cunoştinţe. Mai există şi cei ce nu-s stăpâni decât pe forţa lor de muncă: muncitorii. Şi-n plus mai sunt marginalii ăştia, sărăntocii din bidonviluri, lumpenii. Ţi-am făcut capul calendar?

— M-ai făcut să mor de foame – căscă Vallejos – Conversaţiile cu tine îmi stârnesc o poftă de mâncare năprasnică. Hai să lăsăm păcatelor, deocamdată, lupta de clasă şi să ciocnim o bere de la gheaţă. Apoi te invit la masă, acasă la bătrânii mei. Soră-mea are zi de ieşire astăzi. Un eveniment. Biata, e ţinută acolo la popreală mai rău ca la cazarmă. O să-ţi fac cunoştinţă cu ea. Iar data viitoare când ne-om mai vedea, îţi aduc surpriza de care ţi-am vorbit.

Se aflau în odăiţa lui Mayta, el stând pe jos şi sublocotenentul pe pat. De-afară se auzeau voci, râsete, păcănituri de automobil, şi în aer dansau firicelele de praf ca nişte gâze fără gravitaţie.

— În ritmul ăsta n-ai să înveţi tu nici iotă de marxism –

se lăsă păgubaş Mayta – Adevăru-i că n-ai parte de-un profesor bun, eu însumi cam bâjbâi prin noţiunile astea pe care, cică, ţi le predau.

— Eşti mai bun decât majoritatea ălora de la Şcoala militară – îl încurajă Vallejos, râzând – Dar ştii care-i baiul? Marxismul mă interesează grozav. Dar temele abstracte nu-s de nasul meu. Mă simt ca peştele în apă în tot ce-i practic, concret. Apropo, să-ţi expun planul meu revoluţionar înainte de-a cobori să bem o bere?

— Ba uite că n-o să-ţi ascult planul tău nemaipomenit decât dacă treci examenul – îl imită Mayta —: Ia zi-mi, ce mama dracului e şi aia lupta de clasă?

— Nimic altceva decât că peştele barosan îl înghite peăla mic – trânti un hohot de râs nestăvilit Vallejos – Mare scofală, frate dragă. Ca să ştii că proprietarul a peste o mie de hectare şi indienii lui se au la cuţite nu-i nevoie deatâta filosofie. Mi-ai dat zece plus? Bun, o să rămâi trăsnit când mi-oi auzi planul, Mayta. Ba încă şi mai abitir când mi-oi vedea surpriza. Vii să prânzim la mine? Vreau să ţi-o prezint pe sora mea.

— Maică? Soră? Domnişoară?

— Juanita – hotărăşte ea – Ar fi mai bine să ne tutuim de la început, fiindcă suntem cam de-o vârstă, nu? Ţi-o prezint pe María.

Amândouă poartă sandale de piele pe piciorul gol şi, de pe scăunaşul pe care m-am aşezat, le văd degetele printre cureluşe: ale Juanitei nemişcate şi ale Mariei în veşnic neastâmpăr. Prima e negricioasă, energică, cu braţe şi picioare groase şi cu o umbră de mustăcioară peste buza de sus; a doua e mărunţică, albă, cu ochii deschişi la culoare şi cu o expresie absentă.

— Un suc de Pasteurină sau un pahar cu apă? – mă întreabă Juanita – îmi faci un hatâr preferând sucul. Apa e aur, aici. De câte ori avem nevoie, trebuie s-o cărăm tocmai din şoseaua Chasquis.

Locuinţa lor îmi aminteşte întrucâtva de căsuţa pe care o ocupau pe vremuri, pe dealul San Cristóbal, două franţuzoaice, călugăriţe din congregaţia Părintelui de Foucauld. Ca şi acolo, pereţii văruiţi şi goi de-aici, duşumeaua acoperită cu rogojini împletite, cuverturile, totul te duce cu gândul la o înjghebare omenească în plin deşert.

— Numai c-aici lipseşte soarele – zice María – Părintele Charles de Foucauld. I-am citit cartea, *În inima mulţimii.* Celebră, la vremea ei.

— Şi eu am citit-o – zice Juanita – Dar n-am reţinut mare lucru. Niciodată n-am avut memorie bună, nici când eram tânără.

— Ce păcat! – În toată încăperea nu vezi urmă de crucifix, de statuetă a Fecioarei, de iconiţă de hârtie, de ceaslov, nimic care să dea în vileag condiţia de călugăriţe a gazdelor mele – Vreau să zic, chestia asta cu lipsa memoriei. Fiindcă eu...

— Ah, nu, de el sigur că-mi aduc aminte – mă mustră Juanita din ochi, întinzându-mi Pasteurina gazoasă, şi glasul i se înmoaie – Cum să-mi uit propriul frate!

— Dar de Mayta îţi aminteşti? – o întreb, trăgând direct din sticluţă o sorbitură căldicică şi dulceagă.

— De bună-seamă – dă din cap Juanita – L-am văzut o singură dată. Acasă, la părinţii mei. N-am reţinut mare lucru, fiindcă aceea a fost penultima întrevedere dintre mine şi fratele meu. Iar la ultima, peste alte două săptămâni, n-a făcut altceva decât să mi-l ridice în slăvi pe prietenul lui, pe Mayta. Ţinea la el, îl admira. Influenţa aceea a fost... Bun, mai bine tac.

— Ah, despre asta-i vorba – María goneşte cu o bucată de carton muştele, să nu i se aşeze pe faţă. Nici ea nici Juanita nu poartă rasă, ci fuste de lână şi jachete cenuşii, dar din felul lor de-a se îmbrăca, din părul adunat cuviincios în plase de aţă, din tot felul de-a vorbi şi de-a se

mişca se cunoaşte cât de colo că sunt călugăriţe –. Bine că-i vorba de dânşii, nu de noi. Stăteam ca pe ghimpi, ca să-ţi spun drept. Fiindcă, pentru ce facem noi aici, publicitatea ar fi o nenorocire.

— Deci aşa facem – îl luă peste picior Mayta, cu un chicotit sarcastic – Luăm cu asalt oraşul, comisariatele, închisoarea, punem mâna pe armele din Jauja. Şi-apoi? fugim în munţi, în chip de capre sălbatice?

— Ce-mi tot vii cu caprele sălbatice? – îi răspunse sublocotenentul, câtuşi de puţin supărat – Ne putem refugia pe cai, pe măgăruşi, pe catâri, cu camionul sau pe jos. Dar să ştii de la mine că cele mai sigure sunt tot picioarele, nu există mijloc mai bun de locomoţie la munte. Se vede că n-ai habar de *sierra,* frate dragă.

— E adevărat, n-am habar – recunoscu Mayta – Mi-e ruşine, dar asta e.

— Ca să nu-ţi mai fie, haidem chiar mâine la Jauja – îi dădu un ghiont Vallejos – Locuieşti la mine, pe casă şi masă. Măcar de week-end, frate dragă. O să-ţi arăt împrejurimile, o să facem un salt până la comunităţile indiene, o să vezi adevăratul Perú. Nu, nu, să nu te prind că desfaci aici surpriza. Doar mi-ai promis, ce naiba. Altfel, ţi-o iau.

Stăteau aşezaţi pe nisipul de la Agua Dulce, privind plaja pustie. Împrejurul lor zburau pescăruşii, pe când o briză sălcie şi umedă le muia feţele. Ce putea fi surpriza aceea? Pachetul era întocmit cu o grijă deosebită, ca şi cum ar fi învelit ceva deosebit de preţios. Şi atârna foarte greu.

— Sigur că mi-ar surâde ideea să vin la Jauja – zise Mayta – Dar...

— Dar n-ai lăscaie pentru bilet – i-o reteză Vallejos – Nu-ţi fă griji. Îţi plătesc eu autobuzul.

— Bun, om vedea, dar să ne-ntoarcem la esenţial – îl cicăli Mayta – Întâi lucrurile serioase. Ai citit broşurica pe care ţi-am dat-o?

— Mi-a plăcut, am înţeles-o toată, în afară de câteva denumiri ruseşti. Şi ştii de ce mi-a plăcut, Mayta? Pentru că-i mai mult practică decât teoretică. *„Ce-i de făcut?”* Ce-i de făcut?? Lenin ştia preabine ce era de făcut, frate dragă. Era un om de acţiune, ca mine. Vasăzică planul meu ţi s-a părut o neghiobie?

— Tot e bine c-ai citit-o, tot e bine că ţi-a plăcut Lenin, văd că faci progrese – ocoli răspunsul Mayta – Vrei să-ţi spun ceva? Ai avut dreptate, sora ta m-a impresionat mult. Nu mi s-a părut o călugăriţă. Şi-n niciun caz o mironosiţă. Mi-a amintit de vremuri uitate. Ştii că-n copilărie eu am fost la fel de credincios ca ea?

— Părea mai vârstnic decât era – zice Juanita – Avea patruzeci de ani bătuţi pe muchie, nu? Ei bine, eu i-am dat cincizeci. Şi fiindcă frate-meu părea, dimpotrivă, mai tânăr, văzându-i împreună ai fi zis că-s tatăl cu fiul. Asta s-a întâmplat cu ocazia uneia din rarele mele vizite pe-acasă, în familie. Pe vremea aceea, unele din noi trăiam în claustrare, cum se cuvine. Nu ca voi cestelalte, nişte zurbagioaice care hălăduiaţi când la mânăstire când pe stradă.

Maria protestează. Îşi agită cartonaşul prin dreptul feţei, foarte iute, speriind muştele. Nu-s numai prin aer, bâzâindu-ne în urechi: constelează pereţii ca nişte cuie. „Cam bănuiesc eu ce-i în pachetul ăsta, gândi Mayta, cam bănuiesc eu care-i surpriza”. Simţi fierbinţeală în piept şi gândi: „E nebun”. Ce vârstă să fi avut Juanita? Imposibil de precizat: scundă, dreaptă, gesturile şi mişcările ei împrăştiau valuri de energie, iar dinţii ieşiţi înafară muşcau încontinuu din buza de jos. Şi-o fi făcut noviciatul în Spania, o fi vieţuit acolo câţiva ani? Fiindcă accentul ei aducea cu cel spaniol, era al unei spanioloaice ale cărei *j*-uri şi *rr*-uri îşi pierduseră totuşi agresivitatea, iar *ze*-urile şi *ce*-urile rotunjimea, însă fără să dobândească acel lasă-mă-să-te-las, acea moliciune specifică graiului Limei. „Ce

cauţi tu aici. Mayta?, gândi stingherit. Ce cauţi aici, tu, cu o călugăriţă”. Întinse pe furiş mâna pe nisipul umed şi pipăi surpriza. Da, o armă.

— Credeam că făceaţi parte amândouă din aceeaşi congregaţie – le zic.

— Nici pomeneală – mă contrazice María. Ea zâmbeşte des, pe când Juanita rămâne serioasă chiar când glumeşte. Afară izbucnesc rafale de lătrături, de parcă haite întregi de câini s-ar sfâşia – Eu am fost cu proletarele, ea cu aristocratele. Acum amândouă am sfârşit prin a deveni lumpene.

Începuserăm discutând despre Mayta şi Vallejos şi iată că, fără a ne da măcar seama cum, am trecut la comentarea crimelor suburbane. Revoluţionarii erau pe-aici destul de puternici, la-nceput: făceau colecte în plină zi, organizau până şi mitinguri. Omorau pe câte cineva, din când în când, acuzându-l de trădare. Apoi apărură escadroanele libertăţii, decapitându-i, mutilându-i sau desfigurându-i cu acid pe adevăraţii sau presupuşii complici ai insurecţiei. Violenţa s-a dezlănţuit. Juanita crede, totuşi, că delictele comune sunt mult mai numeroase în realitate decât cele politice şi că acestea din urmă nu fac, îndeobşte, decât să le camufleze pe primele.

— Acum câteva zile un vecin de-al nostru şi-a omorât nevasta fiindcă era sătul de scenele ei de gelozie – povesteşte María – Şi cumnaţii lui l-au surprins tocmai când încerca să măsluiască crima, punând pe pieptul victimei faimosul bilet cu „căţea turnătoare”.

— Să ne-ntoarcem la ce m-a adus pe mine aici – le propun –. La revoluţia care începuse să dospească în acei ani. Cea a lui Mayta şi a fratelui tău. A fost prima dintr-un lung şir. Cu ea începe de fapt istoria ce ne-a condus de-a dreptul la situaţia pe care-o trăim acum.

— S-ar putea, ca adevărata revoluţie a anilor acelora de care vorbeşti să nu fi fost una de tip politic, ci asta a

noastră – mă întrerupe Juanita –. Fiindcă, la drept vorbind, au dus la ceva pozitiv toate aceste ucideri şi atentate? Violenţa nu putea stârni decât tot violenţă. Iar lucrurile nu s-au schimbat întru nimic, aşa-i? Ba din contră, sărăcia e mai haină ca oricând, aici, la ţară, în satele din *sierra,* în toate părţile.

— Aţi vorbit despre asta? – o întreb –. Ţi-a vorbit Mayta de săraci, de mizerie?

— Am vorbit despre religie – zice Juanita –. Şi să nu crezi că eu am adus vorba. Ci el.

— Da, foarte catolic, dar nu mai sunt aşa, m-am dezbărat de iluziile astea – coborî glasul Mayta, regretându-şi imediat spusele, temându-se ca nu cumva sora lui Vallejos să i-o ia în nume de rău – Dumneavoastră nu vă îndoiţi niciodată?

— De când mă scol până mă culc – şopti şi ea –. Cine v-a spus că credinţa şi îndoielile sunt incompatibile?

— Vreau să zic – se însufleţi Mayta —: nu-i o mare greşeală în însuşi faptul că misiunea liceelor catolice este aceea de a forma elitele? Chiar credeţi că li se pot transmite copiilor claselor conducătoare principiile evanghelice ale milosteniei şi-ale iubirii semenilor? Asta nu vă preocupă niciodată?

— Cum de nu, asta şi altele mult mai grave – îi zâmbi călugăriţa – Mai bine zis, ne preocupă pe noi toate. E-adevărat. Când am intrat în sfânta congregaţie, toate credeam că Dumnezeu le-a hărăzit familiilor înstărite, odată cu puterea şi avuţia, o misiune şi o datorie faţă de fraţii lor dezmoşteniţi. Că fetiţele acelea date în grija noastră, dacă ar fi fost educate bine, puteau asana trunchiul, braţele, picioarele societăţii. Dar acum niciuna din noi nu mai crede că aşa s-ar putea schimba mersul lumii.

Şi Mayta, surprins, o auzi povestindu-i conspiraţia ei şi a colegelor sale de la liceu. Nu s-au dat bătute până n-au

reuşit să închidă şcoala gratuită pentru săraci care funcţiona la Sophianum. De ce? Fetele cu dare de mână întreţineau, fiecare, câte o fetiţă săracă la şcoală. Era săraca lor. Îi aduceau dulciuri, hăinuţe, o dată pe an făceau o excursie până la casa familiei dezmoştenite, ducând cadouri protejatei. Veneau în limuzina lui tăticu, însoţite de mămica, uneori era deajuns să coboare şoferul să dea coşuleţul. Ce ruşine, ce scandal! Aşa ceva merita numele de binefacere? Atâta insistaseră, criticaseră, scriseseră, protestaseră, încât până la urmă şcoala gratuită de la Sophianum îşi închisese porţile.

— Atunci nu suntem chiar atât de departe unii de alţii pe cât s-ar părea, Măicuţă – se minună Mayta. – Mă bucură să v-aud vorbind aşa. Pot să vă citez spusele unui mare om? Zicea: când omenirea se va dezbăra de revoluţiile de care este nevoie doar pentru a înlătura nedreptatea, va apărea o nouă religie.

— La ce bun o nouă religie, când o avem pe cea adevărată – îl contrazise blând călugăriţa, întinzându-i tava cu dulciuri – Serviţi o prăjiturică. E de casă.

— Troţki – preciză Mayta – Un revoluţionar şi un ateu. Dar nutrea respect faţă de problema credinţei.

— Ideea cum că revoluţia declanşează energiile latente ale poporului reiese perfect din broşurică – Vallejos zvârli distrat cu o piatră după un pelican – Chiar atât de prost ţi s-a părut planul meu? Sau ai zis-o numai aşa, ca să mă perpelesc şi să-mi fac sânge rău, Mayta?

— Ni se părea o deformare monstruoasă – Juanita dă din umeri, face un gest de descurajare – Dar acum mă-ntreb dacă, zi-i deformare sau zi-i cum pofteşti, nu era totuşi mai bine ca aceste copile să aibă un loc al lor unde să înveţe carte şi să primească un coşuleţ cu bunătăţi măcar o dată pe an. Uite că nu mai ştiu, uite că nu mai sunt deloc sigură c-am făcut bine. Şi care a fost rezultatul? La liceu eram pe-atunci treizeci şi două de călugăriţe şi vreo douăzeci de

surori. Acum au rămas trei călugăriţe şi nicio soră. Cam ăsta-i procentul la majoritatea liceelor. Congregaţiile s-au destrămat... A servit la ceva luarea noastră de poziţie într-o problemă socială? A servit la ceva sacrificiul fratelui meu?

Încearcă să schiţeze un zâmbet, parcă scuzându-se că mi-a transmis amărăciunea ei.

— Da-i logic, da-i la mintea cocoşului, e un fel de doi ori doi fac patru – se entuziasmă Vallejos – Dacă indienii muncesc pentru un patron care-i exploatează, o fac fără tragere de inimă şi produc puţin. Dac-ar munci însă pentru ei înşişi, ar produce din plin, şi beneficiul s-ar răsfrânge asupra întregii societăţi. Zece plus, frate drag?

— Cu condiţia să nu se creeze o clasă parazitară care să exproprieze în folosul ei toată strădania proletariatului şi a ţărănimii – îl lămuri Mayta – Cu condiţia ca o clasă de birocraţi să nu acumuleze atâta putere încât să genereze o nouă structură a nedreptăţii. Or, tocmai pentru a evita una ca asta a conceput Lev Davidovici teoria revoluţiei permanente. Uf, mi se face lehamite de propriile mele dădăceli.

— Am un chef nebun de un meci de fotbal, tu nu? – mărturisi Vallejos – Am şters-o din Jauja special ca să văd clasica Alianza-U, n-am de gând s-o ratez. Mergem amândoi, eşti invitatul meu.

— Care-i răspunsul la această întrebare? – îi zic, văzând-o şovăind – Revoluţia tăcută din acei ani a întărit sau a şubrezit Biserica?

— Ne-a întărit pe noi, cele ce ne-am pierdut iluziile false dar nu credinţa, pe celelalte cine ştie – zice Maria. Şi, întorcându-se spre Juanita – Cum era Mayta?

— Vorbea plăcut, ceremonios, era îmbrăcat foarte modest – îşi aminteşte Juanita – A încercat să mă impresioneze cu ieşiri antireligioase. Dar, după cât se pare, s-a întâmplat pe dos şi l-am impresionat eu. Habar n-avea

ce se petrecea de fapt în mânăstiri, în seminarii, prin parohii. Nu ştia nimic de revoluţia noastră... A căscat ochii mari şi mi-a zis: „Atunci nu suntem chiar atât de departe unii de alţii”. Anii i-au dat dreptate, nu crezi?”

Şi-mi povesteşte cum că Părintele Miguel, un paroh din cartier care dispăruse în chip misterios de mai bine de câţiva ani, ar fi, pare-se, una şi-aceeaşi persoană cu faimosul tovarăş Leoncio care a condus sângerosul asalt asupra Palatului guvernamental, cel de-acu’ o lună.

— Mie nu-mi vine a crede – protestează Maria – Prea e latră. Părintele Miguel era un fanfaron. Foarte incendiar în spusele lui, dar, în fond, numai gura era de el. M-am şi întrebat uneori de nu era vreun provocator. Eu sunt sigură că ori poliţia ori escadroanele libertăţii i-au făcut felul demult.

Da, asta era. Nu un revolver, nu un pistol, ci un automat scurt, comod, ce părea nou-nouţ: negru, uns, lucios. Mayta rămase cu ochii pe el, hipnotizat. Făcând o sforţare, ridică privirea de pe arma ce îi juca în mâini şi aruncă o ocheadă involuntară în jur, cu senzaţia că din clipă în clipă dintre cărţile şi ziarele azvârlite vraişte prin odaie, or să ţâşnească agenţii, arătându-şi-l cu degetul, – prăpădindu-se de râs: „Te-ai ars, Mayta”, „Te-am prins, Mayta”, „Mâinile pe masă, Mayta”. „E un iresponsabil, îi lipseşte o doagă, gândi, e un...”. Dar nu simţea pic de supărare pe sublocotenent. Ci mai degrabă amuzamentul pe care îl încerci la pozna unui copil preferat, şi nevoia de a-l revedea cât mai curând. „Ca să-l trag de urechi, gândi. Ca să-i spun..."

— Cu tine mi se întâmplă ceva ciudat. Nici nu ştiu dacă să-ţi zic ori ba. Sper să nu mi-o iei în nume de rău. Pot să-ţi vorbesc deschis?

Stadionul era pe jumătate gol, ajunseseră prea devreme: nu începuseră nici măcar jocurile preliminarii de încălzire.

— Poţi, cum de nu – zise Vallejos, slobozind fum pe nări

şi pe gură – Ştiu de pe-acum: vrei să-mi zici că planul meu revoluţionar este o gugumănie? Sau să-mi freci iar ridichea din cauza surprizei?

— Cam de când ne vedem noi? – zise Mayta – Să tot fie două luni?

— Ne-am împrietenit la cataramă, este? – răspunse Vallejos, aplaudând saltul unui portar mărunţel şi foarte agil. Ce vroiai să-mi zici?

— Că, uneori, toată brambureala asta mi se pare o pierdere de timp.

Vallejos abandonă partida de pe gazon:

— Ce? faptul că-mi împrumuţi cărţi şi mă înveţi marxism?

— Nu fiindcă n-ai înţelege ce-ţi explic – îl lămuri Mayta – Ai minte cu toptanul, şi pentru materialism dialectic şi pentru orice altceva.

— Tot e bine – zise Vallejos, întorcându-se spre fazele meciului – Am crezut că-ţi pierzi timpul cu mine fiindcă-s bătut în cap.

— Nu, nici pe departe – zâmbi Mayta către profilul sublocotenentului –. Ci fiindcă vorbind cu tine, ştiind ce gândeşti, cunoscându-te, rămân cu impresia că teoria, în loc să-ţi priască, îţi anină ghiulele de picior.

— Maamăă, era să bage gol, ce fentă grozavă! – sări în picioare Vallejos aplaudând.

— În sensul ăsta, pricepi? – reluă Mayta.

— Nu pricep nimic – zise Vallejos – Acum chiar că-s bătut în cap. Vrei să-mi spui, mai pe ocolite, să las naibii planul? să te debarasez de automat? Sau ce, frate dragă? Goool! Era şi timpul! Bravo!

— Teoretic vorbind, spontaneitatea revoluţionară nu e bună – zise Mayta – Dacă n-are la bază doctrina, cunoaşterea ştiinţifică, atunci impulsul se iroseşte în gesturi anarhice. Numai că tu opui o rezistenţă intuitivă închistării între limitele teoriei. Şi s-ar putea să ai

dreptate, s-ar putea ca, graţie acestui fel al tău de-a fi, să nu păţeşti ce-am păţit noi...

— Care noi? – întrebă Vallejos, întorcându-se să-l privească.

— ... care, din prea multă sârguinţă de a ne pregăti temeinic din punct de vedere doctrinar, am neglijat practica şi...

Tăcu, fiindcă începuse un tapaj asurzitor prin tribune: aruncau pocnitori, hârâiau morişti, şi o ploaie de confetti inunda terenul. Na c-ai dat-o-n bară, Mayta.

— Nu mi-ai răspuns – insistă Vallejos, fără să se uite la el, privându-şi ţigara: o fi agent. Ai zis noi şi te-am întrebat care noi. De ce nu-mi răspunzi, frate dragă?

— Noi, revoluţionarii peruani, marxiştii peruani – îşi descleştă cu greu fălcile Mayta, scrutându-l: o fi un agent pus să-l descoasă, să-i provoace? – Ştim cu nemiluita leninism, troţkism. Dar nu ştim s-ajungem la mase. La asta mă refeream.

— L-am întrebat dacă, măcar, credea în Dumnezeu, dacă ideile-i politice se-mpăcau cu credinţa creştină – zice Juanita.

— Nu trebuia să te-ntreb asta, frate – ceru scuze Vallejos, spăşit, pe când amândoi se lăsau târâţi de şuvoiul publicului ce cobora gradenele stadionului – îmi pare rău. Nu ţin să-mi povesteşti nimic.

— Ce să-ţi povestesc, din moment ce ştii totul? – zise Mayta –. Îmi pare bine că m-ai adus aici, deşi meciul a fost slăbuţ. Uitasem de când n-am mai...

— Vreau să-ţi spun ceva – se hotărî Vallejos, apucându-l de braţ —. Înţeleg perfect că n-ai încredere.

— Ai căpiat? – făcu Mayta –. De ce n-aş avea încredere în tine?

— Fiindcă-s militar şi nu mă cunoşti încă deajuns – zise Vallejos —. Înţeleg că-mi ascunzi anumite lucruri. Nu ţin să aflu nimic despre viaţa ta politică, Mayta, să-ţi fie clar. Îmi

place să fiu limpede ca lacrima, ce-i în guşă şi-n căpuşă, cu prietenii mei. Iar pe tine te consider prietenul meu cel mai bun. Dacă vreodată mă vei prinde umblând cu fofârlica, te poţi răzbuna cu surpriza pe care ţi-am făcut-o...

— Revoluţia şi religia catolică sunt incompatibile – zise Mayta, ferm dar politicos – Să nu ne-ascundem după degete, Măicuţă.

— Dumneata nu numai că greşeşti, dar eşti şi depăşit de evenimente – i-o spuse răspicat Juanita – Crezi că mă mai mir s-aud că religia e opiul poporului? O fi fost cândva, nu zic ba. Dar nu mai este; totul se transformă foarte rapid. Revoluţia o vom face şi noi. Degeaba râzi.

Să fi început de pe-atunci în Perú epoca preoţilor progresişti şi a călugăriţelor militante? Juanita mă asigură că da, însă eu am unele rezerve. Fapt e că, chiar dac-o fi început, o făcuse într-un mod atât de ageamiu şi de şovăielnic, încât Mayta să fi vrut şi tot n-ar fi putut desluşi mai nimic. Dar oare l-ar fi bucurat s-o recunoască? Fostul copil ce declarase greva foamei ca să simtă pe propria-i piele condiţia dezmoşteniţilor s-ar fi simţit oare în culmea bucuriei aflând că peste ani Monseniorul Bambarén, episcopul mahalalelor şi al bidonvilelor, urma să poarte, după cum umbla vorba, un celebru inel cu însemnele pontificale pe o faţă şi cu secera şi ciocanul pe cealaltă? Că Părintele Gustavo Gutiérrez urma să fundeze teologia eliberării, explicând că revoluţia socialistă era o datorie a catolicilor? Că Monseniorul Méndez Arceo urma să-i sfătuiască pe enoriaşii lui mexicani să-şi facă pelerinajul în Cuba tot aşa cum înainte şi-l făceau la Lourdes? Da, l-ar fi bucurat, precis. Şi poate ar fi rămas un catolic practicant, ca atâţia revoluţionari ai zilelor noastre. Lăsa el impresia de dogmatic, de om cu idei rigide?

Juanita rămâne pe gânduri câteva clipe.

— Da, lăsa – încuviinţează –. De dogmatic. Ăsta-i cuvântul. Oricum, nu dovedea pic de flexibilitate în

problema religiei, însă am stat prea puţin de vorbă cu el, poate n-am înţeles eu bine ce soi de om era. Mai apoi, m-am gândit îndelung la el. A avut o influenţă covârşitoare asupra fratelui meu. L-a transformat viaţa. L-a pus să citească, obicei pe care nu-l avea deloc înainte. Cărţi comuniste, fireşte. Am încercat să-i deschid ochii: tu nu-ţi dai seama că te îndoctrinează?

— Ba da, îmi dau seama, dar de la el aflu o sumedenie de lucruri, surioară.

— Fratele meu a fost un idealist şi-un răzvrătit, cu un simţ înnăscut al dreptăţii – adaugă Juanita –. În Mayta a găsit un mentor, care însă îl manevra după plac.

— Vasăzică, părerea ta e că Mayta a fost singurul responsabil? – o întreb – Crezi că el a plănuit totul, că el l-a târât pe Vallejos în pocinogul cu Jauja?

— Nu, fiindcă nu ştiu s-o mânuiesc – şovăi, încurcat, Mayta – Ca să-ţi spun drept, n-am tras în viaţa mea, nici măcar cu pistoale de jucărie. Revenind însă la cele discutate, la prietenie, trebuie să te avertizez ceva.

— Nu mă avertiza nimic, ţi-am cerut deja scuze pentru indiscreţiile mele – zise Vallejos – Prefer, dacă-i pe-alese, un discurs din ăla de-al tău. Dă-i drumul, hai să continuăm cu dubla putere, acest mod de a destabiliza treptat poziţiile burgheziei şi-ale imperialismului.

— Nici chiar prietenia nu trece înaintea revoluţiei în ochii unui revoluţionar, asta să-ţi fie cât se poate de clar şi să n-o uiţi niciodată – zise Mayta – Întâi şi-ntâi revoluţia. Tot restul, după. Asta am încercat s-o fac să înţeleagă şi pe sora ta, aseară. Ideile ei sunt bune, ea atinge chiar punctul culminant pe care-l poate atinge un catolic. Dar nu-i de-ajuns. Dacă crezi în rai, în iad, atunci tot ce te înconjoară va trece vrând-nevrând pe planul al doilea. Şi astfel nu se va declanşa niciodată revoluţia. Am încredere în tine şi te consider un prieten minunat. Dacă însă îţi ascund câte ceva, dacă...

— Ho, omule, doar ţi-am cerut iertare, gata, niciun cuvinţel – îl întrerupse Vallejos – Chiar n-ai tras niciodată? Mâine mergem la Lurin, cu surpriza. Îţi dau eu o lecţie. Trasul cu automatul e floare la ureche pe lângă teoria dublei puteri.

— Da, n-am nicio îndoială, nici nu se putea altcum – zice Juanita. Dar din tonul ei nu răzbate chiar atâta siguranţă – Mayta era un vechi activist, un revoluţionar profesionist. Pe când frate-meu ce era dacă nu un puştan impulsiv pe care, din motive de vârstă, de cultură, celălalt îl domina.

— Vezi, asta-i, că nu ştiu, nu-s prea sigur – îi replic – Uneori mă bate gândul c-a fost exact pe dos.

— Ce aiureală!' – intervine Maria –. Cum ar fi putut un puşti cu caş la gură să-l tragă după sine pe-un om matur, trecut prin ciur şi dârmon, într-o nebunie ca aceea?

Păi asta-i, c-ar fi putut, Măicuţă. Mayta era un revoluţionar de penumbră. Îşi petrecuse viaţa conspirând şi activând în grupuleţe neînsemnate, ca acela în care a militat. Şi deodată, tocmai la o vârstă când alţii părăsesc militanţa partinică, iată că apare cineva care, pentru întâiaşi dată, îi deschide orizontul acţiunii. Putea exista o vrajă mai puternică, pentru un om ca el, ca însuşi faptul că într-o zi cineva i-a pus un automat în mână?

— Ăsta-i subiect de roman – zice Juanita cu un zâmbet care, în acelaşi timp, vrea să şteargă jignirea implicită – Dar în niciun caz nu este istoria reală.

— Nici nu trebuie să fie istoria reală, ci, efectiv, un roman – întăresc eu – O versiune foarte palidă, îndepărtată şi, dacă vrei, falsă.

— Atunci la ce bun atâta bătaie de cap? – insinuează ea, ironic –, la ce bun să-ncerci să afli ce s-a petrecut de fapt, la ce să mă mai tragi de limbă? De ce nu minţi, pur şi simplu, încă de la început?

— Pentru că sunt realist, în romanele mele încerc întotdeauna să mint în cunoştinţă de cauză – îi explic –

Este metoda mea de lucru. Şi, cred, unicul mod de a scrie istorii pornind de la istoria cu majusculă.

— Mă-ntreb dacă poate fi cunoscută vreodată istoria cu majusculă – mă întrerupe Maria – Dacă nu cumva în ea îşi fac loc tot atâtea invenţii, dacă nu şi mai multe, ca în romane. Ia drept pildă chiar subiectul nostru dinainte. S-au zis atâtea lucruri despre preoţii revoluţionari, despre infiltraţia marxistă în Biserică... Şi totuşi parcă nimănui nu i-a trecut prin cap explicaţia cea mai simplă.

— Anume?

— Disperarea şi mânia ce te pot încerca având de-a face zi şi noapte cu foamea şi boala, senzaţia de neputinţă înaintea unei asemenea nedreptăţi – zise Mayta, cu aceeaşi delicateţe, şi călugăriţa observă că abia îşi mişca buzele – Şi, mai cu seamă, convingerea la care ajungi vrând-nevrând că cei ce ar putea face ceva n-or să ridice un deget. Politicienii, bogătaşii, cei ce ţin pâinea şi cuţitul, cei ce conduc.

— Bine, de-acord, dar să-ţi pierzi credinţa pentru asta! – zise sora lui Vallejos, înmărmurită – Când, dimpotrivă, tocmai asta ar fi trebuit să ţi-o consolideze, s-o...

Mayta urmă neabătut, pe un ton ceva mai dur:

— Oricât de puternică ţi-ar fi credinţa, vine un moment când ţi se urăşte. Nu-i cu putinţă ca singura soluţie împotriva unei asemenea nedreptăţi să fie doar făgăduinţa vieţii veşnice. Asta mi s-a întâmplat, Măicuţă... văzând că iadul există, dar pe străzile Limei. Mai cu seamă la Montón. Ai auzit vreodată de Montón?

E un cartier mărginaş, unul din primele, întru nimic diferit sau cu nimic mai mizer decât acesta unde locuiesc acum Juanita şi Maria. Lucrurile s-au înrăutăţit însă mult de-atunci, de la mărturisirea făcută de Mayta călugăriţei; bidonvilurile s-au înmulţit, iar mizeriei şi şomajului a venit să li se adauge crima, omorul cu sânge rece. Să fi fost într-adevăr spectacolul Montón-ului acela care, acum o

jumătate de veac, a făcut din sfântuleţul care era Mayta un răzvrătit? Contactul cu exact aceeaşi lume n-a avut acelaşi efect, în schimb, asupra Juanitei şi Mariei. Niciuna nu dă impresia că ar fi disperată sau mânioasă sau, mai rău, resemnată, şi, pe cât îmi pot da seama, convieţuirea cu nedreptatea nu le-a convins câtuşi de puţin că soluţia ar fi neapărat asasinatele şi bombele. Doar rămăseseră călugăriţe, nu? S-o fi auzind de departe ecoul detunăturilor, în deşertul Lurin?

— Nu – Vallejos ochi, trase, şi zgomotul fu mai slab decât se temea Mayta. Avea mâinile umezite de încordare – Nu erau pentru mine, te-am minţit. Broşurile alea, de fapt, le iau cu mine la Jauja ca să le citească „josefinii". Eu am încredere în tine, Mayta. Şi-ţi voi povesti ceva ce n-aş povesti nici persoanei pe care o iubesc cel mai mult pe lume, adică soră-mii.

Şi, vorbind încă, îi puse automatul în mâini. Îi arătă cum să-l ţină, cum să manevreze piedica, cum să ochească, să apese pe trăgaci, să-l încerce şi să-l descarce.

— Rău faci, lucrurile astea nu se povestesc – îl dojeni Mayta cu vocea alterată de zdruncinătura simţită în tot trupul, auzind rafala şi descoperind după vibraţia încheieturii mâinii că el era cel care trăgea: în depărtare, cât vedeai cu ochii, pustiul de nisip se dilata la nesfârşit, gălbui, ocru, bătând în albăstriu, indiferent –. Din raţiuni elementare de siguranţă. Nu-i vorba de tine, ci de ceilalţi, nu-ţi dai seama? Poţi face cu viaţa ta ce pofteşti. Dar nu ţi-e îngăduit să-ţi periclitezi tovarăşii, revoluţia, numai ca să-i dovedeşti unui prieten că te încrezi în el. De unde ştii că eu nu-s vândut poliţiei?

— N-ai tu stofă de asta, tu să vrei şi n-ai putea fi agent – râse Vallejos – Cum ţi s-a părut? Nu-i uşor?

— Chiar prea uşor – admise Mayta, atingând gura armei şi simţind parcă o flăcăruie între degete – Să nu mai scoţi un cuvinţel măcar despre „josefini". Nu-mi doresc

asemenea dovezi de prietenie, hahaleră ce eşti.

Se stârnise o briză călduţă, şi dâmburile dimprejur păreau să-i bombardeze cu nisip mărunţel. E-adevărat, sublocotenentul îşi alesese bine locul, cine s-audă împuşcăturile în pustietăţile alea! Nu cumva să-şi facă însă iluzia că ştie totul: principalul nu era încărcatul, descărcatul, ţintitul şi trasul, ci curăţatul armei, montatul şi demontatul ei.

— Dacă ţi-am dezvăluit ceva, am făcut-o din interes – reluă Vallejos, făcându-i semn să se întoarcă pe şosea, pentru că altfel pulberile răscolite i-ar fi înăbuşit – Am nevoie de ajutorul tău, frate dragă. E vorba de nişte băieţi formidabili de la liceul San José, din Jauja. Foarte tinerei, într-a cincea sau a şasea gimnazială. Ne-am împrietenit jucând fotbal pe terenul închisorii. Ei sunt josefinii.

Înaintau pe necuprinsul nisipos, cu capetele întoarse contra vântului, cu picioarele înfundate până la glezne în stratul moale, şi Mayta, deodată, îşi uită cu desăvârşire de lecţia de tir şi de încordarea de mai adineaori, intrigat de spusele sublocotenentului.

— Nu-mi dezvălui nimic important, ca să nu-ţi muşti mâinile după aceea – îl preveni totuşi, ros de curiozitate.

— Da' termină odată, *carajo!* – îl auzi suduindu-l: Vallejos îşi pusese o batistă peste gură să se apere de nisip – Cu josefinii am trecut de la partidele de fotbal la câte o halbă de bere, apoi la niscai petreceri, la cinema, dar mai ales la discuţii pline de miez. După ce am făcut cunoştinţă cu tine, am încercat să le explic ceea ce tu îmi vârai mie în cap cu anasâna. M-ajută şi un profesor de la liceul San José. Zice că-i socialist, şi el.

— Le ţii prelegeri de marxism? – îl întrebă Mayta.

— Păi da, adevărata ştiinţă – gesticulă Vallejos – Antidotul cunoştinţelor acelora idealiste, metafizice, cu care sunt îndopaţi în liceu până la refuz. După cum te-ai exprima tu, în limbajul tău foarte plastic, frate dragă.

Cu doar câteva minute înainte, pe când îl învăţa să tragă, era un atlet impunător, poruncitor. Iar acum era un tinerel timid, fâstâcit, silindu-se să-i povestească toate câte i le povestea. Înfruntând pişcăturile ploii de nisip, îl privi. Îşi închipui cu uşurinţă femeile ce sărutaseră trăsăturile acelea bărbăteşti, ce muşcaseră buzele acelea frumos desenate, ce se zvârcoliseră sub trupul pietros al sublocotenentului.

— Ştii că m-ai lăsat cu gura căscată? – făcu –. Crezusem că lecţiile mele de marxism te plictisesc de moarte.

— Uneori da, de ce să n-o recunosc, iar alteori rămân cam nedumerit – recunoscu Vallejos – Revoluţia permanentă, de-o pildă. Prea complicată pentru alde unul ca mine. Aşa încât tare mi-e teamă că josefinilor le-am lăsat o vârtelniţă teribilă în cap. De aia tot trag de tine să vii la Jauja. Hai, vino să pui umărul să-i urnim puţintel. Băieţii ăştia-s dinamită pură, Mayta.

— Sigur c-am rămas călugăriţe, deşi nu rasofore – zâmbeşte Maria –. Facem neabătut ascultare, suntem scutite doar de liturghie, nu şi de voturile monahale. Ne-au scutit de predatul la Colegiu şi ne lasă să ne nevoim aici. Congregaţia ne ajută pe cât poate.

Au Juanita şi Maria sentimentul că dau un ajutor efectiv, trăind în bidonvilul acesta? Negreşit, altfel cum să-ţi explici că înfruntă asemenea riscuri, mai ales în împrejurările actuale. Nu trece zi de la Dumnezeu fără ca un preot, o călugăriţă, o lucrătoare socială din cartierele mărginaşe să nu fie victima vreunui atentat. Indiferent de utilitatea sau inutilitatea acţiunii lor, este cu neputinţă să nu le invidiezi această credinţă ce le dă tărie să înfrunte oroarea cotidiană. Le spun că, venind la ele, avusesem impresia că străbat toate bolgiile infernului.

— Acolo-i nesfârşit mai rău – zice Juanita, fără să zâmbească.

— Nu vizitaseşi niciodată suburbia aceea? – intervine

Maria.

— Nu, n-am fost niciodată la Montón – răspunse Juanita.

— Eu am fost adesea, de mic, încă de pe vremea când eram foarte catolic – zise Mayta, şi ea îi observă expresia abstrasă: nostalgică? — Cu nişte colegi de la Acţiunea Catolică. Se afla pe-acolo prin cartier, o Misiune canadiană. Doi preoţi şi câţiva mireni. Îmi aduc aminte de-un Părinte tânăr, înalt, roşcovan, care era doctor. „Nimic din tot ce-am învăţat nu-mi foloseşte aici", zicea. Îl scoteau din minţi mortalitatea infantilă, „mor ca muştele", numărul tuberculoşilor, faptul că ziarele scriau pagini peste pagini despre petrecerile şi banchetele şi nunţile protipendadei. Eu mergeam pe cincisprezece ani. Mă-ntorceam acasă şi, noaptea, nu mă puteam ruga. „Dumnezeu nu ascultă, gândeam. Îşi astupă urechile să n-audă şi-şi acoperă ochii să nu vadă ce se petrece la Montón". Până când, într-o zi, m-am hotărât. Ca să pot lupta cu adevărat împotriva stării de lucruri, trebuia să încetez odată pentru totdeauna să mai cred în Dumnezeu, Măicuţă.

Juanitei i se păru că trăgea o concluzie absurdă din premize logice, şi i-o spuse. Dar o impresionă emoţia profundă a lui Mayta.

— Nici eu n-am fost scutită de dubii în materie de credinţă – zise –. Deşi, din fericire, n-am ajuns atât de departe încât să-mi treacă prin cap să-i cer socoteală Bunului Dumnezeu.

— Nu dezbatem numai teorie, ci şi lucruri practice – urmă Vallejos. Mergeau pe şosea, către Lima, cu automatul bine dosit într-o haină împăturită, încercând să oprească toate camioanele şi autobuzele.

— Lucruri practice?, ca fabricarea cocteilurilor Molotov, a petardelor de dinamită şi a bombelor? – glumi Mayta – Lucruri practice, ca planul tău revoluţionar de zilele trecute?

— Totul la timpul său, frate dragă – zise Vallejos, pe

acelaşi ton amuzat – Lucruri practice, ca vizitarea comunităţilor indiene, spre a ne familiariza cu problemele ţărănimii. Şi a le găsi rezolvarea. Căci indienii au început în sfârşit să se dumirească, să se mişte, să ocupe pământurile pe care le cereau de secole.

— Să reintre în stăpânirea lor, vrei să spui – strecură Mayta. Se uita la el plin de curiozitate, surprins, ca şi cum, deşi se vedeau de-atâtea săptămâni, abia acum l-ar fi descoperit pe adevăratul Vallejos – Pământurile acelea le-au aparţinut dintotdeauna, nu uita.

— Exact, recuperarea pământurilor, asta vreau să spun— încuviinţă sublocotenentul – Mergem şi discutăm cu ţăranii, şi băieţii văd cum aceşti indieni, fără ajutorul niciunui partid, încep să-şi rupă lanţurile. Şi-aşa învaţă pe viu cum se va înfăptui revoluţia în ţara noastră. Proful Ubilluz mă ajută şi el cum poate la partea teoretică, însă tu mi-ai fi de un ajutor nepreţuit, frate dragă. Ei, vii la Jauja?

— Măi, mă laşi cu gura căscată – zise Mayta.

— Închide-o, să nu te-neci de-atâta praf – râse Vallejos – Uite, autobuzul ăla precis o să oprească.

— Vrei să spui că ai acolo un grup gata constituit, şi încă unul de nădejde – bâigui Mayta, frecându-şi ochii iritaţi de colb –. Un cerc de studii marxiste. La Jauja! Şi c-ai stabilit contacte cu baze ţărăneşti. Vrei să spui că…

— Vreau să spun că pe când tu baţi apa-n piuă trăncănind despre revoluţie, eu o fac – îi dădu o pălmuţă pe spate sublocotenentul — Da, *carajo.* Eu mi-s om de acţiune. Tu eşti un teoretician. Trebuie să ne unim. Teoria şi practica, frate dragă. Vom zgâlţâi acest popor, îl vom trezi, şi nimeni nu-l va mai putea opri. Vom face împreună lucruri mari. Bate palma şi promite-mi c-o să vii la Jauja. Perú-ul nostru e formidabil, frăţioare!

Părea un ştrengar excitat şi fericit, în uniforma lui impecabilă şi cu ciufu-i de mohican. Mayta se simţi bucuros că erau iarăşi împreună. Ocupară o măsuţă pe

colţ, îi cerură metisului două cafele, şi lui Mayta îi trecu prin minte că, dacă-ar fi avut aceeaşi vârstă şi-ar mai fi fost copii, neapărat şi-ar fi pecetluit prietenia semnând un pact cu sânge.

— Acum sunt şi-n Biserica noastră mulţi preoţi şi multe călugăriţe ca Părintele acela canadian de la Montón – zise Măicuţa, câtuşi de puţin stingherită – Biserica ştie dintotdeauna ce-i mizeria şi, orice ai spune dumneata, a făcut întotdeauna tot ce i-a stat în putinţă ca s-o aline. Dar acum în urmă, ce-i drept, a înţeles şi ea că nedreptatea nu este atât individuală cât socială. Nici Biserica nu mai admite ca o mână de oameni să aibă totul şi majoritatea nimic. Ştim şi noi că, în aceste condiţii, sprijinul pur spiritual este insuficient... Dar teamă mi-e că v-am abătut de la subiect.

— Deloc, tocmai acesta-i subiectul – o încurajă Mayta – Mizeria, milioanele de înfometaţi din Perú. Unicul subiect important. Există o soluţie? Care-i? Cine o oferă? Dumnezeu? Nu, Maică, Revoluţia.

S-a înserat pe nesimţite, şi, când mă uit la ceas, văd că am zăbovit aici aproape patru ore. Mi-ar fi plăcut să fi auzit cu urechile mele îndreptăţirile lui de-atunci date Juanitei, să fi aflat din gura lui Mayta cum şi-a pierdut credinţa. De-a lungul conversaţiei apar uneori copii în uşa întredeschisă a locuinţei: bagă capul înăuntru, iscodesc, se plictisesc, dispar. Câţi din ei vor fi recrutaţi de insurecţie? Să-mi fi vorbit vreodată fostul meu coleg de drumurile lui la Montón ca să-i ajute pe preoţii Misiunii canadiene? Câţi din copiii aceştia vor omorî sau vor muri asasinaţi? Juanita a dat o fugă pentru câteva clipe alături, la dispensar, să vadă dacă a intervenit ceva nou. Să fi mers acolo seară de seară, după orele lui la Salezian, sau numai duminicile? Dispensarul funcţionează de la opt dimineaţa la nouă seara, cu doi doctori voluntari care fac cu schimbul; seara, vin un infirmier şi o infirmieră să facă injecţii şi să

administreze tratamentele de urgenţă. Să-l fi ajutat oare Mayta pe preoţelul cel roşcovan, disperat şi furios, să îngroape pruncii doborâţi de foame şi de infecţii, să i se fi umplut ochii de lacrimi iar micuţa-i inimioară să fi bătut tare şi imaginaţia lui febrilă de copil credincios să fi zburat drept la cer întrebând de ce, de ce îngădui, Doamne, acestea toate? Chiar lângă dispensar, într-o coşmelie de scânduri, funcţionează Acţiunea Comunală. Împreună cu punctul medical, e raţiunea prezenţei Juanitei şi Mariei în mahala. Aşa o fi fost şi Misiunea canadiană unde Mayta făcea muncă voluntară? Oare venea şi pe-acolo un avocat să le dea gratuit localnicilor consultaţii cu privire la probleme legale, şi un tehnician cooperativist să-i sfătuiască asupra formaţiei profesionale? Mergea acolo, se cufunda în mizeria aceea, credinţa începea să i se clatine şi, la liceu, nu ne spunea nimic. Cu mine continua să vorbească despre seriale şi despre ce grozav ar fi să se toarne un film năprasnic după *Contele de Monte Cristo.* Timp de câţiva ani – îmi povestesc ele –, Juanita şi María au muncit la făbricuţa de îmbuteliat din San Juan, în Lurigancho. Dar de când făbricuţa a dat faliment, ele se dedică exclusiv Acţiunii Comunale; congregaţiile lor respective le dau o mică sumă lunară ca să poată trăi. De ce s-o fi mărturisit el aşa unei persoane pe care o vedea pentru întâia oară? Fiindcă era o călugăriţă?, fiindcă i-a inspirat afecţiune?, fiindcă era sora noului său prieten?, sau fiindcă, pe neaşteptate, s-a lăsat în voia melancoliei, retrăindu-şi credinţa arzătoare de elev salezian?

— Când au început atentatele, atunci chiar că ne-am temut – zice María – Să nu ne pună o bombă şi să arunce în aer tot ce am realizat atât de anevoios. Dar de-atunci a trecut suficient timp ca nici să nu ne mai amintim. Am avut noroc. Deşi şi unii şi alţii au vărsat atâta sânge prin periferiile astea, pe noi până acum ne-au respectat.

— Este foarte catolică familia dumneavoastră? – întrebă

Mayta – Nu v-au făcut greutăţi când...?

— Este, mai mult din obişnuinţă decât din convingere – surâse călugăriţa – Ca majoritatea oamenilor. Sigur că mi-au făcut. Au rămas încremeniţi când m-au auzit că vreau să intru în cin. Maică-mea parcă vedea sfârşitul lumii, taică-meu parcă mă îngropa de vie. Dar s-au obişnuit.

— Un fiu în armată şi o fiică la mânăstire – zise Mayta – Situaţia tipică a familiilor aristocrate din timpul Coloniei.

— Mai vino şi-ncoace – îl chemă Vallejos, de la masă – Stai puţin de vorbă şi cu restul familiei, n-o acapara numai pe sor-mea, că şi-aşa o vedem prea rar.

Amândouă predau lecţii, dimineaţa, la mica şcoală ce funcţionează în cadrul Acţiunii Comunale. Duminicile, când vine preotul să slujească, localul se transformă în capelă. Dar în timpul din urmă vine tot mai rar: i-au pus o petardă de dinamită în sacristie, şi de-atunci bietul om are nervii cam zdruncinaţi.

— Se pare că nu i-ar fi pus-o escadroanele libertăţii, ci nişte îngeraşi zvăpăiaţi de prin mahala, aşa, ca să se distreze pe socoteala lui, ştiindu-l fricos – zice Maria – Nefericitul, în viaţa lui n-a făcut politică de niciun fel, singuru-i viciu sunt caramelele. De spaimă, după petarda aia blestemată a slăbit peste zece kilograme.

— Ţi se pare că vorbesc despre el cu un anumit resentiment, cu ranchiună? – Juanita are un rictus ciudat, şi văd că nu întreabă asta ca să se afle-n treabă; e ceva ce pesemne o preocupă demult.

— Nu mi s-a părut – îi zic –. În schimb, am observat că eviţi să-i pronunţi numele. De fiecare dată te fofilezi în loc să zici curat Mayta. Asta-i din pricina Jaujei?, din pricină că eşti sigură că el a fost cel ce l-a îmbrobodit pe Vallejos?

— Nu sunt sigură – neagă Juanita – S-ar putea ca şi fratele meu să aibă o parte de vină. Dar, deşi nu-mi place s-o constat, îmi dau totuşi seama că-i păstrez niţică ranchiună. Nu pentru povestea cu Jauja. Ci fiindcă l-a făcut

şi pe el să se îndoiască. Atunci, ultima oară când am fost împreună, l-am întrebat: „O să devii şi tu ateu ca prietenul tău Mayta, o s-o dai şi tu în doaga necredinţei?” Nu mi-a răspuns cum m-aş fi aşteptat. A înălţat din umeri şi-a zis:

— S-ar prea putea, surioară, fiindcă revoluţia contează înainte de toate.

— Până şi Părintele Ernesto Cardenal zicea tot aşa, că revoluţia contează înainte de orice – îşi aminteşte María. Adaugă că, nu ştie de ce, Părintele roşcovan din istoria lui Mayta a trimis-o cu gândul la ce-a însemnat pentru ea venirea în Perú a lui Iván Ilich, întâi şi-apoi a lui Ernesto Cardenal.

— Da, e adevărat, mă-ntreb ce-ar fi spus Mayta în după-amiaza aceea când am stat de vorbă, dacă-ar fi ştiut că în chiar sânul Bisericii urma să auzim asemenea lucruri – zice Juanita – Deşi mă credeam pregătită pentru orice şi greu de luat prin surprindere, totuşi când l-am auzit pe Iván Ilich nu-mi credeam urechilor. Era preot cel ce zicea asemenea lucruri? Aşa departe ajunsese revoluţia noastră? Prin urmare, nu mai era deloc tăcută.

— Şi asta încă n-a fost nimic. Iván Ilich a fost doar mezelicul, aperitivul – îşi continuă ideea Maria, ochii ei albaştri vădind acum un prisos de maliţie – Trebuia musai să-l fi auzit pe Ernesto Cardenal, ca să ştii pe ce lume trăieşti şi cât de departe ajunseserăm. Unele din noi, din cele lucrând la liceu, am cerut învoire specială ca să mergem să-l auzim la Institutul Naţional al culturii şi la Teatrul Pardo y Aliaga.

— Acum a ajuns ministru în ţara lui, e ditamai personajul politic, nu? – întreabă Juanita.

— Bine, voi merge la Jauja cu tine – îi promise Mayta, coborând mult tonul – Dar, te rog, discreţie. Mai cu seamă acum, după toate câte mi le-ai spus. Ce faci tu cu băieţii aceia e activitate subversivă, tovarăşe. Ţi-e în joc cariera şi multe altele.

— Tocmai tu îmi zici asta? Tu care mă îndopi cu propagandă subversivă ori de câte ori ne întâlnim?

Sfârşiră prin a pufni în râs, şi metisul care le aducea cafelele îi întrebă mucalit care-i bancul. „Unul cu Otto şi Fritz”, hohoti iar sublocotenentul.

— Data viitoare când vii la Lima vom fixa şi ziua călătoriei mele la Jauja – îi promise Mayta – Dar dă-ţi cuvântul că nu sufli o vorbă grupului tău despre venirea mea acolo.

— Secrete, secrete şi iar secrete, mania ta – protestă Vallejos –. Da, ştiu, ştiu, siguranţa este vitală. Dar nu poţi fi mereu aşa ticăit, măi frate dragă. Să-ţi povestesc una boacănă, apropo de secrete? Pepote, nătărăul acela de la petrecerea mătuşii tale, mi-a suflat-o pe Alci. M-am dus s-o văd şi am găsit-o cu el. Ţinându-se de mânuţă, drăgălaşii. „Ţi-l prezint pe logodnicul meu”, se fasoleşte ea. Cred că-ţi dai seama, m-am simţit în plus.

Dar nu părea să-i pese, povestea râzând. Nu, n-o să le sufle o vorbuliţă măcar, nici josefinilor, nici profesorului Ubilluz, o să le facă o surpriză. Acum însă trebuia s-o şteargă. Se despărţiră cu o strângere puternică de mână, şi Mayta îl văzu ieşind din local, ţanţoş şi vânjos în uniformă, şi luând-o spre bulevardul España. Urmărindu-l din ochi cum se îndepărta, gândi că era pentru a treia oară că se întâlneau în aceeaşi cafenea. O fi prudentă treaba asta?, prefectura era la doi paşi şi n-ar fi fost exclus ca printre clienţi să mişune agenţii. Carevasăzică organizase, de capul lui şi pe propria-i piele, un cerc marxist. Cine-ar fi zis! Îşi miji ochii şi întrezări, hăt departe, la peste trei mii de metri înălţime, feţele lor adolescente de munteni *serranos,* culorile vii din obraji, părul lor lins şi largile cutii toracice. Îi întrezări fugărind o minge, transpiraţi şi excitaţi. Sublocotenentul alerga printre ei, ca unul de-ai lor, de aceeaşi vârstă, dar mai înalt, mai dibaci, mai solid, mai agil, fentând, şutând şi lovind cu capul, şi la fiecare

fentă, şut sau cap muşchii i se încordau. După terminarea partidei, îi întrezări vârâţi unul în altul într-o odăiţă de chirpici şi ardezie, pe ale cărei geamuri se vedeau nori albi încolăcindu-se în jurul piscurilor vineţii. Îl ascultau atent pe sublocotenent care, arătându-le broşura *Ce-i de făcut?* de Lenin, le zicea: „Asta-i dinamită pură, băieţi”. Nu râse. Nu-i ardea de râs, nu simţea în el niciun îndemn de a-l lua în bătaie de joc, de a-şi repeta ceea ce mai deunăzi le zisese despre el tovarăşilor din P.O.R. (T): „E foarte tânăr, ce-i drept, dar ceva tot e de capul lui”, „Se poate omul bizui pe el, deşi mai va până să se maturizeze”. Îl încerca în momentele acelea o mare preţuire faţă de Vallejos, i se insinua o umbră de invidie faţă de tinereţea şi entuziasmul lui, şi altceva în plus, mai intim, mai fierbinte. La viitoarea întrunire a P.O.R. (T) va cere o dezbatere aprofundată, fiindcă afacerea Jauja prezenta aspecte noi. Dădu să se scoale de la măsuţa din colţ – socoteala o plătise Vallejos înainte de plecare – când îşi descoperi pantalonii umflaţi la şliţ. Îi dogoriră faţa, trupul. Se surprinse că tremura de dorinţă.

— Te însoţim amândouă – zice Juanita.

Mai discutăm o ţârâ în pragul locuinţei lor, în amurgul târziu ce peste puţin timp se va preschimba în noapte. Le spun că n-are rost, că mi-am lăsat maşina la vreun kilometru depărtare; de ce să se mai deranjeze până acolo?

— Nu din amabilitate – zice Maria – Nu vrem să fii atacat încă o dată.

— De astă dată nu mai au ce să-mi fure – le zic – Poate doar cheia de contact şi carneţelul ăsta. Notiţele şi-aşa nu-mi servesc la mare lucru. Ce nu-ţi rămâne întipărit în minte, nu-i bun nici în roman.

Dar nu-i chip să le abat de la hotărârea lor, şi ieşim împreună în duhoarea şi colbăiala periferiei. Păşesc între ele şi le botez „gorilele” mele, pe când înaintăm prin

absurda orografie de bordeie, cocioabe, tarabe, cocini, plozi încăieraţi, zăvozi rânjindu-şi colţii. Toată lumea pare că se află în pragul caselor sau în colbul drumului şi se aud dialoguri, glume, câte o necuviinţă. Uneori mă poticnesc într-o groapă sau de o piatră, deşi calc cu grijă, însă Maria şi Juanita merg cu dezinvoltură, de parcă ar cunoaşte obstacolele pe dinafară.

— Jafurile şi atacurile sunt mai rele încă decât crimele – reia discuţia Juanita – Sunt consecinţa şomajului, a drogurilor, întotdeauna au bântuit hoţi pe-aici, asta-i clar. Dar, înainte, mahalagiii din cartier se duceau să prade în altă parte, în zone mai înstărite. Însă, pe măsură ce s-au înteţit declasarea, drogările, războiul, s-a topit până şi bruma de simţ de solidaritate dintre vecini. Acum, săracii îi pradă şi-i omoară pe săraci.

Aceasta a devenit o problemă gravă, adaugă. De cum se întunecă, practic nimeni neînarmat cu un şiş, adică nimeni care nu-i cuţitar, inconştient sau beat, nu cutează să circule prin mahala, ştiind că va fi atacat. Hoţii intră prin case în plină zi, şi atacurile degenerează adeseori în acte sângeroase. Disperarea oamenilor nu cunoaşte limite, şi de-aceea se întâmplă tot ce se-ntâmplă. Şi îmi dă pildă cazul derbedeului, pe care locuitorii unei mahalale învecinate l-au surprins încercând să violeze o fetiţă şi l-au stropit cu benzină şi l-au ars de viu.

— Nu mai departe decât ieri s-a descoperit pe-aici un laborator de preparat cocaina – zice María.

Ce-ar fi gândit Mayta despre toate acestea? Pe vremea lui, drogul era practic inexistent, putând fi socotit cel mult o originalitate de-a noctambulilor. Pe când acum... Nu mai putem păstra doctoriile la dispensar, le aud zicând. Seara, le aduc la ele acasă şi le ascund bine într-o tainiţă, sub un cufăr. Şi asta fiindcă noapte de noapte intrau să fure unguentele, tabletele, fiolele. Nu ca să se îngrijească: pentru asta exista dispensarul, iar doctoriile erau gratuite.

Ci ca să se drogheze. Credeau, nepricopsiţii, că orice doctorie e şi drog, şi înghiţeau tot ce le pica în mână. Mulţi hop apăreau înnebuniţi a doua zi la dispensar, cu diaree, cu vomă şi cu altele mult mai rele. Tinerii din cartier se drogau cu coji de banană, cu petale de *floripondio,* cu benzină şi gaz lampant, cu clei, cu gumă arabică, cu tot ceţi trece prin cap. Ce-ar fi zis Mayta de toate acestea? Numi închipui şi, pe deasupra, nu mă pot concentra îndeajuns asupra amintirii lui Mayta: chipul lui îmi apare şi-mi dispare ca limbile de foc de pe comori.

Ajungând în dreptul toloacelor ce gem de gunoaie şi de cocini, auzim porcii grohăind. Putoarea sporeşte insuportabil, aproape că se materializează. Insist ca ele să se întoarcă, dar refuză. Zona asta a gunoaielor, zic ele, este cea mai primejdioasă. Oare nu mă pot concentra îndeajuns asupra lui Mayta fiindcă dinaintea unei asemenea degradări totale istoria lui îşi pierde consistenţa, se destramă? Orice mutră necunoscută este o ţintă de predilecţie. María o fi glăsuit acum?

— Şi-n plus, ăsta e locul de pierzare, din zonă – adaugă Juanita. Ori fiindcă, dinaintea unei asemenea ruşini, nu Mayta ci însăşi literatura apare pe deplin neputincioasă? – Cam sinistru, nu? Să te prostituezi ca să trăieşti din asta, e deja teribil. Dar s-o faci aici, în mijlocul gunoaielor şi printre porci...

— Explicaţia e că-şi găsesc totuşi clienţi – îşi dă cu presupusul María.

Nu-mi convine un asemenea gând; dacă, aidoma Părintelui canadian din povestea lui Mayta, mă voi lăsa şi eu doborât de disperare, nu voi putea scrie acest roman. Iar asta chiar că nu-i e de folos nimănui: oricât de neînsemnat ar fi el, un roman tot e ceva, pe când disperarea nu-i absolut nimic. Se simt ele în siguranţă, mergând seara prin mahala? Până acum, mulţumită lui Dumnezeu, n-au păţit nimic. Nici măcar din partea

beţivilor nărăviţi, care ar fi putut să nu le recunoască.

— Probabil suntem soi rău, ori prea urâte ca să se dea cineva la noi – se amuză sincer María.

— Amândoi doctorii noştri au fost atacaţi – zice Juanita – Dar tot vin la dispensar.

Mă străduiesc să întreţin conversaţia dar gândul îmi zboară, încerc să revin la Mayta dar nici asta nu-mi reuşeşte, căci, de câteva ori, peste imaginea lui mi se suprapune aceea a poetului Ernesto Cardenal, aşa cum arăta când a venit la Lima – să fie cincisprezece ani de-atunci? – şi a impresionat-o foarte tare pe María. Nu le-am spus că şi eu am fost să-l ascult la Institutul Naţional al Culturii şi la Teatrul Pardo y Aliaga, nici că mi-a lăsat aceeaşi impresie cât se poate de vie. Nici că voi regreta întotdeauna că l-am auzit, fiindcă de-atunci nu-i mai pot citi poezia, care, înainte vreme, îmi plăcea. Nu-i păcat? Au ceva una cu cealaltă? Păi da, musai să aibă, deşi într-un fel pe care nu mi-l pot explica îndeajuns. Dar legătura există, e clar, din moment ce o simt. A apărut costumat în *Che* Guevara şi a răspuns, pe întreaga durată a colocviului, demagogiei unor provocatori din auditoriu, cu demagogii încă mai sfruntate decât erau ei pregătiţi să audă. A făcut şi a grăit tot ce era omeneşte posibil ca să smulgă aprobarea şi aplauzele celor mai recalcitranţi: nu exista nicio deosebire între împărăţia lui Dumnezeu şi societatea comunistă: Biserica s-a prostituat, dar graţie revoluţiei îşi va recăpăta puritatea dintâi, aşa cum şi-a recăpătat-o în Cuba; Vaticanul, speluncă imperialistă ce dintotdeauna a apărat tagma exploatatorilor, era acum în solda Pentagonului; partidul unic, în Cuba şi U.R.S.S., însemna că elita se punea în slujba maselor, adică exact ce propovăduise Hristos să facă, pentru popor, Biserica; era imoral să se pomenească de lagărele de muncă forţată din U.R.S.S., că doar n-o să credem noi propaganda capitalistă! Şi lovitura de teatru finală, cu mari vânturări din mâini: de

la această tribună denunţa întregii lumi că recentul ciclon ce s-a abătut asupra Lacului Nicaragua era rezultatul unor experienţe balistice americane... Nici acum, după atâta timp, nu mi s-a şters din minte impresia de nesinceritate şi de histrionism pe care mi-a lăsat-o. De atunci fac tot ce pot să nu-i cunosc pe scriitorii care îmi plac, ca să nu păţesc şi cu ei cele păţite cu poetul Cardenal: ori de câte ori încerc să-l recitesc, din textul însuşi se desprinde, aidoma unui acid care îl macină degradându-l, amintirea omului care l-a scris.

Am ajuns la maşină. Au forţat portiera dinspre volan. Negăsind nimic de şparlit, hoţul, în chip de represalii, a spintecat husa scaunului, iar pata aceea arată că a şi urinat deasupra. Le spun Juanitei şi Mariei că insul mi-a făcut un serviciu, deoarece mă văd obligat să schimb husele scaunelor, oricum prea vechi şi uzate. Dar ele, amărâte, tulburate, mă căinează şi mai abitir.

IV

— MAI DEVREME sau mai târziu, istoria asta trebuie oricum scrisă – zice senatorul, frichinindu-se în fotoliu până găseşte o poziţie comodă piciorului său betegit –. Cea adevărată, nu mitul. Deşi nu-i încă momentul.

L-am rugat să purtăm discuţia într-un locşor mai retras, dar el a ţinut morţiş să vin la barul Congresului. După cum mă temeam, suntem întrerupţi mai tot timpul: colegi şi ziarişti se apropie, îl salută, schimbă glume, îi pun întrebări. De la atentatul care l-a lăsat şchiop, este unul din cei mai populari parlamentari. Vorbim dezlânat, cu lungi paranteze. Îi explic încă o dată că n-am pretenţia să scriu „adevărata istorie" a lui Mayta. Ci doar să adun cea mai mare cantitate posibilă de date şi de păreri despre el, pentru ca apoi, adăugând acestor materiale doze mari de invenţie, să construiesc ceva ce s-ar vrea o versiune de nerecunoscut a evenimentelor. Ochii lui mici, neastâmpăraţi şi neîncrezători, mă cântăresc fără simpatie.

— Deocamdată nu trebuie întreprins nimic care să dăuneze marelui proces în care ne aflăm, acela de unificare a stângii democratice, singura soluţie de salvare a Perú-ului în împrejurările actuale – murmură – Istoria lui Mayta, cu toţi cei douăzeci şi cinci de ani scurşi de-atunci, poate avea repercusiuni nedorite.

E un bărbat slab şi vorbeşte dezinvolt. Se îmbracă elegant, părul lui ondulat e semănat de fire albe, fumează cu ţigaret. Din când în când, piciorul betegit pare să-l doară, căci şi-l masează energic. Scrie corect, pentru un politician. Aceasta a fost cheia care i-a deschis înaltele sfere ale regimului militar din timpul generalului Velasco, în calitate de consilier. El a fost inventatorul unei bune părţi a lozincilor cu care dictatura s-a dat drept progresistă; tot el a fost directorul unuia din ziarele

naţionalizate. A scris discursuri pentru generalul Velasco (şi se cunoştea de la o poştă că sunt ale lui după anumiţi termeni socio-juridici, la care – ajungând cu lectura – dictatorului i se împleticea limba) şi a reprezentat, cu un mic grup, fracţiunea cea mai radicală a regimului. Acum, senatorul Campos este o personalitate moderată pe care extrema dreaptă şi ultrastânga maoistă şi troţkistă o atacă furibund. Partizanii *guerrilleros* l-au condamnat la moarte, ca de altfel şi escadroanele libertăţii. Acestea din urmă – semn al absurdelor timpuri ce ne-au fost hărăzite – declară că el este şeful secret al subversiunii. Acum câteva luni, o bombă i-a distrus automobilul, rănindu-l pe şofer, iar lui sfârtecându-i piciorul stâng, în prezent imobilizat. Cine a aruncat bomba? Nu se ştie.

— Dar în fine – rosteşte deodată, tocmai atunci când, convins că n-am să-l fac să vorbească, dau să-mi iau rămas bun –, dacă tot ai aflat anumite chestii, n-ar fi rău să afli esenţialul: Mayta a colaborat cu serviciile de informaţii ale armatei şi, mai mult ca sigur, cu C.I.A.

— Asta nu-i adevărat – protestă Mayta.

— Ba da – îl contrazise Anatolio – Lenin şi Troţki au condamnat întotdeauna terorismul.

— Acţiunea directă nu-i terorism zise Mayta –, ci pur şi simplu acţiune insurecţională revoluţionară. Dacă Lenin şi Troţki au condamnat-o, atunci te rog să-mi spui ce altceva au făcut ei toată viaţa. Crede-mă, Anatolio, noi eram cât pe ce să uităm esenţialul. Datoria noastră este revoluţia, ea e cea dintâi obligaţie a unui marxist. Nu ţi se pare culmea absurdului să vină un sublocotenent să ne-o reamintească?

— Recunoşti deci că Lenin şi Troţki au condamnat terorismul? – bătu tactic în retragere Anatolio.

— Păstrând anumite rezerve, şi eu îl condamn – admise Mayta – Terorismul orb, rupt de mase, îndepărtează poporul de avangarda sa. Noi însă vom fi cu totul altceva: scânteia ce aprinde fitilul, bulgărele ce declanşează

avalanşa.

— Văd că te simţi poet azi – pufni Anatolio într-un râs ce răsuna prea sonor în odăiţa minusculă.

„Poet nu, gândi. Mai degrabă iarăşi doldora de iluzii, reîntinerit”. Şi-n plus, cu un optimism de care îşi uitase cam de multişor. De parcă toate mormanele alea de cărţi şi ziare îngrămădite în jurul lui s-ar fi aprins fără să se consume şi i-ar fi încins trupul şi sufletul cu o pălălaie de foc, vie, plăcută, paradoxal răcoroasă. Aşa o fi fericirea? Dezbaterea din cadrul Comitetului Central al P.O.R. (T) fusese pur şi simplu pasionantă, poate cea mai excitantă din câte îşi aducea el aminte de-atâţia ani încoace. După întrunire dăduse fuga la piaţeta Teatrului Segura, la Agenţia France Presse. Tradusese acolo pe ruptelea, vreme de patru ceasuri. Şi-n ciuda programului ucigător, se simţea proaspăt şi lucid. Darea lui de seamă asupra sublocotenentului fusese aprobată, ca şi propunerea de-a se lua în considerare planul lui Vallejos. „Bază de lucru, plan de acţiune: ce talmeş-balmeş!”, gândi. Însă concluzia era, pe bune, extrem de importantă fiindcă presupunea în sfârşit izbucnirea revoluţiei, şi asta cât mai curând. În luarea sa de cuvânt, Mayta vorbi cu o convingere ce avu darul să-i impresioneze pe tovarăşi: îşi dădu seama de asta după expresia feţelor şi din faptul că nu-l întrerupseseră nici măcar o dată. Da, acţiunea era realizabilă, cu condiţia ca o organizaţie revoluţionară ca P.O.R. (T) s-o conducă, iar nu un băieţandru bine intenţionat dar fără temei ideologic. Îşi miji ochii, şi imaginea i se preciză cu deosebită claritate: o mică avangardă bine înarmată şi echipată, bucurându-se de sprijin urban şi având idei limpezi asupra ţintei strategice şi a procedeelor tactice, putea fi focarul din care revoluţia să se propage în tot restul ţării, iasca şi amnarul care să aprindă vâlvătaia revoluţionară. Nu existau oare din plin condiţiile obiective într-o ţară cu contradicţiile de clasă ale Perú-ului? Acest nucleu iniţial,

prin îndrăzneţe lovituri de propagandă armată, putea crea condiţiile subiective pentru ca sectoarele muncitoreşti şi ţărăneşti să se alăture acţiunii. Îl readuse brusc în prezent figura lui Anatolio, ce se ridica de pe colţul de pat unde şezuse până atunci.

— Mă reped să văd dacă mai e coadă jos, altfel mă scap pe mine. Nu mai pot să mă ţin.

Se mai repezise de câteva ori, şi de fiecare dată găsise pe cineva aşteptând în faţa latrinelor ocupate. Îl văzu ieşind aproape îndoit din mijloc, ţinându-se de burtă. Ce bine că Anatolio a venit să-l vadă în seara asta!, ce bine că azi, când în sfârşit se petrecea ceva important, când începea ceva cu totul nou, avea cui să-i împărtăşească vălmăşagul de gânduri ce i se zbuciumau în creier! „Partidul a făcut un salt calitativ", gândi. Stătea tolănit pe pat, cu un braţ îndoit drept pernă. Comitetul Central al P.O.R. (T), după ce aprobase ideea de a se colabora cu Vallejos, desemnase un Grup de Acţiune – tovarăşul Jacinto, tovarăşul Anatolio şi Mayta însuşi – însărcinat cu pregătirea unui calendar de activităţi. Se luase hotărârea ca Mayta să plece imediat la Jauja să vadă la faţa locului în ce consta mica organizaţie a lui Vallejos şi ce fel de contacte întreţinea cu comunităţile indigene din valea Mantaro. Apoi, ceilalţi doi membri ai Grupului de Acţiune urmau să vină şi ei în *sierra* să coordoneze activitatea. Întrunirea P.O.R. (T) luase sfârşit în plină efervescenţă şi stare euforică. Aceeaşi stare îl copleşise pe Mayta şi-n timp ce traducea telegramele Agenţiei France Presse. Nu-l părăsise nici când revenise în odăiţa-i de pe strada Zepita. La intrare îl aştepta o figură tinerească, nişte dinţi sticlind în semiîntuneric.

— Am rămas aşa zguduit de cele auzite, încât m-am simţit îndemnat să vin numaidecât să mai discutăm oleacă– zise Anatolio – Eşti foarte ostenit?

— Deloc, urcă – îl bătu pe umeri Mayta – Nici eu nu ştiu

ce-i cu mine, parcă-s alt om. Fiindcă, zău, cum ar zice Vallejos, asta-i dinamită pură.

Umblaseră zvonuri, insinuări, cuvinte în doi peri, ba până şi-un manifest volant prin aulele Universităţii San Marcos, toate acuzându-l. Turnător? Vândut? Apăruseră după-aceea şi două articole cu detalii dubioase asupra activităţilor lui Mayta.

— Agent? – îi citesc cuvântul pe buze – Cum asta, când eraţi...

Dar senatorul Campos ridică mâna şi nu mă lasă să continui.

— Noi eram troţkişti, ca Mayta, şi atacurile veneau din tabăra moscoviţilor, de-aceea la început nu ne-am sinchisit de ele – îmi explică, ridicând din umeri – Noi ăştia din P.O.R. nu trecea zi să nu fim beşteliţi, trataţi drept iude. Între troţkişti şi moscoviţi, cainismul era de regulă. Domnea filosofia următoare: „duşmanul cel mai primejdios e cel de lângă tine, fă-i seama chiar de-o fi să te aliezi cu dracu”.

Tace, fiindcă încă un ziarist se apropie să-l întrebe dacă ştirea apărută mai deunăzi în ziare este adevărată: cică, speriat de ameninţările la viaţa lui, şi-ar pregăti fuga în străinătate, unde va călători sub pretextul de a-şi opera din nou piciorul. Senatorul râde: „Pure calomnii, de n-or să-mi pună pielea-n băţ înainte, peruanii vor mai avea de furcă cu mine încă mult timp”. Ziaristul pleacă, încântat de răspuns. Mai cerem o cafea. „Ştiu că aici, la Congres, suntem nişte privilegiaţi, putându-ne permite să bem câteva cafele pe zi, pe când ceilalţi peruani visează la asta ca la un articol de lux. Dar n-o să ţină nici asta prea mult. Concesionarul avea el o rezervă, dar i-a dat de fund”. O vreme monologhează asupra grozăviilor războiului: raţionalizarea, nesiguranţa, psihoza generală de câteva zile încoace, de când umblă zvonuri despre pătrunderea trupelor străine în ţară.

— Însă nu-i mai puţin adevărat că tovarăşii moscoviţi aveau informaţii de prima mână – reia ideea pe neaşteptate, din chiar punctul unde o lăsase – înştiinţarea le-a venit de sus, asta-i clar. Moscova, K.G.B.-ul. Probabil aşa au aflat de duplicităţile lui Mayta.

Potriveşte o ţigară în ţigaret, o aprinde, trage un fum. Îşi freacă piciorul. Şi-a luat o mutră preocupată, ca şi cum l-ar încerca scrupulele dacă n-a mers cumva prea departe cu dezvăluirile lui. El şi fostul meu coleg au militat împreună, au împărtăşit idealuri politice, clandestinitate, persecuţii. Cum de-l rabdă inima să-mi zică pe şleau că Mayta n-a fost decât un limbric dezgustător, şi încă cu o asemenea indiferenţă?

— Doar ştiţi că Mayta a înfundat pârnaia de multe ori – leapădă scrumul în ceaşca de cafea golită –. Mă bate gândul c-acolo l-or fi şantajat să lucreze pentru ei. Pe unii închisoarea îi întăreşte, pe alţii îi doboară.

Mă măsoară, cântărindu-şi efectul vorbelor. Observ că este liniştit, sigur de sine, cu acea expresie amabilă care nu-l părăseşte nici în toiul celor mai aprige polemici. De ce oare şi-o fi urând într-atâta fostul tovarăş?

— Asemenea lucruri sunt întotdeauna greu de dovedit.

Hăt-departe, într-un moment aburit al trecutului, Mayta, de nerecunoscut sub fulare răpănoase, le întinde bileţele scrise cu cerneală simpatică şi conţinând nume, planuri, locuri, unui militar stângaci în hainele-i civile şi unui străin bănuitor care nu se descurcă în ruptul capului cu prepoziţiile limbii spaniole.

— Imposibil de dovedit – mă corectează – Deşi, ce-i drept, o singură dată, ceva tot a ieşit la iveală – trage aer în piept şi ghilotinează —: Pe vremea generalului Velasco noi am descoperit că C.I.A. conducea, practic, serviciile noastre de informaţii. S-au dat pe faţă destule nume. Printre ele, cel al lui Mayta. Şi, făcând noi nişte deducţii, amintindu-ne diferite detalii, iată c-au ieşit la iveală, şi alte

dedesubturi. Comportarea lui a devenit suspectă din momentul cunoştinţei cu Vallejos.

— Asta-i o acuzaţie teribilă – îi spun – Spion de-al armatei, agent al C.I.A., şi în acelaşi timp...

— Spion, agent, astea-s cuvinte mari – nuanţează el –. Informator, unealtă, poate chiar victimă. Aţi mai vorbit cu cineva care să-l fi cunoscut pe Mayta cel de-atunci?

— Cu Moisés Barbi Leyva. Cum se face că el nu ştie nimic despre asta? Moisés a fost amestecat în toate pregătirile acţiunii de la Jauja, s-a văzut cu Mayta chiar în preziua...

— Moisés e un om care ştie o groază de lucruri – zâmbeşte senatorul Campos.

O să-mi zică şi despre el că este un agent al C.I.A.? Nu, în niciun caz n-ar formula o astfel de acuzaţie împotriva directorului unui Centru care i-a publicat două cărţi de cercetări socio-politice, dintre care una prefaţată de însuşi Barbi Leyva.

— Moisés e un om prudent, cu interese ce trebuie apărate – strecoară, cu o doză moderată de acid – A adoptat filosofia: „despre trecut, numai bine”. Excelentă pentru omul care nu vrea să aibă probleme. Din nefericire, eu nu-s ca el. Întotdeauna am vorbit pe şleau. Şi tocmai pentru că nu mi-am menajat cuvintele, m-au schilodit. Şi mă pot aştepta să fiu curăţat oricând. Tot ce-am câştigat este că mă pot privi în oglindă fără să-mi vină să mă scuip. Dar de bătut cuie în tălpi, mi le-am bătut.

Rămâne câteva clipe cu capul în jos, ca şi cum l-ar tulbura faptul că buna-i credinţă l-a îndemnat la asemenea efuziuni autobiografice.

— Care-i părerea lui Moisés despre Mayta cel de-atunci? – mă întreabă, cu ochii ţintă pe vârful pantofilor mei.

— Îl priveşte drept un idealist naiv – îi replic – Un om poate cam repezit, luându-se în beţe cu toţi, dar revoluţionar din cap până-n picioare.

El rămâne gânditor, printre colăceii de fum.

— V-am mai zis-o: mai bine nu scormoneam prin rahat, ca să nu pută şi să le taie multora respiraţia. – Marchează o mică pauză, surâde şi execută —: Moisés a fost acuzatorul în seara când l-am expulzat pe Mayta din P.O.R. (T), ca infiltrat.

M-a lăsat mască: în micul garaj devenit tribunal, un Moisés adolescent şi tunător îşi sfârşeşte rechizitoriul agitând cu o mână dovezile de nedezminţit. Vândut! Agent infiltrat! Denunţător! Livid, cocârjat sub afişul cu ideologi, fostul meu coleg nu scoate o vorbă. Uşa se deschise şi apăru Anatolio.

— Credeam c-ai căzut în latrină – îl întâmpină Mayta.

— Ufff, da' ştiu că m-am uşurat — râse Anatolio, închizând uşa. Îşi dăduse cu apă pe păr, pe faţă şi pe piept, şi pielea îi lucea de picături. Venea cu cămaşa în mână, şi Mayta îl văzu întinzând-o grijuliu la picioarele patului. „Ce drăguţ e!", gândi. Pe trunchiul lui svelt se ghiceau oasele, fire de păr îi luceau între pectorali. Avea braţele lungi şi armonioase. Mayta îl văzuse prima oară cu patru ani în urmă, cu prilejul unei conferinţe la sindicatul Construcţiilor Civile. Mai tot timpul îl întrerupea un grup de băieţi de-ai Tineretului Comunist, recitind răsuflatul şlagăr împotriva lui Troţki şi a troţkismului: aliaţii lui Hitler, agenţii imperialismului, slugoii Wall Street-ului. Cel mai agresiv era Anatolio, un tinerel cu ochi mari şi părul ca pana corbului, aşezat în rândul întâi. El va da semnalul să-l snopească în bătaie? Şi totuşi, era ceva în băiatul acela care lui Mayta îi trezi simpatie. Avu una din acele intuiţii cum mai avusese şi în alte rânduri, toate ratate. De data asta însă merse la sigur. Când, ieşind de la sindicat, cu spiritele mai potolite, se apropie de el şi îi propuse să bea o cafea împreună „ca să ne clarificăm neînţelegerile", băiatul nu se lăsă rugat. Mai târziu, când era deja membru al P.O.R. (T), Anatolio obişnuia să-i zică: „Mi-ai ţinut atunci

un catehism ca iezuiţii, tovarăşe”. Aşa şi era, îl prelucrase în acelaşi timp cu dibăcie şi cu afecţiune. Îi împrumutase cărţi, reviste, îl făcuse să participe la un cerc de studii marxiste condus de el, îl invitase la nenumărate cafeluţe convingându-l că troţkismul era adevăratul marxism, revoluţia fără birocraţie, fără despotism, fără corupţie. Şi-acum iată-l aici, tânăr şi plăcut, cu torsul gol, sub prăfuitul con de lumină din bagdadie, netezindu-şi cămaşa. Gândi: „De când m-am apucat de conspirat cu Vallejos nu m-a mai urmărit în vis chipul lui Anatolio”. Era absolut sigur nici măcar o dată. Ce bine că Anatolio făcea şi el parte din Grupul de Acţiune. Cu el se înţelegea cel mai bine în partid, şi asupra lui avea cea mai mare influenţă. Ori de câte ori rămânea ca ei doi să vândă „Glas Muncitoresc” sau să împrăştie foi volante în piaţa Unirii sau la porţile fabricilor de pe bulevardul Argentina, nu se lăsa niciodată aşteptat, deşi locuia tocmai în Callao.

— Parcă nu-mi vine să mai plec, la ora asta...

— Dacă nu te supără înghesuiala, rămâi.

Toţi tovarăşii din Comitetul Central al P.O.R. (T) dormiseră o noapte sau două în chichineaţa aceea, ba uneori şi mai mulţi la un loc, claie peste grămadă.

— Mă mustră cugetul doar că te încurc pe tine – zise Anatolio –. Trebuia să-ţi fi făcut şi tu un pat mai mare, pentru orice eventualitate.

Mayta îi zâmbi. Trupul lui, alarmat în toate simţurile deodată, se încordă. Se forţă să se gândească numai la Jauja. L-au expulzat din partid după dandanaua cu Jauja?

— Înainte – mă corectează, observându-mi surprinderea cu satisfacţie –. E Puţin înainte. Dacă-mi aduc bine aminte, au potrivit lucrurile în aşa fel încât să reiasă că Mayta ceruse singur să iasă din P.O.R. (T). O scorneală, desigur, ca să nu-i dezvăluim duşmanului fisurile noastre ascunse. Dar a fost expulzat. Apoi s-au petrecut faptele din Jauja şi nimic nu s-a mai putut reconstitui. Vă amintiţi ce val de

represiune am avut de înfruntat? Unii închişi imediat, alţii intraţi în clandestinitate. Treaba cu Mayta a rămas îngropată. Aşa se scrie istoria, amice. În toiul confuziei şi-al ofensivei reacţionare provocate de afacerea Jaujei, Mayta şi Vallejos s-au ales cu faimă de eroi...

Rămâne gânditor, cugetând uimit la extravaganţele istoriei. Îl las să mediteze fără a-l grăbi câtuşi de puţin, convins fiind că nu şi-a deşertat încă sacul. Devotatul Mayta, preschimbat în monstru cu două feţe urzind o conspiraţie extrem de riscantă numai pentru a-şi atrage în cursă tovarăşii? E cam gogonată: oricum, imposibil de justificat într-un roman, dacă acesta nu adoptă de la bun început irealitatea facturii poliţiste.

— Acum însă, nimic din toate acestea nu mai prezintă importanţă – adaugă senatorul –. Fiindcă au eşuat. Vroiau să lichideze definitiv stânga. N-au reuşit decât s-o imobilizeze câţiva ani. A urmat Cuba şi, în 1963, uciderea lui Javier Heraud. În 65, guerrilele M.I.R. şi F.L.N. Eşec după eşec pentru tezele insurecţionale. Acum, în sfârşit, le-a venit apa la moară. Numai că...

— Numai că... – spun.

— Numai că asta nu mai e revoluţie, ci apocalips. Ar fi crezut vreodată cineva că Perú-ul va trăi o asemenea hecatombă? – Mă priveşte lung —: Evenimentele din urmă au îngropat definitiv istoria lui Mayta şi-a lui Vallejos. Azi nimeni nu-şi mai aminteşte de ea, sunt sigur. În fine... ce te-ar mai interesa?

— Vallejos – îi zic prompt – Era tot un provocator?

Trage din ţigaret şi sloboade o gură de fum, întorcând capul niţel ca să nu mi-o sufle în nas.

— Despre Vallejos nu ştim mare lucru. N-avem dovezi. Putea fi o simplă unealtă a lui Mayta – repetă mişcarea –. S-ar prea putea, nu? Mayta era vulpoi bătrân, şiret, pe când celălalt ce era dacă nu un ţângău cu caş la gură. Dar repet, n-avem dovezi.

Vorbeşte pe acelaşi ton măsurat, salutând lumea care intră sau iese.

— Ştiţi doar că Mayta şi-a petrecut toată viaţa trecând dintr-un partid în altul – adaugă –. Mereu însă în cadrul stângii. Nehotărât numai, sau abil? Nici măcar eu, care l-am cunoscut bine, n-aş putea să mă pronunţ. Căci era ca ţiparul: îţi scăpa din mână, se strecura, nu era chip să-i cunoşti adevărata fire. În orice caz, a fost când cu unii când cu alţii, simpatizant sau membru al tuturor organizaţiilor progresiste. O traiectorie dubioasă, nu vi se pare?

— Bine, dar toate închisorile lui? – îi spun – Penitenciaria, Sexto, Frontón?

— Am eu ştire că niciodată n-au durat prea mult – insinuează senatorul – Mai degrabă *a trecut* prin multe închisori, decât *a stat.* Şi-apoi ce atâta vorbă: fapt e că figura în catastifele serviciului de informaţii.

Vorbeşte detaşat, cu sânge rece, fără pic de râcă împotriva acestui om pe care îl acuză de-a fi minţit zi şi noapte, ani de-a rândul, denunţându-i şi înjunghiindu-i pe la spate pe cei ce se încredeau în el, şi de-a fi organizat o insurecţie numai şi numai pentru a oferi un pretext declanşării represiunii generalizate contra stângii. Îl urăşte din răsputeri, fără îndoială. Tot ce-mi zice şi-mi sugerează împotriva lui Mayta trebuie că vine de foarte departe, trebuie c-a fost gândit, rumegat, proferat de nenumărate ori în toţi aceşti douăzeci şi cinci de ani. Să fi existat totuşi un motiv iniţial, pe care apoi ura lui l-a transformat în ditamai muntele? Să fie totul numai o farsă urmărind să-i întineze memoria în ochii celor puţini care şi-l mai reamintesc? Ce i-a putut stârni ura asta? O fi ea politică, personală, sau şi una şi alta?

— A fost pur şi simplu machiavelic – scoate mucul din ţigaret, ajutându-se cu un chibrit, şi îl storceşte în scrumieră –. La început nu ne venea să credem, părea

inimaginabil rafinamentul cu care ne întinsese cursa. O operaţiune măiastră.

— Avea vreun sens ca serviciile secrete şi C.I.A. să pună la cale asemenea complot? – îl întrerup –. Ca să lichideze o organizaţie de şapte membri?

— Şase, şase – râde senatorul Campos – Nu uitaţi că Mayta era unul dintre ei – dar redevine serios numaidecât —: Ţinta manevrei n-a fost P.O.R. (T), ci întreaga stângă. O operaţiune preventivă: stârpirea din rădăcini a oricărei încercări revoluţionare în Perú. Dar le-am dejucat planurile, provocarea n-a izbutit decât parţial şi n-a avut rezultatul scontat. Neînsemnaţi, pricăjiţi aşa cum eram, totuşi noi cei din P.O.R. (T) am scutit stânga de o baie de sânge ca asta prin care trece acum toată ţara.

— Dacă a fost într-adevăr o ambuscadă, cum a neutralizat-o P.O.R. (T)? – îi replic – Că doar tărăşenia din Jauja a avut loc, nu?

— Am neutralizat-o în proporţie de nouăzeci la sută – precizează el – S-au ales doar cu vreo zece la sută din tot ce urmăreau. Mulţi am fost arestaţi. Mulţi s-au văzut nevoiţi să-şi piardă urma. Timp de patru-cinci ani ne-au ţinut cu botul pe labe, în imposibilitate de a ne mişca. Dar nu ne-au lichidat, deşi tocmai asta îşi propuseseră.

— Preţul nu vi se pare prea pipărat? – îi zic – Fiindcă, la urma urmei, Mayta, Vallejos...

Mă întrerupe arabescul pe care îl descrie ca să-şi găsească o poziţie comodă pentru picior.

— A fi provocator şi turnător este riscant – afirmă, cu severitate –. Au dat greş şi-au plătit-o scump, nu zic nu. Dar, nu se întâmplă aşa, în meseria asta? În plus, mai există o dovadă. Ia treceţi-mi-i în revistă pe supravieţuitori. Ce s-a ales de ei? Ce-au făcut după aceea? Ce fac ei acum?

E limpede, senatorul Campos şi-a pierdut cu trecerea vremii obiceiul autocriticii.

— Eu am fost întotdeauna convins că revoluţia va începe

printr-o grevă generală – zise Anatolio.

— Deviere sorelliană, ţară anarhistă – glumi Mayta –. Nici Marx, nici Lenin, nici Troţki n-au susţinut vreodată că greva generală ar fi singura metodă. Ai uitat de China? Care a fost instrumentul lui Mao? Greva, sau războiul revoluţionar? Trage-te mai incoa', o să cazi din pat.

Anatolio se depărtă uşurel de marginea patului.

— Dacă planul o să izbutească, în vecii vecilor nu se vor mai înfrăţi în Perú soldaţii şi poporul – zise – Va fi o luptă pe viaţă şi pe moarte.

— Trebuie să distrugem schemele, formulele goale – Mayta îşi încordă auzul, pentru că, în general, la ora aceea începeau micile zgomote. Cu tot neastâmpărul care îl frământa, ar fi preferat să nu mai discute politică cu Anatolio. Ce, atunci? Orice, dar nu despre militanţa aceea ce stabilea între ei o solidaritate abstractă, o fraternitate impersonală. Adăugă —: Mie îmi vine mai greu decât ţie, fiindcă sunt mai bătrân.

Abia începeau în pătucul strâmt care, la cea mai mică mişcare, scârţâia. Stăteau trântiţi fără cămaşă şi fără pantofi, doar cu pantalonii pe ei. Stinseseră becul, şi prin gemuleţul din faţă pătrundea lumina pală a unui felinar. De departe, când şi când, se auzea miorlăitul lubric al unei mâţe în călduri: ca o definiţie a nopţii.

— O să-ţi mărturisesc ceva, Anatolio – zise Mayta. Cu faţa în sus, rezemat mereu pe braţul drept, fumase un pachet în câteva ore. În ciuda înţepăturilor din piept, tot mai simţea nevoia să fumeze. Neastâmpărul îl sufoca. Gândi: „Cuminte, Mayta. Doar n-o să faci acum vreo porcărie, nu, Mayta?" – Trec prin momentul cel mai important din viaţa mea. Sunt sigur că-i aşa, Anatolio.

— Din viaţa noastră a tuturor – zise băiatul, ca un ecou – Cel mai important din viaţa partidului. Şi, sper, a întregului Perú.

— E altceva, în cazul tău – zise Mayta – Tu eşti foarte

tânăr. Ca şi Pallardi. Voi de-abia vă începeţi viaţa de revoluţionari, şi v-o începeţi bine. Eu sunt trecut de patruzeci de ani.

— Şi ce, asta înseamnă bătrâneţe? Nu-i a doua tinereţe?

— E prima bătrâneţe, mai degrabă – şopti Mayta – Mi-am irosit douăzeci şi cinci de ani în treaba asta. De câteva luni încoace, de vreun an, mai cu seamă de când ne-am scindat şi-am rămas numai noi şapte, îmi răsună tot timpul un cuvinţel în auz: iroseală.

Urmă o tăcere, o împrăştiară urletele mâţei.

— Şi eu îmi pierd nădejdea uneori – îl auzi vorbind pe Anatolio – Când lucrurile merg alandala, e firesc să vezi totul în negru. Dar la tine mă uimeşte, Mayta. Fiindcă dacă a fost ceva ce-am admirat întotdeauna la tine, a fost tocmai optimismul.

Era zăpuşeală, şi antebraţele lor, care se atingeau, se umeziseră. Anatolio zăcea şi el pe spate şi Mayta îi putea vedea, în penumbră, picioarele goale, la capătul patului, foarte apropiate de ale sale. Gândi că oricând s-ar putea atinge.

— Înţelege-mă bine – zise, ascunzându-şi tulburarea – Nu-s dezamăgit că mi-am închinat viaţa revoluţiei. Asta niciodată, Anatolio. Ori de câte ori ies în stradă şi văd în ce ţară trăiesc, de-atâtea ori ştiu că nimic nu poate fi mai important. Ci pentru că prea mult timp am irosit de pomană, luând-o pe un drum greşit.

— Dacă-mi zici că te-a dezamăgit Lev Davidovici şi troţkismul, te omor cu mâinile mele – glumi Anatolio – Că doar nu de florile mărului m-am lăsat eu îndopat de tine cu atâtea terfeloage.

Dar lui Mayta nu-i ardea de glumă. Îl încerca o mare exaltare, şi, în acelaşi timp, multă nelinişte. Inima îi bătea atât de puternic încât, îşi zise, precis că Anatolio îi aude bătăile. Colbul îngrămădit pe cărţile, hârţoagele şi revistele chiţimiei lui îi gâdila nările. „Ţine-te şi nu

strănuta, altminteri mori”, gândi total absurd.

— Prea multă vreme am irosit, Anatolio. În chestiuni bizantine, în aiureli ce n-aveau nimic comun cu realitatea. Rupţi de mase, fără rădăcini în popor. Ce soi de revoluţie ar fi ieşit din asta? Tu eşti foarte tânăr. Pe când eu activez de-o groază de ani, şi n-am apropiat revoluţia nici c-un milimetru. Azi, pentru prima dată, am simţit că înaintăm, că revoluţia nu-i o fantomă ci o prezenţă vie, din carne şi oase.

— Calmează-te, frate – îi spuse Anatolio, întinzând mâna şi bătându-l binişor pe coapsă. Mayta încremeni, de parcă în loc de o atingere afectuoasă ar fi primit o izbitură – Azi, la întrunirea Comitetului, când ţi-ai argumentat propunerea de trecere la acţiune, când te-ai întrebat cât o să mai zăcem aşa pierzând timpul, ne-ai zguduit pe toţi. Niciodată nu te-am auzit vorbind aşa bine, Mayta. Îţi ţâşneau vorbele din suflet. Eu gândeam: „Haidem imediat în *sierra,* ce naiba mai aşteptăm”. Mi s-a pus un nod aici, mă jur.

Mayta se întoarse pe o rână, făcând o sforţare, şi văzu desenându-se pe fundalul ceţos al raftului cu cărţi profilul lui Anatolio: meşa cârlionţată, fruntea încordată, albeaţa dinţilor, buzele întredeschise.

— Vom începe o viaţă nouă – şopti abia – Din văgăună la aer curat, de la intrigile de garaj şi cafenea la munca în rândul maselor şi la lovirea duşmanului. Ne vom cufunda în popor, Anatolio.

Faţa îi era foarte aproape de umărul gol al băiatului. Un miros de piele omenească, puternic, elementar, îi năpădi nările şi-l ameţi. Genunchii lui, strânşi, atingeau piciorul lui Anatolio. În penumbră, Mayta abia de-i mai vedea profilul neclintit. Avea ochii deschişi? Respiraţia îi ridica regulat pieptul. Încet, îşi întinse dreapta jilavă care îi tremura şi, pipăind, îi atinse pantalonii:

— Lasă-mă să ţi-o bag – îngăimă, cu o voce muribundă,

simţindu-şi tot trupul în flăcări – Lasă-mă, Anatolio.

— Şi mai e ceva, o problemă pe care n-am atins-o, dar pe care, dacă vrem s-ajungem într-adevăr la miezul lucrurilor, va trebui s-o atingem, mai devreme sau mai târziu – suspină senatorul Campos, parcă foarte mâhnit – Aţi aflat, desigur, că Mayta era invertit.

— Asta-i acuzaţia ce li se aruncă de obicei tuturor adversarilor, la noi în ţară. Şi mai greu de dovedit, nu? Are vreo legătură cu afacerea Jaujei?

— Cum de nu, probabil cu asta îl aveau la mână! – adaugă el – Cu asta l-or fi strâns în menghine şi l-or fi silit să lucreze pentru ei. Avea şi el un călcâi al lui Ahilé. Era suficient să fi cedat o singură dată. Ce-i mai rămânea decât să colaboreze mai departe?

— De la Moisés am aflat c-a fost însurat.

— Toţi pederaştii se însoară – surâde senatorul – E deghizarea cea mai la îndemână. Cât despre căsnicia lui, a fost nu numai o farsă ci şi un dezastru. A durat foarte puţin.

A început sesiunea Senatului, sau poate a Camerei Deputaţilor, fiindcă o rumoare tot mai mare şi zgomot de serviete trântite ne parvin dinspre sala de şedinţe şi se aud voci, amplificate de difuzoare. Barul se goleşte. Senatorul Campos murmură: „O să-l interpelăm pe Ministru. Camera o să-i ceară să declare în sfârşit dacă au pătruns trupe străine pe teritoriul naţional”. Dar nu dă semne de grabă. Continuă să vorbească folosind aceeaşi neabătută obiectivitate ştiinţifică cu care îşi camuflează ura.

— Poate aici stă toată explicaţia – reflectează cu ochii-n gol, jucând ţigaretul între degete – Ce încredere poţi avea într-un homosexual? O fiinţă ca asta, incompletă, feminoidă, cade uşor pradă tuturor slăbiciunilor, inclusiv trădării.

Însufleţindu-se, lăsându-se în voia subiectului, se îndepărtează de cazul lui Mayta şi de evenimentele din

Jauja şi-mi explică cum că homosexualitatea este neapărat în strânsă legătură cu împărţirea socială în clase şi cu cultura burgheză. De nu, cum să-ţi explici că aproape nu există homosexuali în ţările socialiste? Asta nu-i întâmplător, doar nu aerul respirat sub latitudinile acelea îi face pe oameni mai virtuoşi. Păcat că ţările socialiste sprijină subversiunea în Perú. Fiindcă există în societăţile acelea multe lucruri de imitat. Acolo a dispărut cultura trândăviei, golul sufletesc, acea nesiguranţă existenţială tipică burgheziei care se îndoieşte până şi de sexul cu care s-a născut. Pederastul e un model de nedefinire.

— Nu ţi-e ruşine! – îl auzi zicând – Să profiţi de prietenia noastră, de faptul că mă aflu în casa ta. Nu ţi-e ruşine, Mayta?

Anatolio se ridicase şi şedea pe marginea patului, cu coatele pe genunchi şi cu mâinile împreunate sprijinindu-şi bărbia. Licărirea uleioasă prelinsă dinspre geam îi bătea în spinare şi împrumuta o nuanţă verde-închis pielii lui netede pe care se întrezăreau liniuţele coastelor.

— Ba da, îmi este – îngăimă Mayta. Pronunţa greu – Uită, te rog, cele întâmplate.

— Am crezut că eram prieteni – zise băiatul, cu glas spart, rămânând întors cu spatele. Trecea de la furie la dispreţ şi din nou la furie – Ce dezamăgire, *carajo!* Mă credeai un fătălău cu care să-ţi faci mendrele?

— Ştiu că nu eşti aşa ceva – şopti el. Fierbinţelii dinainte îi luase locul un frig ce îi îngheţa oasele: încercă să se gândească la Vallejos, la Jauja, la zilele exaltante şi purificatoare ce vor urma – Nu mă face să mă simt încă mai prost decât mă simt.

— Dar eu cum crezi că mă simt, *carajo?* – aproape că răcni Anatolio. Se mişcă, patul strâmt scârţâi din încheieturi şi Mayta gândi că băiatul o să sară în picioare, o să-şi tragă cămaşa pe el şi o să plece trântind uşa. Dar patul se domoli şi suprafaţa netedă a spinării rămase sub

ochii lui – Ai stricat totul, Mayta. Ce brută eşti! Ţi-ai ales momentul cel mai potrivit. Azi. Taman azi.

— Doar nu s-a întâmplat nimic, nu? – bolborosi Mayta – Nu fi copil. Vorbeşti de parcă am fi murit amândoi.

— Pentru mine tu ai murit în noaptea asta.

Şi chiar atunci se auziră, deasupra capetelor, micile zgomote: uşoare, multiple, invizibile, respingătoare, informe. Câteva clipe, păru să se pornească un cutremur, lemnăria străveche a acoperişului vibra şi parcă dădea să se năruiască peste ei. Apoi, la fel de inexplicabil cum începuseră, se ostoiră. În alte nopţi, pe Mayta îl crispau de scârbă. Acum însă le ascultă recunoscător. Îl simţea pe Anatolio rigid şi îi zărea capul întins, ascultând dacă se repetau: uitase, uitase. Şi Mayta se gândi la vecinii lui. Dormind câte trei, câte patru, câte opt, înghesuiţi în odăiţele aliniate în formă de potcoavă, nepăsători la gunoaie la micile zgomote. În momentele acelea îi invidia.

— Guzgani – îngăimă –. Sub grinzile din pod. O armată. Aleargă de colo-colo, se încaieră, apoi se liniştesc. N-au pe unde intra. Nu-ţi fie frică.

— Nu mi-e frică – zise Anatolio. Şi după o clipă —: Pe la mine pe-acasă, în Callao, mişună. Dar pe jos, prin canale, prin... Nu pe deasupra capetelor.

— La început aveam coşmaruri – zise Mayta. Pronunţa ceva mai bine, începea să-şi redobândească controlul asupra muşchilor, putea respira – Am dat cu otrăvuri, am pus capcane. Odată am obţinut să vină de la Primărie cu deratizarea. Totul degeaba. Dispar câteva zile şi se întorc.

— Decât să pui otrăvuri şi curse, mai bine aduci pisici – zise Anatolio – Fă-ţi rost măcar de una. Orice, numai să scapi de simfonia asta hidoasă deasupra capului, *carajo.*

Parcă simţindu-se implicată, mâţa în călduri slobozi încă unul din urletele ei obscene, în depărtare. Lui Mayta – cu un zvâcnet în inimă – i se păru că Anatolio zâmbea.

— P.O.R. (T) a format un Grup de Acţiune care să

pregătească împreună cu Vallejos acţiunea din Jauja. Dumneavoastră aţi fost unul din membri, nu-i aşa? Ce activităţi aţi avut?

— Puţine, şi unele de-a dreptul comice – Cu un gest ironic, senatorul devalorizează acest vechi episod şi îl coboară la rangul de simplă boroboaţă – De exemplu, o seară întreagă am pisat cărbune şi am cumpărat silitră şi sulf ca să preparăm praf de puşcă. N-am obţinut niciun miligram, după câte îmi amintesc.

Dă din cap amuzat şi zăboveşte cu aprinsul altei ţigări. Leapădă fumul în sus şi contemplă volutele. Până şi chelnerii au dispărut; barul Congresului pare mai vast. Alături, în hemiciclu, izbucneşte o salvă de aplauze. „Camera o să-l facă pe Ministru să ciripească. Trebuie să aflăm odată dacă sunt trupe de *marines,* infanteria marină americană, în Perú", gândeşte cu voce tare, uitând de mine câteva clipe. „Şi dacă se pregătesc cubanezii să ne invadeze dinspre graniţa cu Bolivia".

— Chiar acolo, în cadrul Grupului de Acţiune, au început să ni se confirme bănuielile – reia singur subiectul – încă dinainte îl puseserăm sub observaţie, fără ca el să-şi dea seama. Şi anume de când, nitam-nisam, ne venise cu pătărania c-ar fi dat peste un militar revoluţionar. Un sublocotenent care urma să declanşeze revoluţia în *sierra,* şi pe care trebuia să-l sprijinim. Faceţi un salt în timp, situaţi-vă cu imaginaţia în 1958. Nu dădea de bănuit? Dar abia mai târziu, când – în pofida neîncrederii noastre – ne-a târât în aventura din Jauja, ei bine atunci ne-a mirosit a vânzare.

Nu atât acuzaţiile împotriva lui Mayta şi Vallejos mă pun pe gânduri, cât metoda senatorului, atât de şerpuitoare, având ceva din argintul-viu ce ţi se strecoară printre degete. Vorbeşte pe un ton peremptoriu, absolut sigur, neabătut; auzindu-l, ai zice că duplicitatea lui Mayta este o axiomă. În acelaşi timp însă, cu toate sforţările mele, nu

izbutesc să scot de la el nici măcar o singură dovadă hotărâtoare, nimic altceva decât această reţea de presupuneri şi de ipoteze în care ţine să mă încâlcească. „Se zice de cubanezi c-ar fi intrat demult şi că ei sunt cei ce operează în Cuzco şi Puno”, exclamă pe neaşteptate. „O să aflăm îndată”.

Îl întorc la subiectul nostru:

— Vă amintiţi ce fapte anume v-au făcut să-l suspectaţi?

— De bună seamă, din moment ce-s nenumărate – replică imediat, slobozind o gură de fum – Fapte care, în sine, poate nu zic mare lucru, însă puse cap la cap devin strivitoare.

— Vă gândiţi la vreun exemplu concret?

— Într-o zi ne-a propus să includem în proiectul insurecţional şi alte grupări politice – spune senatorul –. Începând cu moscoviţii. Asta n-ar fi nimic, dar sondase terenul, de unul singur, de capul lui. Vă daţi seama?

— Sincer vorbind, nu – îi răspund – Toate partidele de stânga, moscovite, prochineze, troţkiste, au acceptat după un număr de ani ideea unei alianţe, a unor acţiuni comune, ba chiar contopirea într-un singur partid. De ce era suspect pe vremea aceea ceva ce mai apoi n-a fost câtuşi de puţin aşa?

— Mai apoi înseamnă douăzeci şi cinci de ani! – murmură el, cu ironie —. Acu un sfert de veac, un troţkist nu putea propune de la o zi la alta chemarea moscoviţilor, ca să colaborăm cu ei. Pe-atunci, era ca şi cum Vaticanul le-ar fi propus catolicilor să se convertească la islam. O asemenea propunere echivala cu o autodenunţare. Pe Mayta, moscoviţii îl urau de moarte. Şi el îi ura, cel puţin în aparenţă. Vi-l puteţi închipui pe Troţki chemându-l pe Stalin ca să colaboreze? – Dă din cap mâhnit – Jocul lui era clar.

— Eu n-am crezut asta niciodată – zise Anatolio –. Alţii din partid, însă, da. Eu totdeauna ţi-am luat apărarea

zicând că-s pure calomnii.

— Dacă discutând despre asta o să uiţi mai uşor, bine, să discutăm – şopti Mayta –. Dar dacă nu, mai bine nu. E un subiect dificil. Anatolio, despre care nu mă pot exprima decât confuz. Sunt mulţi ani la mijloc de când orbecăi, încercând să văd limpede.

— Vrei să plec? – întrebă Anatolio –. Spune-mi, şi-am plecat.

Dar nu se clinti. De ce lui Mayta nu-i piereau din minte familiile acelea din alelalte chiţimii, strânse claie peste grămadă în întuneric, taţi şi fii şi copii vitregi împărţind saltelele, păturile, aerul viciat şi miasma grea a nopţii? De ce se gândea obsesiv la ei tocmai acum, când nu-şi amintea de ei niciodată?

— Nu vreau să pleci – zise încet –. Vreau să uiţi cele întâmplate şi niciodată să nu mai aducem vorba despre asta.

Hodorogit, pufăind, intempestiv, desigur rablagit de vechime şi cârpit din bot până în coadă, străbătu strada învecinată un automobil, zgâlţâind geamurile.

— Nu ştiu – zise Anatolio –. Nu ştiu de voi putea uita, nu ştiu de voi lăsa ca totul să fie ca înainte. Ce ţi-a venit, Mayta? Cum de-ai fost în stare?

— O să-ţi zic, dacă insişti atât – se auzi spunând, cu o hotărâre care îl surprinse. Închise ochii, şi, temându-se iar ca limba să nu i-o ia razna oricând, continuă —: Eram fericit, de la întrunirea Comitetului. Mă simţeam de parcă mi s-ar fi pompat sânge nou, şi asta numai din cauza trecerii la acţiune. Eram... în sfârşit, ai văzut doar cum eram, Anatolio. De-aceea... Excitaţia, entuziasmul. E rău, ştiu, instinctul orbeşte raţiunea. Am simţit nevoia să te ating, să te mângâi. Adesea am simţit nevoia asta, de când te cunosc. Dar întotdeauna m-am stăpânit, şi tu nu ţi-ai dat seama. În noaptea asta însă n-am mai putut. Ştiu că tu niciodată n-o să simţi nevoia de-a te lăsa atins de mine. Tot

ce pot obţine eu de la unul ca tine, Anatolio, e să mă laşi să ţi-o iau la labă. Sau nici atât.

— Ar trebui să informez partidul şi să cer să fii expulzat.

— Dar acum chiar că trebuie să-mi iau rămas bun de la dumneavoastră – zice deodată senatorul Campos, aruncând repede o privire ceasului de mână şi întorcând capul spre sala de sesiuni – Se va lua în discuţie proiectul vizând coborârea vârstei pentru serviciul militar obligatoriu la cincisprezece ani. Soldăţei de cincisprezece ani, cum vi se pare! Şi asta încă nu-i nimic: printre cei din tabăra opusă sunt plozi din ciclul primar...

Se scoală, şi eu îl imit. Îi mulţumesc pentru timpul ce mi l-a acordat, deşi, i-o mărturisesc, plec îndestul de mofluz. Acuzaţiile acelea atât de severe împotriva lui Mayta, ca şi interpretarea pe care o dă evenimentelor din Jauja privite drept o simplă capcană, nu mi se par prea fundamentale. El continuă să surâdă amabil.

— Nu ştiu dac-am procedat bine vorbindu-vă fără pic de reţinere – îmi zice – E defectul meu de căpetenie, sunt conştient. Cu atât mai mult în acest caz, în care, din raţiuni politice, e preferabil să nu răscoleşti mâzga ca să nu împroşti o mulţime de oameni. Dar, în fine, nu sunteţi istoric ci romancier. Dacă mi-aţi fi zis mă pun pe scris un eseu, o carte socio-politică, n-aş fi deschis gura. Ficţiunea, însă, e cu totul altceva. Sunteţi liber să mă credeţi ori ba, desigur.

Îi explic că toate mărturiile adunate, fie ele adevărate ori false, îmi sunt oricum de folos. I s-a părut cumva că nu voi ţine cont de afirmaţiile sale? Se înşală; ceea ce îmi face trebuinţă nu-i veracitatea mărturiilor ci puterea lor de sugestie şi de invenţie, culoarea, forţa lor dramatică. Dar, de ce să nu i-o spun în faţă, am senzaţia că ştie mai mult decât mi-a povestit.

— Ei, halal, şi când te gândeşti c-am turuit ca un papagal – îmi răspunde, fără pic de mirare – Sunt şi lucruri

pe care nu le-aş istorisi nici jupuit de viu. Să dăm timp timpului şi istoriei, amice.

Ne îndreptăm spre poarta de intrare, el conducându-mă. Coridoarele Congresului sunt înţesate de lume: comisii venite pentru o întrevedere cu parlamentarii, femei ce duc mape, simpatizanţi de-ai partidelor politice, care, încadraţi de tipi cu banderole, fac coadă ca să ocupe galeriile Camerei Deputaţilor, unde dezbaterea noii legi a serviciului militar promite să fie furtunoasă. Preocuparea pentru securitate bate la ochi: paznici cu puşti, agenţi în civil cu automate, plus „gorilele" parlamentarilor. Nepermiţându-li-se să intre în sălile de sesiuni, aceştia din urmă se preumblă de colo-colo, fără să-şi ascundă deloc revolverele pe care şi le ţin la vedere în toc sau vârâte între pantalon şi cămaşă. Poliţia percheziţionează minuţios orice persoană ce străbate holul de la intrare, obligând-o să desfacă pachete şi să deschidă serviete, în căutare de explozive. Aceste precauţii n-au împiedicat ca în săptămânile din urmă să aibă loc două atentate în interiorul Congresului, unul din ele foarte serios: o încărcătură de dinamită ce a explodat în Camera Senatorilor, cu un bilanţ de doi morţi şi trei răniţi. Senatorul Campos şchioapătă, sprijinit în baston, şi salută în dreapta şi în stânga. Mă însoţeşte până în pragul ieşirii. Străbatem atmosfera aceea încărcată de lume, de arme şi de dezbateri politice, care lasă impresia unui câmp minat. Am senzaţia că ar fi deajuns un incident mărunt pentru ca tot Congresul să sară în aer ca o pulberărie.

— Ce binefăcător e aerul acesta curat! – exclamă senatorul, din poartă –. Am pierdut socoteala de câte ore mă aflu aici, în aerul ăsta viciat de-atâta fum. Bun, adevăru-i c-am contribuit şi eu. Fumez mult. Va trebui să mă las de fumat într-o bună zi. Ca să fiu drept, m-am mai lăsat de vreo cinci ori.

Mă apucă familiar de cot, dar ca să-mi strecoare în

ureche:

— Apropo de cele discutate, eu nu v-am zis nimic. Nici de Mayta, nici de Jauja. Vreau ca nimeni să nu mă poată acuza de-a fi contribuit, în momente ca acestea, la divizarea stângii democratice, readucând pe tapet o polemică despre fapte preistorice. Dacă vă veţi folosi de numele meu, mă veţi pune în situaţia de a vă dezminţi – continuă, în glumă pasămite, dar amândoi ştim că sub tonu-i şăgalnic îmi strecoară un avertisment – Stânga a hotărât să pună cruce acestui episod, şi asta-i deocamdată atitudinea cea mai rezonabilă. O să vină ea vremea când s-or spăla rufele murdare şi în public.

— E perfect clar, domnule senator. Nu vă faceţi griji.

— Dacă îmi veţi atribui ceva nepotrivit în carte, mă veţi pune în situaţia să vă dau în judecată pentru defăimare – zice el, făcându-mi cu ochiul şi atingându-şi ca din întâmplare partea umflată a hainei, unde ţine revolverul –. Dar adevărul acum îl ştiţi şi, fără a mă numi, vă puteţi folosi din plin de el.

Îmi întinde o mână cordială şi îmi face iar cu ochiul, în chip de pişicheră înţelegere: are nişte degete scurte şi delicate pe care cu greu ţi le-ai putea imagina apăsând pe trăgaci.

— I-ai invidiat vreodată pe burghezi? – zise Mayta.

— Ce-ţi veni să mă-ntrebi una ca asta? – se nedumeri Anatolio.

— Fiindcă eu, care întotdeauna i-am dispreţuit, invidiez totuşi ceva la ei – zise Mayta. Îl va face să râdă?

— Ce anume?

— Că pot face baie zilnic –. Mayta spera să-l facă pe băiat măcar să zâmbească, dar nu-l văzu schiţând nici cel mai mic gest. Continua să şadă pe marginea patului; se întorsese doar, foarte uşor, astfel încât izbutea acum să-i zărească profilul, prelung, foarte serios, măsliniu, osos, puternic evidenţiat de licărul ferestrei. Avea o gură cu

buze subţiri, foarte pronunţate, iar dinţii-i mari păreau fosforescenţi.

— Mayta.

— Da, Anatolio.

— Crezi că relaţia dintre noi va mai putea fi cea dinainte, după noaptea asta?

— Da. Exact cea dinainte – zise Mayta –. Doar nu s-a întâmplat nimic, Anatolio. S-a întâmplat ceva? Asta să-ţi intre bine în cap.

Mult mai scurte acum, mai furişe, se auziră din nou cursele de deasupra capului, şi Mayta observă că băiatul tresărea, încordat.

— Nu înţeleg cum poţi dormi cu zgomotul ăsta în fiecare noapte.

— Pot dormi cu zgomotul ăsta, pentru că n-am de ales replică Mayta – însă nu-i adevărat că omul se obişnuieşte cu orice, aşa cum se spune. Eu unul nu m-am obişnuit în ruptul capului să nu mă pot îmbăia atunci când vreau. Am şi uitat de când nu mai locuiesc într-o casă cu duş. Cred că ultima a fost aceea a mătuşii mele Josefa, în Surquillo, acu' o groază de ani. Deşi de nimic nu duc lipsă mai mult. Când mă-napoiez, frânt de oboseală, şi-abia de mă pot stropi puţin, jos în *patio,* şi-mi pot căra aici un lighean să-mi înmoi picioarele, mă gândesc ce binecuvântare ar fi un duş zdravăn, să te poţi vârî sub jet şi să simţi cum apa te curăţă de jeg, de necazuri. Apoi să te vâri în aşternut, proaspăt, puţin jilav. Dă-ţi seama... Ce mai viaţă duc burghezii, Anatolio.

— Nu-i nicio baie publică prin apropiere?

— E una, destul de departe de-aici, acolo mă duc o dată sau de două ori pe săptămână – zise Mayta –. Dar nu întotdeauna îmi pot permite. O baie costă cât un prânz la cantina universităţii. Pot trăi fără să mă spăl, dar nu fără să mănânc. Tu ai duş, acasă?

— Da – zise Anatolio –. Beleaua e că uneori nu curge

apa.

— Băftosule – cască Mayta –. Vezi, ceva de burjui tot ai în tine.

Anatolio nu zâmbi nici de astă dată. Rămaseră tăcuţi şi nemişcaţi, fiecare în poziţia dinainte. Deşi întunericul nu se modificase, lui Mayta îi parveneau, din exteriorul ferăstruicii, primele semne ale zorilor: motoare de automobil, câte un claxon, voci de neînţeles, început de activitate. Cât să fie, cinci-şase? Nu dormiseră toată noaptea. Se simţea vlăguit, ca după o mare sforţare sau ca în convalescenţă după o boală grea.

— Să aţipim oleacă – propuse, întorcându-se pe spate. Îşi acoperi ochii cu antebraţul şi se chinui cât putu, ca să-i facă loc –. E târziu al naibii. Mâine, mai bine zis azi, o s-avem şi-aşa destul de tras.

Anatolio nu zise nimic, dar, puţin după-aceea, Mayta îl simţi mişcându-se, auzi patul gemând, şi-l spionă cu coada ochiului cum se întindea şi el pe spate, alături, având grijă să nu-l atingă.

— Mayta.

— Da, Anatolio.

Băiatul nu mai zise nimic, deşi Mayta aşteptă mult şi bine. Îl simţea respirând sacadat. Trupul lui, nesupus, începuse iarăşi să-i dogorească.

— Dormi – întări –. Şi de mâine gândul să ne fie numai la Jauja, Anatolio.

— Poţi să-mi faci ce-ai zis înainte, dacă vrei – îl auzi susurând timid. Şi, coborând şi mai mult tonul, speriat —: Dar numai o dată, atât, Mayta.

Senatorul Anatolio Campos se îndepărtează şi eu rămân în susul scărilor largi de piatră ale Congresului, înfruntând talazul de oameni, microbuze, maşini, maxi-taxiuri, traficul şi vacarmul pieţei Bolívar. Până când se face nevăzut pe bulevardul Abancay, urmăresc din ochi un străvechi autobuz, cenuşiu şi lăsat pe o rână, a cărui ţeavă de

eşapament, un horn vertical atingând înălţimea acoperişului, revarsă trâmbe de fum negru, şi de ale cărui uşi un cheag de oameni se ţine ca prin minune ştergând automobile, stâlpi electrici, pietoni. Este ora de vârf, a ieşirii oamenilor de la serviciu. Pe la toate răscrucile vezi câte o aglomeraţie compactă aşteptând autobuzele şi microbuzele; când vehiculul soseşte, în jurul lui se iscă un vălmăşag de îmbrânceli, exclamaţii, opinteli şi insulte. Este o lume umilă şi asudată, bărbaţi şi femei pentru care bătălia asta stradală de urcare în harabalele împuţite – în care, odată suiţi, călătoresc jumătate de oră, trei sferturi de oră, în picioare, înghesuiţi, înfierbântaţi – este rutina zilnică. Iar aceşti peruani sunt, în pofida hainelor sărăcăcioase şi cam caraghioase, a rochiilor ţipătoare şi a crăvăţelelor soioase, membrii unei minorităţi miruite pe frunte de zâna norocului, căci, oricât de modeste şi de monotone le-ar fi vieţile, au totuşi de lucru ca vânzătoare sau funcţionari, au o lefşoară, au asigurări sociale şi siguranţa pensionării. Mari privilegii, dacă le compari, de pildă, cu acei metişi *cholos* desculţi pe care îi văd împingând un cărucior cu sticle goale, scuipând şi ferindu-se de maşini, ori cu familia aceea de zdrenţăroşi — o femeie fără vârstă, patru năpârstoci cu pielea tăbăcită de reapăn – care, de pe treptele Muzeului Inchiziţiei, întind mâinile automat de cum mă văd apropiindu-mă: „Fă-ţi milă şi pomană, tăicuţule”, „Miluieşte-ne cu ce te lasă inima, conaşule”…

Brusc, în loc să-mi continui drumul spre piaţa San Martin, mă hotărăsc să intru la Muzeul Inchiziţiei. N-am mai fost pe-aici demult, poate chiar de-atunci de când l-am văzut pe fostul meu coleg Mayta pentru ultima oară. Pe tot parcursul vizitei nu-mi pot goni din minte mutra lui, ca şi cum imaginea aceea a omului îmbătrânit înainte de vreme şi foarte ostenit, pe care i-am văzut-o în fotografia din casa naşei sale, ar fi invocată irezistibil de locaşul vizitat. Care

să fie legătura? Ce iţe secrete unesc atotputernica instituţie, paznica timp de trei veacuri a dreptei-credinţe catolice în Perú şi în America de Sud, cu obscurul militant revoluţionar care acum douăzeci şi cinci de ani şi doar pe durata scurtă a unei străfulgerări a ieşit o clipă la lumină?

Clădăraia în sine a Palatului Inchiziţiei s-a ruinat, dar splendidul tavan sculptat în lemn de mahon în secolul al XVIII-lea şi stucaturile se păstrează bine, după cum le explică o învăţătoare guralivă unui grup de şcolari. Frumos tavan: inchizitorii erau oameni de gust. Au dispărut aproape toate cahlele *azulejos* sevillene, aduse de părinţii dominicani să împodobească locul. Până şi cărămizile fuseseră importate din Spania; sunt de nerecunoscut sub straturi de zgură. Adast câteva clipe înaintea marii steme de piatră ce dominase orgolios frontonul acestui Palat, cu crucea, spada şi laurii ei. Zace acum pe un soi de stativ prăpădit, de lemn.

Inchizitorii s-au instalat aici în 1584, după ce primii cincisprezece ani şi i-au petrecut în alt local, din faţa bisericii La Merced. Cumpărară palatul aristocratic al lui *don* Sancho de Ribera, fiul unuia din întemeietorii Limei, pe o sumă destul de modestă, şi de aici vegheară asupra purităţii spirituale a imensului teritoriu devenit azi Perú, Ecuador, Columbia, Venezuela, Panamá, Bolivia, Argentina, Chile şi Paraguay. Din această sală a audienţelor, dinapoia acestei robuste mese cu tăblia dintr-o singură blană de stejar sprijinită pe monştri marini în loc de picioare, inchizitorii în sutane albe şi armata lor de licenţiaţi, notari, conţopişti, trepăduşi, temniceri şi călăi, au combătut energic vrăjitoria, satanismul, iudaismul, blasfemia, poligamia, protestantismul, perversiunile. „Toate eterodoxiile şi schismele”, gândi. Era o muncă anevoioasă, riguroasă, superlegală, maniacală, aceea a domnilor inchizitori, printre care s-au numărat (sau cu care au colaborat) cei mai însemnaţi intelectuali ai vremii: avocaţi,

teologi, universitari, predicatori, versificatori, prozatori. Gândi: „Oare câţi homosexuali or fi ars?” O minuţioasă cercetare, ce înnegrea paginile nenumărate ale unui dosar-cazier păstrat grijuliu în arhive, preceda orice condamnare sau execuţie prin *auto de fe.* Gândi: „Câţi nebuni or fi torturat? Câţi săraci cu duhul or fi strangulat oare?” Treceau ani până ce înaltul Tribunal al Sfântului Oficiu să pronunţe sentinţe de la această masă decorată cu o hârcă şi nişte călimări de argint cu figuri ondulând printre spade, cruci, peşti şi inscripţia: „Eu, lumina adevărului, îţi ghidez conştiinţa şi mâna. De nu vei face dreptate, judecata ta te va osândi”. Gândi: „Oare pe câţi sfinţi adevăraţi, pe câţi cutezători, pe câţi sărmani i-or fi ars?”

Fiindcă nu lumina adevărului ghida mâna Inchiziţiei, ci denunţătorii. Ei aprovizionau întruna aceste celule şi gherle, văgăuni umede şi adânci, nevăzute de razele soarelui, şi de unde condamnatul ieşea ori ţicnit ori damblagit. Gândi: „Tu precis ai fi nimerit aici, Mayta. Din cauza felului tău de-a fi, de-a face amor.” Denunţătorul era protejat cu grijă şi anonimatul îi era asigurat, ca să colaboreze fără teamă de represalii. Iată, intactă, Poarta Secretului, şi Mayta, cu o senzaţie de alarmă surdă, trase cu ochiul prin crăpătura anume prevăzută, simţindu-se în pielea acelui acuzator care, nevăzut, îl recunoştea printr-o simplă înclinare a capului pe acuzatul căruia mărturia lui îi putea aduce ani grei de temniţă, condamnarea la o viaţă de infamie sau arderea de viu. Se înfioră: ce lesne te puteai descotorosi de un rival. Era deajuns să intri în cămăruţa aceea şi, cu mâna pe Biblie, să depui mărturie. Anatolio ar fi putut veni, ar fi putut iscodi prin crăpătură, ar fi dat din cap arătându-l cu degetul şi l-ar fi trimis drept în vâltoarea flăcărilor.

N-au ars prea mulţi, ca să fim drepţi, recunoaşte un panou cu ortografia cam stângace: treizeci şi cinci, în trei secole. Nu e o cifră zdrobitoare. Iar din cei treizeci şi cinci

– slabă consolare –, treizeci au fost executaţi prin gâtuire înainte ca focul să le mistuie cadavrele. Primul protagonist al marelui spectacol oferit de *auto de fe*-ul din Lima n-a avut acest noroc: a fost un francez, Mateo Salade, ars de viu pentru că s-ar fi dedat la nişte experienţe chimice denunţate la vremea lor ca „farmazonii săvârşite mână-n mână cu Necuratul”. „Salade, în spaniolă dă Salado?”, gândi. De la acel franţuz să se fi tras peruanismul „salado” ce se aplică unei persoane fără noroc? Gândi: „De-acum înainte nu vei mai fi un revoluţionar *salado*”.

Dar, deşi n-a ars multă lume, Sfântul Tribunal – în schimb – n-a cunoscut limite în schingiuiri. Imediat după denunţuri, tortura fizică a fost cel mai sârguincios furnizor de victime, de toate sexele, condiţiile şi stările, al *auto de fe*-urilor. Aici este foarte bine reprezentată, ca la un bâlci al ororilor, garnitura de instrumente folosite de Sfântul Oficiu pentru – verbul se potriveşte de minune – „a smulge adevărul” suspectului. Nişte manechine de carton îl instruiesc pe vizitator cum funcţiona „garrucha” sau „estrapada”, funie de care atârna condamnatul de un scripete, cu mâinile legate la spate şi cu o greutate de o sută de livre de picioare. Sau cum era întins pe „potro”, masă de operaţii unde, prin intermediul a patru scripeţi, i se puteau dezarticula extremităţile, una câte una sau toate deodată. Cea mai vulgară dintre schingiuiri era „cepo”, butucul care imobiliza capul prizonierului ca un jug în timp ce era biciuit; cea mai imaginativă, „mancuerda”, de un rafinament şi o fantezie suprarealiste, un fel de jilţ monstruos în care călăul putea munci după plac, printr-un sistem specializat de scoabe şi cătuşe, picioarele, braţele, antebraţele, gâtul sau pieptul inculpatului. Cel mai actual dintre suplicii este „toca” – o pânză întinsă pe nas sau vârâtă în gură, peste care se turna progresiv apă până când, îmbibându-se, împiedica respiraţia –, iar cel mai spectaculos este vasul cu jăratec „brasero”, ce era

apropiat de picioarele condamnatului, imobilizate şi unse cu grăsime, ca să se perpelească. „Acum, gândi Mayta, au electricitatea în testicule, injecţiile cu pentotal, cufundarea în hârdaie pline cu excremente, arsurile cu mucuri de ţigări”. Nu se făcuseră mari progrese în această privinţă.

Dar cel mai mult îl impresionă – de zece ori gândi: „Ce cauţi aicea, Mayta, e ăsta momentul să-ţi pierzi timpul, n-ai altceva mai grabnic de făcut?” – micuţa încăpere cu veşmintele pe care, luni, ani, sau până la moarte, trebuiau să le poarte învinuiţii de iudaism sau de vrăjitorie ori posedaţii de demon ori blasfematorii ce „se pocăiau cu tărie”, îşi abjurau păcatele şi promiteau să-şi răscumpere vinile. O încăpere carnavalescă: în mijlocul celorlalte orori, pare mai umană. Iată „coroza” infamantă, sau boneta în formă de cornet, şi „sambenito”, sau tunica albă brodată cu cruci, şerpi, diavoli şi flăcări, în care defilau victimele până la piaţa Centrală – după oprirea obligatorie pe Calea Crucii, unde îngenuncheau la picioarele unei cruci dominicane –, ca să fie biciuite ori executate, sau pe care trebuiau să le îmbrace zi şi noapte pe toată durata condamnării. Mai ales această ultimă imagine mă însoţeşte când, sfârşind vizitarea Muzeului, mă îndrept spre ieşire: a condamnaţilor ce-şi reluau ocupaţiile zilnice în uniforma aceea ce trebuie că stârnea groaza, panica, repulsia, scârba, ura, batjocura în jurul lor. Îşi închipui încrâncenat cam cum or fi arătat zilele, lunile, anii oamenilor acelora îmbrăcaţi astfel, pe care toată lumea îi arăta cu degetul şi-i ocolea ca pe câinii turbaţi. Gândi: „Merită să-l vezi, Muzeul ăsta nu-i de colea”. Instructiv, fascinant. Condensată în câteva imagini şi obiecte de efect, se află aici o componentă esenţială, invariabilă, a istoriei ţării acesteia, din cele mai vechi timpuri: violenţa. Cea morală şi cea fizică, cea iscată din fanatismul şi intransigenţa, din ideologia, corupţia şi stupiditatea ce au însoţit întotdeauna la noi puterea, ca şi violenţa murdară, meschină, ticăloasă,

răzbunătoare, interesată, – derivat şi parazit al celei dintâi. Este foarte utilă vizitarea acestui Muzeu, dacă vrei să înţelegi de unde am plecat şi unde am ajuns şi de ce suntem cum suntem.

Pe treptele Muzeului Inchiziţiei, familiei de zdrenţăroşi înfometaţi i s-a alăturat pe puţin o duzină de bătrâni, bărbaţi, femei, copii. Alcătuiesc o mică curte a miracolelor, din petice, urdori, cruste de reapăn. Văzându-mă apărând, întind imediat nişte mâini cu unghii negre, cerşind. Violenţa în spatele meu, şi înaintea mea foamea. Aici, pe treptele acestea, e rezumată ţara mea. Aici, atingându-se, cele două feţe ale istoriei peruane. Acum înţeleg de ce Mayta m-a însoţit obsesiv pe tot parcursul Muzeului.

Merg aproape alergând până pe San Martín să prind autobuzul, fiindcă s-a făcut târziu, şi cu o jumătate de oră înainte de stingerea obligatorie din cadrul stării de necesitate încetează orice trafic. Mă tem ca de data asta semnalul să nu mă surprindă străbătând cvartalele ce despart calea Grau de casa mea. Nu sunt multe, dar, de cum se întunecă, devin primejdioase. S-au petrecut printre ele atacuri tâlhăreşti şi, nu mai departe decât săptămâna trecută, un viol. Soţiei lui Luis Saldias, om de curând căsătorit şi care locuieşte peste drum de casa mea – este inginer hidraulic –, i s-a defectat maşina; a depăşit fără voie ora interdicţiei, fiindcă a trebuit să vină pe jos tocmai din San Isidro. Pe porţiunea finală dintre cvartale a fost oprită de o patrulă motorizată. Erau trei poliţişti: au băgat-o în maşină, au despuiat-o – după ce-au bătut-o, pentru că le rezista – şi au abuzat pe rând de ea. Apoi au dus-o acasă, spunându-i: „zi mersi că nu te-am împuşcat”. Căci asta au ordin să le facă celor ce încalcă semnalul de stingere. Luis Saldias mi-a povestit cele întâmplate, cu ochii scăpărându-i de ură, şi a adăugat că de-atunci se bucură ori de câte ori e asasinat un poliţist. Zice că nu-i pasă dacă or să învingă teroriştii, fiindcă „nimic nu poate fi mai rău decât ce trăim

noi acum”. Eu ştiu că se înşală, că poate fi încă mai rău, că decăderea nu cunoaşte limite, dar îi respect durerea şi tac.

V

CA SĂ IEI trenul de Jauja trebuie să cumperi biletul cu o zi înainte şi să te prezinţi la gara Desamparados la ora şase dimineaţa. Mi s-a spus că trenul vine întotdeauna supraîncărcat şi, într-adevăr, trebuie să iau vagonul cu asalt. Şi încă am norocul să găsesc un loc pe banchetă, pe când majoritatea pasagerilor vor călători în picioare. Vagoanele n-au servicii igienice, aşa încât unii temerari urinează de pe platformă, din mersul trenului. Deşi am îmbucat ceva la repezeală înainte de-a părăsi Lima, după câteva ore mi se face foame. Imposibil să cumperi ceva de prin staţiile unde trenul lasă sau ia pasageri: Chosica, San Bartolomé, Matucana, San Mateo, Casapalca, La Oroya. Acum douăzeci şi cinci de ani, vânzătorii ambulanţi asediau vagoanele la fiecare oprire oferind fructe, băuturi acidulate, senviciuri, dulciuri. Acum nu mai au de vânzare decât zaharicale ieftine şi fierturi din plante. Dar, în pofida tuturor neajunsurilor sale şi a încetinelii, călătoria este plină de surprize, dintre care prima este însăşi viziunea acestor vagoane căţărându-se de la nivelul mării până la cinci mii de metri ca să traverseze Anzii prin pasul Anticona, la poalele muntelui Meiggs. Înaintea superbului spectacol, uit de soldaţii cu puşti din fiecare vagon şi de mitraliera plasată pe acoperişul locomotivei pentru prevenirea atacurilor. Cum de mai circulă acest tren? Şoseaua spre *sierra* centrală e încontinuu îngropată sub ploi de stânci puşcate de pe versanţi, cu explozibil, de terorişti, încât a devenit aproape impracticabilă. Cum de n-au aruncat încă în aer acest tren, cum de nu i-au astupat tunelele, cum de nu i-au distrus podurile? Poate, urmărind vreun misterios ţel strategic, le convine să păstreze comunicaţia dintre Lima şi Junin. Nu pot decât să mă bucur, fiindcă drumul la Jauja este esenţial în reconstituirea poveştii lui Mayta.

Se succed masive muntoase, despărţite uneori de prăpăstii pe fundul cărora detună râuri vijelioase. Trenuleţul străbate poduri şi tunele. E imposibil să nu te gândeşti la realizarea inginerului Meiggs, construind acum mai bine de optzeci de ani aceste drumuri de fier într-o asemenea geografie de cheiuri, gheţari şi piscuri biciuite de viforniţe şi expuse ameninţării avalanşelor.

S-o fi gândit oare la odiseea acelui inginer revoluţionarul Mayta, luând pentru prima dată trenul de Jauja, într-o dimineaţă de februarie sau martie, cu douăzeci şi cinci de ani în urmă? Se gândea la suferinţa investită în întinderea acestor şine, în ridicarea acestor poduri şi în deschiderea acestor tunele, de către miile de *cholos* şi indieni care, în schimbul unei lefi simbolice – uneori abia un polonic de mâncare proastă şi un pumn de frunze de *coca* –, asudaseră douăsprezece ore pe zi spărgând pietroaie, aruncând în aer stânci, cărând traverse, nivelând terenul, pentru ca linia ferată cea mai înaltă din lume să devină o realitate. Câţi din ei şi-au pierdut degete, mâini, ochi, dinamitând lanţul muntos? Câţi or fi căzut în prăpăstii sau or fi fost îngropaţi de avalanşele *huaycos* ce măturau taberele unde dormeau unii peste alţii, dârdâind de frig, beţi de osteneală, abrutizaţi de *coca,* încălziţi doar de *poncho*-urile lor şi de răsuflarea celor din jur? Începea să simtă înălţimea: o anume greutate în respiraţie, presiunea sângelui în tâmple, inima zvâcnind accelerat. În acelaşi timp, abia de-şi putea stăpâni excitarea. Îi venea să râdă, să chiuie, să strângă mâinile tuturor celor din vagon. Murea de nerăbdare să-l revadă pe Vallejitos.

— Eu sunt profesorul Ubilluz – îmi zice, întinzându-mi mâna, de cum trec de bariera gării Jauja, unde, după o coadă interminabilă, doi poliţişti în civil mă pipăie de arme şi-mi purecă valijoara cu pijamaua şi trusa de ras — Prichindelul, pentru prieteni. Şi, dacă-mi permiteţi, dumneavoastră şi cu mine suntem deja prieteni.

I-am scris, anunţându-mi sosirea, şi el a ţinut să mă aştepte. În juruî gării observ o importantă desfăşurare militară: soldaţi cu carabine, locaşuri de tragere, reţele de sârmă ghimpată. Şi, într-un du-te-vino cu pas de ţestoasă, o tanchetă. Pornim la drum. E chiar aşa proastă situaţia pe-aici?

— Ceva mai liniştită, de câteva săptămâni încoace — îmi zice Ubilluz – Astfel c-au renunţat la interdicţia obligatorie a circulaţiei. Avem iar voie, noaptea, să ieşim să privim stelele. Începuserăm să uităm cum arată.

Îmi povesteşte că în urmă cu o lună a avut loc un atac masiv al insurgenţilor asupra cazărmii din Jauja. Schimbul de focuri a durat toată noaptea şi a semănat împrejurimile cu cadavre. Miroseau aşa de greu şi erau atâtea încât le-au stropit cu benzină şi le-au dat foc. De-atunci rebelii n-au mai declanşat nicio acţiune importantă în oraş. În schimb, măgurile din preajmă apar zi de zi împănate cu steaguri roşii cu secera şi ciocanul. Patrulele militare le smulg tot aşa, zi de zi, către seară.

— V-am rezervat o odăiţă la hanul Paca – adaugă –. Un loc tare frumos, o să vă placă.

E un moşneguţ scund şi dichisit, burduşit într-un costum în dungi închis la toţi nasturii, un fel de pachet umblător. Are o cravată cu un nod cât unghia şi nişte pantofi care precis au nimerit înainte prin toate băltoacele. Notez la el acea preocupare pentru dichiseală tipică *sierrei* şi o limbă spaniolă silabisită în care, din timp în timp, se strecoară câte un cuvinţel în *quechua.* Găsim o rablă de taxi, lângă piaţă. Oraşul nu s-a schimbat de ultima dată când am trecut pe-aici. La o primă vedere cel puţin, nu sar în ochi multe urme ale războiului. Nu se văd mormane de gunoaie, nici cohorte de calici. Căsuţele strălucesc curate şi eterne, cu portaluri încărcate de ani şi cu zăbrele măiestrit forjate la ferestre. Profesorul Ubilluz şi-a petrecut treizeci de ani din viaţă predând ştiinţe la liceul naţional San José. Când

s-a pensionat – cam în zilele când ceea ce crezuserăm cu toţii că era o simplă hărţuială pusă la cale de extremişti începuse să capete proporţiile unui război civil –, i s-a organizat o ceremonie în cinstea lui, la care au luat parte toţi absolvenţii ce-i fuseseră elevi. Pronunţându-şi discursul, plânsese.

— *Hola,* frate dragă – zise Vallejos.

— *Hola,* bărbate – zise Mayta.

— În sfârşit ai venit – zise Vallejos.

— Da – zâmbi Mayta – în sfârşit.

Se îmbrăţişară. Prin ce minune hanul Paca a rămas deschis? Că doar n-or mai veni turişti la Jauja! Nu, sigur că nu. La ce-ar mai veni? Toate serbările populare, inclusiv faimoasele carnavaluri, s-au stins demult. Dar hanul rămâne deschis pentru că aici trag îndeosebi funcţionarii veniţi din Lima şi, uneori, misiunile militare. Pesemne că deocamdată n-a tras niciuna din acestea, căci locul nu e păzit. Hanul n-a mai fost zugrăvit de secole şi lasă o impresie jalnică. N-are oameni de serviciu, n-are administrator, n-are decât un paznic bun la toate. După ce-mi las valijoara în odăiţa plină cu pânze de păianjen, merg să iau loc pe terasa ce dă spre lagună, unde mă aşteaptă profesorul Ubilluz. Cunoşteam istoria Pacăi? Arată apele netede şi lucii, cerul ca zugrăvit, delicata linie a obcinelor ce împrejmuie oglinda lichidă; tot ce văd cu ochii era, acum câteva sute de ani, o aşezare de oameni egoişti. Cerşetorul a apărut într-o bună dimineaţă cu soare scăpărător şi aer înviorător. Din casă-n casă a mers cerşind, şi de pretutindeni localnicii l-au izgonit cu sudălmi, asmuţind dulăii pe el. Doar la una din ultimele căsuţe a dat peste o văduvă miloasă ce-şi creştea singură copilaşul. Ea i-a dat ceva merinde şi a rostit cuvinte blânde de îmbărbătare. Atunci cerşetorul, scăpărând lumină, i s-a dezvăluit femeii milostive sub adevăratu-i chip – al Bunului Isus – şi i-a poruncit: „Părăseşte Paca numaidecât cu

băieţelul tău şi ia cu tine tot ce poţi duce. Şi nu care cumva să te uiţi înapoi spre aceste locuri, orice vei auzi". Văduva ascultă şi părăsi Paca, dar pe când urca muntele auzi un zgomot cumplit, ca de darabană uriaşă, şi curiozitatea o împinse să se întoarcă. Apucă să vadă înspăimântătorul *huayco,* avalanşa de bolovani şi noroi ce înghiţea Paca şi pe locuitorii ei, şi apele ce preschimbau într-o liniştită lagună cu raţe, păstrăvi şi lişiţe ceea ce fusese satul ei. Dar nici ea nici copilaşul n-au mai văzut şi n-au mai auzit nimic, fiindcă statuile nu pot vedea, nu pot auzi. Cei din Jauja, în schimb, pot vedea până azi mama cu pruncul ei, undeva în depărtare: două forme pietrificate, privind laguna dintr-un punct al măgurilor unde ajung procesiunile făcute în amintirea locuitorilor osândiţi de Dumnezeu pentru zgârcenia şi câinoşenia lor şi care zac acolo afund, sub apele unde orăcăie broaştele, măcăie raţele şi vâsleau cândva turiştii.

— Ei, cum ţi se pare, tovarăşe?

Mayta îşi dădu seama că Vallejos era tot atât de fericit şi de emoţionat ca şi el. Se îndreptară spre pensiunea unde locuia sublocotenentul, pe strada Tarapacá. Călătoria? Foarte plăcută şi, mai ales, impresionantă, n-o să uite cât o trăi trecătoarea Infiernillo. Grăind, privea cu luare-aminte căsuţele coloniale, puritatea aerului, obrajii pleznind de sănătate ai jaujinelor. Iată-te şi la Jauja, Mayta. Dar nu se simţea prea bine:

— Cred că m-a picnit *el soroche,* răul de înălţime. O senzaţie cum n-am mai pomenit, de parcă aş fi mereu gata să leşin.

— Prost început pentru o revoluţie – râse Vallejos, smulgându-i bagajul: purta pantaloni şi cămaşă kaki, nişte bocanci cu tălpi uriaşe şi părul tuns perie – O infuzie *mate* din frunze de *coca,* o siestă ca la mama acasă, şi nu mai ai nimic. La opt avem întâlnire la profu Ubilluz. Un tip pe cinste, o să vezi.

Îi pregătise un pat pliant în propria-i cameră, la pensiune – etaje cu încăperile aliniate în jurul unei galerii cu balustrade –, şi-l părăsi sfătuindu-l să doarmă puţintel ca să-i treacă răul de înălţime. Plecă, şi Mayta dădu cu ochii de un duş în săliţa de baie. „O să mă duşez zi de zi, şi seara la culcare şi dimineaţa la trezire, tot timpul cât voi sta la Jauja”, gândi. O să-şi facă o provizie de duşuri pentru Lima. Se trânti îmbrăcat, scoţându-şi doar pantofii, şi închise ochii. Dar nu adormi. Nu prea ştiai mare lucru despre Jauja, Mayta. Ce, de exemplu? Mai mult legende decât realităţi, precum explicaţia aceea biblică a formării Pacăi. Aparţinuse civilizaţiei *huanca,* una din cele mai însemnate pe care Imperiul Incaşilor le supusese, ceea ce-i făcuse pe războinicii *xauxas* să devie aliaţii lui Pizarro şi ai conchistadorilor şi să se răzbune crunt pe foştii lor stăpâni. Regiunea aceasta trebuie c-a fost extrem de bogată – şi cine-ar zice-o, văzând condiţiile modeste de viaţă ale localnicilor! – în epocile coloniale, când numele de Jauja era sinonim cu belşugul. Mai ştia că orăşelul fusese prima capitală a Perú-ului, desemnată ca atare de Pizarro în homericul lui periplu de la Cajamarca la Cuzco pe unul din cele patru drumuri incaice care urcau şi coborau Anzii tot aşa cum, mai mult ca sigur, şerpuiesc pe ele acum coloanele revoluţionare, şi mai ştia că răstimpul acelor câteva luni cât s-a fălit cu titlul de capitală a fost cel mai glorios din istoria lui. Fiindcă, din clipa, când Lima i-a smuls sceptrul, Jauja, ca toate celelalte oraşe, populaţii şi culturi din Anzi, a intrat într-un iremediabil proces de decadenţă şi dependenţă faţă de noul centru diriguitor al vieţii naţionale, fondat în cel mai insalubru intrând al coastei, de unde, cu o continuitate neabătută, avea să spolieze în folosul său toate resursele ţării.

Inima îi bătea foarte tare, se simţea la fel de ameţit, şi profesorul Ubilluz, pe fundalul lagunei, vorbeşte întruna. Câtva timp nu-l mai urmăresc, asediat cum sunt de

imaginile de coşmar stârnite de numele Jaujei în copilăria mea. Oraşul ftizicilor! Căci aici veneau, încă din secolul trecut, peruanii atinşi de – pe atunci – necruţătoarea boală mitificată de literatura şi sado-masochismul romantice, tuberculoza aceea pentru vindecarea căreia clima uscată jaujină era considerată un extraordinar balsam. Aici ajungeau, din toate cele patru puncte cardinale ale ţării, întâi pe spinări de catâri şi pe şleahuri de călăreţi, apoi cu prăvălaticul drum de fier al inginerului Meiggs, toţi peruanii ce începeau să scuipe sânge şi care-şi puteau plăti călătoria având suficiente mijloace pentru a se însănătoşi sau a agoniza în pavilioanele sanatoriului Olavegoya care, în urma invaziei neîntrerupte, crescuse nemăsurat până la a se confunda – cine mai ştie când – cu însuşi oraşul. Numele care cu veacuri înainte stârnise jind, lăcomie, admiraţie, visuri cu dubloni de aur şi cu creste daurite, începu să însemne plămâni cu caverne, accese de tuse, spută sângerie, hemoragii, moarte prin topirea pe picioare. „Jauja, nume schimbăcios", gândi. Şi, atingându-şi pieptul spre a-şi număra bătăile, îşi aduse aminte că naşa lui, în casa-i din Surquillo, pe vremea când el îşi începuse greva foamei, îl mustra cu un deget ridicat şi cu buna-i faţă plinuţă: „Chiar ţii să ajungi la Jauja, nepricopsitule?". Alicia şi Zoilita îl înnebuneau de cap nu alta, când îl auzeau dregându-şi glasul: „Vai, vai, verişorule. Iar ai început cu tuşea aia păcătoasă a ta, parcă te vedem ajungând la Jauja". Ce-ar zice mătuşa Josefa, Zoilita, Alicia de-ar şti ce-a venit să facă acum la Jauja? Ceva mai târziu, pe când Vallejos îl prezenta Prichindelului Ubilluz, un domn ceremonios care îi făcu o plecăciune în timp ce-i dădea mâna, şi unui grup de vreo şase tinerei ce nu-i părură deloc a fi în ultimii ani ci în primii la liceul San José, Mayta, cu trupul încă înfrigurat de senzaţia îngheţată a duşului, îşi zise deodată că imaginilor acelora li se va suprapune alta: Jauja, leagănul revoluţiei peruane. Se va

integra oare miturilor locale? Jauja-revoluţie, precum Jauja-aur sau Jauja-tuberculoză? Aceasta era deci casa profului Ubilluz, şi Mayta desluşea, printr-un ochi de geam aburit, construcţii de chirpici, acoperişuri de olane şi tablă ondulată, o porţiune de stradă cu caldarâm şi trotuare înalte contra torenţilor formaţi – îi explicase Vallejos la venire – de aversele din ianuarie şi februarie. Gândi: „Jauja, leagănul revoluţiei socialiste din Perú”. Nu prea se potrivea, suna la fel de ireal ca oraşul aurului sau al ftizicilor. Îi zic că, cel puţin la o primă vedere, Jauja pare mai scutită de foametea şi de mizeria ce s-au abătut asupra Limei. Am dreptate? Drept răspuns, luându-şi o expresie gravă, profesorul Ubilluz atinge singur, stând pe malul pustiu al lagunei, subiectul ce m-a adus până aici:

— Sunt absolut convins că pân-acum aţi auzit o groază de bazaconii despre istoria lui Vallejos. Să nu vă faceţi iluzia că veţi fi scutit de ele de-acum înainte.

— Asta este soarta tuturor istorisirilor – îi replic – Dacă ceva am învăţat din încercarea mea de-a reconstitui o întâmplare pe baza diverselor mărturii, a fost tocmai faptul că toate istorisirile sunt poveşti; că sunt urzite în egală măsură din adevăruri şi minciuni.

Îmi propune să mergem la el acasă. Un car tras de doi măgăruşi ne ajunge din urmă şi căruţaşul se învoieşte să ne ducă până la oraş. Ne leapădă, o jumătate de oră mai târziu, înaintea căsuţei lui Ubilluz, la al nouălea cvartal al străzii Alfonso Ugarte. Drept în faţa închisorii. "Da, îmi zice deşi n-am apucat să-l întreb nimic. Aici era domeniul sublocotenentului, aici a început totul”. Închisoarea se întinde pe un spaţiu cât al mai multor clădiri de pe trotuarul opus şi cu ea se înfundă strada. La rândul lui, acest zid cenuşiu cu o cuşmă de ţigle marchează sfârşitul oraşului. Dincolo de el, începe câmpul: semănăturile, eucalipţii, obcinele. Văd, ceva mai încolo, tranşee, garduri de sârmă ghimpată şi, din loc în loc, soldăţime stând de

pază. Unul din zvonurile insistente ale anului trecut a fost că răsculaţii ar fi pregătit asaltul Jaujei, în intenţia de-a o proclama capitala Peru-ului Eliberat. Dar nu s-au vânturat zvonuri asemănătoare şi despre Arequipa, Puno, Cuzco, Trujillo, Cajamarca, ba până şi Iquitos? Închisoarea şi casa profesorului Ubilluz se găsesc într-un cartier cu nume religios, cu rezonanţe de martiriu şi ispăşire: Crucea de Spini. E o locuinţă modestă, joasă şi întunecoasă, cu o mare fotografie înrămată în care vălureşte făcând ape un domn de odinioară – lavalieră, pălărie de pai, mustăţi în furculiţă, guler tare, jiletcă, ţăcălie mefistofelică –, pesemne tatăl sau bunicul profesorului, judecând după trăsături. Mai sunt acolo un jeţ încăpător acoperit cu un *poncho* viu colorat şi alte câteva mobile bălţate, atât de uzate încât par gata să se fărâme la cea mai mică atingere. Pe o etajeră cu geam, teancuri de ziare în dezordine. Muşte bâzâitoare ni se rotesc pe deasupra capetelor şi unul din josefini făcea să circule din mână în mână tăviţa cu felii de brânză proaspătă şi cu nişte pâiniţe crocante ce aveau darul de a-i aduce apa la gură lui Mayta. Mă simt lihnit de foame şi-l întreb pe profesor dacă nu ştie vreun loc unde să pot cumpăra ceva de-ale gurii. „La ora asta nu, zice. Însă mai pe înnoptat s-ar putea s-avem norocul să facem rost de nişte cartofi în spuză, într-un locşor pe care-l ştiu. În schimb, vă pot oferi un păhărel de rachiu *pisco* excelent.”

— Despre prietenia mea cu Vallejos s-au turnat cele mai groase gogoşi – adaugă – Că ne-am fi cunoscut încă de la Lima, pe vremea serviciului meu militar. C-am fi început să conspirăm încă de pe-atunci şi că n-am făcut decât să continuăm aici, când el a fost numit şeful închisorii. Din toate astea, singurul adevăr e că amândoi am studiat în cadrul armatei. Însă când eram eu activ, Vallejos trebuie că era copil de ţâţă... – râde, cu un chicotit forţat, şi exclamă —: Bazaconii! Ne-am cunoscut aici, la câteva zile după ce

el îşi ocupase postul. Mă pot însă lăuda că de la mine şi-a însuşit toate noţiunile de marxism. Fiindcă trebuie să ştiţi – coboară tonul, priveşte împrejur cumva alarmat, îmi arată nişte rafturi goale – c-am avut biblioteca marxistă cea mai completă din Jauja.

O lungă digresiune îl abate de la Vallejos. Deşi este un om bătrân şi bolnav – i s-a scos un rinichi, suferă de tensiune şi de nişte varice oribile care îl chinuie grozav –, retras din orice activitate publică, autorităţile, acum câţiva ani când acţiunile teroriste sporiseră în provincie, i-au ars toate cărţile şi l-au ţinut închis o săptămână. I-au pus electrozi pe testicule, ca să-l facă să mărturisească o pretinsă complicitate cu gherila. Dar ce complicitate putea să aibă el, când toată lumea ştia că răzvrătiţii îl puseseră pe lista lor neagră, în urma unor calomnii infame? Se scoală, trage un sertar, scoate un bilet şi mi-l arată: „Poporul te-a condamnat la moarte, câine trădător". Ridică din umeri: era bătrân, nu mai ţinea la viaţă. Să-l omoare, ce mama naibii!

Nu se ferea: locuia singur cuc şi n-avea nici baston să se apere.

— Prin urmare dumneavoastră l-aţi învăţat marxism pe Vallejos – profit de ocazie şi-l întrerup – Şi eu care credeam că Mayta i-a fost dascălul.

— Troţkistul? – Se smuceşte în scaun c-un gest dispreţuitor – Bietul Mayta! Mergea prin Jauja ca somnambulul din cauză de *soroche...*

Aşa era. În viaţa lui nu mai simţise o asemenea presiune în tâmple şi nici buimăceala aceea a inimii, întreruptă din senin de nişte aiuritoare pauze în răstimpul cărora părea să nu mai bată. Mayta avea impresia că se golea deodată, că-i dispăreau subit oasele, muşchii, venele şi că un îngheţ polar îi congela marele vid de sub piele. O să leşine? O să moară? Era un rău sinuos şi hain: dispărea şi reapărea, îl târa până pe buza unei prăpăstii, dar ameninţarea cu

prăvălirea în hău nu se realiza niciodată. I se păru că toţi în înghesuita odăiţă a Prichindelului Ubilluz, îşi dădeau seama ce simte. Câţiva fumau, şi-un norişor sur împănat cu muşte deforma feţele băieţandrilor aşezaţi pe duşumea, care, din când în când, întrerupeau cu întrebări monologul lui Ubilluz. Mayta pierduse şirul: stătea lângă Vallejos pe o băncuţă, cu spatele proptit de policioara cu cărţi şi, deşi dorea să asculte, nu putea fi atent decât la venele lui, la tâmplele lui, la inima lui. Răul de înălţime îi era sporit de o senzaţie de ridicol. „Tu eşti revoluţionarul venit să~i inspecteze şi să-i examineze pe aceşti tovarăşi?" Gândi: „Cei trei mii cinci sute de metri au făcut din tine un mormoloc cu tahicardie". Vag, îl auzea pe Ubilluz explicându-le băieţilor – încerca să-l impresioneze tocmai pe el cu bâjbâitoarele lui cunoştinţe de marxism? – că mijlocul de-a face ca revoluţia să progreseze era interpretarea corectă a contradicţiilor sociale şi a caracteristicilor asumate, în fiecare etapă, de lupta de clasă. Gândi: „Nasul Cleopatrei". Da, asta era: imponderabilul, acela ce dă peste cap legile istorice şi preschimbă ştiinţa în poezie. Cât de idiot putuse fi neprevăzând ceva la mintea cocoşului, şi anume, că omul care urcă pe Anzi poate suferi de *soroche,* deci măcar atâta îl taie capul să facă rost de niscai pilule de coramină care să-i compenseze diferenţa de presiune atmosferică asupra organismului. Vallejos îl întrebă „Te simţi bine?". „Da, perfect". Gândi: „Am venit la Jauja ca s-aud cum un profesoraş care le zăpăceşte pe toate îmi ţine un curs de marxism". Acum, Prichindelul Ubilluz arăta spre el făcându-i semne din cap, prezentându-l: era tovarăşul din Lima despre care ne-a vorbit Vallejos, cineva cu o mare experienţă revoluţionară şi sindicală. Deci îi invită, pe el să le vorbească, şi pe flăcăi să-i pună întrebări. Mayta zâmbi celor şase chipuri cărora nu le mijiseră încă tuleiele şi care se întorseseră curioase să-l privească admirativ. Deschise

gura:

— Marele vinovat, dacă ţinem neapărat să căutăm vinovaţi! – întăreşte profesorul Ubilluz, cu faţa înăcrită –. Ne-a dus cu preşul cum i-a convenit. A făcut ce-a vrut din noi. Credeam că era omul de legătură cu revoluţionarii din Lima, cu sindicatele, cu partidul, că reprezenta sute şi sute de tovarăşi. Adevăru-i că nu reprezenta pe nimeni şi nu era nimeni. Ba mai rău, era troţkist, colac peste pupăză. Numai prezenţa lui, şi ne-a tăiat orice posibilitate de sprijin din partea partidului comunist. Eram tare naivi, ăsta-i adevărul. Eu unul ştiam marxism, dar n-aveam habar nici de forţa reală a partidului, nici de dezbinările stângii. Cât despre Vallejos, ce să mai vorbim, el era încă mai căzut din nori decât mine. Vasăzică dumneavoastră chiar aţi luat de bune că troţkistul Mayta l-a îndoctrinat pe sublocotenent? Nici pomeneală. Abia de s-au văzut, şi asta numai când Vallejos o ştergea de-aici să dea o raită prin Lima. Nu, hotărât lucru: aici şi doar aici, în odăiţa asta prăpădită, sublocotenentul şi-a însuşit dialectica şi materialismul.

Profesorul Ubilluz se trage dintr-o veche familie jaujină care a dat subprefecţi, primari şi mulţi avocaţi. (În lanţul muntos *sierra,* avocăţia este profesia de căpetenie şi Jauja deţine supremaţia în privinţa numărului de avocaţi pe cap de locuitor.) Pesemne oameni înstăriţi, din moment ce, îmi spune, multe rude de-ale lui au reuşit să plece în străinătate: México, Buenos Aires, Miami. El nu, el va rămâne aici pân' la capăt, cu ameninţări sau fără, şi se va năruri odată cu tot ceea ce-i sortit năruirii. Nu numai fiindcă n-are mijloace să plece, ci şi din spirit de contradicţie, din acea rebeliune care, încă din tinereţe, l-a făcut ca, spre deosebire de toţi verii, unchii şi fraţii lui ocupaţi cu ferme agricole, cu articole de băcănie sau cu interpretarea legilor, să se dedice învăţământului şi să devină primul marxist din oraş. A plătit-o scump, adaugă:

nenumărate arestări, cotonogeli, insulte. Şi-n plus, tot ce poate fi mai rău, nerecunoştinţa stângii înseşi, care, acum că s-a consolidat şi e pe punctul să preia puterea, uită de cei ce-au desţelenit terenul şi-au aruncat sămânţa.

— Adevăratele cursuri de filosofie şi de istorie, acelea pe care nu le puteam ţine la San José, le-am ţinut în odăiţa asta – exclamă, cu mândrie –. Casa mea a fost o universitate populară.

Amuţeşte, fiindcă auzim un zgomot îndesat de fierărie şi comenzi militare. Mă apropii de geam şi trag cu ochiul, dând perdeluţa uşor la o parte: tocmai trece tancheta, aceeaşi pe care am văzut-o la gară. Lângă ea tropăie, sub comanda unui ofiţer, o trupă de soldaţi. Se fac nevăzuţi după colţul închisorii.

— Deci nu Mayta a fost cel ce-a plănuit totul? – îl întreb, pe neaşteptate – Nu el a pus la punct toate amănuntele insurecţiei?

Mirarea ce i se aşterne pe chipul bătând în vineţiu, plin de punctişoarele albe ale bărbii, pare sinceră. Ca şi cum nu şi-ar crede urechilor sau n-ar şti despre ce vorbesc.

— Troţkistul Mayta autor intelectual al insurecţiei? – silabiseşte, cu zeloasa-i pronunţie *serrana* ce nu lasă să se irosească nici nimbul cuvintelor – Ce idee pe dumneata! Când a venit aici, totul era pus la punct de Vallejos şi de mine. N-a avut părtăşie cu noi, decât poate spre sfârşit. Ba mai mult: i-au adus la cunoştinţă detaliile abia în ultima clipă.

— Din neîncredere? – îl întrerup.

— Din precauţie – zice profesorul Ubilluz – Bun, dacă preferaţi termenul, din neîncredere. Nu neapărat c-ar fi umblat cu şoalda, ci pentru c-ar fi putut da înapoi. De comun acord cu Vallejos am hotărât să-l ţinem cât mai neştiutor, asta când am început să ne dumirim că n-avea pe nimeni în spate, că era singur-singurel. Aşa stând lucrurile, n-ar fi fost de mirare ca, în momentul decisiv,

sărmanul să se răzgândească şi s-o ia la sănătoasa. Nu era de prin părţile locului, abia de suporta altitudinea. În viaţa lui nu pusese mâna pe-o armă. Vallejos l-a învăţat să tragă, undeva pe-un nisipiş pustiu din preajma Limei. Poftim cu ce mai revoluţionar ne-am procopsit! Ba limbile rele ziceau că era şi homo.

Râde, cu chicotitul lui scremut pe care am început să i-l cunosc, şi tare îmi stă pe limbă să-i spun că totuşi, spre deosebire de el care n-a fost unde trebuia să fie – dintr-un motiv pe care grozav aş mai vrea să-l aflu –, Mayta, aşa căpiat de *soroche* cum era şi nereprezentând pe nimeni, a fost lângă Vallejos când – expresia îi aparţine – „castanele au început să frigă”. Tare îmi stă pe limbă să-i spun că mulţi mi-au zis despre el ceea ce el îmi zice de Mayta: c-a fost marele vinovat, dezertorul. Dar n-am de ales, fireşte că n-o să scap o vorbă despre asta. N-am venit aici să contrazic. Obligaţia mea e să ascult, să observ, să confrunt versiunile, să frământ totul la un loc şi să-mi las închipuirea să zboare. Se aud iar, de afară, feruginoasa trecere a tanchetei şi tropăitul soldaţilor.

Când unul din băieţi spuse „e timpul să plecăm”, Mayta răsuflă uşurat. Se simţea cât de cât mai bine, după ce trecuse prin momente de agonie: răspundea întrebărilor lui Ubilluz, ale lui Vallejos, ale josefinilor şi, în acelaşi timp, era la cheremul răului ce-i strângea ca într-o menghine capul şi pieptul şi părea să-i răscolească tot sângele. Răspunsese bine? Cel puţin, făcuse dovada unei siguranţe de care se simţea foarte departe şi, clarificând anumite nelămuriri de-ale băieţilor, încercase cel puţin să nu-i mintă, deşi nu dăduse grai nici acelor adevăruri ce i-ar fi putut dezumfla. Nu-i venise deloc uşor. Le va sări în ajutor clasa muncitoare din Lima când va izbucni acţiunea revoluţionară? Da, însă nu imediat. La început va fi nehotărâtă, confuză, ca urmare a dezinformărilor presei şi radioului, a minciunilor puterii şi-ale partidelor burgheze,

şi va rămâne un timp paralizată de brutalitatea represiunii. Dar represiunea însăşi îi va deschide treptat ochii, arătându-i cine îi apăra interesele şi cine nu numai c-o exploata dar o şi înşela. Fiindcă acţiunea revoluţionară va ascuţi la extrem lupta de clasă, în termeni de o violenţă nemaiîntâlnită. Ochii foarte larg deschişi ai flăcăilor, atenta lor imobilitate, îl impresionară pe Mayta. „Ăştia îţi sorb cuvintele”. Acum însă, pe când josefinii se despărţeau de el întinzându-i ceremonios mâna, se întrebă cum va reacţiona în realitate proletariatul din Lima la declanşarea acţiunii. Cu indiferenţă? Cu duşmănie? Cu dispreţ faţă de această avangardă care se bătea pentru el în *sierra?* Fapt e că sindicatele erau controlate de A.P.R.A., aliată a guvernului pradist şi vrăjmaşă a tot ce-i mirosea a socialism. Poate că situaţia era alta doar în cele câteva sindicate, precum Construcţiile Civile, aflate sub influenţa partidului comunist. Ba nu, nici acolo. Ar reacţiona acuzându-i că sunt provocatori, că fac jocul guvernului, că-i servesc pe tavă pretextul pentru scoaterea în afara legii a partidului şi pentru deportarea şi întemniţarea progresiştilor. Îşi închipui cu uşurinţă titlurile „Unităţii”, textul foilor volante răspândite, articolele „Glasului Muncitoresc” al P.O.R. rival. Da, aşa se vor desfăşura lucrurile, cel puţin într-o primă etapă. Dar – era convins –, dacă insurecţia izbutea să se menţină, să se amplifice, să destabilizeze ici şi colo puterea burgheză silind-o să-şi lepede masca liberală şi să-şi dezvăluie chipul sângeros, atunci clasa muncitoare avea să se dezbare cu încetul de letargie, de înşelăciunile reformiste, de liderii ei corupţi, de iluzia cum c-ar putea coexista cu oportuniştii de toată mâna, şi avea să intre în luptă.

— Bun, au plecat flăcăii –. Prichindelul Ubilluz extrase dintre mormanele de cărţi, broşuri, ziare şi pânze de păianjen de pe studio o butelcă şi nişte păhărele – Acum o duşcă zdravănă.

— Cum ţi se par băieţii? – îl întrebă Vallejos.

— Foarte entuziaşti, dar cam mucoşi – zise Mayta –. Unii abia merg pe cincisprezece ani, nu? Crezi că vor face faţă?

— N-ai încredere în tineret – râse Vallejos –. Pun mâna-n foc c-or să facă.

— Adu-ţi aminte ce zicea González Prada – cită Prichindelul Ubilluz, fâţâindu-se ca un gnom printre etajere şi reluându-şi locul –. Bătrânii la groapă şi tinerii la treabă.

— Pe de altă parte, fiecare cu îndatoririle lui –. Vallejos îşi lovi cu pumnul palma deschisă a celeilalte mâini, şi Mayta gândi: „Îl aud şi nu-mi vine a crede, parcă totul s-ar înclina înaintea voinţei lui, ăsta-i lider înnăscut, e un comitet central într-o singură persoană" – Nimeni n-o să le ceară băieţilor să tragă cu arma. Vor fi mesageri.

— *Los chasquis,* curierii revoluţiei – îi botează ad-hoc Prichindelul Ubilluz –. Îi cunosc de când erau de-o şchioapă, toţi îs muc şi sfârc, crema tineretului de la San José.

— Sarcina lor vor fi comunicaţiile – precizează Vallejos, plin de neastâmpăr –. Vor asigura contactul dintre gherilă şi oraş, vor duce şi vor aduce instrucţiuni, hrană, medicamente, muniţii. Fiind atât de tineri, pot trece neobservaţi. Sunt ca la ei acasă pe coamele muntoase ale întregii provincii. Am făcut împreună excursii, i-am antrenat pentru marşuri lungi. Sunt formidabili.

Se aruncau în prăpăstii şi cădeau în picioare fără să se vateme, parcă erau de gumă, traversau înot torenţii ca nişte peştişori agili, fără ca nahlapii să-i înghită ori să-i zdrobească de stânci; rezistau în nămeţi fără să simtă frigul, şi pe cele mai semeţe piscuri alergau şi săreau aproape fără efort: i se zbătea inima-n piept şi presiunea sângelui în tâmple era iarăşi insuportabilă. Să le spună? Să le ceară o infuzie *mate* din frunze de *coca,* nişte pilule, orice numai să-i potolească starea aceea?

— Pe cei ce vor mânui puştile şi vor intra cu noi în foc, o să-i cunoşti abia mâine, la Ricrán – zise Vallejos –. Pregăteşte-te să sui pe podişurile înalte *punas,* să dai cu ochii de turme de lame şi de vegetaţii de *ichu.*

În toiul senzaţiei de rău, lui Mayta îi abătu atenţia imensitatea liniştii. Izvora parcă de-afară, de pretutindeni, era tangibilă, apărea ori de câte ori Prichindelul Ubilluz sau Vallejos tăceau, între o întrebare şi un răspuns, în pauzele unui monolog, absenţa aceea de motoare, de claxoane, de frâne, de ţevi de eşapament, de paşi şi de voci răsuna parcă. Tăcerea adâncă învăluia Jauja ca o altă noapte suprapusă nopţii, era o prezenţă densă în odaie şi îl ameţea. Tare ciudat i se părea golul, lipsa aceea de viaţă animală, mecanică sau omenească de pe stradă. Nu-şi amintea să fi încercat vreodată la Lima, nici chiar în închisorile unde fusese aruncat pe diferite perioade (Sexto, Panóptico, Frontón), o tăcere atât de totală. Vallejos şi Ubilluz, rupând-o, profanau parcă ceva. Starea-i mizerabilă se mai atenuase, dar neliniştea nu-l părăsea căci, era sigur, oricând puteau să-l încerce din nou sufocarea, tahicardia, apăsarea, îngheţul. Prichindelul ridică păhărelul şi-i ură noroc, iar el, străduindu-se să surâdă, sorbi o înghiţitură: băutura arzătoare îl străbătu ca o flăcăruie. „Ce absurd, gândi. La nici trei sute de kilometri de Lima să te simţi ca picat într-o lume necunoscută. Ce ţară mai e şi asta în care, de cum te-ai hurducat puţin dintr-un loc în altul, ai şi devenit străin *gringo* sau marţian”. I se făcu ruşine că nu cunoştea mai bine *sierra,* că nu ştia mai nimic de lumea ţărănească. Îşi îndreptă din nou atenţia spre spusele lui Vallejos şi Ubilluz. Debitau ceva despre o comunitate aflată pe versantul oriental, ce se extindea hăt până în pădurea ecuatorială *selva:* Uchubamba.

— Pe unde vine?

— Nu prea departe, judecând în kilometri – zice profesorul Ubilluz – Aproape, judecând după hartă. Dar la

fel de departe ca luna, pe-atunci, dacă aţi fi vrut s-ajungeţi acolo pornind din Jauja. Ceva mai târziu, pe vremea lui Belaúnde, s-a croit un drum ce acoperă cam un sfert din distanţă. Înainte, însă, trebuia să mergi numai pe jos, străbătând *puna* şi înfruntând hăurile şi defileele ce se prăbuşesc înspre selvă.

Există vreo posibilitate de a mă apropia acum de ţinutul acela? Bineînţeles că nu: acolo e un adevărat câmp de luptă, de cel puţin un an. Şi umblă vorba c-ar fi şi un imens cimitir. Se spune că acolo ar fi murit mai multă lume decât în tot restul Perú-ului. Prin urmare nu voi putea vizita câteva locuri-cheie ale istoriei, documentarea mea va avea de suferit rămânând incompletă. Şi-n plus, chiar de-aş izbuti să mă fofilez printre poziţiile militare fără să nimeresc drept în bârlogurile gherilei, mare ispravă tot n-aş face. La Jauja, toată lumea dă asigurări că atât Chunán cât şi Ricrán au dispărut. Da, da: profesorul Ubilluz ştie asta din surse demne de încredere. Chunán – primul, de vreo şase luni. Era o fortăreaţă a răsculaţilor, aveau acolo, pare-se, până şi-un tun antiaerian. De-aceea aviaţia a ras Chunán-ul de pe faţa pământului cu napalm, de-au pierit şi furnicile. La Ricrán la fel, s-a lăsat cu baie de sânge, să tot fie două luni de-atunci. O istorie nelămurită nici până-acum. Sătenii capturaseră un detaşament de partizani şi, după unii, i-ar fi linşat pe aceia cu mâinile lor fiindcă le prădau recoltele şi animalele: după alţii, i-ar fi predat armatei care i-a împuşcat pe loc, în piaţă, la zidul bisericuţei. După care s-a înfiinţat o expediţie de represalii, şi gherila i-a „quinteat” pe sătenii din Ricrán. Ştiam ce-i aia un „quinteo”, nu? Foarte simplu: unu, doi, trei, patru, tu – afară! Pe toţi ieşiţii din rând i-au căsăpit cu satârul sau i-au bătut cu pietre până şi-au dat duhul, tot acolo, în piaţă.

Aşa că nici Ricrán nu mai există. Supravieţuitorii s-au refugiat, parte la Jauja. În bidonvilul de imigranţi ce-a

apărut în nord, parte rătăcesc prin selvă. Nu trebuie să-mi fac iluzii. Profesorul îşi duce păhărelul la gură şi reia firul discuţiei de unde rămăsesem.

— Mersul la Uchubamba era pentru bărbaţi în putere, pentru zdrahoni netemători de nămeţi şi de avalanşe *huaycos* – spune –, pentru gămădăi fără varice ca astea de-acu' ale mele. Pe vremuri eram destul de vânjos şi de rezistent, şi-am ajuns acolo o dată. E un spectacol inimaginabil să vezi Anzii preschimbându-se sub ochii tăi în selvă, acoperindu-se cu vegetaţie, cu animale, cu aburi, cu miasme de junglă. Ruine – pretutindeni. Da, Uchubamba, ăsta i-e numele. Chiar nu vă zice nimic? Ei, drăcia dracului! Păi aţi uitat că membrii comunităţii indigene din Uchubamba au dat de vorbit întregului Perú?

Nu, acest nume nu-mi zice absolut nimic. Însă îmi amintesc, şi încă foarte bine, fenomenul evocat de profesorul Ubilluz, în timp ce-mi încălzesc între palme păhărelul de rachiu *pisco* cu care, fălindu-se grozav, tocmai m-a tratat (un *pisco* denumit Demonul Anzilor, rămăşiţă din vremurile bune, zice, când puteai cumpăra tot ce-ţi dorea inima de prin prăvălii, înainte ca raţionalizarea asta nenorocită să ne smintească de foame şi de sete). Spre marea surpriză a Peru-ului oficial, urban, lăbărţat pe coasta oceanului, pe la mijlocul anilor cincizeci au început să se înregistreze, în diferite puncte ale *sierrei* sudice şi centrale, ocupări de pământuri. Eu mă aflam la Paris şi, cu un grup de revoluţionari de cafenea, urmăream avid ştirile acelea îndepărtate, ajunse trunchiate la „Le Monde", pe baza cărora închipuirea noastră reconstituia aţâţătorul spectacol: comunităţi indigene andine, înarmate cu bâte, praştii, pietre, în frunte cu bătrânii, femeile, copiii şi animalele lor de-a valma, se urneau masiv şi se strămutau în faptul zilei sau în toiul nopţii pe pământurile învecinate, de care – negreşit pe bună dreptate – se simţeau deposedate de stăpânul feudal sau de tatăl, bunicul,

străbunicul sau strănepotul stăpânului feudal –, sfărâmând stâlpii de hotar ori mutându-i în altă parte, alipind aceste ţarini domeniilor comunale, marcând animalele cu propriile lor însemne, construindu-şi colibe şi, chiar de-a doua zi, începând să lucreze aceste noi pământuri ca pe ale lor. „Acesta să fie începutul?, ne întrebam, uluiţi şi euforici. Răbufneşte în sfârşit vulcanul?”. După toate probabilităţile, da, acela fusese începutul. În bistrourile pariziene, pe sub castanii înfrunziţi, noi deduceam, pornind de la cele patru rânduri din „Le Monde”, că invaziile erau fapta unor revoluţionari, a unor narodnici ce se stabiliseră la ţară ca să-i îndrume pe indieni cum să facă pe contul şi pe riscul lor reforma agrară pe care, de ani şi ani, toate guvernele le-o promiteau şi niciunul n-o îndeplinea. Mai apoi am aflat că înstăpânirile acelea nu erau câtuşi de puţin opera unor agitatori trimişi de partidul comunist sau de grupuleţele troţkiste şi că, la origine, nici n-aveau caracter politic, fiind doar o mişcare spontană, născută numai şi numai din sânul ţărănimii care – îmboldită de situaţia ei imemorială de abuzuri, de dorinţă crâncenă de pământ şi, întrucâtva, şi de atmosfera fierbând de lozinci şi proclamaţii de dreptate socială creată în Perú după prăbuşirea dictaturii lui Odria – se hotărâse într-o bună zi să treacă la acţiune. Uchubamba? Alte nume de comunităţi care s-au înstăpânit pe glii şi-au fost izgonite lăsând în urmă morţi şi răniţi, sau care, dimpotrivă, au izbutit să rămână pe ele, mi se învălmăşesc în minte: Algolán, pe Cerro de Pasco, sau cele din Valea Convenţiei, în Cuzco. Dar Uchubamba, din Junin?

— Da, domnule – zise Vallejos, exultând de fericirea de a constata cât de mult îl surprinsese –. Indieni cu pielea albă şi ochi albaştri, de parcă-ar fi yankei *gringos,* nu ca noi ăştia, corciţii.

— Întâi i-au cucerit incaşii şi i-au silit să muncească sub pumnul de fier al şefilor *quipcamayocs* cuzqueni – peroră

Prichindelul Ubilluz –. Apoi spaniolii le-au luat cu japca pământurile cele mai bune şi i-au izgonit în munţi, unde să se spetească în mine. Adică să moară pe capete, cu plămânii distruşi. Cei rămaşi la Uchubamba au fost iobăgiţi de o familie Peláez Rioja care le-a supt sângele vreme de trei secole.

— Însă, după cum vezi, din fericire nu i-a stârpit de tot – trase concluzia Vallejos.

Părăsiseră casa lui Ubilluz, ca să facă tustrei o mică plimbare, şi stăteau pe o bancă din piaţa centrală. Aveau deasupra capetelor o minunată linişte şi mii de stele. Mayta uită de frig şi de *soroche.* Era exaltat. Încerca să-şi amintească marile răscoale ţărăneşti: ale lui Túpac Amaru, Juan Bustamante, Atusparia. Vasăzică de-a lungul veacurilor, pe când erau exploataţi şi umiliţi, membrii comunităţii din Uchubamba nu încetaseră să jinduiască după gliile răpite şi să se roage pentru ele. Întâi, şerpilor şi păsărilor. Apoi Precistei şi Sfinţilor. Mai târziu, tuturor tribunalelor la care ajunseseră, în procese întotdeauna pierdute. Iar acum de curând, de vreo câteva luni sau săptămâni, dacă era adevărat ce auzise, făcuseră pasul hotărâtor şi într-o noapte sfărâmaseră împrejurimile fermei Aína şi se instalaseră pe pogoanele acelea, cu porcii, câinii, catârii, caii lor, zicând: „Vrem bunul nostru”. Asta se-ntâmplase, iar tu, Mayta, nici măcar nu aflaseşi.

— Nimic, dar absolut nimic – mormăi Mayta, frecându-şi braţele înţepenite de frig –. Nimic nu mi-a ajuns la urechi, nimic din toate acestea nu s-a aflat la Lima.

Vorbea privind cerul, încântat de stelele scăpărătoare ale bolţii negre ca smoala şi de imaginile perindându-i-se în minte ca efect al celor auzite mai adineaori. Ubilluz îi întinse o ţigară şi sublocotenentul i-o aprinse.

— Exact cum ţi-am spus – întări Vallejos –. Au luat în stăpânire ferma Aína, şi guvernul a trebuit să trimită poliţia să-i scoată. Compania, plecată din Huancayo, a

făcut o săptămână până la Uchubamba. I-au scos, în cele din urmă, trăgând în ei. Morţi, răniţi, cum era şi de-aşteptat. De-atunci comunitatea a rămas burzuluită, neîmblânzită, rozându-şi frâul. Acum ştie singura cale.

Trecu o familie sau un grup de indieni care, printre umbrele pieţii din Jauja, i se părură lui Mayta strigoi: tăcuţi, furişaţi, dispărură după colţul bisericii cu nişte legături mari, ce păreau albii, în cumpănire pe creştetul capului.

— Nu numai că sătenii din Uchubamba ar fi oricând gata de încleştare – zise Prichindelul Ubilluz –. Ci ei luptă deja: în felul lor au pornit demult revoluţia. Nouă nu ne rămâne decât s-o călăuzim, să-i dăm un ţel.

Frigul apărea şi dispărea, ca răul de înălţime. Mayta trase cu sete din ţigară:

— Informaţiile astea sunt absolut sigure?

— Cum te văd şi mă vezi – râse Vallejos – Am fost acolo. M-am convins cu ochii mei.

— *Ne-am* convins – îl corectă zăbavnic în spaniola-i ultracorectă, Prichindelul Ubilluz –. Ne-am convins cu ochii noştri şi am vorbit cu oamenii. Am lăsat totul pus la punct.

Mayta nu mai găsi nimic de spus. Acum se încredinţase: Vallejos nu era un băieţandru neexperimentat şi impulsiv, cum îl socotise la început, ci un om mult mai serios, mai solid şi mai complex, mai prevăzător şi cu picioarele bine înfipte în pământ. Făcuse mult mai mari progrese decât îi dăduse de înţeles lui la Lima, se bizuia pe mai mulţi oameni, planul său avea mai multe ramificaţii decât îndrăznise el să spere. Păcat că n-a venit şi Anatolio. Nu de alta, dar să mai schimbe idei, să dezbată şi să aprofundeze chestiunea, să-şi domolească puţin împreună cu el vârtelniţa asta de închipuiri şi entuziasme care îl năucea. Păcat că nu erau aici toţi tovarăşii din P.O.R. (T) ca să vadă că nu era o himeră ci o realitate arzătoare. Deşi nu trecuse de zece seara, ei trei păreau singurii locuitori ai Jaujei.

— Acum înţelegi că nu exageram zicându-ţi că Anzii sunt pregătiţi? – râse iar Vallejos –. Exact cum ţi-am spus şi ţi-am repetat-o, frate dragă: un vulcan. Şi-o să-l facem să erupă, *carajo.*

— Fiindcă, bine-înţeles, nu ne-am dus la Uchubamba cu mâinile goale –. Profesorul Ubilluz coboară iarăşi vocea şi priveşte în jur ca şi cum episodul de demult l-ar putea compromite încă – Am dus trei automate şi câteva puşti Mauser, subtilizate de sublocotenent naiba ştie de unde. Şi medicamente de prim ajutor. Am lăsat totul bine dosit, în pânză cauciucată impermeabilă.

Tace, savurându-şi băuturica de cerul gurii, şi lasă-i să-i scape că pentru lucrurile pe care mi le spune am putea fi împuşcaţi amândoi pe loc, într-o clipită.

— După cum vedeţi, afacerea n-a fost deloc atât de necugetată pe cât se spune – adaugă, după ce trecerea metalică a tanchetei se pierde în noapte: am auzit-o trecând prin faţa casei toată seara, la intervale regulate –. A fost ceva plănuit fără romantisme, ştiinţific, şi care ar fi putut izbuti pe deplin dacă Vallejos n-ar fi comis prostia să devanseze data. Desfăşuraserăm o muncă de furnici, un adevărat filigram. Nu era zona bine aleasă? Nu sunt acum partizanii *guerrilleros* stăpâni necontestaţi peste regiune? Armata nici că se încumetă să se aventureze pe-acolo. Nu-mi veniţi mie cu Vietnamul, cu Salvadorul. Noroc!

Acolo, un om, o grupare de oameni, un detaşament, erau un ac în carul cu fân. Şi, sub proclatul de stele scăpărătoare, Mayta o văzu: ecuatoriala selvă deasă, nepătrunsă, ermetică, hieroglifică, şi se văzu pe sine împreună cu Vallejos şi Ubilluz şi c-o armată de umbre, străbătând-o sinuos. Nu era câmpia amazonică, ci o pădure unduindă, la poalele selvei muntoase, toată numai povârnişuri, cline, cheiuri, pasuri strâmte, defilee, accidente de teren ideale ca să ataci şi să te furişezi, să tai căile de comunicaţie ale inamicului, să-l înnebuneşti

zăpăcindu-l, hărţuindu-l, căzându-i în cârcă tocmai unde şi când se aştepta mai puţin, silindu-l să se împrăştie, să se disperseze, să se fărâmiţeze şi până la urmă să piară în labirintul de nedescris. Îi crescuse barba, era slab, în ochi i se citea o îndârjire aspră şi degetele i se bătuciseră de cât apăsaseră pe trăgaci, aprinseseră fitile şi aruncaseră dinamită. Orice simptom de descurajare se topea dinaintea evidenţei că zilnic se încorporau noi militanţi, că frontul se extindea, că acolo departe, în oraşe, – muncitorii, servitorii, studenţii, funcţionarii, cerşetorii, toţi sărăntocii înţelegeau din ce în ce mai bine că revoluţia era făcută pentru ei, de către ei. Simţi o nevoie aprigă de a-l avea alături pe Anatolio, de a-i vorbi toată noaptea. Gândi: „Cu el nu mi-ar fi nici aşa frig”.

— N-aveţi nimic împotrivă să vorbim ceva mai insistent despre Mayta, domnule profesor? revenind la călătoria aceea a lui, din martie 1958. V-a cunoscut pe dumneavoastră şi pe josefini, a aflat c-aveaţi contacte cu comunitatea din Uchubamba şi că acolo hotărâse Vallejos să implanteze gherila. A făcut şi altceva, a aflat şi altceva, în acea primă vizită?

Mă priveşte cu ochişorii lui lehămetisiţi, în timp ce-şi duce la buze păhărelul cu *pisco.* Plescăie din limbă, încântat. Cum naiba-l face să dureze atât? Probabil c-abia de soarbe câte o picăturică, de fiecare dată. „Când mi s-o termina şi sticla asta, ştiu bine că n-o să mai apuc să beau până la sfârşitul zilelor, murmură. Fiindcă toată mizeria asta nu-i decât începutul”. Din cauză că n-am băut cam demultişor, simt că mi se urcă *pisco*-ul la cap. Sunt nesigur pe mine şi agitat, cum precis că era Mayta cu răul lui de altitudine.

— Bietul de el, ştiu că a trecut din surpriză în surpriză – bombăne, în cele din urmă, cu tonul dispreţuitor pe care îl adoptă ori de câte ori vine vorba de Mayta. Să fie doar ranchiuna împotriva lui, sau o fi ceva mai general, mai

abstract, o ranchiună *serrana* şi provincială extinsă asupra a tot ce este citadin şi trăitor pe coastă? – A venit aici cu experienţa-i de revoluţionar trecut prin beciurile închisorilor, convins că ne va deveni căpetenie. Şi când colo s-a trezit că totul fusese făcut, şi încă bine.

Suspină, ca şi cum ar regreta amarnic *pisco*-ul pe terminate, tinereţea ce i s-a scurs, militantul acela din Lima căruia el şi sublocotenentul i-au administrat o lecţie, foametea prin care trecem şi nesiguranţa zilei de mâine în care trăim. În puţinul timp de când conversăm, mi-am dat totuşi seama că este un om contradictoriu, sucit, greu de înţeles. Uneori devine exaltat şi-şi revendică trecutul de revoluţionar. Alteori lansează exclamaţii de genul: „oricând mă pot pomeni cu gherila aici, să mă omoare şi să lepede pe mine cartonaşul cu Câine trădător. Sau cu un escadron al libertăţii, care să taie boaşele hoitului meu şi să mi le îndese în gură. Aşa procedează pe-aici; pe la Lima nu?” Iar alteori mă ia la refec: „Cum naiba vă mai arde de scris romane în toiul acestui coşmar?” Va reveni oare la ce mă interesează? Da, revine:

— Sigur că vă pot spune tot ce-a făcut, tot ce-a zis, tot ce-a văzut şi a auzit în aceea primă călătorie. Se agăţase de mine ca lipitoarea, pas de mai scapă de el. I-am organizat câteva întâlniri, întâi cu josefinii apoi cu tovarăşii mai căliţi. Mineri de prin La Oroya, Casapalca, Morococha. Jaujini ce trudeau în minele marei hidre imperialiste de pe-atunci, Cerro de Pasco Cooper Corporation. Veneau mai cu seamă de sărbători, dar câteodată şi la sfârşit de săptămână.

— Erau şi ei implicaţi în proiect?

Vallejos şi Ubilluz ziceau că da, însă Mayta n-ar fi pus mâna-n foc pentru mineri. Erau cinci, vorbise cu ei chiar a doua zi, tot în casa Prichindelului, câteva ore bune. Ajunse la concluzia că reuniunea fusese o reuşită, că discutaseră cu multă naturaleţe încă din primul moment — mai cu

seamă „Papagalul”, cel mai politizat şi mai citit dintre ei –, dar că niciodată, nici acesta nici ceilalţi, nu pomeniseră o iotă de părăsirea locurilor de muncă şi a căminelor şi de luarea armelor. În acelaşi timp însă, Mayta n-ar fi jurat nici că n-o vor face. „Sunt înţelepţi”, gândi. Erau muncitori, ştiau la ce se expuneau. Pe el îl vedeau întâia oară. Nu era logic să se arate prudenţi? Păreau vechi prieteni cu Ubilluz. Cel puţin unul, cel cu gura plină cu dinţi de aur, Papagalul, fusese militant aprist. Se considera acum socialist. Când vorbeau de yankeii *gringos* de la Cerro de Pasco, erau antiimperialişti hotărâţi; când vorbeau de salarii, accidente de muncă, boli contractate în galerii, erau revoluţionari demni de încredere. Dar când Mayta încercă să-i facă să precizeze cum aveau de gând să participe la insurecţie, răspunsurile deveniră vagi. Când treceau de la general la concret, înverşunarea lor dinainte părea să lase mult de dorit.

— Ne-am dus şi la Ricrán – adaugă profesorul Ubilluz, dezvăluindu-şi puţin câte puţin comorile –. L-am dus eu, cu camionul unui nepot de-al meu, pentru că Vallejos fusese ocupat în ziua aceea cu închisoarea Ricrán, dispărutul de pe hartă Ricrán. Ştiţi câte sate asemenea Ricrán-ului au fost nimicite în războiul acesta? Un judecător îmi povestea zilele trecute că, potrivit unui colonel de Stat Major, statistica secretă a forţelor armate a înregistrat deja jumătate de milion de morţi de la începutul luptelor. Da, l-am dus la Ricrán. Patru ore de urcuş, de hurducături, până pe un podiş la patru mii cinci sute de metri. Bietul troţkist! L-a podidit sângele pe nas, şi-a îmbibat toată batista. Nu era făcut pentru înălţimi. Îl îngrozeau prăpăstiile. A fost ceva de pomină, v-o jur.

Crezuse că n-o să mai apuce ziua de mâine, că se va prăbuşi în hăuri, că hemoragia nazală nu-i va mai conteni. Şi totuşi, călătoria aceea de douăzeci şi patru de ore, cât zăbovi în districtul Ricrán, hăt-departe, într-un intrând al

lanţului muntos, fu cea mai stimulatoare din toate experienţele trăite la Jauja. Ţinut al condorilor, al zăpezilor, al cerului ca lacrima, al piscurilor ascuţite, în nuanţe de ocru. Gândise: „E de necrezut că pot trăi oameni la asemenea înălţimi, că pot îmblânzi munţii aceştia, că pot semăna şi lucra pământul de pe asemenea costişe, că pot civiliza pustietăţile acestea îngheţate”. Oamenii prezentaţi lui de Prichindelul Ubilluz – vreo duzină de mici fermieri şi meseriaşi – aveau o formidabilă motivaţie politică. Se putuse înţelege cu ei, căci toţi vorbeau spaniola. Îi puseră întrebări cu nemiluita, iar el, fermecat de conştiinţa lor de clasă, le dădu încă şi mai multe asigurări decât josefinilor asupra sprijinului sectoarelor progresiste din Lima. Ce binefacere să vezi naturaleţea cu care aceşti ţărani umili, unii în opinci, se refereau la revoluţie! Ca la ceva imediat, concret, stabilit, irevocabil. Niciun ocoliş în discuţie: se vorbi pe şleau de arme, de ascunzători şi de participarea lor la acţiune încă din primul moment. Dar Mayta nu fu scutit de un moment penibil. Ce ajutor vor primi din partea sovieticilor? N-avu curajul să le vorbească de revoluţia trădată, de birocratizarea stalinistă, de Troţki. Simţi că n-ar fi fost prudent din partea lui să-i zăpăcească tocmai atunci cu un astfel de subiect. U.R.S.S şi ţările socialiste or să-i ajute, însă mai târziu, când revoluţia peruană se va fi înfăptuit. Până atunci le vor da numai un sprijin moral, constând din declaraţii. Aşa vor sta lucrurile şi cu unii progresişti creoli. Vor pune umărul numai când totul îi va determina s-o facă. Dar aceasta se va întâmpla neabătut, pentru că, odată pornită, revoluţia va mătura totul în calea ei.

— La o adică Ricrán-ul te-a lăsat cu gura căscată – zise Vallejos—. Ştiam eu c-aşa va fi, frate dragă.

Se găseau chiar peste drum de gară, într-un mic restaurant având măsuţe cu muşama albăstruie şi perdeluţe de percal: El Jalapato. Din locul unde şedea,

Mayta putea vedea cum măgurile, mult dincolo de stradă, de garduri, de şine, deveneau tot mai cenuşii şi mai negre după ce bătuseră când în brun când în auriu. Şedeau acolo de câteva ore, încă de la prânz. Patronul făcuse cunoştinţă cu Ubilluz şi cu Vallejos şi se abătea uneori pe lângă ei ca să mai pălăvrăgească. Atunci ei schimbau subiectul şi Mayta îl întreba câte ceva despre Jauja. De ce se numea localul El Jalapato, adică Beleşte-răţoiul? Din cauza unui obicei practicat la serbările din 20 ianuarie, în cartierul Yauyos: se dansa *la pandilla* şi se atârna în stradă un răţoi viu căruia călăreţii şi dansatorii se munceau să-i smulgă capul din fugă, cu o iute izbitură de cravaşă.

— Fericite timpuri, când găseai răţoi de belit la serbarea Jalapato – bombăne profesorul Ubilluz –. Pe-atunci crezusem că mai rău nu se putea, deşi oricine îşi putea permite să cumpere un răţoi, iar lumea din Jauja mânca de două ori pe zi, adică ceva ce copiii de-acum nici nu-şi pot imagina. – Oftează iar –. Era *o fiesta* foarte amuzantă, mai sprinţară şi mai vioaie chiar decât carnavalurile.

— Tot ce pretindem noi este ca, atunci când vom trece la acţiune, partidul vostru să se ţină de cuvânt – zise Vallejos –. Sunt revoluţionari, nu? Am puricat toate numerele din „Glas Muncitoresc" pe care mi le-ai dat. Revoluţia-n sus, revoluţia-n jos, în fiecare articol. Bun, nu li se cere decât să fie consecvenţi cu cele scrise.

Mayta se simţi destul de stânjenit că prietenul se cam îndoia de sprijinul P.O.R. (T)-ului. El nu lăsase să-i scape absolut nimic despre dezbaterile interne ce avuseseră loc în legătură cu proiectul şi cu persoana militarului.

— Partidul o să se ţină de cuvânt. Dar trebuie să-l încredinţăm că aceasta va fi o acţiune serioasă, bine gândită şi cu sorţi de izbândă.

— Adevărul e că în zilele petrecute printre noi troţkistul s-a convins că treaba era departe de-a fi pripită ori nebunească – îşi reia tema profesorul Ubilluz –. Pur şi

simplu nu-i venea să creadă că singuri pregătiserăm terenul atât de bine.

— E drept, totu-i mult mai serios decât crezusem –. Mayta se întoarnă spre Vallejos –. Ştii că m-ai dus de nas cum ai vrut? Aveai aici o reţea insurecţională de prima mână, cu ţărani, muncitori şi studenţi. Jos pălăria, tovarăşe.

Se aprinseră luminile la El Jalapato. Mayta văzu cum nişte gâze zumzăitoare începeau să se strivească de becul ce se legăna la capătul unui fir foarte lung.

— Trebuia să-mi iau şi eu precauţii, ca tine, nu? – zise sublocotenentul, grăind deodată cu siguranţa aceea care, atunci când o adopta, îl transforma parcă într-o altă persoană – Trebuia şi eu să mă asigur întâi că eşti demn de încredere.

— Ai învăţat bine lecţia – îi zâmbi Mayta. Făcu o pauză ca să tragă aer în piept. Azi, *el soroche* îl chinuise mai puţin; reuşise să doarmă câteva ore, după nesomnul din ultimele două zile. *Sierra* îl accepta în sfârşit? – Alţi doi tovarăşi, Anatolio şi Jacinto, vor veni săptămâna viitoare. Darea lor de seamă va fi hotărâtoare în ce priveşte implicarea definitivă a partidului. Sunt optimist. Când vor vedea ce-am văzut eu, vor înţelege că nu există motive de a da înapoi.

Fără nicio îndoială, aici în cursul primei sale veniri la Jauja, s-a încuibat în mintea lui Mayta ideea care avea să-i căşuneze apoi atâtea necazuri. Le-o fi împărtăşit-o oare la El Jalapato? Le-o fi expus-o cumva cu voce joasă, atent la cuvinte, ca să nu-i surprindă cu revelaţia diviziunilor stângii pe care ei o credeau omogenă? Profesorul Ubilluz mă încredinţează că nu.

„Chiar dacă trupul mi s-a şubrezit de pe urma anilor, memoria nu-mi joacă renghiuri”. Mayta nu l-a făcut niciodată părtaş la intenţia lui de a afilia la acţiune şi alte grupări sau partide. Atunci, i-o fi împărtăşit-o cumva între

patru ochi doar lui Vallejos? Oricum ar fi, e sigur că iniţiativa l-a bântuit încă de-aici, din Jauja, fiindcă Mayta nu era un impulsiv. Dacă, odată întors la Luna, s-a dus întins la Blacquer şi, mai mult ca sigur, la fruntaşii celuilalt P.O.R., asta s-a întâmplat pentru că în zilele dinainte, în *sierra,* întorsese chestiunea pe toate feţele. S-a întâmplat în una din nopţile acelea nedormite, cu tahicardie, la pensiunea de pe strada Tarapacá, în timp ce simţea pe întuneric respiraţia liniştită a prietenului său şi tresăririle alarmate ale propriei inimi. Oare nu era miza aflată în joc prea importantă pentru ca doar micul P.O.R. (T) să ia asupra lui ditamai insurecţia? Îi era frig şi, sub pătură, se strânse covrig. Cu mâna la piept, îşi controla palpitaţiile. Raţionamentul era limpede ca lumina zilei. Diviziunile stângii se datorau, în mare măsură, lipsei acţiunii reale, ocupaţiilor ei sterile: asta o făcea să se scindeze şi să se devoreze, mai abitir decât toate controversele ideologice la un loc. Lupta de gherilă putea modifica situaţia şi-i putea uni pe adevăraţii revoluţionari, dovedindu-le cât de bizantine le erau discrepanţele. Da, acţiunea ar fi leacul împotriva sectarismului decurgând din neputinţa politică. Acţiunea ar rupe cercul vicios, le-ar deschide ochii tovarăşilor potrivnici. Trebuia să fie dârz, răzbătător, curajos, să se ridice la înălţimea împrejurărilor. „Ce mai contează «pablismul» şi «antipablismul» când e în joc revoluţia, tovarăşi?” Îşi imaginã, în frigul nopţii jaujine, bolta presărată cu stele şi gândi: „Aerul acesta pur te luminează, Mayta”. Îşi scoborî mâna de la piept la sex şi, cu gândul la Anatolio, începu să şi-l mângâie.

— Nu v-a spus cumva că planul era prea important ca să devină monopolul unei simple fracţiuni troţkiste? – insist –. Că va încerca să-şi asigure colaborarea celuilalt P.O.R., ba chiar a partidului comunist?

— Nici pomeneală – răspunde îndată profesorul Ubilluz –. N-a grăit absolut nimic despre asta şi s-a străduit din

răsputeri să ne ascundă că stânga era divizată şi P.O.R. (T)-ul neînsemnat. Ne-a înşelat în cunoştinţă de cauză, din perfidie. Ne tot vorbea de partid. Partidu-n sus, partidu-n jos. Eu înţelegeam, desigur, partidul comunist şi credeam că asta înseamnă mii de muncitori şi de studenţi.

Din depărtare bubuie o salvă de împuşcături. Sau o fi un tunet? Se repetă, după câteva clipe, şi amuţim ascultând. Se aude, încă mai departe, un şir de rafale şi profesorul şopteşte: „Astea-s petarde de dinamită pe care partizanii le detună una după alta, sus pe măguri. Ca să le calce pe nervi soldaţilor din cazarmă. Război psihologic". Nu: erau raţe sălbatice. Un întreg cârd detunase luându-şi zborul peste desişul de trestii, măcăind. Ieşiseră să mai facă câţiva paşi, iar Mayta îşi aburcase deja geamantanul. Peste o oră urma să ia trenul de întoarcere la Lima.

— Care vrea, să vină, toţi îs bineveniţi – zise Vallejos –. Cu cât mai mulţi, cu-atât mai bine. Şi nu de arme vor duce lipsă cei capabili să tragă. Tot ce te rog e să-ţi stabileşti contactele cât mai curând.

Se plimbau încolo, spre linia de centură a oraşului, şi vedeau reverberând niscai acoperişuri de olane roşiatice. Vântul fredona în eucalipţi şi în sălcii.

— Avem tot timpul la dispoziţie – zise Mayta –. Nu văd de ce am precipita lucrurile.

— Eu văd – zise Vallejos, sec. Mayta întoarse capul să-l privească şi îi citi în ochi o hotărâre oarbă. Gândi: „Mai e un dedesubt, o să-l aflu îndată" – Cele două căpetenii principale din Uchubamba, şefii care s-au pus în fruntea ocupării fermei Aína, sunt aici.

— La Jauja? – zise Mayta –. De ce nu mi-ai făcut cunoştinţă cu ei? Ţineam neapărat să le vorbesc.

— Sunt la secret şi nu primesc vizite – zâmbi Vallejos –. Arestaţi, da.

Fuseseră aduşi de patrula poliţienească, după reprimarea invaziilor. Dar nu era sigur că vor fi ţinuţi acolo

prea mult timp. În orice clipă putea veni un ordin care să-i transfere la Huancayo sau la Lima. Şi tot planul depindea, în mare măsură, de ei. Numai ei îi puteau călăuzi de la Jauja la Uchubamba pe scurtături rapide şi sigure, după cum tot ei le puteau asigura colaborarea comunităţii indigene. Acum înţelegea de ce n-aveau prea mult timp la dispoziţie?

— Alejandro Condori şi Zenón Gonzales – îi spun, luându-i-o înainte de parcă i-aş fi citit numele pe buze. Şi chiar că-l las profund nedumerit. Lumina becului a pălit într-atât încât stăm aproape în întuneric.

— Da, aşa îi chema – bombăne –. Sunteţi bine informat.

Că-s bine informat? Puţin zis. Cred c-am citit tot ce s-a publicat prin ziare şi reviste în legătură cu afacerea aceea, şi-n plus am stat de vorbă cu nenumăraţi participanţi şi martori. Însă cu cât scormonesc mai mult, cu atât am impresia că ştiu mai puţin ce s-a petrecut de fapt. Şi asta fiindcă, de cum apare un fapt nou, se grămădesc şi contradicţiile, presupunerile, misterele, incompatibilităţile. Prin ce minune ambii conducători ai ţărănimii dintr-o îndepărtată zonă de selvă din Junin au poposit taman la închisoarea din Jauja?

— O potriveală fenomenală – îi sugeră Vallejos –. Eu unul n-am clintit un deget. Chiar de închisoarea asta a mea ţineau ei, fiindcă aici o să le deschidă proces judecătorul de instrucţie. Soră-mea ar zice că Dumnezeu ne ajută, este?

— Se înţeleseseră cu cei doi deţinuţi încă dinainte de-a fi arestaţi?

— În mod cu totul general — zice Ubilluz –. Ce-i drept, ne-am pus în legătură cu ei din timpul călătoriei noastre la Uchubamba şi ne-au ajutat să dosim armele. Dar de o înţelegere n-a putut fi vorba decât cu începere din luna aceea cât au stat aici, în dosul gratiilor. Au devenit unghie şi carne, ei cu temnicerul lor. Adică sublocotenentul.

Părerea mea e însă că nici măcar lor nu le-a comunicat detaliile decât în ultima clipă.

Partea asta a istoriei, finalul, îl pune în vădită încurcătură pe profesorul Ubilluz, în pofida timpului scurs; despre această parte vorbeşte cu neplăcere, din auzite; în această parte rolul său este controversat şi dubios. Tresărim la o nouă salvă, undeva în depărtare. „Se prea poate să execute complici de-ai teroriştilor”, mormăie. E ora când îi smulg de prin case, îi înghesuie într-un jeep sau o tanchetă şi îi cară în afara oraşului. Cadavrele apar a doua zi, în plină şosea. Şi deodată nitam-nisam, mă întreabă: „are vreun rost să scrii un roman când în Perú se-ntâmplă ce se-ntâmplă, când viaţa tuturor peruanilor atârnă de-un fir? Are vreun rost?”. Îi răspund c-o fi având, din moment ce, iată, îl scriu. E ceva deprimant în profesorul Ubilluz: tot ce-mi zice îmi lasă un gust amar. Mi s-o fi părând mie, dar nu pot scăpa de senzaţia că stă tot timpul în defensivă şi că prin tot ce-mi povesteşte nu urmăreşte decât să se justifice. Bun, chiar de-o fi aşa, nu fac toţi la fel? De unde-mi vine neîncrederea? Din însuşi faptul că a supravieţuit? Din duiumul de clevetiri şi de murmure ce se înverşunează împotriva lui? La o adică tot nu m-am convins că pe terenul înfruntărilor politice ţara asta a fost o îngrozitoare groapă de lături înainte de a deveni cimitirul care e acum? Adică nu cunosc tocmai eu infinitele hâzoşenii şi bălăcăreli pe care şi le aruncă adversarii, fără nici cel mai mic temei? Nu, cred că nu asta mă indispune atât de tare la el, ci pur şi simplu decadenţa lui, amărăciunea strepezită, carantina în care îşi târăşte restul zilelor.

— Vreţi să spuneţi, mai pe şleau vorbind, că intervenţia lui Mayta în planul de acţiune a fost nulă? – îi zic.

— Nu chiar aşa, dar minimă a fost – corectează el, ridicând din umeri. Cască, şi faţa i se umple de zbârcituri –. Cu el sau fără el, situaţia era aceeaşi. L-am acceptat

crezându-l un conducător politic şi sindical cu oarecare greutate. Duceam lipsă de un sprijin muncitoresc şi revoluţionar din restul ţării. Aceasta trebuia să fie menirea lui Mayta. Când colo, ne-am pomenit că nu era nici măcar reprezentantul amărâtei ăleia de grupări P.O.R. (T). Din punct de vedere politic, era un orfan total.

„Un orfan total". Expresia mă obsedează, pe când îmi iau rămas bun de la profesorul Ubilluz şi ies pe străzile pustii ale Jaujei, îndreptându-mă spre hanul Paca, sub un cer spuzit de stele. Profesorul mi-a spus că dacă mă tem să bat prea lungă cale, pot rămâne să dorm la el, în vestibul. Dar am preferat să plec: simt nevoia de aer curat şi de singurătate. Am nevoie mai ales să-mi domolesc uruiala din cap şi să pun o anumită distanţă între mine şi persoana aceasta a cărei prezenţă este hotărât defavorabilă lucrării mele. S-au ostoit salvele, şi-mi trece prin cap că s-o fi reintrodus starea marţială, căci nu văd ţipenie de om pe străzi. Merg pe mijlocul drumului, călcând apăsat, căutând să mă fac cât mai vizibil, ca nu cumva, dacă apare vreo patrulă, să creadă că încerc să mă fofilez. O luminozitate pogoară din cer, neobişnuită pentru cineva care locuieşte la Lima, unde stelele nu se văd aproape niciodată sau se întrezăresc clipind stins prin veşnica pâclă. Frigul îţi crapă buzele. Mi-a dispărut foamea din timpul serii. Un orfan total. Asta a ajuns, militând în secte din ce în ce mai mici şi mai radicale, în căutarea unei purităţi ideologice pe care n-a găsit-o nicăieri, iar orfanitatea-i supremă a constat din propria-i lansare în acea extraordinară conspiraţie urzind un război pe înălţimile din Junin cu un sublocotenent-temnicer de douăzeci şi doi de ani şi cu un profesor de liceu naţional, ambii cu desăvârşire deconectaţi de stânga peruană. Era fascinant, da. Continua să mă fascineze în egală măsură, la un an după ce-mi începusem cercetările, pe cât mă fascinase în ziua de demult când am aflat la Paris evenimentele din Jauja... Lumina stătută a rarelor

felinare învăluie într-o penumbră misterioasă străvechile faţade ale caselor, unele cu enorme portaluri şi zăvoare, cu gratii de fier forjat şi balcoane cu obloane, înapoia cărora bănuiesc galerii închise, *patio*-uri cu arbori şi plante agăţătoare, şi o viaţă cândva ordonată şi monotonă, iar acum, negreşit, crispată de frică. În prima lui vizită la Jauja, totuşi, orfanul total trebuie că s-a simţit exaltat şi fericit ca niciodată. În sfârşit va acţiona, insurecţia luase o formă tangibilă: chipuri, locuri, dialoguri, fapte concrete. De parcă, deodată, întreaga-i viaţă de militant, de conspirator, de urmărit şi de condamnat politic şi-ar fi găsit o îndreptăţire şi ar fi fost catapultată într-o realitate superioară. Şi n-ar fi numai asta, dar faptul coincidea cu realizarea a ceea ce doar în urmă cu o săptămână i se părea un vis delirant. Nu cumva visase? Nu, era la fel de cert şi de concret ca şi rebeliunea iminentă: îl ţinuse în braţe pe băiatul pe care îl dorea în secret de atâţia ani. Se făcu stacojiu şi gândi: „Ai căpiat? Aici? În plină gară? Aici, de faţă cu Vallejos?”. Gândi: „E fericirea. Niciodată nu te-ai simţit aşa bine, tovarăşe”. Scrutez cu atenţie, dar nicăieri nu văd prăvălii deschise, şi-mi amintesc, dintr-o călătorie anterioară, cu mult înainte de declanşarea acestor nenorociri, de imemorialele prăvălioare jaujine la căderea nopţii, luminate dinăuntru cu lămpi cu gaz: croitoriile, dughenele de lumânări, frizeriile, ceasornicăriile, brutăriile. Şi, de asemeni, îmi reamintesc că se puteau vedea uneori pe balconaşe şiraguri de iepuri jupuiţi, ţinuţi acolo la zvântat în aer liber. Îmi revine, brusc, foamea, şi-mi ghiorăie maţele. Mă gândesc la Mayta: excitat, fericit, se pregătea să se întoarcă la Lima, convins că tovarăşii săi din P.O.R. (T) vor aproba planul de acţiune fără obiecţii. Gândi: „O să-l văd pe Anatolio, o să râdem, o să m-ajute să-i zgâlţâi pe ceilalţi. Iar apoi…” Domneşte o tăcere molcomă, desprinsă parcă din schiţele lui Azorin, întreruptă doar de cârâitul vreunui păsăroi nocturn

invizibil pe sub streaşinile de olane. Am ajuns la ieşirea din oraş. Aici s-a petrecut totul, aici s-au pus de acord, pe străduţele acestea pe-atunci atât de tăcute şi de atemporale, în piaţa aceasta cu proporţii frumoase şi care în urmă cu douăzeci şi cinci de ani se mândrea cu o salcie plângătoare şi o împrejmuire de chiparoşi. Aici, în ţara asta, unde lor le-ar fi fost cu neputinţă să-şi închipuie că se va putea trăi mai rău, că foametea, decimarea şi primejdia dezintegrării vor putea ajunge la extremele actuale. Aci, înaintea întoarcerii la Lima, pe când îşi luau rămas bun în gară, orfanul total l-a făcut atent pe impulsivul sublocotenent că, pentru a da un impuls hotărâtor iniţierii rebeliunii, n-ar fi rău să se ia în considerare unele acţiuni de propagandă armată.

— Ce vrei să spui cu asta? – zise Vallejos.

Trenul trăsese la peron şi lumea urca îmbulzindu-se. Conversau lângă scara vagonului, profitând de ultimele minute.

— Mai desluşit, asta înseamnă a predica cu exemplul – zise Mayta –. Acţiuni care să educe masele, să le rămână întipărite în minte, să le stârnească idei, să le dovedească ce forţă zace în ele. Un act de propagandă armată face mai mult decât o sută de numere din „Glas muncitoresc”.

Vorbeau încet, deşi nu era primejdie ca, în vălmăşagul drăcesc produs de asaltul asupra vagoanelor, să poată fi auziţi.

— Ce propagandă armată mai mare vrei decât ocuparea închisorii din Jauja şi dezarmarea paznicilor? Decât luarea cu asalt a Comisariatului şi a postului de poliţie?

— Poate fi şi mai mult – zise Mayta.

Ocuparea localurilor acelora era un act militar, beligerant, semăna prea mult cu tipica lovitură militară, cu atât mai mult cu cât o comanda un sublocotenent. Nu prea era explicită din punct de vedere ideologic. Or, trebuia profitat la maxim de primele ore. Ziarele şi posturile de

radio aveau să informeze neobosit publicul. Tot ce vor întreprinde ei în acele prime ore urma să aibă răsunet şi să rămână întipărit în memoria poporului. De-aceea prilejul trebuia bine folosit, prin înfăptuirea unor acţiuni cu încărcătură simbolică al căror mesaj, revoluţionar şi de clasă, să le parvină neabătut militarilor, studenţilor, intelectualilor, muncitorilor şi ţăranilor.

— Ştii ceva? – zise Vallejos – Cred că ai dreptate.

— Important e de ştiut cât timp vom avea la dispoziţie.

— Câteva ore. Tăind firele de telefon şi de telegraf, defectând emiţătoarele radio, singura posibilitate ce le-ar rămâne ar fi să meargă cineva la Huancayo să-i anunţe. Până pleacă, până anunţă, până se întorc cu întăriri, cam cinci ore.

— Prea deajuns, atunci, pentru câteva acţiuni didactice – zise Mayta – Care să le arate maselor că mişcarea noastră e îndreptată împotriva ordinii burgheze, a imperialismului şi-a capitalismului.

— Na, că ţii un discurs – râse Vallejos, strângându-l la piept – Urcă, urcă. Şi, când vei reveni, nu uita să iei cu tine şi surpriza pe care ţi-am făcut-o. Data viitoare o să-ţi trebuiască.

„Planul era perfect”, repetase de câteva ori în timpul conversaţiei noastre profesorul Ubilluz. Ce n-a mers, atunci, domnule profesor? Ce anume a fost modificat în ultima clipă, precipitat, răsturnat cu susu-n jos? Şi de către cine?” N-aş putea să vă răspund precis. De Vallejos, sigur. Dar poate sub influenţa troţkistului. O să rămân până-n ceasul din urmă cu această nedumerire”. O nedumerire, zice, care i-a otrăvit toată viaţa, care încă i-o otrăveşte şi i-o macină cu mult mai presus decât toate aceste infame calomnii împotriva lui şi decât faptul că este pus pe lista neagră a gherilei. Am făcut mai bine de jumătate din drumul până la han fără a întâlni patrule, tanchete, om sau animal: însoţit numai de cârâieli invizibile. Stelele şi luna

domnesc peste liniştita şi albăstruia tarla înconjurătoare, peste brazde, eucalipţi şi obcine, peste micile locuinţe ce mărginesc drumul, întocmite din aceleaşi pietre şi argile ca şi cele din oraş. Îmi închipui că apele lagunei, într-o asemenea noapte, sunt demne de admirat. De cum voi ajunge la han, voi ieşi să le privesc. Lungul parcurs mi-a redat cheful de scris şi entuziasmul pentru cartea mea. Voi zăbovi îndelung pe terasă şi pe lângă debarcader, şi niciun glonţ rătăcit sau intenţionat nu va veni să-mi puie capăt zilelor. Şi voi gândi, îmi voi reaminti sau îmi voi închipui, până ce, înainte încă de revărsatul zorilor, voi izbuti să plăsmuiesc şi acest episod din istoria lui Mayta. Se auzi un ţignal şi trenul se puse în mişcare.

VI

— A FOST cea mai îngrozitoare vizită de care-am avut parte de când mă ştiu – zice Blacquer –. Am rămas înmărmurit, clipind ca năucul şi nerevenindu-mi în fire, vrând şi nevrând să-l recunosc. Era el?

— Da, eu sunt – zise Mayta, foarte iute –. Pot să intru? E urgent.

— Dă-ţi seama! Un troţkist în casa mea! – Blacquer zâmbeşte, retrăind fiorul ce l-a parcurs în dimineaţa aceea, pomenindu-se cu apariţia aia la uşă – Teamă mi-e că noi doi n-avem ce discuta, Mayta.

— E important, e urgent, e ceva cu mult mai presus decât neînţelegerile noastre. – „Vorbea vehement, părea nedormit, nespălat, extrem de agitat” – Ţi-e teamă că te compromit? Să mergem în altă parte, atunci, unde pofteşti.

— Ne-am văzut de trei ori – precizează Blacquer. – Primele două, înainte de reuniunea aceea a P.O.R. (T)-ului când a fost expulzat ca trădător fiindcă venise să mă vadă. Pe mine, un stalinist.

Zâmbeşte iar, arătându-şi dinţii pătaţi de tutun, şi, de dinapoia ochelarilor lui groşi de miop, mă scrutează un timp, fără pic de entuziasm. Ne aflăm la convalescenta cafenea Haiti din Miraflores, care se restabileşte anevoie după atentat: vitrinele îi sunt şi acum văduvite de geamuri, iar tejgheaua şi duşumeaua au rămas pe alocuri crăpate şi carbonizate. Însă aici, pe trotuar, nu se cunoaşte. Împrejurul nostru toată lumea vorbeşte de acelaşi lucru, de parcă clienţii celor cam douăzeci de măsuţe ar purta una şi aceeaşi conversaţie: să fie adevărat că trupe cubaneze ne-au încălcat graniţa venind dinspre Bolivia? Că, de trei zile, rebelii şi „voluntarii” cubanezi şi bolivieni care îi sprijină înaintează făţiş silind armata să bată-n retragere, şi că Junta a avertizat Statele Unite că, de nu intervin rapid, răsculaţii vor cuceri Arequipa în câteva zile

şi vor putea proclama acolo Republica Socialistă Perú? Însă Blacquer şi cu mine ocolim aceste grave evenimente şi discutăm despre episodul neînsemnat şi uitat, de-acum un sfert de veac, pe care s-a axat romanul meu.

— Asta şi eram, în realitate – adaugă, după câteva clipe – Ca mai toată lumea, pe-atunci. Ce, tu nu erai? Nu te emoţiona hagiografia lui Stalin făcută de Barbusse? Nu ştiai pe de rost poemul lui Neruda omagiindu-l? Nu aveai un afiş cu desenul ce i-l făcuse Picasso? N-ai plâns când a murit?

Blacquer mi-a fost primul profesor de marxism – acum treizeci şi cinci de ani – la un cerc clandestin de studii organizat de Tineretul Comunist, într-o căsuţă din Pueblo Libre. Era pe-atunci, ce-i drept, un stalinist înverşunat, o maşinărie programată să repete comunicate, un automat vorbind stereotip. Acum este un om îmbătrânit care abia de-şi duce zilele lucrând la o tipografie. Mai militează? Poate, dar ca membru de rând ce niciodată nu va ajunge să se salte în ierarhie: dovadă e însuşi faptul că se află aici, cu mine, arătându-se în plina lumină a zilei acesteia cenuşii cu nori grei şi posomorâţi ce par de rău augur şi se potrivesc de minune cu zvonurile panicate despre internaţionalizarea definitivă a războiului, acolo, în Sud. Nu e urmărit, şi asta într-un moment când până şi cei mai mărunţi responsabili ai partidului comunist – sau ai oricărui alt partid de extremă stângă – stau tupilaţi în bortă de şarpe, de n-au fost deja arestaţi sau omorâţi. Cunosc doar din auzite confuza lui istorie şi n-am pic de tragere de inimă să i-o cercetez îndeaproape. (Dacă ştirile se confirmă şi războiul se generalizează, abia de-mi va rămâne timp să-mi termin romanul; iar dacă înfruntarea va avea loc pe străzile Limei şi în pragul casei mele, atunci nu voi apuca să-l văd terminat.) Tot ce mă interesează este mărturia lui asupra celor trei întâlniri pe care le-au avut în urmă cu douăzeci şi cinci de ani – ei, antipozii, stalinistul şi

troţkistul – în ajunul insurecţiei jaujine. Dar întotdeauna m-a intrigat faptul că Blacquer, care părea sortit în mod irezistibil ascensiunii până în Comitetul Central, dacă nu chiar la cârma partidului comunist, este acum un nimeni. Ceva încâlcit i s-a întâmplat într-o ţară din Europa Centrală, Ungaria sau Cehoslovacia, unde fusese trimis la o şcoală de cadre şi unde s-a pomenit amestecat în ceva necurat. Din acuzaţiile ce circulaseră *sotto voce* – cele dintotdeauna: activitate fracţionistă, ultra individualism, atitudine mic-burgheză, indisciplină, sabotarea liniei partidului – era cu neputinţă să afli ce spusese ori făcuse ca să-şi atragă excomunicarea. Să fi comis crima supremă: criticase U.R.S.S? Şi, dacă da, pe ce temei? Tot ce se ştie este c-a fost expulzat câţiva ani, trăind în mohorâtul limb al comuniştilor proscrişi – nu există orfanitate comparabilă cu aceea a unui militant expulzat din partid, nici măcar cea a unui preot caterisit –, decăzând în toate sensurile cuvântului, până ce, pare-se, s-a putut reintegra, făcându-şi, presupun, cuvenita autocritică. Întoarcerea la ţarc nu i-a fost de cine ştie ce folos, judecând după activitatea lui de mai târziu. După câte ştiu, partidul l-a însărcinat cu corectura şpalţilor „Unităţii” şi-ai altor broşurele şi foi volante, până acum când, insurecţia luând asemenea proporţii, comuniştii au fost scoşi în afara legii şi-au început să fie hăituiţi sau asasinaţi de escadroanele libertăţii. Însă e greu de presupus ca pe omul acesta ruinat, inutil, cum a devenit în anii din urmă, să-l aresteze sau să-l asasineze cineva, decât poate din vreo eroare sau tâmpenie monumentale. Amintirea acră a trecutului i-a spulberat negreşit şi bruma de iluzii, dacă şi le mai făcea cumva. Ori de câte ori l-am văzut în ultimul timp – întotdeauna însoţit; e pentru întâia oară în zece sau cincisprezece ani când vorbim între patru ochi – mi-a dat impresia unei fiinţe amare şi total detaşate de realitate.

— Pe Mayta nu l-au expulzat din P.O.R. (T) – îl corectez.

— El s-a retras, de bunăvoie. Chiar atunci, la ultima lor reuniune. Scrisoarea lui de demisie s-a publicat în „Glas Muncitoresc (T)”. Am păstrat exemplarul.

— L-au expulzat – mă corectează el, la rându-i, cu tărie —. Ştiu tot ce s-a petrecut la reuniunea aceea a troţkiştilor, ca şi când aş fi fost de faţă. Mi-a povestit-o Mayta în persoană, ultima oară când ne-am văzut. A treia, adică. O să mai cer o cafea, dacă n-ai nimic împotrivă.

Cafea şi răcoritoare gazoase e tot ce se mai poate comanda într-un local, acum când până şi pesmeţii sunt raţionalizaţi. Ba chiar umblă vorba că n-o să se mai servească decât o ceşcuţă cu cafea de client. Dar asta este o dispoziţie pe care n-o respectă nimeni. Lumea e foarte excitată, la mesele învecinate toţi vorbesc tare. Oricât m-aş strădui să fac abstracţie de dialoguri, îl aud fără să vreau pe un tânăr cu ochelari: cică la Relaţii Externe au calculat că internaţionaliştii cubanezi şi bolivieni care au încălcat graniţele „sunt câteva mii”. Fata care îl însoţeşte face ochii mari: „Fidel Castro o fi intrat şi el? ” „E prea babalâc să mai ţină la o tăvăleală ca asta”, o dezamăgeşte flăcăul. Băieţandrii desculţi şi jerpeliţi de pe Diagonala se năpustesc ca un roi pe orice automobil ce dă semne de staţionare, oferindu-se să-l cureţe, să-l păzească, să-i spele geamurile şi farurile. Alţii tândălesc printre mese, propunându-le clienţilor cafenelei Haiti să le lustruiască pantofii lună. (Se zice că bomba, aici, a fost pusă de nişte puştani nu mai răsăriţi ca aceştia). Mai sunt şi stolurile de femei ce-i asaltează pe pietoni şi pe şoferi – pe aceştia din urmă profitând de opririle la stopuri – oferindu-le ţigări de contrabandă. În cumplitele lipsuri prin care trece ţara, singurul lucru ce se găseşte din plin sunt ţigările. Şi atunci, de ce nu se face contrabandă cu conserve, cu biscuiţi, cu orice ar contribui să ne ameţească foamea asta cu care ne trezim şi adormim?

— Despre asta-i vorba – zise Mayta, oftând din greu.

Vorbise liniştit, ordonat, fără ca Blacquer să-l fi întrerupt măcar o dată. Zisese tot ce-avea de zis. Făcuse bine sau rău? Nu ştia şi nu-i păsa: se simţea de parcă tot somnul nedormit din zilele trecute s-ar fi prăvălit deodată peste el –. După cum vezi, aveam motive să-ţi bat la uşă.

Blacquer rămase tăcut, neslăbindu-l din ochi, cu o ţigară ce se consuma singură între degetele-i slabe şi gălbejite. Odăiţa era un hibrid – birou, sufragerie, antreu – sufocat de mobile, scaune, niscaiva cărţi, iar hârtia prăzulie de pe pereţi avea pete de igrasie. Pe când vorbea, Mayta auzise, de sus, o voce de femeie şi scâncetul unui copil. Blacquer stătea atât de nemişcat încât, de nu s-ar fi zgâit tot timpul cu ochii lui miopi la el, l-ar fi crezut adormit. Porţiunea aceea de stradă de pe Jesús Maria era liniştită, fără maşini.

— Ca provocare împotriva partidului, să fi vrut şi tot n-ai fi putut găsi una mai grosolană – slobozi, în sfârşit, vocea lui otova, fără inflexiuni. Scrumul ţigării îi căzu pe jos şi Blacquer îl împrăştie cu talpa – îi crezusem pe troţkişti mai descuiaţi la cap, pregătindu-şi mai ingenios capcanele. Puteai să-ţi scuteşti osteneala asta, Mayta.

Nu fu surprins: Blacquer rostise, mai mult sau mai puţin, exact ce se aştepta să audă. Îi dădu dreptate, în foru-i intim: un militant se cuvenea să fie precaut, iar Blacquer era un bun militant, asta o ştia încă de pe vremea când fuseseră arestaţi împreună, atunci, demult. Înainte de-a răspunde, îşi aprinse o ţigară şi căscă. Sus, copilul se porni iar pe plâns. Femeia îl liniştea, ogolindu-l.

— Aminteşte-ţi rogu-te că n-am venit să cer nimic partidului tău. Doar să-l informez. Pricepe că asta e cu mult mai presus decât discrepanţele dintre noi. Îi implică pe toţi revoluţionarii.

— Chiar şi pe staliniştii care au trădat revoluţia din octombrie? – mormăi Blacquer.

— Chiar şi pe staliniştii care au trădat revoluţia din

octombrie – încuviinţă Mayta. Şi, pe alt ton —: Am chibzuit toată noaptea, înainte de-a mă încumeta să fac acest pas. N-am încredere în tine, după cum tu n-ai încredere în mine. Chiar nu-ţi dai seama? Crezi că nu ştiu ce risc? Sunt pe cale să vă încredinţez, ţie şi partidului tău, o armă teribilă. Şi totuşi iată-mă. N-am şovăit. Nu-mi vorbi de provocări în care nici tu nu crezi. Mai bine pune-ţi capul la contribuţie niţel.

Este, pentru mine, unul din lucrurile cele mai inexplicabile din toată istoria aceasta, un episod care-mi dă mult de furcă. Nu era oare întru totul absurd să dezvăluie detaliile insurecţiei unui duşman politic, căruia – culmea – nu venise să-i propună un pact, o acţiune comună, nici să-i ceară un ajutor concret? Ce rost avea demersul? „În dimineaţa asta, la radioul ăla al lor, cum naiba-i zice, Revoluţia, ziceau că steaguri roşii fâlfâie de ieri peste Puno, şi că de mâine vor fâlfâi şi peste Arequipa şi Cuzco”, zice careva. „Aiurea, bărbi”, răspunde un altul.

— Mda, când a venit să mă vadă, şi mie mi s-a părut o treabă absolut fără rost – recunoaşte Blacquer – Întâi am crezut că-i o cursă. Ori că se lăsase târât în cine ştie ce dandana şi, nemaiştiind cum să iasă, crea artificial complicaţii şi dificultăţi... Abia mult mai târziu, şi-n lumina celor petrecute, s-a putut vedea totul clar.

— Ce poate fi mai clar decât înjunghierea asta pe la spate! – răcni tovarăşul Pallardi – A cerşi sprijinul staliniştilor în vederea unei aventuri, nu se mai cheamă indisciplină. Ci, pur şi simplu, trădare.

— Sunt gata să-ţi explic totul de la capăt, dacă trebuie – îl întrerupse Mayta, fără să se supere. Stătea aşezat pe un maldăr de „Glasuri Muncitoreşti” şi se sprijinea cu spatele de afişul cu chipul lui Troţki. În câteva secunde, o tensiune electrică pusese stăpânire pe garajul din strada Zorritos – Dar înainte, tovarăşe, te-aş ruga să-mi lămureşti o nedumerire. Te referi la revoluţie când vorbeşti de

aventură?

Blacquer îşi savurează încet cafeaua apoasă şi îşi trece vârful limbii peste buzele crăpate. Mijindu-şi ochii, rămâne tăcut, cumpănind parcă doza de informaţie cuprinsă în dialogul de la o masă alăturată: „Dacă ştirea-i adevărată, mâine-poimâine ne trezim cu războiul la Lima.” „Chiar crezi, Pacho? *Ay.* Ce cumplit lucru ar fi un război aici, nu?”. Se lasă seara şi traficul de automobile sporeşte. Diagonala este blocată. Puştii pomanagii şi vânzătoarele de ţigări se înmulţesc văzând cu ochii. „M-aş bucura să fi intrat cubanezii şi bolivienii, exclamă un tip ţâfnos. Acum, infanteria marină americană staţionată în Ecuador nu va mai găsi pretexte să nu intre. O fi ocupat deja poziţii la Piura, la Chiclayo. Să-i lichideze pe ăi ce trebuie lichidaţi şi să isprăvească odată circul ăsta”. Şi suduie, *carajo.* Eu abia de-l aud, căci, pe drept cuvânt, în momentele acestea, sângeroasele lui presupuneri pălesc pe lângă cele două reuniuni din Lima aceea cu mai puţine maşini, mai puţini sărăntoci şi mai puţini contrabandişti, unde păreau imposibile lucrurile ce se desfăşoară acum: Mayta ducându-se să-şi împărtăşească tainele conspirative duşmanului stalinist, Mayta confruntându-se cu tovarăşii săi la ultima sesiune a Comitetului Central al P.O.R. (T).

— Faptul c-a venit să mă vadă este singurul lucru judicios făcut în vâltoarea bucluculuiîn care se vârâse – adaugă Blacquer. Şi-a scos ochelarii ca să-i şteargă şi pare un orbete –. Dacă gherila câştiga teren, avea să simtă curând nevoia de sprijin urban. Reţele care să le trimită medicamente şi informaţii, care să le poată ascunde şi vindeca răniţii, să le recruteze noi luptători. Reţele ce-ar fi devenit cutia de rezonanţă a acţiunilor avangărzii. Cine să alcătuiască reţelele acelea? Cei nici douăzeci de troţkişti din Perú?

— În realitate, nu suntem decât şapte – îi precizez.

Auzise Blacquer? Nemişcarea lui era, din nou, statuară.

Împingându-mi capul înainte, simţind că asud, căutându-mi cuvintele pe care oboseala şi îngrijorarea mi le răpeau din gură, auzindu-i din când în când, din regiunea superioară necunoscută mie, pe copil şi pe femeie, i-am explicat totul încă o dată. Nimeni nu le cerea militanţilor partidului comunist să plece în munţi – îmi luasem măcar atâta precauţie să nu pomenesc numele lui Vallejos, sau al Jaujei, sau vreo dată oarecare –, nici să renunţe la tezele, ideile, prejudecăţile, dogmele lor, sau cum s-or fi numind. Ci doar să fie la curent cu evenimentele şi atenţi la desfăşurarea lor. Fiindcă foarte curând se putea declanşa o situaţie în urma căreia aveau să se vadă în alternativa de a-şi pune în aplicare convingerile sau a le abjura; foarte curând s-ar putea vedea nevoiţi să le dovedească maselor că vroiau cu adevărat prăbuşirea sistemului exploatator şi înlocuirea lui cu un regim muncitoresc-ţărănesc revoluţionar, şi că tot ce le ziseseră n-a fost o pură retorică la umbra puternicului aliat care îi proteja aşteptând ca într-o bună zi, aşa, din senin, revoluţia să pice în Perú ca un dar al cerului.

— Aşa mai vii de-acasă – zise Blacquer –, când ne-ataci începi să devii tu însuţi. Ce-ai venit să ne ceri? Fii mai concret.

— Să fiţi pregătiţi, nimic altceva –. Gândi: „O să mi se taie glasul?” Niciodată nu mă simţisem atât de obosit; trebuia să fac o mare sforţare să articulez fiecare silabă. Sus, plodul începu din nou să schiaune cu sughiţuri –. Fiindcă, dacă vom acţiona, contralovitura va fi teribilă. Iar voi nu veţi fi scutiţi de represalii, asta-i de la sine înţeles.

— De bună seamă – bodogăni Blacquer –. Dacă ce-mi spui tu nu-i o scorneală, atunci guvernul şi presa şi întreaga lume vor zice că noi am plănuit şi-am executat totul, cu aurul şi indicaţiile Roşcovei. Este?

— Se prea poate – încuviinţai, la capătul puterilor. Plodul plângea tot mai avan şi scandalul lui mă năucea –. Dar, de-

acum iată-vă preveniţi. Puteţi lua măsuri. Şi-n plus...

Rămăsei cu gura întredeschisă, nemaigăsind puterea să-mi termin ideea, şi, pentru prima dată de la începutul discuţiei cu Blacquer, şovăii. Aveam faţa şiroindă de sudoare, pupilele dilatate, şi mâinile îmi tremurau. Aventură şi trădare?

— Acestea-s exact cuvintele potrivite, mă declar întrutotul de acord cu ele – zise tovarăşul Carlos, sec. – Tovarăşul Pallardi a zis lucrurilor pe nume.

— Aţine-te la subiectul Vallejos, deocamdată – îl dojeni secretarul general –. Rămăsese să discutăm întâi treaba cu Jauja, întrevederea tovarăşului Mayta cu Blacquer, după aia.

— Corect – reluă tovarăşul Carlos, şi Mayta gândi: „Toţi sunt gata să mi se împotrivească" – Un sublocotenent care plănuieşte o revoluţie ca pe un *putch,* fără sprijin sindical, fără participarea maselor. Ce nume merită aşa ceva, dacă nu aventură?

— Merită cu prisosinţă şi alte nume: provocare, joc de irozi – interveni stropşit tovarăşul Medardo Îl fulgeră pe Mayta nemilos şi adaugă, cu un gest de lapidare —: Partidul nu se poate sacrifica aruncându-se cu capul înainte în ceva ce n-are sorţi de izbândă.

Mayta simţi că maldărul de exemplare din „Glas Muncitoresc" pe care călărea începea să alunece într-o parte şi se gândi ce ridicol ar fi să vină la vale cu zgaibaracele în sus şi să se pomenească poponeţ în mijlocul garajului. Privi cu coada ochiului spre tovarăşii lui şi înţelese de ce, când sosise, îl salutaseră atât de rece şi de ce la această sesiune nu lipsea nimeni. Erau toţi împotrivă? Chiar şi cei din Grupul de Acţiune? Până şi Anatolio? În loc de dezamăgire mă străbătu un fior de mânie.

— Şi-n plus, ce? – mă încurajă să continui Blacquer.

— Puştile – zisei, c-un firicel de glas –. Avem mai multe

decât ne trebuie. Dacă partidul comunist va vrea să se apere când or începe răfuielile, îi putem da arme. Şi, bineînţeles, pe gratis.

Văzui că Blacquer, după câteva clipe, aprindea a nu mai ştiu câta ţigară din dimineaţa aceea. Dar i se stinse de două ori chibritul, şi când trase primul fum se înecă. „De data asta ţi-ai dat seama că vorbesc serios". Îl văzui sculându-se în picioare, fumegând pe nas şi pe gură, apropiindu-se de camera de alături şi strigând tare: „Scoate-l puţin la plimbare. Nu ne putem înţelege din cauza lui". Nu veni niciun răspuns, dar, aproape îndată, copilul tăcu. Blacquer îşi reluă locul, atitudinea, seninătatea.

— Nu ştiu dacă asta-i o ambuscadă, Mayta – rosti şters –. Dar ştiu un lucru. Şi anume c-ai înnebunit. Tu chiar crezi că partidul ar merge vreodată, indiferent de moment sau de motivaţie, mână-n mână cu troţkiştii?

— Cu revoluţia, nu cu troţkiştii – i-am replicat –. Da, cred. Şi de-aceea am venit să te văd.

— O aventură mic-burgheză, ca să fim mai precişi – zise Anatolio şi, doar auzindu-i bâlbâiala, ştiui ce avea să urmeze, ştiui că învăţase pe dinafară luarea de cuvânt –. Masele n-au fost invitate şi nu apar câtuşi de puţin în plan. Pe de altă parte, ce garanţie avem că se va răscula comunitatea din Uchubamba, dacă ajungem până acolo? Niciuna. Care dintre noi i-a văzut pe şefii aceia locali arestaţi? Nimeni. Şi cine va comanda acţiunea? Noi? Nu. Un sublocotenent cu mentalitatea dominată de lovituri militare, acţiuni spectaculoase, răsturnări aventuroase. Ce rol ni se oferă? Acela de-a fi a cincea roată la căruţă, ori pur şi simplu carne de tun. – Abia acum se întoarse şi avu tupeul să mi se uite drept în ochi —: Obligaţia mea e de a-ţi spune ce gândesc, tovarăşe.

„Nu asta gândeai azi-noapte", îi replicai mintal. Sau poate că da, şi-atunci toată atitudinea lui din ziua

precedentă fusese un simulacru cu care să mă inducă în eroare. Nu era exclus. Grijuliu, urmărind să-mi ocup mâinile cu ceva, îndreptai teancul de ziare pe care şedeam şi-l proptii mai bine de perete. Dacă lucrurile ajunseseră până aici, era clar: ţinuseră o reuniune pregătitoare, în cadrul căreia Comitetul Central al P.O.R. (T) stabilise dinainte ce-avea să urmeze. Şi cum Anatolio, fără îndoială, participase la ea... Simţii un gust amar, un dezacord acut în oase. Prea mare era farsa. Nu discutaserăm noi fără încetare, noaptea trecută, în odăiţa mea de pe strada Zepita? Nu amănunţiserăm noi planul de acţiune? O să-ţi iei rămas bun de la cineva înainte de-a urca în *sierra?* Numai de la mama. Şi ce-o să-i zici? M-am învârtit de-o bursă în Mexic, o să-ţi scriu în fiecare săptămână, mămico. Surprinsese oare la el nehotărâre, stânjeneală, frământări, contraziceri? Nici urmă, părea entuziasmat şi foarte sincer. Stăteam culcaţi pe întuneric, pătucul scârţâia, şi de fiecare dată când se auzeau micile curse din bagdadie trupul lui, scuturându-se de scârbă, îl căuta pe al meu. Simţindu-i răsuflarea, i-am zis deodată: „N-aş vrea să mori. Te-ai gândit că ne putem lăsa oasele pe-acolo?’ Cu un glas păstos şi languros mi-a răspuns imediat: „Sigur că m-am gândit. Nici că-mi pasă”. Îndurerat şi nesigur pe mormanul de „Glasuri Muncitoreşti” ce ameninţa iarăşi să se prăvale, gândii: „De fapt îţi pasă, şi-ncă cum”.

— Am crezut că pozá, c-avea probleme cu psihicul, că... – Blacquer se întrerupe fiindcă fata de la masa alăturată a izbucnit în râs –. Se mai întâmpla şi asta, printre tovarăşi, tot aşa cum militarilor li se năzărea deodată să se creadă Napoleoni. M-am gândit: precis că-n dimineaţa asta, când a făcut ochi, gărgăunii lui din cap i-au şoptit că e Lenin făcând popas în gara din Finlanda.

Tace iar, din cauza hohotelor de râs răzgâiat ale fetei. De la o altă masă, strigând din răsputeri, un domn dă indicaţii: toată lumea să umple căzi de baie, lavoare, găleţi, canistre,

chiar şi cu apă din mare, să le depoziteze prin toate camerele şi ungherele, să le aibă la îndemână. Că dacă roşii intră, Statele Unite vor bombarda, şi-ncă mai teribile ca bombele vor fi incendiile. Ascultaţi ce vă zic eu: apă, apă s-aveţi la-ndemână ca să puteţi stinge focurile de cum or izbucni.

— Şi totuşi, oricât de fantastic ar părea, era adevărul adevărat – urmează Blacquer –. Purul adevăr. Aveau prea multe puşti. Sublocotenentul volatilizase nişte arme dintr-un arsenal de-al armatei, încă de-aici, din Lima. Le ţinea dosite bine, pe undeva. Ştii că i-a dăruit un automat lui Mayta, nu? Era din rezerva aceea a lui, probabil. Ideea cu răscoala trebuie c-a fost o obsesie a lui Vallejos încă de când era cadet. Nu era nebun, propunerea lui era sinceră. Stupidă, dar sinceră.

Un simulacru de zâmbet îi dezgoleşte dinţii pătaţi. Cu un gest brusc, dă la o parte un băietan ce încearcă să-i lustruiască pantofii:

— N-aveau cui să le dea, n-aveau atâtea mâini câte puşti – scapă, în bătaie de joc.

— Care a fost reacţia partidului?

— Nimeni nu i-a dat vreo importanţă, nimeni n-a crezut un cuvinţel. Nici despre puşti, nici despre gherilă. În vara lui 1958, cu câteva luni înainte de intrarea bărboşilor în Havana, cine să fi luat în serios aşa ceva? Partidul a reacţionat cum era şi logic. Să fie întrerupt numaidecât orice contact cu troţkistul ăsta, care nu poate umbla decât cu şoalda şi cu fofârlica. Drept care, desigur, am retezat orice prilej de-a ne mai vedea.

O doamnă îl tratează de ignorant pe domnul cu găleţile cu apă. Contra bombelor nu-ţi rămâne altceva decât să te laşi în voia lui Dumnezeu! Auzi, găleţi cu apă contra bombardamentului! Credea că războiul e un foc de artificii, biet nătărău? „Îmi pare rău că nu eşti bărbat, să-ţi fac zob pliscul ăla, rage domnul, şi însoţitorul doamnei intervine

galant: „Sunt eu, fă-mi-l mie”. S-ar părea c-o să se lase cu păruială.

— Capcană ori nebunie ori ce-o fi, nu vrem să mai ştim nimic de afacerea aia – cită Blacquer –. Nici să te mai vedem pe-aici.

— M-aşteptam. Voi sunteţi ce sunteţi, şi-aşa veţi rămâne încă mult timp.

Sar câţiva să-i despartă pe cei doi şi, pe cât de repede s-au încins spiritele, tot pe-atât de repede se calmează. Fata zice: „Nu vă certaţi, în momentele astea trebuie să rămânem uniţi”. Un cocoşat îi priveşte picioarele.

— A fost o lovitură grea pentru el –. Blacquer goneşte alt lustragiu care, îngenuncheat, încearcă să-i înhaţe pantoful –. Ca să vină să mă vadă, precis şi-a călcat pe inimă şi a trecut peste multe inhibiţii. Fără doar şi poate, ajunsese să creadă că insurecţia lui putea nărui munţii ce ne despărţeau. O naivitate monumentală.

Azvârle chiştocul şi, imediat, o siluetă în otrepe mânjite cu funingine se aruncă, îl culege de jos şi încearcă din răsputeri să-l sugă, să-i extragă ultima gură de fum. Tot aşa se simţea când făcuse incredibilul pas de a merge să-l vadă pe Blacquer? Tot aşa de zbuciumat când mi-am dat seama că se apropia ora zero şi că eram o mână de oameni ce urmau să se răscoale lipsiţi de cea mai elementară organizaţie de sprijin la oraş?

— Şi asta n-a fost nimic, îi mai lipsea lovitura de graţie – adaugă Blacquer –. Mai lipsea ca propriu-i partid să-l expulzeze învinuindu-l de trădare.

Era, cuvânt cu cuvânt, ce spusese chiar adineaori Jacinto Zevallos. Faptul că se exprimase aşa tocmai veteranul, muncitorul, relicva troţkistă din Perú, a fost cea mai tulburătoare fază a acelei sesiuni în care auzisem destule cuvântări ostile. Mai grea de suportat chiar decât schimbarea de atitudine a lui Anatolio. Fiindcă nutream respect şi duioşie faţă de bătrânul Zevallos. Secretarul

general vorbea cu indignare şi nimeni nu se clintea:

— Da, tovarăşe, încercarea dumitale de colaborare cu stalinismul creol în vederea proiectului aceluia, lucrătura asta pe la spate implicând numele partidului nostru e mai mult decât activitate fracţionistă. E trădare. Explicaţiile pe care le-ai adus sunt agravante; în loc să-ţi recunoşti erorile ţi-ai făcut apologia. Mă văd obligat să cer îndepărtarea dumitale din partid, Mayta.

Ce explicaţii le-am adus? Deşi nimeni din cei prezenţi la întrunirea aceea nu mai vrea să declare că ea a avut loc, eu unul simt nevoia invincibilă de a crede că ea s-a desfăşurat într-adevăr, şi anume exact cum mi-o povesteşte Blacquer. Ce le-am putut spune spre a-mi justifica vizita la arhivrăjmaş? În lumina a ceea ce a urmat de-atunci faptele nu mi se mai par atât de incomensurabile. Roşii care pot intra în Lima mâine sau poimâine aparţin unui larg spectru de marxişti printre care se numără, luptând aparent sub aceeaşi flamură, moscoviţi, troţkişti şi maoişti. Revoluţia era prea importantă, prea serioasă şi prea dificilă ca să fie monopolul cuiva, privilegiul unei organizaţii, chit că aceasta din urmă o fi interpretat poate mai corect decât altele realitatea peruană. Revoluţia va fi posibilă numai dacă toţi revoluţionarii, renunţând la sfăzile lor însă nu, într-o primă etapă, şi la propriile concepţii, se vor uni într-o acţiune concretă împotriva duşmanului de clasă. Prost îmbrăcat, îmbătrânit la patruzeci de ani, asudat, hăituit, supraexcitat, clipind des, încerca să le vândă jucăria aceea minunată care îi transformase lui viaţa şi care – era convins – le-o putea transforma şi lor şi întregii stângi: acţiunea, acţiunea purificatoare, mântuitoare, atotîmpăciuitoare. Ea ar netezi asperităţi şi rivalităţi, diferenţe bizantine, ea ar aboli duşmăniile iscate din egoism şi personalism, ea ar contopi grupările fărâmiţate într-un torent neînvins ce i-ar purta vijelios spre noi izbânzi pe toţi revoluţionarii, tovarăşi! De-aceea mă

dusesem să vorbesc cu Blacquer. Nu ca să-i destăinui vreun element-cheie, fiindcă niciun nume, nicio dată şi niciun loc nu mi-au scăpat de pe buze, nici ca să compromit P.O.R. (T)-ul, din moment ce primul lucru de care l-am înştiinţat pe Blacquer a fost că vorbeam în numele meu şi că orice învoială viitoare trebuia să se facă doar de la partid la partid. M-am dus să-l văd neautorizat doar ca să câştig timp, tovarăşi. Nu eram eu pe punctul să mă întorc la Jauja? M-am dus, pur şi simplu, să-i avertizez că revoluţia avea să izbucnească, pentru ca ei să tragă concluziile ce se impuneau, asta dacă erau, aşa cum susţineau, revoluţionari şi marxişti. Ca să fie gata să intre în luptă. Fiindcă reacţiunea se va mobiliza, se va apăra înverşunat, va lovi ca o fiară încolţită, iar ca să putem face faţă muşcăturilor şi sfârtecărilor ei ne trebuia înainte de toate un front comun... M-au ascultat până la capăt? M-au redus la tăcere? M-au dat afară cu lovituri şi insulte din garajul de pe strada Zorritos?

— L-au lăsat să vorbească de mai multe ori – îmi dă asigurări Blacquer –. Era o tensiune grozavă, au ieşit la iveală chestii personale, Mayta şi Joaquín au fost cât pe ce să se păruiască. Şi, după ce-au votat împotriva lui, după ce l-au bălăcărit cum le-a venit la gură, l-au săltat de la pământ unde îl lepădaseră în chip de cârpă împuţită şi i-au oferit o ieşire cât de cât cuviincioasă. O melodramă troţkistă, ce mai! Întrunirea aceea ultimă a P.O.R. (T)-ului îţi va folosi mult ca subiect de inspiraţie, sunt sigur.

— Da, desigur. Dar ceva tot nu-mi intră în cap. De ce Moisés, Anatolio, Pallardi, Joaquín neagă cu înverşunare că întrunirea ar fi avut loc? În multe privinţe versiunile lor nu se împacă, dar în asta coincid toate: demisia lui Mayta le-a parvenit prin poştă, omul a renunţat de bunăvoie şi din proprie iniţiativă plecând la Jauja, în urma hotărârii P.O.R. (T)-ului de a nu lua parte la insurecţie. Memorie colectivă şubredă?

— Conştiinţă colectivă încărcată – bombăne Blacquer – Mayta n-a putut inventa sesiunea aceea. A venit să mi-o povestească la câteva ore după ce avusese loc. A fost lovitura de graţie, or tocmai asta îi stânjeneşte acum. Pentru că în plină înverşunare generală, s-au dat multe la iveală, inclusiv propriul lui călcâi al lui Ahilé. Îţi dai seama ce colcăială de patimi?

— Mai bine zi că ne-aşteaptă sfârşitul lumii, amice – exclamă un client dezorientat. Fata râde întruna, cu un chicotit neghiob şi vesel, pe când ţâncii pomanagii ne slăbesc câtva timp, începând să şuteze într-o cutie goală de conserve, printre pietoni.

— Până şi asta ţi-a spus? – mă mir eu – Era un subiect pe care nu-l atingea niciodată, nici cu cei mai buni prieteni. De ce te-a ales tocmai pe tine de confident în asemenea momente? Nu-nţeleg în ruptul capului.

— Nici eu, la-nceput, dar acum în urmă cred că întrezăresc ceva – zice Blacquer – El era un revoluţionar sută la sută, nu uita. Îl expulzase propriul său P.O.R. (T). Or, tocmai asta ne putea face pe noi să ne răzgândim, să mai chibzuim asupra refuzului. Ce şi-o fi zis? Poate că acum îmi vor lua în serios planul insurecţional. La el totul era subordonat ideii acesteia.

— În realitate, trebuia să-l fi expulzat demult – întări tovarăşul Joaquín şi se întoarse să-l privească pe Mayta, în aşa fel încât îmi pusei întrebarea: „De ce mă urăşte?”. – O să ţi-o spun de la obraz, ca marxist şi revoluţionar. Pe mine nu mă miră ce-ai făcut, intriga asta, faptul că te-ai dus să te învoieşti într-ascuns cu copoiul stalinist care e Blacquer. Nu eşti un bărbat cu care să se poată discuta pentru că, pur şi simplu, tu nu eşti bărbat, Mayta.

— Nu se admit chestiuni personale – îl întrerupse secretarul general. Vorbele lui Joaquín îl surprinseră într-atât, încât Mayta nu reuşi să lege două silabe: ci doar să mă cocârjez şi mai rău pe locul meu. De ce mă lua aşa, pe

nepregătite? Nu era însă ceva ce, într-un ungher ascuns al minţii, mă temusem întotdeauna că va răbufni în plină dezbatere, bruscă lovitură sub centură ce mă va lăsa fără suflare şi dezarmat pe tot restul discuţiei? Cu un junghi în tot trupul, îşi îndreptă poziţia pe teancul de ziare şi, simţind cum îl covârşeşte un val de căldură, speriat, gândi: „Anatolio o să se ridice şi-o să mă dea de gol că ne-am petrecut noaptea împreună”. Ce-o să zică atunci? Ce-o să facă?

— Nu-i o chestiune personală, are directă legătură cu cele întâmplate – reluă tovarăşul Joaquín şi, în toiul fricii şi tulburării, Mayta îşi dădu seama că, efectiv, acela îl ura: i-oi fi făcut eu ceva, cândva, şi-ncă atât de grav, atât de jignitor, încât să merit o răzbunare ca asta? – Felul ăsta al lui de-a proceda, îmbârligat, capricios, căutând să se pună bine cu duşmanul, are ceva feminoid, tovarăşi. Dacă acest lucru n-a fost pomenit niciodată până acum, a fost dintr-o delicateţe de care Mayta n-a dat dovadă faţă de noi. Poate fi cineva un revoluţionar leal şi-n acelaşi timp un invertit? Îs două săbii ce nu intră-n aceeaşi teacă, tovarăşi.

„De ce zice invertit şi nu homo?, gândi, în mod absurd. Nu e homo sau pede cuvântul?”. Revenindu-şi, ridică mâna, atrăgându-i atenţia tovarăşului Jacinto că vroia să vorbească.

— E sigur că Mayta le-a spus cu gura lui c-a venit să te vadă?

— Sigur – afirmă cu tărie Blacquer – Credea c-a făcut ce se cuvenea. A încercat să strecoare o moţiune. Şi-anume ca, după plecarea la Jauja a celor trei ce urmau să se ducă acolo, cei rămaşi la Lima să încerce din nou realizarea unui acord cu noi. Aici i s-a înfundat. În felul acesta, troţkiştilor, care nu ştiau cum să se descotorosească de pocinogul cu Jauja în care nu crezuseră niciodată şi la care s-au văzut înhămaţi cu de-a sila de Mayta, el le-a oferit ca pe tavă cum să scape de necazurile din munţi, şi-n plus,

cum să scape de el. Mai bine zis, cum să se divizeze iarăşi. Era sportul preferat dintotdeauna al troţkiştilor: să se epureze, să se divizeze, să se fracţioneze, să se expulzeze.

Râde, arătându-mi dinţii pătaţi de nicotină.

— Chestiunile personale n-au de-a face cu discuţia, chestiunile sexuale, familiale, personale, n-au ce căuta aici – repetai, rămânând cu privirea aţintită în ceafa lui Anatolio, care, aşezat pe unul din scăunelele de mulgătoare, privea încăpăţânat în pământ – De aceea n-o să răspund la provocare. De aceea n-o să-ţi răspund cum ai merita, Joaquín.

— Nu se permite atacul personal, nu-s permise ameninţările – se stropşi secretarul general.

— Eşti ce-am zis sau nu eşti, Mayta? – îl auzi zicând pe tovarăşul Joaquín, care se întoarse să-l înfrunte. Observai că-şi ţinea pumnii încleştaţi, că era pregătit să se apere sau să atace – Ai măcar tăria să-ţi mărturiseşti viciul.

— Nu-s permise dialogurile – se răsti secretarul general —. Dacă vi s-a făcut de cucuie, ieşiţi afară.

— Ai dreptate, tovarăşe – zise Mayta, uitându-se tot la Jacinto Zevallos –. Nici dialoguri nici păruială, nu, nimic care să ne îndepărteze de la subiect. Dezbaterea noastră nu-i despre sex. Asta o s-o discutăm altădată, dacă tovarăşul Joaquín ţine cu tot dinadinsul. Să ne-ntoarcem la ordinea de zi. Atât însă vă rog, să nu fiu întrerupt.

Îşi recăpătase stăpânirea de sine şi, într-adevăr, m-au lăsat să vorbesc, dar, pe când vorbeam, în foru-i intim îşi zicea că nu va folosi la nimic: ei hotărâseră cu mult înainte, şi cu adevărat pe la spatele meu, să se spele pe mâini de insurecţie, aşa că niciun argument n-avea să-i mai convingă. Nu lăsă să-i răzbească, în timp ce vorbea, pesimismul. Le-am repetat împătimit toate argumentele pe care le mai dădusem şi mi le mai dădusem, raţionamentele acelea care, chiar şi-acum în ciuda ghinioanelor şi-a neînţelegerilor, îmi sunau, auzindu-le rostite, la fel de

irefutabile. Nu existau condiţiile obiective? Nu erau victimele sistemului arendăşesc, ale exploatării capitaliste şi imperialiste, un imens potenţial revoluţionar? Ei bine, condiţiile subiective le va crea avangarda, cu acţiuni de propagandă armată, lovind inamicul în cadrul unor operaţiuni pedagogice care vor mobiliza masele şi le vor atrage încetul cu încetul spre acţiune. Nu se înmulţeau exemplele? Indochina, Algeria, Cuba, iată-le, arătându-ne că o avangardă hotărâtă putea începe o revoluţie. Nu-i dram de adevăr în aserţiunea potrivit căreia mişcarea de la Jauja ar fi o aventură mic-burgheză. Era, dimpotrivă, o acţiune bine gândită, plănuită în cele mai mici amănunte, bizuindu-se şi pe o infrastructură mică dar suficientă. Va ieşi victorioasă, cu condiţia ca fiecare din noi să-şi joace rolul. Nu era pic de adevăr nici în sugestia că P.O.R. (T) s-ar lăsa remorcat: partidul va deţine cârma ideologică, iar Vallejos doar pe cea militară. Se impunea un criteriu larg, generos, marxist, troţkist, nu sectarist, tovarăşi. Aici la Lima, da, ce-i drept, sprijinul era anemic. Dar tocmai de-aceea se cuvenea să ne deschidem colaborării cu restul forţelor de stânga, pentru că lupta va fi lungă, grea şi...

— S-a propus adineaori o moţiune cerând expulzarea lui Mayta, şi asta trebuie discutat, nu cai verzi pe pereţi – aminti tovarăşul Pallardi.

— Nu rămăsese stabilit să nu ne mai vedem? – zise acru Blacquer, interzicându-i accesul în casă.

— E o istorie prea lungă ca să ţi-o povestesc acu – răspunse Mayta, – Nu te mai pot compromite. Din cauză că ţi-am vorbit atunci, am fost expulzat din P.O.R. (T).

— Şi, din cauză că m-am încumetat să-l primesc, m-au expulzat ai mei pe mine – zice Blacquer cu acelaşi ton lehametist – După zece ani de la întâmplare.

— Daraverile tale cu partidul au pornit de la conversaţiile acelea?

Am plecat împreună de la „Haiti” şi-acum tăiem prin

parcul Miraflores îndreptându-ne spre răspântia cu Larco, de unde Blacquer va lua microbuzul. O mulţime compactă se preumblă printre vânzătorii de mărunţişuri împrăştiate pe jos care li se încurcă de picioare trecătorilor. Fierberea pricinuită de invazie este generală, discuţia noastră e mereu pigmentată de glasuri: „cubanezi”, „bolivieni”, „bombardamente”, „infanteria marină”, „război”, „roşii”.

— Nu, nu-i chiar aşa – mă lămureşte Blacquer –. Necazurile mi s-au tras de când am început să-mi manifest deschis rezerve faţă de linia conducerii. M-au sancţionat însă pentru motive ce, aparent, n-aveau nimic comun cu criticile mele. Printre multe alte păcate, s-a scos la iveală şi o aşa-zisă apropiere a mea de troţkism. S-a susţinut c-aş fi propus partidului un plan de acţiune mână-n mână cu troţkiştii. Vechea metodă verificată: descalificarea morală a celui ce şi-a permis să critice, în aşa fel, încât tot ce-ar mai veni de la acesta, venind tocmai de la unul ca el, să nu mai conteze nici cât negru sub unghie. În domeniul ăsta nimeni nu ne-a întrecut vreodată.

— Prin urmare şi tu ai fost o victimă a evenimentelor din Jauja – îi zic.

— Oarecum. – Se întoarce să mă privească; chipul lui îmbătrânit, de culoarea pergamentului, se umanizează schiţând un zâmbet – Existau şi alte dovezi ale colaborării mele cu troţkiştii, dar din fericire pe acestea nu le cunoşteau. Nici tu n-ai de unde şti că eu m-am ales cu cărţile lui Mayta, când a plecat în *sierra.*

— N-am cui le lăsa – zisei, încercând s-o dau în glumă –. Am rămas fără tovarăşi. Mai bine tu, decât cine ştie ce găinari şi turnători. Ia-o aşa, ca să nu-ţi faci scrupule. Păstrează-mi hârtiile şi culturalizează-te intens.

— Era un morman de caca troţkistă pe care am citit-o pe furiş, aşa cum citeam din Vargas Vila când eram la liceu – râde Blacquer –. Pe furiş, da. Le-am rupt pagina de gardă unde Mayta îşi aşternuse iniţialele, ca să şterg orice urme

ale crimei.

Şi râde iar. Văd un grup de persoane cu capetele întinse, încercând să audă buletinul de ştiri transmis la un radio portativ ţinut de un trecător la capătul braţului ridicat. Auzim sfârşitul comunicatului: Junta de Restaurare Naţională aduce la cunoştinţa comunităţii internaţionale invadarea teritoriului patriei de către forţe cubano-boliviano-sovietice care, începând de dimineaţa aceasta, au violat sacrosanctul pământ peruan prin trei puncte de frontieră, în departamentul Puno. La ora opt seara, Junta se va adresa ţării prin intermediul radioului şi televiziunii ca s-o informeze în legătură cu această nemaiauzită încălcare ce i-a zguduit pe toţi peruanii, uniţi acum într-un singur pumn întru salvgardarea... Era adevărat, deci, au intrat. E absolut sigur, atunci, că infanteria marină americană va apare şi ea, părăsindu-şi bazele din Ecuador, dacă n-a făcut-o deja. Ne reluăm plimbarea, printre oameni stupefiaţi sau îngroziţi de-a binelea de ultimele ştiri.

— Indiferent cine câştigă, eu voi plăti oalele sparte – zice, deodată, Blacquer, mai curând plictisit decât alarmat – Dacă vine infanteria marină, pentru că pe listele lor sigur că figurez ca vechi agent al comunismului internaţional. Dacă vin răsculaţii, ca revizionist, socio-imperialist şi fost-trădător al marii cauze. Eu unul n-o să urmez sfatul tipului de la „Haiti”. N-o să-mi car găleţi cu apă în casă. Pentru mine, incendiile ar putea fi rezolvarea finală.

În staţia de maşini, în faţa Prăvilioarei Albe, este o asemenea îngrămădire de oameni încât va avea mult de aşteptat până să se poată urca într-un microbuz. De-a lungul anilor petrecuţi în, limbul expulzaţilor, îmi zice, l-a înţeles mai bine pe acel Mayta din ziua aceea. Eu îl aud vorbind dar m-am depărtat iar de el, rumegându-mi ideile. Faptul că acţiunile din Jauja au contribuit, mulţi ani după aceea, chiar în chip indirect, la alunecarea lui Blacquer pe povârnişul nulităţii în care a trăit, este o dovadă în plus de

cât de misterioase şi de imprevizibile sunt ramificaţiile întâmplărilor, ale acestei extrem de complexe urzeli de cauze şi efecte, reverberaţii şi accidente, care este istoria umană. După cât se vede, nu-i poartă ranchiună lui Mayta pentru vizitele-i intempestive. Ba mai mult, s-ar părea că prin distanţarea în timp a început să-i poarte respect.

— Nimeni nu se abţine, poţi număra mâinile ridicate – zise Jacinto Zevallos –. Unanimitate, Mayta. Nu mai faci parte din P.O.R. (T). Tu singur te-ai expulzat, singur-singurel.

Domnea o tăcere mormântală şi nimeni nu se mişca. Să plece? Să vorbească? Să lase totuşi o portiţă de întoarcere, sau să-i bage în aia mă-sii pe toţi?

— Nu-s nici zece minute de când amândoi ne ştiam duşmani de moarte – vociferă Blacquer, plimbându-se furios pe dinaintea scaunului lui Mayta –. Şi-acum procedezi de parcă am fi colegi de-o viaţă întreagă. E grotesc!

— Nu plecaţi – zise, încet, tovarăşul Medardo –. Aş vrea să propun o mică rectificare, tovarăşi.

— Ne situăm pe poziţii diferite, dar amândoi suntem revoluţionari – zise Mayta –. Şi mai semănăm într-un punct: atât tu cât şi eu subordonăm chestiunile personale celor politice. Aşa că lasă bombăneala şi hai să discutăm.

O rectificare? Toţi ochii se întoarseră spre tovarăşul Medardo. Plutea atâta fum încât, din colţul lui, de lângă maldărul de numere ale „Glasului Muncitoresc”, Mayta le vedea feţele ca pierdute în ceaţă, şterse.

— Era disperat, prăbuşit?, simţea că pământul i se cască sub picioare?

— Era încrezător, senin, ba chiar optimist, sau în orice caz se prefăcea de minune. – neagă din cap Blacquer – Vroia să-mi arate că expulzarea nu l-a atins cu nimic. Poate aşa şi era. Ai cunoscut cumva genul de oameni care la bătrâneţe descoperă sexul sau religia? Devin pătimaşi,

arzători, neobosiţi. Cam aşa era. Descoperise acţiunea şi părea un copilandru. Lăsa o impresie de ridicol, ceva în genul moşilor ce încearcă să ţopăie după dansuri moderne. În acelaşi timp, nu te puteai abţine să nu-l invidiezi niţel.

— Am fost duşmani din motive ideologice; or, din aceleaşi motive, putem fi acum prieteni – îi zâmbi Mayta –. Prietenia sau duşmănia, între noi, sunt probleme pur tactice.

— O să-ţi faci autocritica şi o să ne ceri să intri în partid? – sfârşi prin a râde Blacquer.

Revoluţionarul călit, cam în declin, care, într-o bună zi, descoperă acţiunea şi se aruncă în ea orbeşte, nemaigândind la nimic altceva, dorind din răsputeri ca lupta armată, marşurile, să-l purifice în câteva săptămâni, sau luni, de anii grei ai neputinţei: da, este Mayta al acelor zile, este acel Mayta pe care îl desluşesc cel mai lesne dintre toţi Mayta cu putinţă. Să fi fost oare pentru el prietenia, dragostea, ceva ce se putea mânui în scopuri politice? Nu: cuvintele acelea fuseseră rostite doar cu scopul să şi-l apropie pe Blacquer. Dacă şi-ar fi stăpânit până într-atât sentimentele şi instinctele, n-ar fi dus viaţa dublă pe care a dus-o, n-ar fi pătimit în propria-i carne sfâşierea dintre militantul clandestin dăruit absorbantei meniri de a schimba lumea şi nenorocitul intimidat care, noapte de noapte, căuta colegi de viciu. Negreşit că era capabil să apeleze la marile resurse, după cum o dovedeşte însăşi această ultimă încercare de a obţine imposibilul, şi anume aderarea arhivrăjmaşilor lui la o rebeliune nesigură. Trec două, trei microbuze fără ca Blacquer să le poată lua. Hotărâm s-o luăm pe jos pe Larco, poate că în Benavides o să-i fie mai uşor.

— Dacă lucrurile se află, nimeni nu va avea de câştigat, decât reacţiunea. Oricum, partidul va trage ponosul – analiză, delicat, tovarăşul Medardo –. Duşmanii noştri îşi vor freca mâinile de bucurie, inclusiv cei din celălalt P.O.R.

Aha, or să zică, uite-i cum se sfârtecă iar între ei în conflicte interne. Nu mă întrerupe, Joaquín, n-am de gând să cer un act de iertare creştinească sau altceva de soiul ăsta. Da, vă explic îndată la ce gen de rectificare mă refer.

Atmosfera garajului de pe strada Zorritos se mai destinsese; fumul era atât de gros încât lui Mayta îi ardeau ochii. Îşi dădu seama că-l ascultau pe Moisés răsuflând uşuraţi, ca şi cum, surprinşi de victoria atât de uşor obţinută asupra lui, i-ar fi fost recunoscători celui ce le oferă acum o cale de a ieşi din viespar cu conştiinţa împăcată.

— Să ne-nţelegem, tovarăşul Mayta a fost deja sancţionat. O ştie şi el şi o ştim şi noi – adăugă tovarăşul Medardo –. N-o să revină în P.O.R. (T), nu acum, nu în actualele împrejurări. Dar, tovarăşi, chiar el ne-a zis-o. Planurile lui Vallejos rămân în picioare. Răscoala se va produce oricum, cu noi sau fără. Iar asta, fie c-o voim fie că nu, o să ne afecteze.

Unde vroia s-ajungă Moisés? Pe Mayta îl surprinse că se referea la el numindu-l încă „tovarăş”. Bănui cam unde bătea şi, într-o clipă, i se spulberară deznădejdea şi furia ce-l încercaseră văzând ridicându-se toate braţele în sprijinul moţiunii: trebuia să se folosească din zbor de şansa acordată.

— Troţkismul nu intră în gherilă – zise –. Fostul meu partid P.O.R. (T) a hotărât în unanimitate să ne întoarcă spatele. Celălalt P.O.R. n-are măcar habar de acţiune. Planul este serios, merge la sigur. Nu-ţi dai seama? Partidului comunist i se oferă marea ocazie de a umple golul.

— De a-şi pune gâtul pe butuc. Straşnică ocazie! – mârâi Blacquer – Bea-ţi cafeaua şi, dacă-ţi dă ghes inima, povesteşte-mi câte ceva din amorurile tale tragice cu troţkiştii. Dar despre insurecţie niciun cuvinţel, Mayta.

— Nu vă hotărâţi imediat, nici într-o săptămână, ci

trageţi de timp cât poftiţi – urmă Mayta neabătut, neluându-l în seamă – Obstacolul principal pentru voi era P.O.R. (T). Nu mai există. Insurecţia este acum, pur şi simplu, fapta unui mănunchi muncitoresc-ţărănesc de revoluţionari independenţi.

— Revoluţionar independent, tu? – silabisi Blacquer.

— Cumpără numărul viitor al „Glasului Muncitoresc (T)" şi te vei convinge – zise Mayta – Asta am devenit: un revoluţionar fără partid. Vezi? Aveţi o mare ocazie. De a lua frâiele, de a fi fruntea.

— Cam aşa a fost cu demisia pe care ai citit-o – zice Blacquer. Îşi scoate ochelarii ca să-i aburească şi-i şterge cu o batistă – Un simulacru. N-au crezut în demisia aceea nici semnatarul ei nici cei ce-o publicau. De ce se lăfăia pe pagină, atunci? Ca să-i depisteze pe cititori? Care cititori? Păi avea măcar un singur cititor „Glasul Muncitoresc (T)" în afara celor – câţi ai zis că erau?, şapte? – în afara celor şapte troţkişti? Aşa se scrie istoria, tovarăşe.

Toate prăvăliile de pe Larco sunt închise, deşi ora nu-i deloc târzie. Să fie ştirile despre invadarea Sudului motivul? În zona aceasta nu e busculada panicată din Diagonal sau din parc. Ba până şi bandele de cerşetori care de obicei bântuie pe-aici, printre maşini, se fac mai puţin simţite. Pe zidul Primăriei se răsfaţă o enormă inscripţie făcută cu vopsea sângerie – „Se apropie izbânda războiului popular" – încadrată de secera şi ciocanul. Nu era când am trecut pe-aici, acum vreo trei ore. Să fi venit un comando de propagandă murală cu bidinelele şi cutiile lui de vopsea şi să-şi fi exercitat meseria drept sub nasul poliţiştilor? Însă observ că nu-i picior de poliţist păzind clădirea.

— Ca să se evite a face un rău încă mai mare partidului, să-i lăsăm această portiţă – urmă prevăzător tovarăşul Medardo –. Să-şi dea demisia, să renunţe. Îi vom publica scrisoarea în „Glasul Muncitoresc (T)". Va rămâne astfel

dovedit, cel puţin, că partidul n-are nicio responsabilitate în ce va face el la Jauja. Când am zis rectificare, la asta m-am gândit, tovarăşi.

Mayta văzu cum câţiva din membrii Comitetului central al P.O.R. (T) dădeau din cap, aprobând. Propunerea lui Moisés Medardo avea şanse de a fi acceptată. Cugetă iute, făcu un bilanţ fulgerător al avantajelor şi-al dezavantajelor. Da, era răul cel mai mic. Înălţă mâna: putea vorbi?

În Benavides e adunată tot atâta lume în aşteptarea microbuzelor ca şi la Prăvălioara Albă. Blacquer saltă din umeri: răbdare. Îi zic că voi rămâne cu el până va urca. Aici, da, mai multe persoane discută despre invazie.

— Cu timpul, am ajuns să-mi dau seama că nu era chiar aşa ţicnit – zice Blacquer –. Dacă focarul ar fi durat, lucrurile s-ar fi putut petrece conform socotelilor lui Mayta. Iar dacă insurecţia devenea o realitate, partidul meu s-ar fi văzut nevoit să intre în joc, să încerce să preia comanda. Cum s-a întâmplat acum. Cine îşi mai aduce aminte că în primii doi ani noi n-am fost de acord? Iar acum le disputăm maoiştilor conducerea, nu? Dar tovarăşul Timp nu iartă. Mayta şi-a făcut socotelile cu douăzeci şi cinci de ani prea devreme.

Intrigat de felul cum vorbeşte de propriu-i partid, îl întreb dacă până la urmă a fost reintegrat ori ba. Îmi răspunde la modul criptic: „Doar pe jumătate”. O doamnă cu o fetiţă în braţe, şi care s-ar părea că l-a auzit, ne întrerupe brusc: „E-adevărat c-au intrat ruşii? Ce le-am făcut? Şi ce se va alege din fetiţa mea, acum?”. Copila ţipă şi ea. „Calmaţi-vă, n-o să se întâmple nimic, astea-s vorbe de clacă”, o consolează Blacquer, făcând în acelaşi timp semne disperate unui microbuz înţesat ce trece în trombă nebăgându-l în seamă. În mijlocul unei atmosfere ce nu era nici pe departe atât de încărcată pe cât fusese cu câteva minute mai devreme, secretarul general strecură că propunerea tovarăşului Medardo era judicioasă: ar evita ca

deviaţioniştii din celălalt P.O.R. să se folosească de afacere în scopurile lor. Îl privi: nu vedea de ce nu s-ar pronunţa în acele momente chiar interesatul. „Ai cuvântul, Mayta”.

— Am stat de vorbă câtva timp. În ciuda mizeriilor pe care i le făcuseră, deveni iarăşi euforic vorbind despre insurecţie – zice Blacquer, aprinzând o ţigară –. M-am prins că era o chestiune de zile, dar locul tot nu l-am dibuit. Jauja nu mi-a trecut prin cap în niciun caz. M-am dus cu gândul la Cuzco unde, cam pe-atunci, se petrecuseră niscai ocupări de pământuri. Zău, o revoluţie cu punctul de pornire la închisoarea din Jauja – cui să-i dea prin cap aşa ceva?!

Şi îi aud, din nou, gâlgâitul de râs mofluz. Fără să ne fi consultat dinainte, o luăm amândoi la picior, de data asta spre staţia colţ cu 28 Iulie. Trec orele şi pe el iată-l tot acolo, năclăit de sudoare, cu hainele boţite şi jegoase, cu cearcăne vineţii şi cu păru-i sârmos vâlvoi, stând pe un colţ de scaun în cămăruţa înţesată şi sărăcăcioasă a lui Blacquer: vorbeşte, gesticulează, îşi întăreşte cuvintele cu mişcări hotărâte şi-i arde în ochi o convingere ireductibilă. „Sunteţi voi în stare să întoarceţi spatele istoriei?, să nu vreţi să faceţi istorie?”, îl ceartă îndurerat pe Blacquer.

— Totul, dar absolut totul în afacerea aia s-a bătut cap în cap – îl aud zicând pe acesta, după ce am mai depăşit un grup de case –. Căci acelaşi P.O.R. (T) care l-a expulzat pe Mayta pe motiv că vroia să-l compromită în buclucul de la Jauja, s-a lansat, la câtva timp după aceea, în ceva încă mai păgubos: exproprierile de Bănci.

Să fi fost intrarea lui Fidel Castro în Havana, petrecută între timp, ceea ce a transformat prudentul P.O.R. (T), ce nu ştiuse cum să scape de conspiraţia lui Mayta, în organismul belicos care s-a pus pe jefuirea Băncilor burgheziei? Au asaltat exact agenţia aceasta a Băncii Internaţionale pe care o lăsăm în urmă – în cursul operaţiunii a fost capturat Joaquín – şi după alte câteva

zile, Banca Wiese de pe Victoria, unde a căzut Pallardi. Cele două acţiuni au dezintegrat gruparea P.O.R. (T). Sau să fi fost, mai degrabă, ceva legat de conştiinţa încărcată, un fel de a-şi demonstra că, deşi întorseseră spatele lui Mayta şi Vallejos, erau şi ei în stare să rişte absolut totul?

— Nu, nici pomeneală de remuşcări sau de-alde astea – zice Blacquer – Motivul a fost Cuba. Revoluţia cubaneză a măturat tabú-urile. A distrus acel super-ego care ne silea să stăm cu botul pe labe pentru că, vezi Doamne, „nu erau întrunite condiţiile necesare”, pentru că revoluţia nu putea fi deocamdată decât o conspiraţie, – ce fel de conspiraţie? —: interminabilă. Odată cu intrarea lui Fidel în Havana, revoluţia păru să se pună singură la dispoziţia oricui se încumeta să ia taurul de coarne.

— Dacă nu le iei tu, proprietarul oricum le va vinde la talciocul din Parada – stărui Mayta – Le poţi lua cu începere de luni. Nu-s prea multe, nu te teme.

— Bine, o să-ţi moştenesc cărţile – se dădu bătut Blacquer – Mai bine zis ţi le voi păstra, cât timp vei lipsi.

În staţia de pe 28 Iulie dăm peste aceeaşi îngrămădeală ca şi în precedentele. Un bărbat cu pălărie are un radio portativ, la care – urmărit cu nerăbdare de către cei de faţă – caută vreun post care să transmită ştiri. Nu-l găseşte: toate transmit muzică. Aştept, lângă Blacquer, mai bine de jumătate de oră, şi-n acest răstimp trec două microbuze burduşite vârf, fără să oprească. Atunci, îmi iau rămas bun de la el, deoarece vreau să ajung acasă la timp ca să ascult mesajul Juntei în legătură cu invazia. La colţul cu Manco Cápac întorc capul să-l văd, şi Blacquer e tot acolo, îl disting, cu aspectul lui dărâmat şi cu atitudinea-i rătăcită, pe marginea trotuarului, de parcă n-ar şti ce să facă, unde să meargă. Aşa trebuie că se simţea Mayta în ziua aceea, imediat după reuniunea de pomină. Şi totuşi Blacquer m-a asigurat că, după ce l-a instituit moştenitor peste cărţile sale şi i-a spus unde va ascunde cheia cu care să-i descuie

odaia, s-a despărţit de el degajând optimism. „Pedeapsa l-a întărit”, mi-a zis. Negreşit, aşa a fost: puterea lui de rezistenţă, îndrăzneala i-au sporit odată cu neplăcerile.

Deşi toate magazinele sunt şi pe-aici închise, în partea asta din Larco trotuarele gem de aceiaşi veşnici vânzători de peisaje andine, portrete şi caricaturi, mărunţişuri artizanale şi zaharicale ieftine. Am grijă să feresc păturile de pe jos, cu brăţări şi coliere, păzite de băieţi cu plete şi de fete în sari. Adulmec nouraşi de tămâie. În această enclavă de esteţi şi de mistici ambulanţi nu percepi pic de alarmă, ba nici măcar de curiozitate, faţă de evenimentele din Sud. Ai zice că n-au habar că războiul a luat, în orele astea din urmă, o întorsătură urâtă de tot şi că în orice clipă ar putea să-i mături şi pe ei de pe faţa pământului. La colţul cu Ocharán aud un câine lătrând: e un zgomot ciudat, pare a veni din trecut, fiindcă de când a început foametea animalele domestice au dispărut de pe străzi. Cum s-o fi simţit Mayta în dimineaţa aceea, după interminabila noapte începută în garajul de pe strada Zorritos, cu expulzarea lui din P.O.R. (T) şi învoiala de-a o sulemeni în chip de autorenunţare, şi sfârşită cu conversaţia din casa lui Blacquer, om pe care împrejurările îl transformaseră din duşman declarat în confidentul pe umărul căruia să vină să-şi plângă amarul? Simţea acumulându-se în el somnul, foamea şi osteneala, dar şi starea aceea de spirit cu care se întorsese de la Jauja şi convingerea nestrămutată că acţionase corect. Nu-l expulzaseră pentru că se văzuse cu Blacquer; hotărâseră să bată în retragere încă dinainte. Aşa-zisa lor mânie, acuzaţiile de trădare fuseseră un procedeu de a curma de la bun început orice tentativă de revenire asupra celor stabilite. Să fi fost teama de luptă? Nu, fusese de fapt pesimismul, abulia, neputinţa psihologică de a înlătura rutina şi a trece la acţiunea reală. Luase un autobuz, mergea în picioare, agăţat de bara de sus, strivit între

două negrese cu papornițe. Nu cunoștea atitudinea aceea? „N-a fost propria ta atitudine vreme de atâția ani?” N-aveau încrederea în mase din cauza lipsei de contact cu ele, nu erau siguri nici de revoluție nici de propriile idei fiindcă viața de intrigi între secte le atrofiase pornirile spre acțiune. Una din negrese începu să râdă privindu-l, și Mayta își dădu seama că vorbea singur. Râse și el. Cu asemenea stare de spirit, mai bine că s-au abținut, altfel îi deveneau o ghiulea de picioare. Ce-i drept însă, lipsa lor se va face simțită; iată că la Lima n-aveau să se mai bucure de sprijin urban. Dar, pe măsură ce lupta va câștiga aderenți, se va forma cu încetul o organizație de sprijin, aici și pretutindeni. Tovarășii din P.O.R (T), văzând că avangarda se bucura de tot mai mult prestigiu și că masele i se alăturau, vor regreta atitudinea actuală. Ca și roșii. Luarea de contact cu Blacquer era o bombă cu acțiune întârziată: când vor vedea că pârâiașul devine torent, își vor aminti că ușile rămăseseră deschise, că erau așteptați. Vor veni și ei, se vor supune imperativelor momentului. Era așa de cufundat în gânduri încât nu cobori la colțul obișnuit ci hăt departe, dincolo de stație.

Ajunse la fundătură stors de puteri. În curtea interioară era o lungă coadă de femei cu găleți, făcând tărăboi pentru că prima dintre ele zăbovea de-o veșnicie la pompă. Sui în camera lui și se întinse pe pat fără măcar să se descalțe. N-avea curaj să coboare și să se așeze la coadă. Dar ce bine i-ar fi prins acum scufundarea picioarelor într-un lighean plin-ochi cu apă rece! Își închise ochii și, sforțându-se să nu adoarmă, căută cuvinte pentru scrisoarea pe care trebuia să i-o ducă, diseară, lui Jacinto, ca să fie inclusă în numărul „Glasului Muncitoresc (T)” ce se culegea deja la tiparniță. E un număr de abia patru pagini, o singură coală mică, atât de galben încât apucându-l – instalat cum sunt dinaintea televizorului, la care, deși e ora opt, n-au apărut încă generalii Juntei – am

senzaţia că mi se va face pulbere în mână. Demisia nu se află pe prima pagină, împărţită între două articole mari şi un chenar mic. Editorialul, cu aldine, umple coloana din stânga: „Opriţi-vă, fasciştilor! – Se referă la nişte incidente petrecute în *sierra* centrală, cu ocazia unei greve la două exploatări miniere ţinând de Cerro de Pasco Cooper Corporation. Împrăştiindu-i pe grevişti, poliţia a rănit mai multe persoane dintre care una, aşa reiese, ar fi murit. Nu e ceva întâmplător, ci face parte din planul de intimidare şi demobilizare a clasei muncitoare întocmit de poliţie, armată şi reacţiune conform sinistrelor scopuri ale Pentagonului şi C.I.A. în America Latină. Despre ce este vorba, de fapt? Au început nişte marşuri militare şi, după imaginile stemei şi drapelului, urmează la televizor busturi şi chipuri de-ale eroilor naţiunii. O să-nceapă, în sfârşit? Ei bine, este vorba de a frâna înaintarea tot mai impetuoasă şi mai de nestăvilit a maselor de oameni ai muncii spre socialism. Aceste metode nu-i pot surprinde pe cei ce-au învăţat ceva din marile lecţii ale Istoriei: au fost folosite de Mussolini în Italia, de Hitler în Germania, iar acum Washingtonul le aplică la America Latină. Dar nu vor izbuti, vor da rezultate exact contrare, devenind astfel un îngrăşământ roditor pe solul revoluţiei, căci, după cum a scris Lev Troţki, pentru clasa muncitoare loviturile represiunii sunt ca un altoi pentru plante. Da, au apărut: reprezentanţii Marinei, Aviaţiei, Infanteriei şi, în spatele lor, aghiotanţii, miniştrii, şefii garnizoanelor şi corpurilor militare ale regiunii Lima. Feţele sumbre par a confirma zvonurile cele mai alarmante. Editorialul „Glasului Muncitoresc (T) M se încheie cu un apel înflăcărat către muncitori, ţărani, studenţi şi alte sectoare progresiste îndemnându-i să strângă rândurile împotriva complotului nazisto-fascist. Se intonează Imnul naţional.

Celălalt articol este închinat Ceylonului. Aşa-i, pe vremea aceea troţkismul aruncase un cap de pod acolo.

Textul afirmă că e a doua forţă în Parlament şi prima în cadrul sindicatelor ceyloneze. Judecând după folosirea timpurilor verbale, pare tradus din franceză – poate chiar de Mayta? Numele, începând cu al doamnei Bandaranaike, Primul-Ministru, sunt greu de reţinut. Gata, s-a terminat Imnul şi face un pas înainte Infanteristul, purtătorul de cuvânt obişnuit al Juntei. În mod cu totul insolit, în loc să bată câmpii după obicei cu umflata-i retorică patriotardă, merge direct la obiect. Glasul îi sună mai puţin cazon, mai tremurat. Trei coloane militare, de cubanezi şi bolivieni, au pătruns adânc în teritoriul naţional, sprijinite de avioane de luptă care de noaptea trecută bombardează obiective civile în departamentele Puno, Cuzco şi Arequipa, încălcând în mod flagrant toate legile şi acordurile internaţionale; au cauzat deja numeroase victime şi daune materiale, chiar în inima oraşului Puno, unde bombele au distrus o parte din Spitalul asigurărilor sociale, făcând un număr neprecizat de morţi. Descrierea dezastrelor îi mai ia o parte din timp. O să ne spună dacă infanteria marină nord-americană a trecut graniţa cu Ecuadorul? Micul chenar anunţă că, foarte curând, P.O.R. (T) va organiza din nou, în localul sindicatului Construcţiilor civile, întrunirea amânată având ca temă: „Revoluţia trădată: o interpretare troţkistă a Uniunii Sovietice”. Pentru a găsi demisia trebuie să dai pagina. Într-un colţ, sub un articol lung, „Să instaurăm soviete în cazărmi!”, fără tranziţie, fără mijloace grafice de diferenţiere şi de captare a atenţiei: „Demisie din P.O.R. (T)”. Infanteristul dă asigurări acum că trupele peruane, deşi luptând în condiţii de inferioritate numerică şi logistică, fac faţă eroic criminalei invazii a terorismului şi comunismului internaţional, cu sprijinul neprecupeţit al populaţiei civile. Junta de guvernământ, prin Decret Suprem, a chemat sub steag, începând din seara acestei zile, trei noi categorii de rezervişti. O să zică dacă avioanele nord-americane au început să-i bombardeze pe

invadatori?

Tovarăşe Secretar general
al P.O.R. (T)
Loco
Tovarăşe:

Prin prezenta vă aduc la cunoştinţă demisia mea irevocabilă din rândurile Partidului Muncitoresc Revoluţionar (Troţkist) – P.O.R. (T) – în care militez de peste zece ani. Hotărârea mea a fost luată din motive personale. Doresc să-mi recapăt independenţa şi să pot acţiona asumându-mi responsabilitatea absolută, fără ca faptele sau spusele mele să compromită întru ceva partidul. Am nevoie de libertate deplină de acţiune în momentele acestea când ţara noastră se zbate din nou între polii opuşi şi ireconciliabili ai revoluţiei şi ai reacţiunii.

Faptul că mă separ de P.O.R. (T) din propria mea voinţă nu înseamnă că renunţ la ideile care au indicat calea socialismului revoluţionar muncitorilor din întreaga lume. Doresc, tovarăşe, să-mi reafirm credinţa în proletariatul peruan, convingerea că revoluţia va deveni o realitate şi va zdrobi lanţurile exploatării şi obscurantismului ce ferecă de secole poporul nostru, şi că procesul eliberării se va înfăptui în lumina nepieritoarei teorii elaborate de Marx şi Engels şi puse în practică de Lenin şi Troţki, teorie mai puternică şi mai aplicabilă ca oricând.

Cer ca demisia mea să fie publicată în „Glasul Muncitoresc (T)”, în scopul informării opiniei publice.

Cu un salut revoluţionar,

A. Mayta Avendaño

A zis-o doar spre final, foarte repede, cu mai puţină tărie, ca şi cum n-ar fi tocmai sigur în numele poporului peruan, care luptă victorios în apărarea civilizaţiei

occidentale şi creştine, a lumii libere împotriva atacului ateismului colectivist şi totalitar, Junta a cerut şi a obţinut din partea guvernului Statelor Unite ale Americii trimiterea de trupe de sprijin şi de material logistic spre a respinge invazia comunistă ruso-cubano-boliviană al cărei scop este înrobirea Patriei noastre. Asta-i, e clar. Războiul nu mai este peruan, Perú-ul nu-i decât alt scenariu al înfruntării ce opune marile puteri, direct sau prin intermediul sateliţilor şi aliaţilor. Indiferent de cine va câştiga, fapt e că vor muri sute de mii, dacă nu milioane de oameni, şi că, de va supravieţui măcelului, Perú-ul va rămâne secat de puteri. Mi-era aşa de somn încât nu găseam în mine forţa să mă ridic să sting televizorul. Senzaţia penibilă i se lămuri deodată, atunci când întoarse capul. Anatolio ţintea spre el cu un pistol. Nu simţi teamă, ci regret: ce pierdere de vreme inutilă! Şi Vallejos? Termenii trebuiau îndepliniţi cu o precizie matematică şi, era foarte clar, Anatolio nu vroia să-l omoare ci să-l împiedice să plece la Jauja. Făcu câţiva paşi hotărâţi spre băiat, ca să-l determine să lase arma, dar Anatolio întinse braţul cu energie şi Mayta văzu că era gata să apese pe trăgaci. Ridică braţele, gândind: „Să mori aşa, fără să fi apucat să lupţi”. Simţea o tristeţe sfâşietoare, n-o să mai fie cu ei acolo sus, pe muntele Calvarului, atunci când Epifania va începe. „De ce faci asta, Anatolio?” Propria-i voce îl scârbi: adevăratul revoluţionar este logic şi rece, nu un sentimental. „Fiindcă eşti un sodomit”, zise Anatolio, cu tonul liniştit, greoi, tăios, ireversibil, pe care el şi l-ar fi dorit în acele clipe. „Fiindcă eşti un invertit şi asta se plăteşte scump”, întări, arătându-şi capul măsliniu, cu urechi ascuţite, Secretarul general. „Fiindcă eşti un pederast şi asta îmi face greaţă”, adăugă, agitându-şi profilul peste umărul tovarăşului Jacinto, tovarăşul Moisés Medardo. Întreg Comitetul central al P.O.R. (T) era acolo, unul după altul şi toţi înarmaţi cu revolvere. Fusese

judecat, condamnat şi urma să fie executat. Nu pe motiv de indisciplină sau eroare sau trădare, ci, câtă meschinărie, ce prostie!, fiindcă făcuse ce făcuse cu Anatolio. Pierzându-şi complet controlul, începu să-i cheme ţipând pe Vallejos, pe Ubilluz, pe Papagalul, pe ţăranii din Ricrán, pe josefini: „Salvaţi-mă din cursa asta, tovarăşi”. Cu spinarea leoarcă, se trezi: stând pe marginea patului, Anatolio îl privea ţintă.

— Nu se-nţelegea ce spuneai – îl auzi şoptind.

— Ce cauţi aici? – se bâlbâi Mayta, încă pradă coşmarului.

— Am venit – zise simplu Anatolio. Îl privea fără să clipească, cu o luminiţă întrebătoare în pupile –. Eşti supărat pe mine?

— Adevăru-i că eşti o scârbă – îngăimă Mayta, fără să se mişte. Îşi simţea gura tot amară, ochii cârpiţi şi pielea ca de găină din cauza fricii –. Adevăru-i că eşti un cinic, Anatolio.

— Tu m-ai învăţat – zise băiatul încetişor, neslăbindu-l din ochi cu o expresie greu de definit care îl enerva pe Mayta şi îi producea remuşcări. Un muscoi începu să bâzâie lovindu-se de becul aprins.

— Eu te-am învăţat să faci amor cu un bărbat, nu să fii ipocrit – zise Mayta, făcând o sforţare să-şi stăpânească furia: „calmează-te, nu-l insulta, nu-l lovi, nu discuta. Scoate-l afară de-aici”.

— Chestia cu Jauja e o nebunie. Am pus-o în discuţie şi am decis toţi că trebuie să te oprim – zise Anatolio, fără a se mişca, în glas cu un soi de obidă – Nimeni nu te-ar fi expulzat. De ce te-ai dus să-l vezi pe Blacquer? N-ai fi fost expulzat.

— N-am de gând să discut cu tine – zise Mayta – Toate astea aparţin deja trecutului. Pleacă, du-te.

Dar băiatul nu se clinti, nu-şi abătu ochii de la el, ci continuă să-l privească într-un fel ce cuprindea ceva

provocator şi ceva batjocoritor.

— Nu mai suntem nici tovarăşi, nici prieteni – zise răspicat Mayta – Ce naiba vrei?

— Să facem împreună ce-am făcut mai deunăzi – zise băiatul, tot rar, privindu-l în ochi şi atingându-i genunchiul cu degetele.

VII

— CE CAUŢI aici, Mayta? – spuse Adelaida –. De ce-ai venit?

„Castelul” Rospigliosi se află situat la limita dintre Lince şi Santa Beatriz, cartiere acum nediferenţiate. Însă când Mayta se căsători cu Adelaida exista între ele o luptă de clasă. Lince a fost dintotdeauna modest, un cartier al clasei mijlocii trăgând a proletară, cu căsuţe strâmte şi incolore, case de raport şi fundături, trotuare crăpate şi grădiniţe invadate de verdeaţă. Santa Beatriz, în schimb, a fost un cartier pretenţios, unde câteva familii înstărite au construit clădiri în stil „colonial”, „sevilian”, sau „neogotic” ca acest monument al extravaganţei care este „castelul” Rospigliosi, un castel cu creneluri şi cu ogive din beton armat. Locuitorii din Lince se uitau cu râcă şi invidie la cei din Santa Beatriz, întrucât aceştia îi priveau de sus pe primii şi îi tratau de *cholos,* de corciţi.

— Aş vrea să discut ceva cu tine – zise Mayta – Şi, dacă nu te superi, să-mi văd fiul.

Acum, însă, Santa Beatriz şi Lince sunt unul şi-acelaşi lucru; primul a decăzut şi al doilea s-a săltat, astfel că s-au întâlnit într-un punct intermediar: cartier inform, de funcţionari, negustori şi meseriaşi nici bogaţi nici prea săraci dar cu probleme ca să se ajungă de la o lună la alta. Acest punct mijlociu pare a fi bine reprezentat de soţul Adelaidei, *don* Juan Zárate, funcţionar poştal cu o respectabilă vechime neîntreruptă în muncă. Poza lui se află lângă fereastra fără perdele prin care pot vedea restul castelului Rospigliosi: întrucât aici funcţionează un serviciu al Ministerului Aviaţiei, clădirea este înconjurată cu sârmă ghimpată şi saci cu nisip, peste care scapără căştile şi ţevile de puşcă ale sentinelelor. O patrulă m-a oprit când dădeam să intru şi m-a cercetat din cap până în picioare înainte de a mă lăsa înăuntru. Cei de la Aviaţie

erau foarte nervoşi, stăteau cu degetul pe trăgaci. Nu-i de mirare, ţinând cont de evenimente. Din ramă, *don* Juan Zárate pozează în costum, cu cravată, serios, iar Adelaida, ţinându-l de braţ, nu este mai puţin rigidă.

— Asta-i de când ne-am căsătorit, la Cañete. Am fost acolo să petrecem trei zile în casa unuia din fraţii lui Juan. Eram în luna a şaptea. Abia de se ghiceşte, nu?

Într-adevăr, nimeni n-ar zice despre femeia din fotografie că era însărcinată, şi încă într-o fază atât de avansată. Poza trebuie că are vreo treizeci de ani. Se ţine uimitor de bine această doamnă care a fost, scurt timp, soţia colegului meu salesian.

— Însărcinată cu Mayta – precizează Adelaida.

O ascult atent şi o privesc. Nu-mi revin din surpriza încercată văzând-o, când am intrat în apartamentul destul de părăginit. Vorbisem cu ea numai la telefon şi nu-mi putusem închipui că vocea aceea aspră aparţinea unei femei atrăgătoare încă, în ciuda vârstei. Are un păr cenuşiu ondulat ce îi mătură umerii şi un chip cu trăsături delicate, vădite mai ales în buzele-i cărnoase şi în ochii-i adânci. Îşi încrucişează picioarele: netede, frumos modelate, lungi, puternice. Pe când era nevasta lui Mayta, negreşit că a fost o adevărată frumuseţe.

— Ţi-ai şi găsit când să-ţi aduci aminte că ai un fiu – făcu Adelaida.

— Nu uit niciodată că-l am – răspunse Mayta –. Una-i că nu-l văd şi alta că nu m-aş gândi la el. Noi doi am căzut la o învoială, şi o respect.

Dar este în ea ceva dezolat, abătut, ceva ca expresia unei înfrângeri. Şi o totală indiferenţă: nu pare să-i pese că rebelii au ocupat Cuzco şi au instaurat acolo un guvern roşu, nici că azi-noapte s-au auzit pe străzile Limei împuşcături indescifrabile, nici că nu se ştie dac-o fi adevărat sau nu că sute de infanterişti marini au debarcat în cursul ultimelor ore la baza La Joya, din Arequipa, ca să

întărească armata ce pare să se fi prăbuşit pe întreg frontul Sud. Nu aminteşte nici măcar o dată evenimentele ce ţin cu sufletul la gură întreaga Limă şi care – în pofida triumfului ce îl reprezintă pentru mine faptul însuşi că stăm acum de vorbă – îmi nălucesc pe dinainte imagini recurente de steaguri roşii, erupţii de arme şi strigăte de victorie pe străzile din Cuzco.

— N-o respecţi, când îndrăzneşti să-ţi faci apariţia la mine acasă – zise Adelaida, îndreptându-şi o şuviţă de păr pe frunte –. Nu ştii la ce scandal mă poţi expune din partea soţului meu?

În timp ce o aud povestind că nunta ei cu Juan Zárate a fost grăbită special pentru ca fiul lui Mayta să se nască având alt nume de familie şi-un alt tată într-un cămin constituit, îmi repet că rău fac lăsându-mă distras: nu-mi rămâne prea multă vreme la dispoziţie. Faptul că mă aflu aici este o recompensă adusă încăpăţânării mele. Adelaida a refuzat de câteva ori să mă primească şi, a treia sau a patra oară, mi-a trântit telefonul. A trebuit să insist, s-o rog, să-i jur că nici numele ei nici al lui Juan Zárate nici al băiatului ei n-or să apară vreodată în ceea ce voi scrie, şi, în sfârşit, să-i propun ca, ţinând cont că e vorba de o muncă – povestirea vieţii ei cu Mayta şi a acelei ultime întrevederi cu doar câteva ore înainte ca el să plece la Jauja –, să-mi fixeze o retribuţie pentru timpul ce-l va cheltui cu mine. Mi-a acordat o oră de conversaţie contra sumei de două sute de mii de *soles.* Va păstra tăcerea în legătură cu aspectele ce i se vor părea „prea intime”.

— E vorba de-o împrejurare cu totul deosebită – accentuă Mayta – Plec imediat, mă jur.

— Am crezut că trebuia iar să se ascundă şi n-avea unde – zice Adelaida – Problemele dintotdeauna. Fiindcă, de când ne-am cunoscut până ne-am despărţit, a trăit simţindu-se urmărit. Cu motiv sau fără. Şi plin de secrete, chiar şi faţă de mine.

S-o fi îndrăgostit de el? Categoric da, altfel n-avea niciun motiv să trăiască împreună. Cum l-a cunoscut? La o tombolă, în piaţa Sucre. Ea mizase pe 17 şi omul de lângă ea pe 15. Roata s-a oprit la 15. *„Ay,* ce noroc. E ursuleţul”, exclamase Adelaida. Şi vecinul ei: „Ţi-l dăruiesc. Îmi dai voie să ţi-l fac cadou? Să facem prezentările. Mă cheamă Mayta”.

— Bine, atunci intră, prefer să nu mă vadă ţaţa guralivă de vis-á-vis stând de vorbă cu tine aici pe coridor – îi deschise în sfârşit uşa Adelaida –. Numai cinci minute, te rog. Dacă te găseşte aici, Juan se va supăra foarte rău. Mi-ai dat şi aşa destulă bătaie de cap în viaţă.

Observându-i agitaţia şi nervozitatea, n-a bănuit ea oare că vizita aceea neaşteptată se datora tocmai faptului că era pe punctul să întreprindă ceva ieşit din comun? Nu, deloc. Fiindcă, la drept vorbind, nu i s-a părut nici nervos nici surescitat. Ci ca de obicei: liniştit, prost îmbrăcat, poate ceva mai slab. Apoi însă, când avură mai multă încredere, unul în altul, Mayta îi mărturisise că întâlnirea aceea din piaţa Sucre nu fusese întâmplătoare: o văzuse, o urmărise, îi dăduse târcoale tot încercând să intre în vorbă.

— M-a făcut să cred că se îndrăgostise de mine de la prima vedere – adaugă Adelaida, pe un ton sarcastic. De cum îi pronunţă numele, ceva în ea sună scrâşnit. Aşadar, în ciuda anilor, există în ea o rană supurândă –. O cursă dibace, în care am căzut ca ultima dintre tembele. Nu m-a iubit niciodată. Iar marele lui egoism l-a scutit să vadă cât de mult rău îmi făcuse.

Mayta îşi roti ochii primprejur: o mare de flamuri sângerii, o mare de pumni ridicaţi, o pădure de puşti şi zece mii de gâtlejuri răguşite de atâtea strigăte. I se păru de neînţeles faptul că se afla aici, în casa Adelaidei, şi că între fotoliile astea cu huse de plastic şi pereţii cu zugrăveala crăpată trăia un copil care, deşi purta un alt

nume, era fiul meu. Am simţit o violentă neplăcere. Făcusem bine venind? Nu era tot un gest sentimental vizita asta fără sens şi fără scop? N-o să-şi dea seama Adelaida că se petrece cu mine ceva deosebit? Ceea ce cânta mulţimea era *Internaţionala* în limba *quechua*?

— Plec din ţară şi nu ştiu când mă voi reîntoarce în Perú – încercă s-o convingă Mayta, aşezându-se pe braţul celui mai apropiat fotoliu – N-aş vrea să plec fără să-l fi cunoscut. Îţi vine greu să mi-l arăţi o clipă?

— Sigur că-mi vine foarte greu – îi replică imediat Adelaida, cu bruscheţe – Nu-ţi poartă numele, Juan e singurul tată de care ştie. Chiar nu-ţi dai seama cât m-a costat să-i găsesc un cămin normal şi un tată adevărat? Tot efortul ăsta n-o să mi-l prăpădeşti tu dintr-un simplu capriciu.

— Nu vreau să ţi-l prăpădesc – zise Mayta – Am respectat întotdeauna învoiala noastră. Pur şi simplu ţin să-l cunosc. N-o să-i spun cine sunt şi, dacă vrei, nici n-o să-i adresez cuvântul.

Nu, nu i-a zis absolut nimic despre activităţile-i reale, în primele dăţi când s-au văzut; ci doar că-şi câştiga traiul ca ziarist. Nu se putea spune c-ar fi fost atrăgător cu felul lui de-a călca parcă pe ouă şi cu dinţii-i cu strungăreaţă, nici c-ar fi dus-o bine, judecând după haine. Însă, în ciuda tuturor evidenţelor, ceva i-a plăcut la el. Şi-anume ce, ce i-a putut place la revoluţionar frumoasei funcţionare a Băncii de credit din Lince? Trupele de aviaţie ce păzesc castelul Rospigliosi chiar că sunt foarte nervoase: opresc pe absolut fiecare trecător şi îi cer hârtiile şi-l pipăie de sus până jos cu o prolixitate maniacală. S-o mai fi întâmplat ceva? Or fi ştiind ei ceva ce nu s-a transmis încă la radio? Pe o tânără cu coşuri în mâini, ce opune o rezistenţă înverşunată încercării lor de a o pipăi, sfârşesc prin a o lovi sec cu patul puştii.

— Lângă el aveam impresia că învăţ multe lucruri – zice

Adelaida – Nu neapărat fiindc-ar fi fost el un savant. Dar atingea subiecte care celorlalţi pretendenţi ai mei nici nu le-ar fi trecut prin cap. Şi, fiind cu o gâsculiţă tare neştiutoare, rămâneam în faţa lui ca păsăruica fascinată de şarpe.

Îi mai plăcuse şi pentru că era respectuos, dezinvolt, stăpân pe sine. Îi spunea lucruri drăguţe. De ce n-o săruta? Într-o zi a dus-o în vizită la o mătuşă din Surquillo, singura rudă de-a lui Mayta pe care a cunoscut-o. Doamna Josefa le-a pregătit o gustare, prăjiturele, şi a tratat-o pe Adelaida cu multă duioşie. Au stat ce-au stat de vorbă şi, pe neaşteptate, *doña* Josefa a fost chemată undeva. Ei au rămas în salonaş, ascultând radioul, şi Adelaida gândi: „Acum”. Mayta stătea lângă ea, în fotoliu, şi ea aştepta. Dar n-a încercat nici s-o apuce măcar de mână şi ea îşi zise: „Trebuie că este foarte amorezat de mine.” Tânăra cu coşurile s-a resemnat să se lase pipăită. Abia după aceea îi dau voie să-şi urmeze drumul. Când trece prin dreptul ferestrei, eu o văd cum îşi mişcă buzele insultându-i.

— Te rog să nu insişti – zise Adelaida – De altfel, e la şcoală. De ce ţii neapărat să-l vezi, care ţi-e motivul? Dacă ar bănui ceva, ar fi o nenorocire.

— Crezi că văzându-mi chipul ar descoperi aşa, ca prin farmec, că-i sunt tată? – râse silnic Mayta.

— Mi-e teamă, mi se pare că-mi fac rău cu mâna mea – se împotrivi mai slab Adelaida.

Şi-ntr-adevăr, vocea-i şi chipu-i erau măcinate de îndoială. A mai insista în asemenea condiţii ar fi fost total lipsit de sens. Nu era oare un semn rău însăşi această pornire sentimentală, dorinţa de-a vedea un fiu de care rareori îşi amintea? Irosea momente preţioase, era o imprudenţă însuşi faptul c-a venit. Dacă dădea peste el, Juan Zárate ar provoca un incident, or fiece scandal – oricât de neînsemnat – ar putea avea efecte negative asupra planului. „Ridică-te, ia-ţi rămas bun, pleacă”. Dar

se simţea parcă sudat de braţul fotoliului.

— Juan era dirigintele Poştei de-aici, din Lince – zice Adelaida. Venea să mă vadă zilnic, când intra la lucru, când ieşea. Mă urmărea, mă invita, se oferea să mă ia de nevastă în fiecare săptămână. Degeaba îmi râdeam de el sau îl umileam, nu se dădea bătut.

— El s-a oferit să-i dea numele său copilului?

— Asta a fost condiţia pe care i-am impus-o dacă ţinea într-atâta să ne căsătorim –. Mai privesc o dată fotografia de la Cañete şi înţeleg acum de ce frumoasa funcţionară s-a măritat cu acel diriginte de Poştă nu prea chipeş şi cam trecut. Fiul lui Mayta o fi având acum cam treizeci de ani. Avut-a el parte de viaţa normală pe care i-o hărăzise maică-sa? Ce-o fi gândind despre tot ce ni se întâmplă? S-o fi dat de partea rebelilor şi-a internaţionaliştilor, sau de partea armatei şi-a infanteriei marine? Sau, precum maică-sa, crede că şi unii şi alţii sunt aceiaşi fii de curvă? – Şi-aşa, fără să mă sărute, la a cincea sau a şasea întâlnire mă pomenesc că-mi vine cu marea surpriză.

— Ce-ai zice dacă într-o bună zi ţi-aş propune să ne căsătorim?

— Să aşteptăm ziua aceea, şi-atunci vei afla – cochetă ea.

— Uite că ţi-o propun – zise Mayta –. Vrei să te măriţi cu mine, Adelaida?

— Nu mă sărutase niciodată – repetă ea, scuturând din cap –. Când deodată îmi propune măritişul, nitam-nisam. Şi tot nitam-nisam, am acceptat. Eu singură mi-am făcut-o, nu pot da vina pe nimeni.

— Înseamnă că eraţi îndrăgostită.

— Nu mă dădeam în vânt după măritiş – ţine să precizeze şi, în acelaşi timp, face mişcarea pe care i-am mai observat-o de câteva ori, aceea de a-şi arunca părul pe spate –. Eram tânără, destul de atrăgătoare, nu duceam lipsă de pretendenţi. Juan Zárate nu era singurul. Şi am

acceptat propunerea celui mai sărăntoc din toţi, a celui ce n-avea după ce bea apă, a revoluţionarului, a celui ce avea şi hiba de care precis aţi aflat. Nu înseamnă asta a fi cea mai gâscă dintre gâşte?

— Bine, bine, n-o să-l văd – şopti Mayta. Dar nici acum nu se dezlipi de fotoliu –. Zi-mi cel puţin câte ceva despre el. Şi despre tine. Îţi merge bine în noua căsnicie?

— Mai bine decât cu tine – zise Adelaida, cu resemnare şi chiar cu melancolie –. Trăiesc liniştită, fără teama că agenţii vor da buzna aici în orice clipă, să-mi scotocească peste tot, să-mi lase casa vraişte şi să-mi umfle bărbatul. Cu Juan ştiu că vom mânca zilnic şi că nu vom fi daţi afară pentru neplata chiriei.

— După felul cum vorbeşti, nu pari tu chiar atât de fericită – şopti Mayta ca pentru sine. Nu era total absurdă, în asemenea clipe, o astfel de conversaţie? Nu trebuia, în acele momente, să cumpere medicamente, să-şi ridice banii de la France Presse, să-şi facă bagajul?

— Nu sunt fericită – zise Adelaida: de când el renunţase să-şi vadă fiul devenise mai ospitalieră –. Juan s-a ţinut de capul meu să nu mai merg la Bancă. Rău a făcut. Dacă aş fi continuat să lucrez, am fi trăit mai bine şi aş mai fi văzut lume, prieteni, oameni de pe stradă. Aşa însă, îmi duc zilele măturând, spălând şi gătind. Asta nu te poate face prea fericită.

— Aşa e – zise Mayta, aruncând o privire în jurul lui –. Deşi, dacă stai să te gândeşti, şi-n comparaţie cu milioane de fiinţe, tu o duci foarte bine, Adelaida.

— Ai de gând s-o dai pe politică? – se încrâncenă ea –. Dacă da, uite uşa. Din cauza ta am ajuns să detest politica mai mult decât orice.

S-au căsătorit după trei săptămâni, civil, la Primăria din Lince. Abia atunci a început să-l cunoască pe adevăratul Mayta: sub cerul extrem de pur şi pe deasupra acoperişurilor de ţigle roşii din Cuzco flutură sute, mii de

drapele roşii, iar străvechile faţade ale bisericilor şi palatelor, ca şi centenarele pietre ale străzilor, sunt înroşite de sângele înfruntărilor recente. La început n-a înţeles ea prea bine ce era cu chestia aceea numită P.O.R. Ea ştia că în Perú există un partid, A.P.R.A., scos în afară legii de generalul Odria dar repus în drepturi odată cu alegerea lui Prado. Dar un partid cu numele de P.O.R.? Manifestaţiile pline de urlete, împuşcăturile în aer, discursurile frenetice proclamă începutul unei noi ere, naşterea omului nou. Să fi început oare execuţiile trădătorilor, agenţilor, schingiuitorilor, colaboratorilor vechii orânduiri, în frumoasa Plaza de Armas unde autorităţile viceregale l-au tras pe roată pe Túpac Amaru? Mayta i-a explicat ceva nedesluşit: cum că P.O.R. *(Partido Obrero Revolucionario)* era încă prea mic.

— Şi-atunci nu i-am dat cine ştie ce importanţă, mi s-a părut o joacă – zice, îndepărtându-şi câteva şuviţe de păr de pe faţă –. Dar n-a trecut o lună şi, într-o noapte, fiind eu singură acasă, aud bătăi în uşă. Deschid înmărmurită şi mă trezesc cu doi agenţi de la Investigaţii. Cu pretextul că fac o descindere, mi-au luat până şi punga cu orez din bucătărie. Aşa a început coşmarul.

Abia de se vedea cu soţul ei şi nu ştia niciodată dacă era la reuniuni, la tipografie sau în gaură de şarpe, ascunzându-se. Viaţa lui Mayta nu se desfăşura la France Presse; zăbovea pe-acolo doar câteva ceasuri şi câştiga o nimica toată. Cu banii, nu s-ar fi descurcat deloc dacă ea n-ar fi rămas să lucreze la Bancă. Foarte curând şi-a dat seama că singurul lucru important pentru Mayta era politica. Uneori îşi aducea acasă tot felul de prozeliţi sau de amici şi discutau şi discutau până-i uita Dumnezeu. Aşadar P.O.R. este comunist?, l-a întrebat. „Suntem adevăraţii comunişti”, i-a zis el. Cu cine te-ai măritat, fato?, a început ea să se întrebe.

— Crezusem că Juan Zárate te iubeşte şi că nu ştie cum

să te facă mai fericită.

— Mă iubea înainte de-a fi apărut tu – coborî şi ea glasul –. M-a iubit şi după aceea, dacă a primit să dea numele lui fiului tău. Însă, după ce a făcut-o, a început să-mi poarte pică.

Adică se purta urât cu ea? Nu, nicidecum, se purta frumos, dar făcând-o mereu să simtă că generosul fusese el. În schimb, cu copilul era bun, îşi bătea capul cu educaţia lui. Ce cauţi aici, Mayta? De ce-ţi iroseşti ultimele ore la Lima discutând fleacuri? Dar o inerţie îl ţintuia locului. Drept să spun, faptul că ultima lor discuţie, petrecută când el era deja cu un picior la Jauja, s-a învârtit doar în jurul problemelor conjugale mă cam decepţionează. Mi-aş fi dorit probabil, de la această ultimă conversaţie, ceva spectaculos, dramatic, ceva care să arunce o lumină conflictivă asupra celor simţite şi dorite de Mayta în preziua răscoalei. Dar, pare-mi-se, aţi vorbit atunci mai mult despre dumneavoastră decât despre el! Bun, nu-i nimic, scuzaţi întreruperea, continuaţi. Vroiaţi deci să spuneţi că activităţile lui politice v-au făcut să suferiţi mult?

— Nu atât ele cât descoperirea viciului său – răspunde imediat. Roşeşte şi continuă –. Cât ideea că se căsătorise cu mine ca să-şi ascundă inversiunea.

Ah, o revelaţie dramatică în sfârşit. Totuşi, atenţia mea e împărţită în continuare între Adelaida şi steagurile, sângele, împuşcăturile şi euforia insurecţională a internaţionaliştilor din Cuzco. Aşa arăta-va Lima peste câteva săptămâni? În autobuzul care m-a adus la Lince, şoferul susţinea că armata, încă din noaptea trecută, proceda la execuţia publică a teroriştilor bănuiţi, în Villa el Salvador, Comas, Ciudad del Nino şi alte câteva aşezări destul de recente. Repeta-se-vor oare la Lima linşările şi uciderile în masă ca atunci când în Perú au năvălit chilienii cu ocazia războiului Pacificului? Îmi răsună şi acum în

urechi conferinţa unui istoric, ţinută la Londra, relatând mărturia consulului englez din acea epocă: în timp ce voluntarii peruani mureau pe capete încercând să ţină piept atacului chilian asupra cartierelor Chorrillos şi Miraflores, gloatele Limei îi asasinau pe chinezii proprietari de bodegi, spânzurându-i, căsăpindu-i şi dându-le foc pe străzi, acuzându-i de complicitate cu duşmanul, apoi jefuiau casele oamenilor avuţi, doamne şi domni care, îngroziţi, din legaţiile diplomatice unde se refugiaseră, se rugau pentru intrarea mai rapidă a invadatorilor de care – descopereau în momentele acelea – se temeau mai puţin decât de masele dezlănţuite de indieni, *cholos,* mulatri şi negri ce se înstăpâniseră pe oraş. La fel se vor petrece lucrurile şi acum? Legiunile de înfometaţi jefui-vor şi pârjoli-vor casele din San Isidro, Las Casuarinas, Miraflores, Chacarilla, în timp ce ultimele rămăşiţe ale armatei se vor nărui sub şocul ofensivei finale a răsculaţilor? Fi-vor ocupate febril ambasadele şi consulatele, pe când generali, amirali, funcţionari, miniştri lua-vor cu asalt avioane, nave, cu toate bijuteriile, valutele, titlurile de bancă dezgropate de prin ascunzători, cu frica morţii şi cu sufletul la gură? Va arde Lima, aşa cum arde chiar în aceste momente fosta capitală a Imperiului Incas?

— Pe cât se pare, nici asta nu i-aţi putut-o ierta niciodată – îi spun.

— N-am încotro, îmi amintesc şi-mi îngheaţă sângele în vine – recunoaşte Adelaida.

Atunci să fi fost? Da, atunci, în toiul nopţii sau, mai bine zis, înspre zori. Auzise maşina frânând, un scrâşnet de cauciucuri în faţa casei, şi, fiindcă trăia cu groaza descinderilor poliţiei, sărise din pat să tragă cu ochiul. De la geam văzu maşina: în lumina albăstruie a zorilor desluşi cum cobora silueta fără chip a lui Mayta; de partea opusă se dădea jos şoferul. Vru să se întoarcă în pat, când ceva – ceva straniu, insolit, greu de explicat, greu de definit – o

înmărmuri. Rămase cu faţa lipită de geam. Şi asta pentru că necunoscutul schiţase o mişcare de despărţire de Mayta, mişcare total anormală, nepotrivită în cel mai înalt grad cu soţul ei. Poate că între derbedei, între mardeiaşi ori cheflii, între beţivani se petreceau asemenea scene. Dar Mayta nu era nici beţiv, nici din cale-afară de intim cu oamenii. Şi-atunci? Tipul, parcă în glumă, îl apucase de şliţ. Da, de şliţ.

Încă-l mai ţinea, când Mayta, în loc să-i ardă una peste mână marş, jigodie!, sictir, beţivule! –, se lipi de el. Îl îmbrăţişa. Îl pupa. Se pupau! Pe faţă, pe buze. – „E o femeie”, îşi dori, se gândi, se rugă ea să fie aşa, simţind cum îi tremurau mâinile şi picioarele. Una în pantaloni şi geacă? Zorii lăptoşi nu-i îngăduiau să vadă prea limpede cu cine se pupa şi de cine se freca soţul ei pe străduţa pustie, dar nu se mai putu îndoi – judecând după corpolenţa, statura, căpăţâna, frizura ăluia – că era un bărbat. Îi veni să ţâşnească afară, pe jumătate goală cum era, să ţipe la ei: „Scârnăviilor, porcilor”. Dar după alte câteva clipe, când perechea se despărţi şi Mayta veni către casă, se prefăcu adormită. Pe întuneric, moartă de ruşine, îl spionă cu coada ochiului cum intra. Se ruga să-l simtă măcar duhnind a băutură, venind într-un hal fără de hal, ca astfel să-şi poată spune: „nici nu ştia de el, habar n-avea ce făcea, cu cine făcea”. Dar, bine-înţeles, nu era câtuşi de puţin băut: parcă bea el vreodată? Îl văzu dezbrăcându-se pe întuneric, rămânând în izmenele ce-i ţineau loc de pijama şi strecurându-se lângă ea cu grijă, chipurile să n-o deştepte. Şi-atunci, pe Adelaida o trecu un icnet de vomă.

— Nu ştiu pentru cât timp – răspunse tresărind Mayta, ca şi cum întrebarea l-ar fi surprins nepregătit –. Depinde de cum o să-mi meargă acolo. Vreau să-mi schimb modul de viaţă. Nici nu ştiu dacă voi reveni vreodată în Perú.

— O să te laşi de politică? – îl întrebă Adelaida, surprinsă.

— Întrucâtva – spuse el –. Plec tocmai ca să scap de situaţia asta pe care tu mi-ai reproşat-o necontenit. Am sfârşit prin a-ţi da dreptate.

— Păcat că atât de târziu – zise ea.

— Mai bine mai târziu decât niciodată – zâmbi Mayta: i se făcuse foarte sete, de parcă ar fi mâncat peşte sărat. De ce n-o iei din loc?

Adelaida îşi luase expresia aceea dezgustată pe care el i-o cunoştea prea bine, şi avioanele apărură pe cer atât de subit încât mulţimea nu se dumiri până când – bubuitoare, înspăimântătoare – explodară primele bombe. Începură să se prăbuşească acoperişuri, ziduri, clopotniţe din Cuzco, să împroaşte cu bucăţi de moloz, pietre, ţigle, cărămizi şi să secere lumea îngrozită ce fugea şi se călca în picioare, cauzând tot atâtea pierderi ca şi rafalele de mitralieră ale avioanelor ce zburau razant. În vacarmul de vaiete, gloanţe, răcnete, cei ce aveau puşti şi le descărcau spre cerul plin de fum.

— Aţi fost unica persoană de la care Mayta a ţinut să-şi ia rămas bun – o asigur – N-a făcut asta nici cu mătuşa Josefa. Nu vi s-a părut ciudată vizita aceea, după atâţia ani?

— Mi-a spus că pleca în străinătate, că vroia să mai ştie câte ceva despre copilul lui – răspunde Adelaida – însă, desigur, am înţeles totul abia mai târziu, din ziare.

Afară, se stârneşte o bruscă vânzoleală la intrarea castelului Rospigliosi ca şi când, dinapoia sârmelor ghimpate şi sacilor cu nisip, s-ar proceda la o întărire a pazei. Acolo hăt departe, unde văd cu ochii minţii, nici oroarea bombardamentului n-a putut stăvili dezordinea publică: bandele înrăite, formate din evadaţi din comisariate şi închisori, jefuiesc prăvăliile din centru. Comandanţii rebeli ordonă împuşcarea pe loc a celor surprinşi asupra faptului. Vulturii descriu largi cercuri în jurul hoiturilor împuşcate, imposibil de deosebit de

celelalte, ale victimelor bombardamentului. Miroase greu a praf de puşcă, a hoit, a incendii.

— Măcar profită de călătoria asta ca să te vindeci – şopti Adelaida, aşa încet încât abia de-o putui auzi. Însă cuvintele ei mă răniră ca un şfichi de bici.

— Nu-s bolnav – bâigui Mayta – Mai bine zi-mi ceva de copil, înainte de-a pleca.

— Ba da. Eşti! – întări Adelaida, căutându-i ochii – Ori te-ai vindecat între timp?

— Asta nu-i boală, Adelaida – îmi căutai cu grijă cuvintele, îmi transpiraseră mâinile şi mă uscam de sete.

— La tine, este – zise ea şi, gândi Mayta, ceva i-a redeşteptat toată vechea dușmănie. Era şi vina ta: ce căutai aici?, de ce nu plecai? – La alţii o fi degenerare, dar tu nu eşti neapărat un vicios. Ştiu eu ce spun, am vorbit şi cu un doctor. Mi-a zis că te poţi însănătoşi cu electroşocuri. N-ai vrut să m-asculţi. M-am oferit să fac un împrumut la Bancă, pentru tratament, dar tu nu şi nu. Acum, c-au trecut anii, spune-mi adevărul. De ce n-ai vrut? Din teamă?

— Electroşocurile n-au nicio legătură cu chestia asta – i-am replicat cu un fir de voce – Te rog, să nu mai discutăm. Fii bună şi dă-mi un pahar cu apă.

Nu credeţi că tocmai însurătoarea cu dumneavoastră i-ar fi servit cel mai bine de „tratament”, doamnă? Nu s-o fi însurat el oare cu gândul că traiul alături de o femeie tânără şi atrăgătoare o să-l „vindece”?

— Aşa a lăsat să se înţeleagă, atunci când, în sfârşit, am discutat cu el fără ocolişuri – şopteşte Adelaida, trecându-şi degetele prin şuviţa de pe frunte –. Minciună sfruntată, ca de-atâtea alte ori. Dac-ar fi vrut cu adevărat să se vindece, ar fi făcut un efort. Nu, s-a însurat numai ca să-şi mascheze pornirile. Mai ales faţă de aşa-zişii lui prieteni revoluţionari. Ca să-i prostească, să-i depisteze; eu i-am servit drept paravan pentru porcăriile lui.

— Dacă doriţi nu-mi răspundeţi la întrebare – îi zic –. Viaţa sexuală, între dumneavoastră doi, a fost normală?

Nu pare să se ruşineze: dat fiind numărul morţilor şi imposibilitatea de a-i îngropa pe toţi, comandanţii rebeli ordonă să fie stropiţi cu orice materie inflamabilă la îndemână şi să fie daţi pradă flăcărilor. Să se evite astfel ca resturile în putrefacţie, de care e plin oraşul, să devină sursă de infecţii. Aerul este atât de fetid şi de viciat încât abia se poate respira. Adelaida nu mai stă picior peste picior, se mişcă în scaun, mă priveşte; afară, izbucneşte un vuiet însoţit de zgomot de fierărie: o tanchetă a apărut dinaintea sârmelor ghimpate, s-a oprit, sentinelele sunt tot mai numeroase. Înseamnă că starea de lucruri s-a înrăutăţit; s-ar părea că oamenii sunt pregătiţi pentru ceva. Parcă citindu-mi gândurile, Adelaida spune încet: „Dacă ăştia de-afară vor fi atacaţi, noi vom fi primii în care se va trage”. Troznetele focului ce consumă cadavrele nu acoperă vocile irascibile, înnebunite, ale rudelor şi prietenilor ce încearcă să se opună incinerării, cerând îngroparea creştinească a victimelor. În mijlocul fumegării, pestilenţei, groazei şi dezolării, unii încearcă să smulgă cadavrele din mâinile revoluţionarilor. Dintr-o congregaţie, biserică sau mânăstire iese o procesiune. Străbate, fantomatică psalmodiind rugăciuni fierbinţi, cimitirul şi ruina care este Cuzco.

— Eu nu ştiam ce înseamnă relaţii normale sau anormale – vorbeşte încet într-un târziu, îndepărtându-şi părul de pe frunte cu gestu-i ritual –. N-aveam termen de comparaţie. Pe vremea aceea, o femeie nu vorbea despre asta cu prietenele. De-aceea am crezut că erau normale.

Dar nu erau. Trăiau împreună şi, din când în când, făceau dragoste. Adică, în unele nopţi se mângâiau, se sărutau, terminau prea repede şi adormeau. Ceva superficial, de rutină, igienic, ceva ce – îşi dăduse seama apoi – era incomplet, mult sub nevoile şi dorinţele ei. Nu

că nu i-ar fi plăcut anumite gesturi delicate ale lui Mayta, ca de pildă stinsul luminii înainte. Dar ea avea senzaţia că el era grăbit, crispat, cu gândul aiurea, în timp ce-o mângâia. Era cu gândul aiurea? Da: întrebându-se îngrozit când oare dorinţa aceea ce-i trezise sexul doar cu ajutorul fanteziilor şi-al amintirilor va începe să cedeze, să decline, să-l cufunde într-un marasm de confuzie de unde să iasă bâlbâind explicaţii stupide pe care Adelaida, din fericire, părea să le ia de bune. Gândul îi vagabonda la alte seri sau nopţi, când dorinţa nu-l dădea de ruşine, ci dimpotrivă sporea vajnic pe măsură ce mâinile-i şi gura se înverşunau nu pe Adelaida, nu, ci pe vreunul din invertiţii pe care, după multe şovăieli, cuteza să-i caute câteodată pe Porvenir sau în Callao. În realitate, făceau dragoste pe apucatelea, neizbutind decât după două sau trei încercări ratate, şi Adelaida nu ştia cum să-i ceară să nu termine aşa repede. Mai târziu, când a avut mai multă încredere în sine, i-a cerut-o. L-a rugat, l-a implorat sa n-o lase de izbelişte, istovit, tocmai când ea începea să aibă cât de cât o senzaţie plăcută, o beţie. În majoritatea cazurilor însă, nu ajungea să simtă nici atât, fiindcă Mayta, din senin, părea să aibă remuşcări, să-şi impute nu ştiu ce. Iar ea era atât de neghioabă încât până în noaptea aceea se zbuciumase întrebându-se: e din vina mea?, sunt eu frigidă?, nu mă pricep să-l excit?

— Mai dă-mi, rogu-te, un pahar cu apă – zise Mayta – Acum chiar că plec, Adelaida.

Ea se sculă în picioare şi, când reveni în salonaş, aduse şi un vraf de fotografii. I le întinse fără o vorbă. Copilul nou-născut; la câteva luni, învelit în scutece, în braţele lui Juan Zarate; la o aniversare lângă tortul cu două lumânărele; cu pantaloni scurţi şi cu sandale, privind spre fotograf în poziţie de drepţi. M-am uitat bine la ele de câteva ori, examinându-se pe sine în timp ce scruta trăsăturile, poziţiile, gesturile, hăinuţele acestui fiu pe care

nu-l văzusem niciodată şi pe care nici n-aveam să-l văd vreodată: or să-i revină în minte imaginile acelea mâine, la Jauja? Or să-mi revină oare în minte, or să mă însoţească, or să-mi dea curaj în marşurile pe platourile înalte, prin selvă, în timpul atacurilor şi-al ambuscadelor? Oare ce simţea privindu-le? Simţi-voi oare, amintindu-mi de poze, că lupta năpraznică, sacrificiile, morţile erau pentru el? Sau acum chiar: simţea duioşie, păreri de rău, mâhnire, dragoste? Nu: ci doar curiozitate şi recunoştinţă faţă de Adelaida că m-a lăsat să văd fotografiile. Acesta să fie motivul care l-a adus în apartamentul acela înainte de plecarea la Jauja? Sau să fi fost, mai degrabă, nu atât dorinţa de a-mi cunoaşte fiul, cât pornirea de-a mă convinge că Adelaida îmi păstra aceeaşi neştirbită ranchiună pentru motivul anume ce-i amărâse ei viaţa?

— Asta n-am cum s-o ştiu – spune Adelaida –. Dacă aşa a fost, atunci a plecat convins că, în pofida anilor, nu l-am iertat că mi-a distrus existenţa.

— Dumneavoastră, deşi ştiaţi o seamă de lucruri, aţi rămas totuşi cu el încă o bună bucată de timp. Nu numai atât, dar aţi rămas şi însărcinată.

— Inerţia – murmură ea –. Tocmai faptul c-am rămas grea mi-a dat puteri să pun punct întregii comedii.

Bănuise ceva de câteva săptămâni, fiindcă niciodată nu-i întârziase atâta ciclul. În ziua când i-au dat rezultatul analizelor se pusese pe plâns, emoţionată. Dar numaidecât o strivise ideea că, într-o zi, băiatul sau fata lor va afla ceea ce ea deja aflase. Şi asta cu-atât mai mult cu cât, în săptămânile dinainte, avuseseră noi discuţii despre tratamentul cu electroşocuri.

— Nu din teamă n-am făcut-o – zise el încet, privind-o –. Ci pentru că nu vroiam să mă vindec, Adelaida.

Vasăzică, chiar şi în cursul acelei ultime întrevederi, tot a fost atins subiectul de neatins, doamnă. Da, a fost, ba poate spune că Mayta s-a dovedit atunci mai franc decât

când trăiau împreună. Procesiunea s-a tot îngroşat, de-a lungul străzilor străbătute, cuprinzând bărbaţi şi femei somnambuli de spaimă, copii şi bătrâni năuciţi din cauza părinţilor, fiilor, fraţilor, nepoţilor sfârtecaţi de schije sau striviţi sub dărâmături şi carbonizaţi pe rugurile profilactice. Şerpuirea ei, printre plânsete şi psalmodieri, desfăşurată pe ruinatele străduţe din Cuzco, păru să-i consoleze întrucâtva, să-i reîmpace cu viaţa pe supravieţuitori. Când deodată, în apropiere de ceea ce fusese piaţeta *del Rey,* procesiunea se ciocni de o hotărâtă manifestaţie de activişti şi luptători cu puşti şi cu steaguri roşii, ce încercau să încurajeze populaţia şi să combată propagarea spiritului demoralizator. Curseră „de-o parte şi de alta, urlete duşmănoase, pietre, gloanţe şi un înspăimântător vacarm continuu.

— Dacă principiile tale nu se opun, te-aş sfătui să avortezi – zise Mayta, de parcă ar fi avut fraza pregătită de cine ştie cât timp –. Cunoşti motivele. Viaţa pe care o duc, pe care o ducem. Poţi creşte un copil ducând o asemenea viaţă? Intenţiile şi faptele mele îmi impun sacrificiul total. Nu-mi pot lega un pietroi de gât. Mă rog, asta numai dacă nu contravine principiilor tale! Dacă da, atunci ne-om descurca şi cu el cum om putea.

Nu plânsese, nu provocase o ceartă. „Încă nu ştiu, o să văd, o să mă mai gândesc”. Dar din chiar acel moment ea ştiuse ce avea de făcut, de parcă cineva i-ar fi şoptit totul clar în auz.

— Deci m-ai minţit – zâmbi Adelaida, cu un aer victorios –. Îmi tot împuiai urechile că ţi-e ruşine de tine însuţi, că te simţi ca ultimul dintre oameni, că asta este nenorocirea vieţii tale. Îmi pare bine că, în sfârşit, ai curajul s-o recunoşti.

— Ba m-a făcut şi mă face să mă simt groaznic, să-mi muşc mâinile de ruşine şi să nu ştiu unde să m-ascund – zise Mayta. Obrajii îmi dogoreau şi-mi simţeam limba ca de

pâslă, dar nu-mi părea rău că vorbeam despre asta –. Continuă să fie nenorocirea vieţii mele.

— Şi-atunci, de ce nu vroiai să te vindeci? – reluă Adelaida.

— Prefer să fiu eu însumi – mă căznii să-i răspund –. Aşa cum sunt, cu toate ale mele: revoluţionar, cu platfus. Aşa vreau să rămân. Mi-e greu să-ţi explic. Există în societate nişte reguli, nişte prejudecăţi, şi oricine nu intră în sertăraşele ei bine definite pare anormal, delincvent sau bolnav. Dar societatea însăşi e putredă, îmbibată de idei stupide. De-aceea se impune revoluţia, înţelegi?

— Însă tot el cu gura lui îmi spusese că în U.R.S.S. ar fi fost închis la balamuc, iar în China pus la zid şi împuşcat, fiindcă aşa fac ei acolo cu invertiţii – îmi zice Adelaida –. De-aia vrei să faci tu revoluţia?

Încăierarea, printre norii de praf ai dărâmăturilor, fumul incinerărilor, rugăciunile credincioşilor, gemetele răniţilor, disperarea atroce a celor nevătămaţi, nu dură nici câteva minute fiindcă, subit, toate zgomotele fură înghiţite din nou de vuietul motoarelor. Înainte ca oamenii ce se lapidau, se băteau cu pumnii şi se blestemau, să apuce să înţeleagă ce se petrecea cu ei, din cer reîncepură să cadă bombe şi rafale de mitralieră peste Cuzco.

— De-aia vreau să fac o *altfel* de revoluţie – rosti încet Mayta, petrecându-şi limba peste buzele uscate: murea de sete dar îi era jenă să ceară un al treilea pahar cu apă –. Nu una pe jumătate, ci una adevărată, integrală. Una care să suprime toate nedreptăţile şi în care nimănui, niciodată, să nu-i mai fie ruşine că este aşa cum este.

— Şi-acest fel de revoluţie o s-o faci tu cu ciracii tăi din P.O.R.? – râse Adelaida.

— Va trebui s-o fac eu, de unul singur – îi zâmbi Mayta – Nu mai aparţin de P.O.R. M-am retras noaptea trecută.

S-a trezit a doua zi dis-de-dimineaţă şi ideea i se odihnea în cap, plămădită şi închegată pe durata somnului. A luat-

o, a întors-o pe toate feţele, a revizuit-o pe când se îmbrăca, aştepta autobuzul şi se hurduca în drum spre Banca de credit din Lince, şi-n timp ce proceda la o verificare a casei în biroul ei minuscul. Cam pe la jumătatea dimineţii ceru o învoire să se repeadă până la Poştă. Juan Zárate se afla acolo, la locul lui, îndărătul geamului cu deschizături pentru ghişee. Făcu în aşa fel încât să fie văzută şi, când el o salută, îi răspunse la salut cu un zâmbet în tehnicolor. Juan Zárate, bine-nţeles, îşi scoase ochelarii, îşi potrivi cravata şi veni val-vârtej să-i strângă mâna. Anarhia e totală: străzile gem de dărâmături şi de morţi, alte case se prăbuşesc, pe când cele ce se mai ţin în picioare sunt jefuite. Prea puţini dintre cei ce gem, plâng, fură, agonizează sau îşi caută morţii, par să audă ordinele lansate pe la răspântii de patrulele rebele: „S-a decis părăsirea oraşului, tovarăşi, s-a decis părăsirea oraşului.”

— Nici acum nu-mi vine a crede că am îndrăznit – comentează Adelaida, cu ochii pe fotografia luată în timpul lunii de miere.

Aşadar, la acea ultimă întrevedere, în salonaşul acesta, Mayta i-a vorbit fostei lui soţii despre probleme intime şi ideale: revoluţia autentică, integrală, care să suprime toate nedreptăţile fără a instaura altele noi. Aşadar, în pofida tuturor necazurilor şi răsturnărilor de situaţii de ultimă oră, se simţea, cum m-a asigurat de altfel şi Blacquer, euforic şi chiar liric.

— Fie ca revoluţia noastră să le-arate tuturor celorlalte drumul cel drept. Da, Adelaida. Fie ca Perú-ul nostru să devină un exemplu pentru întreaga lume.

— Cel mai bun lucru este sinceritatea, şi-aşa am de gând să vă vorbesc –. Adelaidei nu-i venea să creadă că siguranţa şi îndrăzneala se degajau din propria-i fiinţă, că, pe când rostea asemenea cuvinte, era în stare să surâdă, să pozeze, să-şi scuture graţios zulufii astfel ca dirigintele

poştal s-o soarbă din ochi în extaz – Dumneata erai în stare de orice ca să mă iei de nevastă, aşa-i, Juan?

— Tu ai spus-o, scumpă Adelaida! – Juan Zárate se aplecă peste măsuţa cafenelei din Petit Thouars unde luau o gustare –. Sunt nebun după tine, şi asta încă-i prea puţin faţă de ce simt.

— Uită-te bine la mine, Juan, şi răspunde-mi sincer. Îţi plac tot atât de mult ca înainte?

— Îmi placi şi mai mult – înghiţi în sec dirigintele de Poştă din Lince –. Eşti încă mai frumoasă, scumpă Adelaida.

— Atunci, dacă vrei, poţi să mă iei de nevastă –. Nu-i pierise vocea până acum şi nu-i pieri nici în continuare –. N-o să te mint, Juan. Nu sunt îndrăgostită de dumneata. Dar mă voi strădui să te iubesc, să mă supun voilor tale, te voi respecta şi voi face tot ce va depinde de mine ca să-ţi fiu o nevastă bună.

Juan Zárate o privea clipind des; în mâna lui, paharul cu răcoritoare începu să tremure.

— Vorbeşti serios, scumpă Adelaida? – articulă el, în sfârşit.

— Cât se poate de serios –. Şi nici acum nu şovăi —: Nu-ţi cer decât un singur lucru. Să-i dai numele tău copilului pe care îl aştept.

— Mai dă-mi un pahar cu apă – zise Mayta – Nu-mi trece setea asta, nu ştiu ce naiba am.

— Este efectul discursului pe care mi l-ai ţinut – zise ea, ridicându-se. Şi urmă, din bucătărie —: Nu te-ai schimbat câtuşi de puţin. Dimpotrivă, te-ai împotmolit şi mai rău. Acum vrei să faci revoluţia nu numai pentru sărmani, ci şi pentru sodomiţi, îţi jur că mă faci să râd, Mayta.

„O revoluţie şi pentru invertiţi”, gândi. „Da, şi pentru bieţii invertiţi.” Nu se simţea deloc atins de hohotele Adelaidei: prin trâmbe de fum puturos se strecurau şiruri de oameni ce părăseau oraşul distrus, împiedicându-se de

grămezile de moloz şi cărămizi, astupându-şi gurile şi nările. Printre ruini rămăseseră doar morţii, grav răniţii, fiinţele prea vârstnice sau cele prea necoapte. Şi mai rămăseseră jefuitorii care, sfidând sufocarea, focul, bombele sporadice, spărgeau casele rămase întregi în căutare de bani şi de mâncare.

— Şi a fost de acord – închei eu –. Mult trebuie că v-a iubit *don* Juan Zárate, doamnă.

— Ne-am căsătorit religios, pe când aşteptam încă pronunţarea divorţului de Mayta – suspină Adelaida, cu ochii tot pe poza de la Cañete –. Dar divorţul s-a pronunţat după doi ani. Abia atunci am făcut şi nunta civilă.

Cum a reacţionat Mayta la istoria asta? Fără surprindere, desigur foarte uşurat. Simulase însă o preocupare grozavă faţă de faptul că ea îşi lega viaţa de-a altuia în felul acela, fără tragere de inimă, fără sentiment.

— Nu acelaşi lucru l-ai făcut tu cu mine? Cu o singură deosebire. Tu m-ai minţit de la început, pe când eu i-am mărturisit totul lui Juan.

— Şi uite c-ai greşit – spuse Mayta. Băuse încă un pahar şi se simţea umflat de apă –. Ţi-aduci aminte că te-am prevenit? De la bun început ţi-am zis că…

— Doar n-o să-mi ţii alt discurs – i-o tăie Adelaida.

Rămâne tăcută, pianotând cu degetele pe braţul fotoliului, şi pot citi pe faţa ei că se întreabă dacă nu s-a scurs ora acordată. Dar mă uit la ceas şi văd că mai am la dispoziţie cincisprezece minute. Chiar atunci se aud împuşcături: un foc de armă izolat, apoi două, apoi o rafală. Într-un gând, Adelaida şi cu mine facem aceeaşi mişcare de a privi pe fereastră: sentinelele au dispărut, stau desigur pitite înapoia sârmelor ghimpate şi a sacilor cu nisip. Însă, dinspre stânga, o patrulă a trupelor de aviaţie avansează calm spre castelul Rospigliosi fără a vădi preocupare ori teamă. Este adevărat că focurile de armă au răsunat destul de departe. Încleştări în zona

suburbană? Să fi început luptele în împrejurimile Limei?

— Şi, de fapt, a mers? – reiau discuţia. Ea îşi mută ochii de la geam şi mă priveşte: expresia de alarmă de adineaori este înlocuită, încă o dată, de chipul acrit ce pare să-i fi devenit masca obişnuită —. Vreau să zic, treaba cu copilul.

— A mers pân-a aflat că Juan nu-i este tată – zice. Rămâne cu buzele întredeschise, tremurătoare, iar ochii ei, ce mă privesc fix, încep să lucească a lacrimi.

— Bun, treaba asta n-are nimic de-a face cu istoria noastră, n-are rost să mai vorbim de copil – încerc să mă scuz – Să ne întoarcem la Mayta, de-acord?

— Nu, fii pe pace, n-o să-ţi ţin alt discurs – o liniştesc. Sorbi şi ultimele picături din pahar: dar dacă setea asta inexplicabilă e semn de febră, Mayta? – O să-ţi vorbesc deschis, Adelaida, înainte de plecare, voiam să ştiu câte ceva despre fiul meu, dar şi despre tine. Însă n-am făcut bine venind. Speram să te găsesc mulţumită, liniştită. Când colo, te găsesc plină de amărăciune împotriva mea şi a întregii lumi.

— Dacă asta te poate consola, află că nu atât împotriva ta am eu ce am, ci contra mea. Fiindcă singură mi-am făcut, cu mâna mea, şi ce-a fost şi ce este!

Din depărtare se aud iar împuşcături. De pe povârnişurile, înălţimile, platourile şi crestele înconjurătoare, viziunea asupra oraşului Cuzco este aceea a unor trâmbe de fum străbătute de vaiete.

— Nu de la Juan, ci de la mine însămi a aflat – face un efort să articuleze — Juan nu mi-o iartă nici acum. Întotdeauna a ţinut la Juancito ca la un fiu.

Şi îmi povesteşte vechea istorie ce învederat că îi otrăveşte zilele şi nopţile, o istorie în care se amestecă laolaltă religia, gelozia, dezamăgirea. De mic copil, Juancito l-a preferat mamei sale pe tatăl fals, s-a ataşat de el mai mult decât de ea, poate şi unde intuia la modul obscur că din vina Adelaidei plana o mare minciună peste

viaţa lui.

— Deci soţul tău îl duce la biserică în fiecare Duminică? – gândi cu voce tare Mayta. Memoria îi restitui, într-un vârtej de simţăminte, rugăciunile, cântările bisericeşti, comuniunile şi spovedaniile copilăriei, colecţia de iconiţe multicolore pe care le păstra ca pe obiecte de mare preţ în caietele-i de teme – Bun, în asta cel puţin avem ceva în comun amândoi. La vârsta lui, eu mergeam zilnic la biserică.

— Juan este cât se poate de catolic – zise Adelaida –. Catolic, apostolic, roman şi bigot, glumeşte el. Dar ăsta-i purul adevăr. Şi vrea ca Juancito să-i calce pe urme, sigur.

— Sigur, nu-i de mirare – încuviinţă Mayta. Dar îi zbura gândul, prin asociaţie de idei, la băieţii aceia de la liceul San José din Jauja care ascultaseră cu atâta atenţie, aproape înmărmuriţi, tot ce le spusese despre marxism şi revoluţie. Îi văzu: tipăreau, cu şapirografe ascunse pe sub pneuri uzate şi pe sub lăzi, comunicatele primite din partea liderilor revoluţionari, distribuiau manifeste la intrările fabricilor, liceelor, pieţelor publice, cinematografelor. Îi văzu înmulţindu-se ca pâinile din Evanghelie, recrutând zi de zi zeci de băieţi tot atât de umili şi de devotaţi ca ei înşişi îi văzu plecând şi venind pe cărăruile ameţitor de abrupte şi pe povârnişurile îngheţate bocnă şi şfichiuite de viforniţă ale lanţului muntos *cordillera*, strecurându-se dibaci printre barierele şi patrulele armatei, lăsându-se să lunece noaptea ca pisicile pe acoperişurile clădirilor publice sau pe înălţimile măgurilor înconjurătoare ca să înfigă acolo steaguri roşii cu secera şi ciocanul, şi îi mai văzui sosind, asudaţi, veseli nevoie mare, formidabili, în tabere extrem de îndepărtate şi aducând medicamentele, informaţiile, hainele şi alimentele de care gherila avea atâta nevoie. Fiul meu era unul din ei. Toţi – foarte tineri, de paisprezece, cincisprezece, şaisprezece ani. Datorită lor, gherila putea fi

sigură de victorie. „Vom lua cerul cu asalt”, gândi. Vom scoborî cerul pe pământ, vom înălţa pământul la cer, se vor contopi, şi într-adevăr una erau cerul şi pământul în clipa aceea crepusculară; norii cenuşii din înalt se confundau cu norii cenuşii produşi de incendii. Dar ce erau punctele acelea negre, zburătoare, nenumărate, care se năpusteau spre Cuzco din tuspatru punctele cardinale? Nu erau cenuşi purtate de vânt ci păsări carnivore, lacome, flămânde, care, stârnite de foame, neţinând seama de fum şi de flăcări, cădeau în picaj peste prăzile râvnite. De pe înălţimi, supravieţuitorii, rudele, răniţii, luptătorii, internaţionaliştii puteau auzi cu un minim de imaginaţie îmbuibarea atroce, clămpănitul nesătul, sfârtecarea crudă, zburătăcirea abjectă şi puteau mirosi duhoarea îngrozitoare.

— Vreţi să spuneţi că...? – îi dau ghes să continue. Acum se aud împuşcături tot mai dese, încă îndepărtate, dar nici Adelaida nici eu nu mai facem efortul să privim pe fereastră.

— Vreau să spun că subiectul nu era niciodată atins de faţă cu Juancito – reia. O ascult şi încerc să redevin interesat de relatarea ei, însă continui să văd şi să miros masacrul.

Exista un subiect tabu, acolo, la temelia legăturii ei matrimoniale, degradând-o continuu ca un acid cu acţiune lentă. Juan Zárate ţinea sincer la băiat, dar ei nu-i iertase pactul făcut, preţul pe care trebuise să-l plătească pentru a-i deveni soţ. Istoria căpătă o altă întorsătură atunci când Juancito – terminase liceul, intrase la Facultatea de Farmacie – descoperi că tatăl lui avea o amantă. Cum?, *don* Juan Zárate îşi luase o amantă? Da, şi nu numai atât, dar o instalase într-o locuinţă în văzul lumii. Adelaida nu simţise nici urmă de gelozie, ba încai o pufnise râsul la gândul că un asemenea hârb de om ce-şi târa picioarele şi-abia de mai vedea în faţa ochilor îşi luase o iubită. Asta-i

culmea, îi venea să moară de râs. Femeia devine geloasă doar când iubeşte, or ea pe Juan Zárate nu-l iubise niciodată, mai degrabă s-ar putea spune că-l suportase cu stoicism. A scos-o din sărite doar gândul că ghiujul ţinea acum, din mizeria pe care o câştiga, nu una ci două case…

— În schimb, pe băiatul meu ideea l-a distrus, l-a înnebunit – adaugă, în stare de transă –. A început să vadă totul în negru, să se consume. Faptul că taică-său avea o iubită i s-a părut sfârşitul lumii. Poate şi unde fusese crescut prea bigot. La un puşti, încă aş fi înţeles reacţia aceea. Dar la un tânăr de douăzeci de ani, care nu-i chiar străin de lucrurile vieţii, cum s-o mai pot înţelege?

— Probabil că pentru dumneavoastră suferea băiatul – îi zic.

— Aş, pentru religie suferea! – mă contrazice ferm Adelaida – Juan l-a educat aşa, a scos din el un evlavios ce se bătea cu pumnii-n piept. Cum vă spun, de-a dreptul a înnebunit. Nu accepta în ruptul capului ca taică-său, care l-a crescut după chipul şi înfăţişarea sa, să fie un ipocrit. Şi ţineţi cont că zicea asta la douăzeci de ani!

Tace, fiindcă de astă dată salvele răsună ceva mai aproape. Mă uit pe geam: nu cred să fie nimic alarmant, din moment ce sentinelele par liniştite, la adăpostul sacilor cu nisip. Par să privească spre sud, ca şi cum împuşcăturile s-ar auzi dinspre San Isidro sau Miraflores.

— I s-o fi trăgând de la Mayta – îi zic – Când era mic, aşa era: un credincios pe care nimic nu-l putea abate de la convingerea lui că totul trebuie să se desfăşoare corect şi drept în viaţă. Nu accepta compromisul. Nimic nu-l indigna mai abitir ca spectacolul celor ce una credeau şi alta făceau. Nu v-a povestit cum a declarat greva foamei în semn de solidaritate cu săracii? Oamenii de-acest calibru nu prea obişnuiesc să fie fericiţi în viaţă, doamnă.

— Iar când l-am văzut suferind atât de mult, mi-a trecut prin cap că l-aş putea ajuta spunându-i adevărul – adaugă

încet Adelaida, cu faţa descompusă – Pesemne că mă ţicnisem şi eu, nu?

— Da, plec îndată, dar aş avea o ultimă rugăminte – zise Mayta şi, de cum se sculă, regretă că nu plecase mai demult. – Nu spune nimănui că m-ai văzut. Pentru nimic în lume.

Pe ea însă, toate aceste secrete, precauţii, bănuieli, temeri n-o convinseseră niciodată cine ştie ce, nu le luase prea în serios, deşi, ce-i drept, cât trăise cu el se pomenise adesea cu poliţia la uşă. Întotdeauna îi lăsaseră impresia unui joc de copii maimuţărindu-i pe cei mari, a unui delir al persecuţiei ce le otrăvea existenţa. Cum să te poţi bucura de viaţă când trăieşti cu teama continuă a unei conjuraţii universale puse la cale de agenţi, de armată, de A.P.R.A, de capitalişti, de stalinişti, de imperialişti etc. etc.? Cuvintele lui Mayta o făcură să retrăiască coşmarul încercat ori de câte ori auzea expresiile ai grijă, nu spune nimănui, nu tencrede, prudenţă, să nu se afle... repetate de câteva ori pe zi. Dar nu-l mai contrazise: foarte bine, n-o să spună. Mayta dădu afirmativ din cap şi, zâmbind doar pe jumătate, făcându-i semne de despărţire, se depărtă grăbit, cu mersul acela al lui de om cu băşici pe tălpile picioarelor.

— N-a plâns, n-a declanşat nicio dramă – zice Adelaida, privind în gol – Mi-a pus câteva întrebări, aşa ca din simplă curiozitate. Ce fel de om era Mayta? De ce-am divorţat? Şi-atât. Părea să fi rămas perfect liniştit, netulburat, încât ştiu c-am gândit: „Mai bine nu i-aş fi spus; asta nu l-a ajutat cu nimic”.

Dar a doua zi băiatul a dispărut de acasă. Au trecut de-atunci zece ani şi Adelaida nu l-a revăzut niciodată. I se curmă vocea şi o văd frângându-şi mâinile, frecându-şi-le aproape până la jupuire.

— Poţi numi catolică o faptă ca asta? – murmură –. Să rupi orice legătură cu mama care te-a născut, s-o rupi

dintr-un motiv care, în cel mai rău caz, n-a fost decât o greşeală? Şi tot ce-am făcut, n-a fost oare numai şi numai pentru el?

L-au căutat până şi cu poliţia, deşi băiatul atinsese vârsta majoratului. Îmi face rău s-o văd cât este de chinuită şi înţeleg că îl face răspunzător tot pe Mayta de cele întâmplate, dar, în acelaşi timp, mă simt oarecum detaşat de durerea ei şi apropiat de Mayta, urmărindu-l pe străzile din Lince în drum spre şoseaua Arequipa, de unde urma să ia autobuzul. Mergea oare cu umerii strânşi din cauza acrei vizite la fosta-i soţie şi a frustrării resimţite din imposibilitatea de a-şi vedea acel fiu pe care, cu certitudine, nici nu-l va mai vedea vreodată? Se simţea demoralizat, îndurerat? Dimpotrivă, se simţea euforic, plin de energie, nerăbdător, făcându-şi mental socoteala orelor ce-i mai rămâneau de petrecut la Lima. Ştia să-şi depăşească ghinioanele printr-un salt emotiv, să extragă din ele puteri noi pentru sarcinile ce-i stăteau în faţă. Înainte, ocupaţiile simple, precise, cotidiene, artizanale care îl scuteau de amărăciune şi de autocompasiune erau: scrisul lozincilor pe ziduri, tiparniţa din Cocharcas, împărţirea manifestelor pe şoseaua Argentina şi în piaţa Doi Mai, corectura şpalţilor, traducerea pentru „Glas Muncitoresc” a vreunui articol de-al franţuzului. Acum, era revoluţia în carne şi oase, revoluţia pur şi simplu, cea reală, cea adevărată, de care nu-l mai despărţeau decât câteva ore. Gândi: „Cea pe care tu o vei începe”. Să-şi mai piardă timpul torturându-se cu belele domestice? Se scotoci prin buzunare, găsi lista, reciti ce lucruri mai avea de cumpărat. I-or fi făcut lichidarea la France Presse?

— În primele zile am crezut că s-a omorât – zice Adelaida, frecându-şi mâinile cu furie –. Şi că trebuia să-mi iau şi eu viaţa, ca să ispăşesc pentru răul săvârşit.

N-au ştiut absolut nimic despre el săptămâni în şir, luni în şir, până când într-o zi Juan Zárate a primit o scrisoare.

Senină, cumpătată, bine gândită. Îi mulţumea pentru câte făcuse pentru el, îşi manifesta speranţa că va putea cândva să-şi răscumpere datoria de recunoştinţă. Îşi cerea iertare că a plecat de maniera aceea bruscă, dar era mai bine să evite o explicaţie neplăcută pentru amândoi. Să nu-şi facă griji pentru el, va şti să se descurce. S-o fi aflând pe platourile andine, la înălţimi ameţitoare, acolo unde noaptea ce s-a pogorât şterge toate contururile? El să fie oare unul din bărbaţii care se agită, pleacă, vin, se întorc, acţionează printre supravieţuitori cu automatul pe umăr, cu revolverul la şold — încercând să restabilească un germen de ordine în haos?

— Scrisoarea era expediată din Pucallpa – zice Adelaida – Despre mine nu pomenea niciun cuvinţel.

Da, iată şi lichidarea, pregătită în bancnote, nu în cecuri: patruzeci şi trei de mii de *soles.* Îi crescu inima. Se aşteptase la treizeci şi cinci de mii de *soles,* cel mult. Era primul lucru bun ce i se întâmpla în ultimele zile: opt mii de *soles* în plus. Va cumpăra toate articolele de pe listă şi tot îi vor rămâne nişte bani. Sigur că nu-şi va lua adio de la redactorii de la France Presse. Când directorul îl întrebă dacă n-ar putea să înlocuiască duminică un coleg, răspunse neglijent că pleca la Chiclayo. Ieşi însufleţit, grăbit, luând-o spre bulevardul Abancay. Nu-i plăcuse niciodată să-şi piardă vremea la cumpărături, dar acum luă magazinele la rând în căutarea celor mai buni pantaloni de ginşi kaki, rezistenţi la climă aspră, la teren accidentat şi la acţiune energică. Găsi două perechi, la prăvălii diferite, apoi cumpără, de la un vânzător ambulant, o pereche zdravănă de ghete groase. Vânzătorul îi întinse băncuţa lui de lemn şi i-o propti de zidul Bibliotecii Naţionale, să-l ajute să şi-i probeze. Veni la rând o farmacie de pe strada Lampa. Fu cât pe ce să scoată lista şi să i-o întindă farmacistului, dar se opri la timp, repetându-şi ca de-atâtea mii de ori în viaţă: „niciodată nu-ţi iei destule

precauţii”. Hotărî să cumpere la diferite farmacii pansamentele, dezinfectantele, coagulantele pentru răni, sulfamidele şi restul articolelor de primă necesitate pe care i le dictase Vallejos.

— Şi de-atunci nu l-aţi mai văzut?

— Eu nu – zice Adelaida.

Juan Zárate, în schimb, da. Din când în când venea la Lima, din Pucallpa sau Yurimaguas, unde lucrase la nişte făbricuţe de cherestea, şi luau masa împreună. Dar de când cu toate ororile astea – atentatele, sechestrările, bombele, războiul –, n-a mai scris, n-a mai venit: ori a murit, ori o fi unul dintre rebeli. S-a lăsat o noapte păcură de neagră şi supravieţuitorii s-au culcat unii peste alţii, ca să reziste la frig în beznele din apropiere de Cuzco. Mulţimea, adormită, delirează în vis, auzind avioane şi explozii spectrale, ce le sporesc nemăsurat pe cele adevărate, cele de peste zi. Dar fiul lui Mayta nu doarme: în mica peşteră amenajată ca punct de comandă, el discută, încearcă să-şi impună vederile. Oamenii să se întoarcă în Cuzco de cum se vor risipi miasmele incendiilor şi să înceapă reconstrucţia. Alţi comandanţi au alte păreri: acolo vor deveni ţinta imediată a noilor bombardamente, iar decimările la scara celei de azi demobilizează masele. E preferabil ca oamenii să rămână departe de oraş, răspândiţi prin comunele, aşezările şi taberele mai puţin vulnerabile la atacurile aeriene. Fiul lui Mayta contrazice, argumentează, ridică vocea şi, în bătaia focului de găteje, chipul lui străluceşte tăbăcit de intemperii, plin de cicatrici, grav. N-a lăsat jos, lângă el, nici automatul de pe umăr nici revolverul de la şold. Ţigara dintre degete i s-a stins şi lui nu-i pasă. Vocea îi răsună tăios, ca a omului ce a învins toate lipsurile şi greutăţile – frigul, foamea, sfârşeala, fuga, teroarea, crima – şi este sigur de victoria inevitabilă şi iminentă. Până acum nu s-a înşelat defel şi totul îi arată că în viitor va şti, de asemeni, să discearnă

unde e adevărul.

— Rarele dăţi când venea, îl căuta pe Juan şi ieşeau împreună – repetă Adelaida – Pe mine nu m-a căutat, nu m-a chemat, şi nu i-a dat voie nici lui Juan s-aducă măcar vorba despre mine. Puteţi înţelege o asemenea vrăjmăşie, o astfel de ură? La început i-am scris multe, multe scrisori. Apoi, cu timpul, am sfârşit prin a mă resemna.

— Am depăşit ora acordată – ţin să-i atrag atenţia.

Luă pachetul de pe tejghea, dădu bonul şi ieşi. Cu sulfamidele şi mercurocromul de la ultima farmacie isprăvise lista. Dar pachetele erau voluminoase, grele; ajunse în odăiţa lui de pe strada Zepita cu dureri de braţe. Bagajul era gata: puloverele, cămăşile şi, la mijloc, aşezat cu grijă, automatul dăruit de Vallejos. Găsi loc pentru medicamente şi aruncă o privire spre cărţile împrăştiate. O să vină Blacquer să le ia? Ieşi, încuie, ascunse cheia între cele două scânduri desprinse ale palierului. Dacă n-o să vină, atunci proprietarul magherniţei o să le vândă oricum la talcioc, ca să-şi recupereze chiria. Acum, ce mai contau toate astea? Luă un taxi până la parcul Universităţii. Ce mai contau acum odăiţa, cărţile. Adelaida, fiul lui, foştii-i tovarăşi? Ce mai conta Lima, acum? Îşi simţea inima zvâcnindu-i, în timp ce şoferul îndesa geamantanul în port-bagaj. Autobuzul de Jauja avea să plece peste câteva minute. Gândi: „Ăsta-i drum fără întoarcere, Mayta”.

Mă ridic, îi dau banii, îi mulţumesc şi ea mă însoţeşte până la uşa pe care o închide imediat ce trec pragul. Acum că se lasă seara, faţada impostoare a castelului Rospigliosi mi se pare şi mai ridicolă. Încă o dată, trebuie să mă supun percheziţiei amănunţite a patrulei de la aviaţie. Mă pipăie, mă lasă să trec. Pe când o iau drept înainte printre case zăvorâte şi cu obloanele trase, din faţă şi din spate, de la stânga şi de la dreapta, zgomotele tot mai puternice nu sunt numai împuşcături. Ci, învederat, explozii de grenade, bubuituri de tun.

VIII

PARE un personaj pictat de Arcimboldo: nasul îi este un copios morcov, obrajii dolofani îi sunt două gutui, bărbia un cartof impunător în plină încolţire şi gâtul un ciorchine de struguri pe jumătate storcoşiţi. Urâţenia lui devine simpatică, într-atât e de impudică; s-ar zice că *don* Ezequiel o pune în valoare cu laţele-i de păr slinos ce-i atârnă până la umeri. Trupul lui pare încă şi mai mălăieţ, înghesuit cum este în nişte pantaloni lălâi cu buzunare căscate şi într-un pulover peticit. Un singur pantof i se făleşte cu şireturi; celălalt dă să-i sară din picior la fiece pas. Şi totuşi omul nu-i un cerşetor, nu, nici pomeneală, ci este proprietarul magazinului de Mobile şi Articole pentru Menaj, din piaţa centrală a Jaujei, imediat lângă colegiul Carmelit şi biserica Maicilor Franciscane. Gurile rele jaujine meliţează că, aşa cum îl vezi c-arată, este negustorul cel mai bogat din oraş. De ce n-a fugit, atunci, ca atâţia alţii? Rebelii l-au răpit cu câteva luni în urmă şi *vox populi* susţine c-a plătit o răscumpărare pipărată; de-atunci nici că l-au mai supărat, pentru că, zice-se, plăteşte neabătut „obolul revoluţionar”.

— Ştiu eu cine v-a trimis aici, ştiu eu că e cutra de Prichindelul Ubilluz – mă ia la refec din prag, de cum mă vede intrând în prăvălie – Aţi venit de pomană, nu ştiu nimic, n-am văzut nimic şi n-am fost amestecat în rahatul ăla de insurecţie. N-avem ce discuta. Ştiu şi că scrieţi ceva despre Vallejos. Nu mă vârâţi în tărăşenia asta, sau, de nu, aşteptaţi-vă la consecinţe neplăcute. V-o spun fără enervare dar şi fără înconjur, ca să vă intre foarte clar în tărtăcuţă.

În realitate mi-o spune spumegând şi cu ochii fulgerându-i de indignare. Strigă aşa de tare încât o patrulă din cele ce supraveghează piaţa se apropie să întrebe dacă s-a întâmplat ceva. Nu, nimic. Când oamenii

patrulei pleacă, îmi fac numărul de rigoare: n-aveţi de ce vă nelinişti, *don* Ezequiel, n-o să apăreţi cu numele în paginile mele nici o singură dată. Ba mai mult, n-or să apară în istoria mea nici sublocotenentul Vallejos nici Mayta nici vreun alt protagonist, aşa încât nimeni nu va putea citi printre rânduri cele întâmplate de fapt.

— Atunci, de ce naiba aţi mai venit la Jauja? – îmi replică, agitându-şi degetele ca pe nişte căngi – De ce mama naibii bateţi străzile şi pieţele punând întrebări cu nemiluita şi descosându-i pe oameni despre cele întâmplate? La ce bun toată pălăvrăgeala asta de rahat?

— Ca să mint în cunoştinţă de cauză – zic, poate pentru a suta oară în acest an – Lăsaţi-mă numai să vă explic, *don* Ezequiel. N-o să vă răpesc nici două minute. Îmi daţi voie? Pot să intru?

Lumina ce scaldă aerul Jaujei este matinală: şovăielnică, incertă, nebuloasă şi, în ea, profilul Catedralei, balcoanele din preajmă, grădiniţa îngrădită şi plină de pomi din centrul pieţei se compun şi se descompun. Suflarea unui vânt tăios îţi face pielea de găină. Nervii să fie? Teama? Dar nu era nici nervos nici temător, doar puţin încordat, şi nu pentru ceea ce avea să urmeze, ci din cauza blestematei de altitudini care, clipă de clipă, îl seca la inimă. Dormise câteva ore bune, în ciuda frigului ce intra în voie prin geamurile sparte şi a faptului de netăgăduit că scaunele frizeriei nu erau patul ideal. Îl trezise pe la cinci un cucurigu răsunător, şi primul lui gând fu, înainte încă de a deschide ochii, „Azi e ziua cea mare”. Se sculă, se întinse pe întuneric şi, izbindu-se de lucruri, ajunse la ligheanul cu apă. Lichidul glacial îl trezi de-a binelea. Dormise îmbrăcat, aşa că n-avu decât să-şi tragă bocancii, să-şi închidă geamantanul şi să aştepte. Se aşeză pe unul din scaunele în care Ezequiel îşi rădea clienţii şi, închizând ochii, recapitulă instrucţiunile. Era încrezător, senin şi, de n-ar fi fost sufocarea aceea, s-ar fi simţit de-a dreptul

fericit. Puţin mai târziu auzi deschizându-se uşa. În lumina difuză a unei lanterne îl văzu pe Ezequiel. Îi aducea cafea fierbinte, într-o cană de tinichea.

— Ai dormit prost de tot?

— Dimpotrivă, excelent – zise Mayta –. E cinci jumate?

— Aproape – şuşoti Ezequiel –. Ieşi pe uşa din spate şi nu fă zgomot.

— Mulţumesc de găzduire – se despărţi de el Mayta –. Şi noroc.

— Ghinion, de fapt. Nu mă pot învinovăţi acum decât de prea multă cumsecădenie, de tâmpenie mai bine zis. – Nasul i se borcăneză şi i se umple de nenumărate vinişoare vineţii; ochii îi scapără, frenetici – Asta mi-a fost toată vina, că mi s-a făcut milă de prăpăditul acela necunoscut şi că l-am lăsat să doarmă o singură noapte în frizeria mea. Şi cine m-a tras în piept că bietul om n-avea acoperiş deasupra capului şi c-aş face o faptă bună găzduindu-l? Cine, dacă nu cutra de Prichindelul Ubilluz!

— Sunt douăzeci şi cinci de ani de-atunci, *don* Ezequiel – încerc să-l iau cu binişorul – E o istorie veche, cui ce-i mai pasă de ea! Nu vă mai înfuriaţi degeaba.

— Cum să nu mă înfurii când, neajungându-i câte mi-a făcut, acum potaia asta zice peste tot că m-am vândut teroriştilor. Asta ca să pună armata pe urmele mele, să fiu împuşcat şi să scape astfel de mine – pufneşte *don* Ezequiel –. Mă înfurii, pentru că instigatorul porcăriei ăleia n-a păţit nimic. În schimb pe mine, care habar n-aveam ce puseseră ăia la cale, m-au închis zbirii într-o celulă, şi-acolo mi-au muiat coastele şi m-au făcut să urinez sânge de câte lovituri mi-au dat în rinichi şi-n coaie.

— Dar aţi ieşit pân' la urmă din închisoare şi aţi luat-o de la capăt, iar acum sunteţi omul cel mai invidiat din Jauja, *don* Ezequiel. Aşa că nu vă mai pierdeţi sărita, nu vă faceţi sânge rău. Încercaţi să uitaţi, mai bine.

— Nu pot să uit, dacă îmi vii dumneata şi-mi pui

răbdarea la-ncercare tot îmboldindu-mă să spun chestii despre care n-am habar – rage el, gesticulând de parcă ar vrea să mă zgârie –. Nu-i culmea? Ăl de ştia cel mai puţin ce se-ntâmpla a fost singurul care a plătit oalele sparte.

Străbătu coridorul, se convinse că nu era nimeni pe stradă, deschise, ieşi şi trase după el uşa din spate a frizeriei. În piaţă nu se vedea ţipenie de om, iar lumina chioară abia de-i îngăduia să vadă unde păşeşte. Ajunse lângă bancă. Oamenii din Ricrán nu sosiseră încă. Se aşează, îşi lăsă geamantanul jos între picioare, îşi astupă gura cu marginea de sus ridicată a puloverului şi-şi vârî mâinile adânc în buzunare. Trebuia să devină o maşinărie. Îşi amintea de asta de la orele de instrucţie premilitară: un automat lucid, care n-o ia înainte şi nu rămâne în urmă şi, mai ales, care nu-şi pune întrebări, nu despică firu-n patru, un luptător ager ce aplică programul cu precizia unei betoniere sau a unui strung. Dacă toţi vor proceda aşa, atunci proba cea mai grea, cea de azi, va fi trecută cu bine. A doua va deveni astfel mai uşoară şi, trecând prin amândouă probele, victoria finală începea să se întrezărească. Auzea cocoşi invizibili; în spatele lui, printre ierburile grădiniţei, orăcăia o broască. De ce întârziau? Camionul din Ricrán urma să staţioneze în piaţa Santa Isabel, unde poposeau îndeobşte toate vehiculele ce cărau provizii la târg. De acolo, împărţiţi pe grupe, aveau să ajungă la locurile stabilite. Nu ştia nici măcar numele celor doi tovarăşi cu care urma să se întâlnească pentru a merge întâi la închisoare, apoi la Compania de Telefoane. „Ce sfânt e azi?” „Sfântul Edmond Dantes”. Pe sub împletitura ridicată a puloverului ce îi acoperea jumătate de faţă, zâmbi: parola, când fu să găsească una, i se impusese de la sine ca o reminiscenţă a vechilor lecturi din *Contele de Monte Cristo.* Şi chiar atunci apăru josefinul, punctual. Se numea Felicio Tapia, era în uniformă – pantaloni şi cămaşă kaki, veston de aceeaşi culoare, un pulover gri – şi ducea

nişte cărţi sub braţ. „Or să ne ajute să pornim revoluţia, după care se vor întoarce binişor la liceu," gândi. „Trebuie să ne grăbim, altfel băieţii or să piardă prima oră de curs." Fiecare grup era prevăzut cu un josefin pe post de mesager, în caz că aveau ceva neprevăzut de comunicat. Imediat ce grupul îşi iniţia retragerea, josefinul respectiv trebuia să se reintegreze vieţii normale.

— Cei din Ricrán întârzie – zise Mayta –. Să fi devenit impracticabil drumul peste munţi?

Băiatul privi cu atenţie norii:

— Nu, pentru că n-a plouat.

Într-adevăr, era greu de crezut ca o ploaie sau chiar o rupere de nori sau o furtună să facă drumurile impracticabile în această perioadă. Şi chiar dacă ar fi aşa, planul prevedea ca oamenii din Ricrán s-o ia atunci peste *sierra,* ajungând la Quero. Josefinul se uita la Mayta cu admiraţie, cu invidie. Era foarte necopt, avea dinţi de iepure şi un puf uleţ pe obraz.

— Colegii tăi sunt la fel de punctuali ca tine?

— Roberto a ajuns demult la colţul cu Orfelinatul, iar pe Melquíades l-am văzut mai adineaori luând-o spre Santa Isabel.

Se lumina repede de ziuă şi lui Mayta îi păru rău că nu profitase de întuneric ca să-şi verifice încă o dată automatul. Îl ştia pus bine în valiză, dar nu-şi putea lua gândul de la el. Îl unsese în ajun, la frizerie, şi, înainte de a adormi, manevrase piedica şi controlase încărcătorul. Ce sens mai avea o nouă revizie? Piaţa era acum ceva mai animată. Treceau câteva femei cu mantile pe cap, îndreptându-se spre Catedrală, şi, din când în când, câte o camionetă sau un camion încărcate cu lăzi sau butoaie. Era şase fără cinci. Se sculă şi apucă valiza.

— Dă o fugă la Santa Isabel şi, dacă a sosit cumva acolo camionul, zi-le celor din grupul meu să vină de-a dreptul la închisoare. La şase jumate punct eu le deschid poarta.

Înţeles?

— Eu vorbesc pe şleau, că n-am de ce mă teme, de-aceea v-o spun răspicat: răspunzător pentru toată daravera n-a fost nici Vallejos nici străinul, ci numai Ubilluz. – *Don* Ezequiel îşi scarpină pieliţele bulboase ale gâtului cu unghiile-i negre şi fonfăie —: Răspunzător pentru tot ce s-a întâmplat şi ce nu s-a întâmplat în ziua aceea! Dumneata îţi pierzi vremea trăgând de limbă pe te miri cine. Află totul de la el şi numai de la el. Ţi-o zic eu: mehenghiul ăsta e singurul care ştie toate dedesubturile rahatului aceluia de istorie.

Îi acoperă glasul un radio pus la maximum, transmiţând pe englezeşte. E staţia infanteriştilor marini *(marines)* şi-a aviatorilor americani, pentru care a fost rechiziţionată unitatea şcolară San José.

— Iar zbiară blestematul de radio al yankeilor, băga-i-aş în aia mă-sii! – rage *don* Ezequiel, astupându-şi urechile.

Îi zic c-am fost surprins neîntâlnind până acum *marines* pe străzi, că toate patrulele ce păzesc răspântiile sau bat oraşul sunt formate doar din poliţişti şi soldaţi de-ai noştri, peruani.

— Or fi dormind dracului după beţie sau s-or fi odihnind după atâta regulat – mugeşte, devenind o fiară – Au corupt toată Jauja, au făcut curve până şi din călugăriţe. Cum să nu se-ntâmple una ca asta, când noi crăpăm de foame iar ei înoată în dolari? Se zice că până şi apa de băut şi-o cară cu avioanele. Şi nu-i adevărată chestia că ajută comerţul, aducând o ploaie de devize. Mie unuia, de pildă, nu mi-au cumpărat nimic, niciunul. Cumpără pe ruptelea cocaină, asta da, la orice preţ. Nici gând să fi venit să lupte contra comuniştilor. Au venit să se-ndoape cu cocaină şi să le facă poştă pe jaujine. Am văzut până şi scârbe de negri printre ei, 'tu-le muma-n c...

Deşi sunt atent cu o ureche la pandaliile lui *don* Ezequiel, nicio clipă nu-l pierd din vedere pe Mayta, în

zorii sfertului de veac trecut, în acea Jaujă ce-i ignora încă pe revoluţionari şi pe *marines,* un Mayta parcurgând strada Alfonso Ugarte, ducându-şi automatul într-o valiză. Păşea preocupat de întârzierea camionului? Fără îndoială. Oricât s-ar fi luat dinainte în consideraţie factorii neprevăzuţi, totuşi nu se putea să nu-l neliniştească întrucâtva acest prim rateu, produs încă înainte ca planul să se materializeze cât de cât. Plan pe care, în pofida păienjenişului de tergiversări şi de fabulaţii ce-l înconjoară, cred că-l întrevăd destul de limpede până-n momentul când revoluţionarii, cam pe la jumătatea dimineţii, trebuiau să părăsească Jauja în direcţia podului Molinos. De-aici încolo mă rătăcesc în hăţişul versiunilor contradictorii. Am tot mai mult certitudinea că numai un nucleu infim – poate doar Vallejos şi Ubilluz, poate doar ei şi Mayta, poate doar sublocotenentul – ştia cu precizie tot ce-aveau de făcut: or, tocmai hotărârea de a-i lăsa neştiutori pe ceilalţi le-a jucat o festă teribilă. Oare la ce se gândea Mayta în preajma ultimului grup de case de pe Alfonso Ugarte, zărind deja, pe mâna stângă, zidurile de cărămidă şi acoperişul de ţigle ale închisorii? Se gândea că, la dreapta lui, în spatele unor fante tăinuite ale casei lui Ubilluz, Prichindelul şi tovarăşii din La Oroya, Casapalca şi Morococha, înghesuiţi acolo încă de ieri sau numai de câteva ceasuri, îl vedeau probabil trecând. Să le facă semne că n-a venit camionul? Nu, nu trebuia să încalce, sub niciun pretext, instrucţiunile. De altfel, văzându-l de unul singur, şi-or da singuri seama c-au întârziat ăi cu camionul. Dacă acesta sosea totuşi în următoarea jumătate de oră, cei din Ricrán mai aveau timp să recupereze, în aşa fel încât să acţioneze toţi la un loc. De nu, atunci se vor întruni oricum cu toţii la Quero, locul stabilit pentru întârziaţii din diferite pricini. Ajunse în dreptul faţadei de piatră a închisorii, şi, după cum îl prevenise sublocotenentul, nu văzu nicio sentinelă. Poarta

mâncată de rugină se deschise şi în prag apăru Vallejos. Cu un deget la buze, îl luă de braţ pe Mayta şi îl trase înăuntru, închizând şi a doua uşă după ce se încredinţă că nu era însoţit de nimeni. Cu un gest îi indică să intre apoi la Comandament şi se făcu nevăzut. Mayta cercetă vestibulul descoperit, cu coloane, o încăpere din faţă pe care stătea scris Arest Preventiv şi curticica plină de vişini cu frunze lungi şi fine, încărcaţi de fructe. În odaia unde se afla deocamdată, văzu o stemă, o tablă neagră, un birou, un scaun şi o ferăstruică cu geamuri soioase prin care se ghicea strada. Rămase cu valiza în mână, neştiind ce să facă, privind împrejur, când se întoarse Vallejos.

— Vroiam să văd dacă nu te-a simţit careva – zise acesta cu voce înceată –. N-a sosit camionul?

— Pe cât se pare, nu. L-am trimis pe Felicio să-l aştepte şi să le dea de ştire celor din grupul meu să vină aici la şase jumate. Ne putem descurca şi fără cei din Ricrán?

— Desigur – zise Vallejos –. Stai pitit acolo şi aşteaptă, nu te mişca şi nu fă zgomot.

Lui Mayta îi făcu bine calmul şi siguranţa sublocotenentului. Purta pantaloni şi cizme uşoare, un pulover negru pe gât şi nu o cămaşă gen comando, cum s-ar fi aşteptat. Intră la Comandament şi încăperea i se păru un uriaş closet cu pereţii albi. Mobila aceea de acolo era probabil un rastel de arme, în intrândurile acelea lăsau desigur puştile. Închizând uşa, rămase în penumbră. Forţă puţin încuietoarea valizei, care nu vru să cedeze de la prima încercare. Scoase automatul şi îşi vârî în buzunare încărcătoarele cu muniţii. Pe cât de brusc izbucnise, radioul amuţi. Ce se întâmplase cu camionul din Ricrán?

— Sosise cât se poate de devreme, la Santa Isabel, acolo unde trebuia –. *Don* Ezequiel pufneşte în râs, şi am senzaţia că îi ţâşneşte venin pe ochi, pe gură, pe urechi –. Iar când s-a declanşat povestea cu închisoarea, plecase deja şi dus a fost. Dar nu la Quero, unde se presupunea că

trebuia să fie, ci la Lima. Şi ducând nu comunişti ori armele furate. Nu, nici pomeneală. Ce ducea camionul? Linte! Da, grijania mă-sii, aţi auzit bine. Camionul revoluţiei, în clipa când revoluţia începea, o ştergea frumuşel spre Lima cu o încărcătură babană de linte. Nu mă-ntrebaţi a cui era încărcătura cea babană de linte?

— Nu vă-ntreb, fiindcă o să-mi ziceţi că era a Prichindelului Ubilluz – îi spun.

Don Ezequiel sloboade încă un hohot monstruos:

— Nu mă-ntrebaţi cine era la volan? – Îşi ridică mâinile murdare şi, parcă împărţind pumni în dreapta şi în stânga, arată spre piaţă —: L-am văzut trecând cu ochii mei, l-am recunoscut pe trădătorul ăsta nemernic. Uite-aşa şedea agăţat de volan, cu o cipilică albastră de fătălău. Am văzut şi sacii cu linte. Ce naiba să fie asta? Păi ce să fie. Nimic altceva decât că lepădătura ne dusese cu preşul şi pe Vallejos şi pe străin şi pe mine.

— Ziceţi-mi încă ceva şi vă las în pace, *don* Ezequiel. De ce n-aţi participat şi Dumneavoastră, în dimineaţa aceea? De ce-aţi rămas liniştit la frizerie? De ce nu v-aţi ascuns încaltea, dacă altceva tot n-aţi făcut?

Mutra vegetală mă ţintuieşte oribil câteva clipe, cu o furie greoaie. Îi văd degetele când în nas, când înverşunându-se contra pieliţelor de pe gât. Îmi răspunde, în sfârşit, dar tot se mai simte obligat să mintă:

— De ce să mă fi ascuns, dacă nu eram amestecat cu nimic? De ce, mă rog?

— *Don* Ezequiel – îl dojenesc – Au trecut douăzeci şi cinci de ani, Perú-ul e la pământ, oamenii nu se gândesc decât cum să-şi scape pielea dintr-un război care nici măcar nu mai este al lor, Dumneata şi cu mine putem pieri la primul atentat sau la primul schimb de focuri; cui ce-i mai pasă ce s-a petrecut în acea zi? Spune-mi tot adevărul, ajută-mă să-mi termin istoria, înainte ca amândoi să pierim înghiţiţi de haosul ăsta omicid ce ne înghite ţara.

Dumneata urma să participi la întreruperea legăturilor telefonice şi să închiriezi câteva taxiuri sub pretextul unei petreceri la Molinos. Mai ţii minte la ce oră trebuia să fii la Compania de Telefoane? La cinci minute după deschidere. Se stabilise ca taxiurile să aştepte la colţul dintre Alfonso Ugarte şi La Mar, unde trebuia să le captureze grupul lui Mayta. Când colo, Dumneata n-ai închiriat taxiurile, n-ai fost la Compania de Telefoane, iar pe josefinul care a venit într-un suflet să te întrebe ce s-a întâmplat, l-ai expediat răspunzându-i: „Nu s-a-ntâmplat nimic, s-a ales praful din tot, fugi la liceu şi uită că m-ai cunoscut.” Josefinul acela e Telésforo Salinas, directorul cu educaţia fizică peste întreaga provincie, *don* Ezequiel.

— Minciună după minciună! Infamii de-ale lui Ubilluz! – zbiară el, violaceu de mânie – N-am ştiut nimic, n-aveam de ce mă ascunde, n-aveam de ce mă face nevăzut. Dumneata cară-te, pleacă, ia-ţi tălpăşiţa mai iute! Că ce altceva eşti Dumneata decât tot o iscoadă, asta ţi-e meseria, de colportor de calomnii. Marş dracului dom’le şi să nu te mai prind pe-aci.

În nişa de penumbră unde stătea cu automatul în mâini, Mayta n-auzea niciun zgomot. Nu vedea nimic, decât două slabe raze de lumină ce se prelingeau prin ancadramentul uşii. Dar nu-i era greu să ghicească, chiar cu precizie, că în acel moment Vallejos intra în sala mare a celor paisprezece jandarmi şi îi trezea strigând năpraznic: „Ateeeenţie”, „Curăţarea armelor!”. Adică a celor paisprezece Mausere. Fiindcă, pasămite, armurierul-şef din Huancayo, cel cu grad de comandant, tocmai l-a înştiinţat că va sosi dimineaţa asta devreme să controleze armele. „Atât vă zic, aveţi grijă, curăţaţi puştile pe dinafară şi pe dinăuntru, făceţi-le lună, nu cumva să aibă careva ţeava descalibrată sau închizătorul blocat şi să nu-mi fi spus la timp.” Nu de alta, dar sublocotenentul Vallejos nu vroia să fie beştelit de către superior. S-a-nţeles? Puştile în perfectă stare şi

muniţia fiecărui jandarm republican – nouăzeci de cartuşe – să fie duse apoi la corpul de gardă. Executarea. „Alinierea în curte!”. Atunci intra el în scenă. Iată cum maşinăria începuse să funcţioneze, rotiţele să se îmbuce, asta era acţiunea, asta era. Or fi sosit în sfârşit cei din Ricrán? Trăgea cu ochiul prin crăpătura uşii, aşteptând ca siluetele jandarmilor să-şi depoziteze Mauserele şi muniţiile în odaia din faţă, unul câte unul, printre ei şi Antolín Torres.

E un gardian republican pensionat care locuieşte pe strada Manco Cápac, la jumătatea drumului dintre închisoare şi prăvălia lui *don* Ezequiel. Ca să-l feresc pe fostul frizer de gesturi necugetate la adresa mea, sau de-un atac de apoplexie, a trebuit să plec. Stând pe o bancă în maiestuoasa Plaza de Jauja – sluţită acum de rotocoalele de sârmă ghimpată din preajma Primăriei şi Subprefecturii –, mă gândesc la Antolín Torres. Am vorbit cu el chiar dimineaţa asta. Ferice de el, zău aşa, de când infanteriştii marini americani, *los marines,* l-au angajat ca ghid şi translator (vorbeşte tot atât de bine spaniola ca şi limba quechua). Mai demult avusese o mică fermă, dar războiul i-o distrusese şi omul murea de foame până la venirea yankeilor *gringos.* Munca lui constă în acompanierea patrulelor ce ies să bată împrejurimile. Ştie că munca asta în folosul americanilor l-ar putea costa viaţa; mulţi jaujini îi întorc de pe-acum spatele, iar faţada casei lui e plină de inscripţii de genul „Trădător” şi „Condamnat la moarte de justiţia revoluţionară”. Din spusele lui Antolin şi din mârlăniile lui *don* Ezequiel reiese desluşit că relaţiile dintre *marines* şi jaujini sunt cât se poate de încordate. Până şi duşmanii declaraţi ai răzvrătiţilor le poartă sâmbetele acestor străini *gringos* cărora nu le înţeleg limba şi care, mai cu seamă, au de toate şi se îndoapă şi fumează şi îşi pot permite orice într-un ţinut unde chiar foştilor bogătaşi le merge din rău în mai rău. Om la vreo

şaizeci de ani cu ceafă de taur şi cu burdihan, de felu-i din regiunea Ayacucho, zona Cangallo, dar care şi-a petrecut aproape toată viaţa la Jauja, Antolin Torres vorbeşte o spaniolă savuroasă împănată cu quechuisme. „Să m-omoare dracului comuniştii, mi-a zis. Să m-omoare, na, dar măcar cu burta plină şi c-un trabuc bun în gură”. E un povestitor ce ştie să-şi dozeze efectele cu pauze şi exclamaţii. În ziua aceea de demult, de-acum douăş’cinci de ani, el trebuia să intre de gardă la opt, înlocuindu-l la paza porţii pe gardianul Huáscar Toledo. Când colo, pe Huáscar ia-l de unde nu-i, nu stătea de strajă în gheretă, ci era laolaltă cu ăilalţi în curte, ungându-şi de zor Mauser-ul în vederea inspecţiei comandantului armurier. Sublocotenentul Vallejos stătea cu gura pe ei, încât lui Antolín Torres, pân’ la urmă, nu i-a mirosit a bine.

— Dar de ce, domnule Torres? Ce era aşa ciudat într-o revizie generală a armamentului?

— Ciudat era altceva, şi-anume că sublocotenentul se plimba băţos de colo-colo cu automatul pe umăr. El de ce era înarmat? Şi de ce, la o adică, trebuia să lăsăm Mauserele în camera de gardă? Unde s-a pomenit? Asta-mi pare cam neobişnuit, dom’sergent. De unde până unde moda asta ca un gardian să-şi lase Mauser-ul, când e vorba de-o inspecţie? Ia nu mai gândi tu atâta, Antolin, că treaba asta cu gânditul te poate costa avansarea, îmi zice sergentul. Buuun, am ascultat, mi-am curăţat arma, am lăsat-o în camera de gardă împreună cu cele nouăzeci de cartuşe şi m-am întors să ne încolonăm în *patio.* Dar ceva nu-mi convenea, ceva scârţâia în toată povestea aia. Nu, nu mi-a trecut prin cap c-o să se întâmple ce s-a întâmplat, dar mă tot gândeam la deţinuţi. Să tot fi avut cincizeci, prin celule. M-am dus cu gândul deci la vreo încercare de evadare sau aşa ceva, nu mai ştiu nici eu ce.

„Acum”. Mayta izbi uşa de perete. De-atâta stat nemişcat i se puseseră cârcei în picioare. Inima îi bătea

darabana, şi-l încerca o senzaţie de ceva definitiv, ireversibil, când se năpusti cu automatul lui strălucind de unsoare în micuţul *patio,* în faţa gardienilor încolonaţi, tăindu-le drumul spre camera de gardă şi spre Arestul Preventiv. Zise exact ce trebuia să zică:

— Sper să nu mă faceţi să trag, fiindcă nu vreau s-omor pe nimeni.

Vallejos îşi ţinea şi el subordonaţii sub ameninţarea automatului. Ochii urduroşi sau cârpiţi de somn ai celor paisprezece gardieni se mutară năuciţi de la el la sublocotenent, de la sublocotenent la el, neştiind ce să creadă: suntem treji sau visăm? Ăsta-i adevăr sau coşmar?

— Aha; şi-atunci sublocotenentul v-a vorbit, nu-i aşa domnule Torres? Ţineţi minte ce v-a spus?

— Nu vreau să v-amestec în acţiunea noastră. Eu m-am răsculat şi, din acest moment, mă declar revoluţionar socialist – mimează şi reproduce Antolin Torres, pe când mărul lui Adam i se zbate frenetic – Dacă vreunul din voi vrea să mă urmeze din proprie iniţiativă, să vină. Fac asta pentru săraci, pentru poporul năpăstuit şi fiindcă şefii ăi mari ne-au înşelat. Dumneata, sergent-casier, din solda mea să cumperi duminică bere întregului personal... Buuuun, cam aşa ceva, şi-n timp ce sublocotenentul îşi ţinea discursul, ălălalt duşman, ăl din Lima, ne ţinea neputincioşi sub bătaia armei şi ne tăia drumul spre Mausere. Asta-i, am căzut în plasă ca ultimii nătăfleţi. Grangurii cei mari, după-aceea, ne-au trântit două săptămâni de carceră severă, cu pâine şi apă.

Mayta îl auzise vorbind dar nu putuse urmări ce le zicea, într-atât surescitarea pusese stăpânire pe el. „Ca o maşinărie, ca un soldat”. Sublocotenentul îi mână pe jandarmi spre sala cea mare şi ei îl ascultară docili, neînţelegând încă. Văzu că sublocotenentul, după ce-i încuie înăuntru, zăvorî uşa cu un lanţ. Apoi, cu mişcări rapide, precise, cu automatul în stânga, fugi cu o altă cheie

mare în mâna dreaptă, să descuie o uşă groasă cu gratii. Acolo să fie cei din Uchubamba? Însemna c-au văzut şi au auzit cele petrecute. În schimb ceilalţi deţinuţi, cei aflaţi în celulele din spatele curţii cu vişini, se aflau departe, nu ştiau nimic. De la postul lui de lângă Arestul Preventiv văzu apărând doi bărbaţi în spatele lui Vallejos. Iată-i, prin urmare, pe cei doi pe care nu-i cunoscuse până atunci decât după nume. Care o fi Condori şi care Zenón Gonzales? Înainte de a-i putea identifica, izbucni o discuţie aprinsă între Vallejos şi cel mai tânăr dintre ei, un tip părând european nu indian, cu părul lung. Deşi lui Mayta i se spusese că ţăranii din zona orientală aveau adesea pielea şi părul deschise la culoare, totuşi rămase mirat: agitatorii indieni ce conduseseră ocuparea fermei Aína păreau doi străini *gringos.* Unul purta opinci.

— Ai de gând să baţi în retragere, *so carajo?* – îl auzi suduind pe Vallejos şi-l văzu apropiindu-şi faţa de cel tinerel –. Acu' c-am intrat în horă, acu' c-am pornit acţiunea, acu' vrei să dai bir cu fugiţii?

— Nu c-aş da bir cu fugiţii – bombăni acesta încurcat, oprindu-se – însă... fiindcă...

— Fiindcă eşti un laş, Zenón – i-o trânti Vallejos –. Vai de capul tău. Marş înapoi. Marş înapoi la celulă. Să te prindă ăia, să te judece, să te condamne. Să putrezeşti de viu la Frontón. Acolo ţi-e locul. Nu ştiu ce dracu' mă reţine să nu te-mpuşc, *carajo.*

— Ho, opriţi, să discutăm fără ceartă – interveni Condori, aşezându-se între ei. El era cel cu opinci, şi Mayta se bucură descoperind în acele momente pe cineva cam de-aceeaşi vârstă cu el –. Ia nu te înfierbânta aşa, Vallejos. Lasă-mă singur câteva clipe cu Zenón.

Sublocotenentul, din trei paşi mari veni lângă Mayta.

— I-au cedat nervii – zise, stăpânindu-şi treptat furia dinainte, dar rămânând profund dezamăgit –. Azi-noapte era de acord. Şi-acu' îmi vine cu şovăieli, cu răzgândeli, cu

regrete că s-a prins în horă. Asta se numeşte frică, ascultă-mă pe mine.

Ce şovăieli să-l fi încercat pe tânărul lider din Uchubamba, ce anume l-o fi determinat să provoace incidentul acela? Să se fi gândit el oare, când răzmeriţa deja pornise, că erau prea puţini? Să se fi îndoit că numai el şi Condori vor fi în stare să tragă după ei întreaga comunitate în insurecţie? Să fi presimţit înfrângerea? Sau, pur şi simplu, să-l fi speriat în ultimul moment obligaţia de a omorî şi a fi omorât?

Dialogul dintre Condori şi Gonzales se purta pe şoptite. Mayta surprindea însă cuvinte răzleţe şi, uneori, îi vedea gesticulând. La un moment dat, Condori îşi apucă prietenul de braţ. Părea să exercite o oarecare autoritate asupra acestuia, fiindcă tânărul, deşi contrazicându-l, păstra o atitudine respectuoasă. După alte câteva clipe, amândoi se apropiară.

— S-a făcut, Vallejos – zise Condori –. Gata. Totu-i în regulă. Nu s-a-ntâmplat nimic.

— Aşa da, Zenón – îi întinse mâna Vallejos –. Iartă-mă că mi-am ieşit din răbdări, dar nu m-am putut stăpâni. Fără pică?

Tânărul făcu din cap că da. Strângându-i mâna, Vallejos repetă: „Fără pică, şi să facem totul pentru Perú, Zenón.” Pe chipul lui Gonzales se putea citi mai degrabă resemnare decât convingere. Vallejos se întoarse către Mayta:

— Duceţi armele la taxiuri. Mă duc să-mi văd deţinuţii.

O luă în direcţia vişinilor, pe când Mayta fugea spre intrare.

Prin deschizătura practică în poarta ruginită iscodi strada. În loc de taxiuri, de Ubilluz şi de minerii din La Oroya, văzu un mic grup de liceeni josefini conduşi de Cordero Espinoza, brigadierul lor.

— Ce căutaţi aici? – li se adresă nedumerit –. De ce n-aţi rămas la posturile voastre?

— Fiindcă nu era nimeni la posturile noastre, fiindcă toţi dispăruseră – zice Cordero Espinoza, cu un căscat ce-i deformează zâmbetul –. Fiindcă obosiserăm să aşteptăm de pomană. Noi vroiam să fim ştafetele revoluţiei, dar cui să-i folosim de ştafete dacă nimeni nu se înfiinţa? Eu trebuia să m-ocup de Comisariat. Am fost acolo dis-de-dimineaţă şi nimic. Nu trece mult şi-l văd pe Hernando Huasasquiche că vine să-mi zică de Proful Ubilluz că nu era acasă, că nu era nicăieri. Şi că fusese văzut în cu totul altă parte, conducându-şi camionul pe şosea. Puţin mai târziu am aflat că cei din Ricrán se făcuseră nevăzuţi, că ăilalţi, din La Oroya, nu veniseră ori se-ntorseseră din drum. Panică generalizată! Ne-am adunat toţi în piaţă. Şedeam acolo cu feţele lungite de supărare, trăgând de timp ca să nu mergem la ore. Fuseserăm duşi de nas, fuseserăm ademeniţi să jucăm în seriale proaste. Când deodată ne pomenim cu Felicio Tapia. Ne-a zis că tipul din Lima s-a îndreptat într-adevăr spre închisoare, după ce-i aşteptase degeaba pe oamenii din Ricrán. Aşa că ne-am dus şi noi la închisoare, să vedem ce se-ntâmplă. Ei bine, Vallejos şi Mayta îi închiseseră acolo pe jandarmi, capturaseră puştile şi-i puseseră în libertate pe Condori şi pe Gonzales. Vă puteţi închipui situaţie mai ridicolă?

Licenţiatul *(el Doctor)* Cordero Espinoza are şi el dreptatea lui: cum să numeşti situaţia altfel decât ridicolă? Au ocupat închisoarea, au patrusprezece puşti Mauser şi o mie două sute de gloanţe. Dar n-au revoluţionari să facă uz de ele, pentru că nici măcar unul din cei treizeci sau patruzeci de conspirator n-a apărut. Aşa o fi gândit şi Mayta, spionând prin deschizătură şi pomenindu-se cu numai şapte copii în uniformă?

— N-a venit nimeni? Chiar nimeni? Nimeni?

— Am venit noi – zise puştanul tuns aproape chilug şi, în zăpăceala-i crescândă, Mayta îşi aminti ce-i spusese despre el Ubilluz, atunci când i-l prezentase: „Cordero

Espinoza, brigadierul ori monitorul anului, zi-i cum vrei, primul din clasă, o capacitate.” – Dar ăilalţi parcă s-au ascuns în gaură de şarpe.

Nedumerire?, furie?, intuiţia catastrofei?, care din aceste sentimente l-a copleşit mai întâi? Ori nimic din toate acestea, ci numai liniştita confirmare a ceva ce, în mod confuz, îi făcuse să se teamă încă din zori, văzând că nu apar în piaţă oamenii din Ricrán? Sau a ceva pornit încă mai demult, din chiar clipa când, la Lima, tovarăşii săi din P.O.R. (T) hotărâseră să nu sprijine acţiunea?, sau de când înţelesese că eforturile lui pe lângă Blacquer de a determina partidul comunist să se alăture acţiunii erau sortite eşecului? Pornind de la unul din momentele acelea hotărâtoare, fără s-o recunoască făţiş, se aştepta totuşi la lovitura de graţie? Revoluţia nici nu va începe?, fi-va oare înăbuşită în faşă? Ba nu, Mayta, a început, poate nu-ţi dai tu seama, dar a început.

— De aceea suntem aici, de aceea am venit toţi – spuse inimos Cordero Espinoza –. Nu i-am putea înlocui noi?

Mayta văzu că josefinii se buluciseră în jurul brigadierului şi că scuturau energic din cap, aprobându-l, sprijinindu-l. Singura idee ce-i trecu prin minte fu că trecătorilor eventuali sau vecinilor le-ar putea atrage atenţia neobişnuitul grup de liceeni strâns la poarta închisorii.

— Mi-a venit aşa deodată să ne oferim voluntari, fără s-o fi premeditat, fără să-mi fi consultat colegii — îşi aminteşte *Doctorul* Cordero Espinoza –. Aşa deodată, văzând ce mutră făcuse bietul Mayta aflând că toţi ceilalţi spălaseră putina.

Ne aflăm în biroul lui de pe strada Junin, o stradă proliferând de birouri avocăţeşti. Avocatura continuă să fie profesia jaujină prin excelenţă, deşi în vremea din urmă războiul şi nenorocirile au pus surdină activităţii juridice locale. Până de curând, în toate familiile jaujine unul sau

doi descendenţi veneau pe lume cu diploma de clănţău sub braţ. A se judeca este un sport accesibil tuturor claselor sociale din provincia aceasta, la fel de popular ca fotbalul sau carnavalul. În puzderia de avocaţi jaujini, fostul monitor şi elev eminent al liceului San José – unde ţinea un curs de economie politică de câteva ori pe săptămână, până când din cauza războiului au fost sistate orele – străluceşte ca o stea de mărimea întâia. Este un om dezinvolt şi plăcut. Biroul îi e pavoazat cu diplome de la congresele la care a participat, cu distincţii de consilier municipal şi comunal, de preşedinte al Clubului „Leilor" din Jauja, de preşedinte al Asociaţiei în favoarea construirii şoselei spre Oriente, plus alte şi alte funcţii civice. Mai este, dintre toate persoanele cu care am stat de vorbă, cea care evocă cu mai multă distanţare, precizie, detaşare şi – îmi face impresia – obiectivitate, evenimentele de demult. Curăţenia din biroul lui contrastează cu vestibulul de la intrare, unde o gaură se cască în duşumea şi unde o jumătate de perete s-a năruit. Din pragul uşii mi-a zis, arătând spre urmele dezolante: „Asta a fost o petardă de-a teroriştilor. Am lăsat totul neatins, ca să-mi aduc zilnic aminte de precauţiile ce trebuie să le iau dacă vreau să-mi păstrez capul pe umeri". Cu acelaşi spirit şugubăţ mi-a povestit apoi că în atentatul împotriva locuinţei sale teroriştii au fost mai eficienţi: casa a ars în întregime, în urma efectului a două încărcături de dinamită. „Mi-au ucis bucătăreasa, o biată bătrânică de şaizeci de ani. Din fericire, îmi expediasem, încă dinainte, din Jauja, nevasta şi copiii". Ei se află acum la Lima şi vor pleca în străinătate de cum se va ivi prilejul. Asta va face şi el, de îndată ce-şi va lichida treburile ce-l mai reţin aici. Pentru că, zice, ţinând seama de mersul lucrurilor, ce rost ar avea să-şi rişte pielea? Bine, dar nu s-a îmbunătăţit starea de lucruri din Jauja după venirea infanteriei marine? Dimpotrivă, s-a înrăutăţit, ăsta-i cuvântul. Pentru că, zice, enervarea surdă

produsă în oameni de prezenţa trupelor străine îi face pe mulţi să-i ajute, prin acţiune sau omisiune —, ascunzându-i, oferindu-le alibiuri, tăcând în anumite momente – pe terorişti. „Cică ceva asemănător se petrece şi între gherilele peruane şi internaţionaliştii cubanezi şi bolivieni. Se produc înfruntări între ei. Degeaba, tot naţionalismul e mai tare decât orice ideologie, asta o ştim doar demult şi nimic nu s-a schimbat”. Nu mă pot opri să nu simt o reală simpatie faţă de fostul brigadier: povesteşte toate acestea cu o naturaleţe, cu o lipsă de morgă sau de înfumurare, cu un umor atât de plăcut şi de cea mai bună calitate, încât ţi-e mai mare dragul să-l asculţi.

— Nici nu m-au auzit bine propunându-ne voluntari, c-au şi sărit în sus de bucurie toţi – îmi spune în continuare –. Adevăru-i că eram unghie şi carne, noi, cei şapte. Ce joacă de plozi, dacă ai sta să compari cu ce-i acum, nu?!

— Da, sigur, noi îi înlocuim, noi.

— Deschide-ne poarta, lasă-ne înăuntru, că putem, zău putem.

— Zău putem, Mayta, pune-ne la încercare.

— Suntem revoluţionari, îi vom înlocui.

Mayta se uita la ei înmărmurit, le auzea strigătele şi capul îi era o vârtelniţă, un haos.

— Ce vârstă aveaţi pe-atunci?

— Eu şi Huasasquiche şaptesprezece ani – zice Cordero Espinoza –. Ceilalţi, cincisprezece sau şaisprezece. Ăsta ne-a fost norocul. Nu ne-au putut judeca, n-aveam răspundere legală. Ne-au trimis la judecătorul de minori, şi-acolo treaba n-a luat o întorsătură prea urâtă. Nu ne-au luat în serios. Nu ţi se pare culmea absurdului ca unul ca mine, pionier al luptei armate în Perú, să devină acum un obiectiv militar al teroriştilor?

Şi ridică din umeri.

— Presupun că, în acele clipe, pentru Mayta şi Vallejos nu mai exista drum de întoarcere – îi spun.

— Ba exista. Vallejos i-ar fi putut elibera pe gardienii încuiaţi în sala principală şi i-ar fi putut face, chipurile, cu ou şi cu oţet: „Idioţilor, v-am pus la încercare şi mi-aţi dovedit că sunteţi nişte nulităţi; ce-aţi fi făcut dacă închisoarea era într-adevăr luată cu asalt de nişte subversivi? Ce-aţi fi făcut, pramatiilor? Niciunul din voi n-a trecut examenul la care v-am supus, niciunul măcar, *so huevones*" – *Doctorul* Cordero Espinoza îmi oferă o ţigară, ia şi el una din pachet dar nu şi-o aprinde până n-o fixează bine în ţigaret – Ăia ar fi înghiţit papara, s-ar fi lăsat muştruluiţi cu nasu-n jos şi n-ar fi crâcnit, sunt sigur. Ar mai fi putut să ne trimeată înapoi la şcoală, să-i fii închis la loc pe Gonzales şi Condori şi să dispară. Ar fi putut s-o facă, însă atunci, nu mai târziu. Dar bine-înţeles că n-au făcut nimic din toate acestea. Nici Mayta, nici Vallejos nu erau ei oamenii să se lase intimidaţi de împrejurări. Sub acest aspect, deşi unul era trecut de patruzeci şi celălalt de douăzeci de ani, erau mai flăcăi decât noi.

Vasăzică Mayta a acceptat primul propunerea aceea romantică şi absurdă. Nedumerirea lui, nesiguranţa n-au durat decât câteva clipe. Se hotărî deodată. Deschise poarta, le zise „iute, iute" josefinilor, şi-n timp ce ei luau în stăpânire *patio*-ul, el iscodi strada în lung şi-n lat: nu treceau maşini, nu trecea lume, casele erau tot zăvorâte. Îşi simţi forţele revenind, sângele îi fugea iar prin vene, nu erau motive de disperare, totul se mai putea aranja. După ce intră şi ultimul băiat, trânti poarta în urma lor. Şi iată-i: şapte chipuri tinere, încordate, exaltate. Condori şi Gonzales ţineau acum fiecare în mâini câte un Mauser şi se uitau întrebător la băieţi, neştiind ce să creadă. Vallejos apăru şi el de după vişini, terminându-şi inspectarea prizonierilor. Mayta îi veni în întâmpinare:

— Ubilluz şi cu ceilalţi n-au venit. În schimb, avem voluntari cu care să-i înlocuim.

S-a oprit Vallejos înlemnit? I-a văzut Mayta faţa

desfigurată de un rictus? L-a văzut străduindu-se din răsputeri să nu râdă? L-a auzit şoptindu-i la ureche „Ubilluz n-a venit? Nici Ezequiel, nici Papagalul? Toţi ne-au tras clapa?”

— Nu mai putem da înapoi, tovarăşe – îl smuci Mayta de braţ – Ţi-am prezis ce se va întâmpla: acţiunea îşi selecţionează oamenii. Acum nu mai putem şovăi. Gata cu şovăiala. Acceptă-i pe băieţi. S-au dovedit capabili prin însuşi faptul c-au venit aici. Sunt revoluţionari, e clar, ce dovadă mai aştepţi? O să ne dezumflăm tocmai noi, frăţioare?

Se convingea singur pe măsură ce vorbea şi, ca o a doua voce, îşi repeta cu încăpăţânare descântecul împotriva lucidităţii: „Ca o maşinărie, ca un soldat”. Vallejos, mut, se uita ţintă la el: şovăind?, încercând să-şi dea seama dacă chiar credea în propriile-i spuse? Dar, când Mayta sfârşi, sublocotenentul era din nou mănunchiul de nervi controlaţi şi de hotărâri instantanee. Se apropie de josefinii care le sorbiseră dialogul.

— Mă bucur că s-a întâmplat aşa – le spuse, amestecându-se printre ei, făcând corp comun cu ei –. Mă bucur, fiindcă văd că mai există viteji ca voi, dintr-o bucată. Fiţi bine-veniţi, acum că ne-aşteaptă lupta, băieţi. Vreau să-i strâng mâna fiecăruia în parte.

Şi începu să-i ia în braţe, să-i strângă la piept. Mayta se pomeni în mijlocul grupului, împărţind şi primind îmbrăţişări şi, printre nori de colb, îi vedea pe Zenón Gonzales şi pe Condori molipsiţi de agitaţia generală. O emoţie adâncă îl copleşi. Simţea un nod în gât. Câţiva băieţi plângeau, şi lacrimile şiroiau pe feţele lor fericite în timp ce se îmbrăţişau cu sublocotenentul, cu Mayta, cu Gonzales, cu Condori, sau ei între ei. „Trăiască Revoluţia”, strigă unul, iar altul „Trăiască socialismul”. Vallejos îi făcu să tacă.

— Cred că în viaţa mea nu m-am simţit atât de fericit ca-

n acele momente – zice *Doctorul* Cordero Espinoza –. Erau frumoase nevinovăţia aceea, idealismul acela. Ne simţeam de parcă ne-ar fi crescut barba şi mustaţa, de parcă am fi devenit deodată mai înalţi, mai vânjoşi. Ştiţi că, mai mult ca sigur, niciunul dintre noi nu pusese piciorul într-un bordel? în ce mă priveşte, eram curat ca lacrima. Ei bine, mă simţeam ca şi cum mi-aş fi pierdut chiar atunci fecioria.

— Ştia vreunul din voi să tragă cu arma?

— La instrucţia premilitară ne învăţaseră câte ceva, dar nu mare lucru. Poate că vreunul sau altul trăsese cu puşca de vânătoare. Însă am remediat deficienţa pe loc. A fost primul lucru la care s-a gândit Vallejos, imediat după îmbrăţişări: să ne arate ce-i aia un Mauser.

Pe când sublocotenentul le ţinea josefinilor o lecţie despre mânuirea puştii, Mayta îi puse la curent pe Condori şi pe Zenón Gonzales cu cele petrecute. Nu protestară aflând că, după toate probabilităţile, nu puteau conta pe nimeni altcineva; nu se indignară văzând că revoluţionarii puteau fi doar ei şi grupuleţul acela de imberbi. Îl ascultară serioşi, fără a pune nicio întrebare. Vallejos trimise doi băieţi după taxiuri. Felicio Tapia şi Huasasquiche plecară în goana mare. Atunci, Vallejos îi reuni pe Mayta şi pe cei doi ţărani. Modificase planul de acţiune. Împărţiţi în două grupe, aveau să ia cu asalt prin surprindere Comisariatul şi Postul Gărzii Civile. Mayta asculta şi, din colţul ochiului, pândea reacţiile „comunarzilor”. Va zice cumva Gonzales: „Vezi că aveam motive să dau înapoi”? Nu, nu zise nimic; cu puşca în mână, îl asculta pe sublocotenent, impenetrabil.

— Vin taxiurile! – făcu semne către ei Perico Temoche, din pragul porţii.

— La drept vorbind, n-am fost niciodată şofer de taxi – mă încredinţează domnul Onaka, arătându-mi cu un gest melancolic rafturile goale din prăvălia sa, până nu demult gemând de alimente şi articole casnice – Eu m-am ocupat

întotdeauna de administrarea acestui magazin, al cărui proprietar sunt. Deşi n-o să mă credeţi, era cel mai bine aprovizionat din Junin.

Amărăciunea îi alungeşte faţa gălbuie. Domnul Onaka a fost o victimă predilectă a rebelilor, care i-au jefuit prăvălia de nu ştiu câte ori. „De opt ori, precizează el. Ultima oară, acu' nici trei săptămâni, cu infanteria marină aici. De fapt, cu *gringos* sau fără *gringos,* pentru noi e aceeaşi belea dintotdeauna. Au apărut pe la ora şase, mascaţi, au închis uşa şi-au zis: Unde ai ascuns proviziile de mâncare, câine? Le-am ascuns?! Căutaţi şi luaţi ce găsiţi, poftim. Când din vina voastră am ajuns sărac lipit! N-au găsit nimic, bine-nţeles. Nu vreţi să-mi luaţi nevasta, dacă tot aţi venit? Că numai cu asta m-aţi lăsat pe lume. Nu-mi mai era teamă de ei, înţelegeţi? Le-am şi zis-o, atunci, ultima oară: de ce nu mă-mpuşcaţi? Faceţi-vă cheful pân' la capăt, terminaţi dracului cu omul ăsta căruia i-aţi otrăvit viaţa. Nu stricăm noi gloanţe pe prăpădiţi ca tine, mi-a zis unul din ei. Şi toate astea la şase seara, cu poliţişti, cu soldaţi şi cu *marines* pe străzile Jaujei. Nu-i asta dovada că toţi sunt o apă şi-un pământ, o aceeaşi gaşcă de derbedei?" Oftează adânc, dă din cap a pagubă şi aruncă o privire spre nevastă-sa care, aplecată peste tejghea, încearcă să citească ziarul, lipindu-şi paginile de ochi. Amândoi sunt foarte bătrâni.

— Întrucât ea se descurca singură cu servitul clienţilor, eu foloseam vechiul meu Ford ca să mai câştig un ban ca taximetrist – urmează domnul Onaka – Ăsta mi-a fost ghinionul, că fără să vreau m-am trezit implicat în tărăşenia aceea a lui Vallejos. Mi-au rablagit maşina şi a trebuit să cheltuiesc o avere cu reparaţiile. Din acelaşi motiv am încasat un pumn care mi-a spart arcada şi am stat arestat pe tot timpul cât tipii făceau cercetări şi se convingeau că eu nu eram deloc complice, ci victimă.

Ne aflăm într-un cotlon al decăzutei lui prăvălii, în

picioare, de o parte şi de alta a tejghelei. La capătul opus, doamna Onaka îşi dezlipeşte ochii de pe ziar ori de câte ori intră vreun client ca să cumpere lumânări sau ţigări, singurele articole de care pare să nu ducă lipsă magazinul. Cei doi Onaka sunt de origine japoneză – nepot şi nepoată de imigranţi –, dar la Jauja li se zice „chinezii”, confuzie care pe domnul Onaka nu-l deranjează câtuşi de puţin. Spre deosebire de *Doctorul* Cordero Espinoza, el nu-şi ia necazurile cu umor şi filosofie. Lasă impresia unui om demoralizat, înciudat pe lume şi pe viaţă. El şi Cordero Espinoza sunt singurii, dintre zecile de persoane cu care am stat de vorbă la Jauja, care vorbesc făţiş împotriva gherilelor. Toţi ceilalţi, inclusiv cei ce-au avut de suferit de pe urma atentatelor de tot felul, se închid într-un mutism absolut când vine vorba de revoluţionari.

— Abia deschisesem magazinul, când mă pomenesc cu băieţelul familiei Tapia, ăi de stau pe strada Villarreal, că vine val-vârtej şi îmi zice: Un drum urgent, domule Onaka. Trebuie să ducem la spital o doamnă bolnavă. Am pregătit iute maşina, micuţul Tapia s-a aşezat lângă mine şi – pramatia – tot dădea din gură zicând: „Grăbiţi-vă, că moare biata doamnă”. Chiar în faţa închisorii mai era un taxi, şi nişte siluete încărcau în el puşti. Am parcat în spate. L-am întrebat pe sublocotenentul Vallejos: Unde-i doamna cu leşinul? Nici nu mi-a răspuns. Şi deodată ălălalt, ăl din Lima, Mayta nu?, mi-a proptit automatul în piept: Fă ce-ţi spun, dacă vrei să nu păţeşti nimic. Am simţit că mă scap pe mine, iertaţi expresia; Atunci ştiu că m-am speriat! Nu-i de mirare, e normal, erau primii pe care-i vedeam. Tâmpit am mai fost. Aveam pe-atunci ceva bani puşi deoparte. Trebuia să-mi fi dat seama la timp ce-o să urmeze, să-mi fi luat nevasta şi să fi plecat. Am fi avut parte de-o bătrâneţe liniştită.

Condori, Mayta, Felicio Tapia, Cordero Espinoza şi Teófilo Puertas se urcară în maşină după ce încărcară

jumătate din muniţii şi din puşti. Mayta îi dădu ordin lui Onaka să pornească: „La cea mai mică încercare de-a atrage atenţia cuiva, trag”. Stătea în spate şi avea gura complet uscată. Dar mâinile îi transpirau. Strânşi lângă el, brigadierul şi Puertas se aşezară pe puşti. În faţă, cu Felicio Tapia, era Condori.

— Nu ştiu cum de n-am făcut un accident, cum de n-am călcat pe nimeni – molfăie gura ştirbă a domnului Onaka – Credeam că-s tâlhari, asasini, scăpaţi de la închisoare. Dar atunci cum de se afla sublocotenentul cu ei? Ce să caute printre asasini băieţelul familiei Tapia şi fecioraşul acelui domn distins, *Doctorul* Cordero? Mi-au zis ei ceva de-o revoluţie şi de nu mai ştiu ce. Cum adică? Ce-i aia? Cu ce se mănâncă? M-au pus să-i duc până la Postul Gărzii Civile, de pe strada Manco Cápac. Acolo s-au dat jos ăl din Lima, Condori şi puştiul Tapia. I-au lăsat pe ceilalţi doi să mă păzească şi Mayta le-a spus: Dacă încearcă să fugă, omorâţi-l. După aia puştii s-au jurat c-au jucat teatru, că-n niciun caz n-ar fi tras în mine. Dar acum ştiu că şi copiii ucid cu securi, cu pietre şi cuţite, nu? În sfârşit, acum ştim o mulţime de lucruri pe care pe-atunci nimeni nu le bănuia. Fiţi cuminţi, măi băieţi, doar n-o să trageţi în mine, mă cunoaşteţi de-atâta timp, eu n-am omorât o muscă măcar, iar vouă v-am dat marfa pe veresie de-atâtea ori! De ce-mi faceţi una ca asta? Şi, de altminteri, ce se va întâmpla acolo înăuntru? Ce s-au dus să facă ăia la post? Revoluţie socialistă, domnule Onaka, mi-a zis Corderito, cel căruia i-au aruncat deunăzi casa în aer şi-au fost cât pe ce să-i dinamiteze biroul de avocatură. Revoluţie socialistă! Auzi pătăranie! Cum?? Cum aţi spus?? N-am auzit eu bine? Cred că era prima oară când auzeam cuvinţelele alea. Şi-atunci m-am dumirit că patru adulţi şi şapte josefini aleseseră bietu-mi Ford ca să facă revoluţia socialistă. *Ay, carajo!*

La intrarea Postului nu erau sentinele şi Mayta le făcu

semn lui Condori şi lui Felicio Tapia: va intra el primul, ei să-l acopere. Condori părea liniştit, dar Tapia pălise grozav şi Mayta îi văzu mâinile învineţindu-se de puterea cu care strângea puşca. Năvăli în încăpere aplecat şi cu piedica automatului ridicată, strigând:

— Sus mâinile că trag!

În odaia în penumbră era un bărbat în izmene şi cămaşă militară, pe care apariţia lui îl surprinsese într-o căscătură ce-i îngheţă pe chip într-o expresie stupidă. Omul rămase zgâindu-se tâmp la el şi-abia când îi văzu apărând, din spatele lui Mayta, pe Condori şi pe Felicio Tapia ameninţându-l şi ei cu puştile, ridică braţele.

— Nu-l slăbiţi din ochi – zise Mayta şi fugi spre fundul camerei. Parcurse iute un coridor îngust ce dădea într-o curticică cu pământ pe jos: doi gardieni, în pantaloni şi bocanci de uniformă dar fără cămaşă, se spălau pe faţă şi braţe într-o albie cu apa plină de clăbuci. Unul din ei îi zâmbi, luându-l probabil drept un coleg.

— Sus mâinile că trag! – zise Mayta, de astă dată fără să mai strige – Sus mâinile când vă spun, *carajo!*

Amândoi ascultară şi unul din ei, prin mişcarea-i bruscă, răsturnă albia. Apa întunecă pământul. „Ce dracu' faceţi atâta zarvă?" protestă o voce somnoroasă. Câţi să fie acolo înăuntru? Condori era lângă el şi Mayta îi şopti „Umflă-i tu pe ăştia", nedezlipindu-şi ochii de odaia de unde tocmai ieşise protestul. Traversă curticica în goană, îndoit de şale, trecu pe sub nişte plante agăţătoare şi, în pragul uşii, se opri buimac, înghiţindu-şi strigătul de Sus mâinile! pe care se pregătea să-l slobozească. Era dormitorul. Se vedeau două şiruri de paturi suprapuse, lipite de perete şi, în trei paturi, tot atâţia tipi întinşi, doi dormind şi unul fumând cu faţa în sus. De la un radio cu baterii, de lângă acesta, se revărsa un dans *huaynito.* Văzându-l pe Mayta, omul se înecă şi sări ca ars, privind ţintă automatul.

— Credeam că-i o glumă – se bâlbâi, lăsând să-i cadă

ţigara şi ducându-şi mâinile la ceafă.

— Scoală-mi-i pe ăia doi – zise Mayta, arătând spre adormiţi –. Nu mă sili să trag fiindcă, nu vreau să te omor.

Fără să-i întoarcă spatele şi fără să piardă arma din ochi, jandarmul se deplasă pieziş, ca un crab, până în dreptul colegilor săi. Îi scutură cu mâna:

— Sculaţi, mă, sculaţi, că nu ştiu ce se-ntâmplă.

— Eu m-aşteptam la focuri de armă, la un tărăboi imens. M-aşteptam să-i văd pe Mayta, Condori şi pe puştiul lui Tapia însângeraţi, şi pe jandarmi trăgând asupra mea în toiul încleştării, crezându-mă complice – zice domnul Onaka – Dar nu s-a tras niciun foc. Înainte de a-mi da seama ce se petrecea înăuntru a apărut taxiul cu Vallejos. Capturase Comisariatul din strada Bolívar şi-i încuiase într-un beci pe locotenentul Dongo cu alţi trei jandarmi. I-a întrebat pe mucoşi: Totu-i în ordine? Nu ştim. Eu l-am rugat: lasă-mă să plec, domn'sublocotenent, nevastă-mea-i foarte bolnavă. Nu vă temeţi, domnule Onaka, avem nevoie de dumneavoastră fiindcă niciunul dintre noi nu ştie să şofeze. Vezi şi dumneata acum proporţiile stupizeniei: vroiau să facă revoluţia şi nu ştiau nici să conducă o maşină.

Când Vallejos şi Zenón Gonzales intrară la Post, Mayta, Condori şi Tapia tocmai îi închiseseră în dormitor pe jandarmi, legaţi fedeleş de paturi. Puştile şi pistoalele erau aliniate la intrare.

— N-am avut nicio problemă – zise Mayta, uşurat, văzându-i intrând —. Şi la Comisariat?

— Niciuna – răspunse Vallejos –. Bravo, vă felicit. Deci ne-am ales cu încă zece puşti.

— N-o să avem destule braţe să le mânuiască – spuse Mayta.

— Ba o s-avem – replică sublocotenentul, în timp ce revizuia noile Mausere –. La Uchubamba braţele prisosesc, nu, Condori?

Nici nu-ţi vine a crede că totul s-a desfăşurat atât de lesnicios, Mayta.

— Au încărcat o altă grămadă de puşti în Fordul meu – suspină domnul Onaka – Mi-au poruncit să mergem la Biroul de Telefoane, şi ce-mi rămânea de făcut decât să merg!

— Venind eu la serviciu, văd în faţă două maşini şi-l recunosc în una pe chinezul ce ţine o prăvălie, pe Onaka acela care vinde la preţuri pipărate – zice doamna Adriana Tello, o bătrânică zbârcită şi măruntă, cu o voce sigură şi mâinile noduroase –. Făcea o asemenea mutră, încât ştiu c-am gândit ăsta s-a trezit cu faţa la aşternut sau o fi genul de chinez nevropat. De cum m-au văzut, s-au dat jos nişte tipi şi-au intrat odată cu mine în birou. De ce să-mi fi atras atenţia? Pe vremea aceea nu se pomeneau nici măcar furturi la Jauja, darămite revoluţii. Nu, nu mi s-a părut nimic suspect. Aşteptaţi, le zic, nu-i încă ora deschiderii. Dar ei se făceau că plouă, au dat buzna înăuntru, au sărit peste ghişeu şi unul a răsturnat masa de lucru a Asuntitei Asis, Dumnezeu s-o ierte. Ce-i asta? Ce faceţi? Ce v-a apucat? Şi ce doriţi? Nici mai mult nici mai puţin decât să întrerupă comunicaţia telefonică şi telegrafică. Fir-ar ei ai dracului, *caray,* din cauza lor o să fiu dată afară! Ha-ha, mă jur că la asta m-am gândit. Nu ştiu cum de-mi rămâne o doză de umor până şi-acum, cu tot ce se-ntâmplă. Aţi văzut de câtă neruşinare dau dovadă aceşti *gringos* care au venit, cică, să ne ajute? Nu te poţi înţelege cu ei, umblă hacana cu puştile lor şi cotrobăiesc prin case, abuzivii! Parcă-am fi vreo colonie de-a lor. Înseamnă c-am rămas fără patrioţi, în Perú, dacă suportăm asemenea umilinţe.

Văzând că Mayta şi Vallejos forţau cu şuturi cabina telefonistei şi începeau să demoleze panoul cu patul automatelor şi să smulgă firele şi fişele, doamna Adriana Tello a încercat să fugă afară în stradă. Dar Condori şi Zenón Gonzales o ţinură, în timp ce sublocotenentul cu

Mayta desăvârşeau distrugerea.

— Acum suntem liniştiţi – zise Vallejos –. Cu jandarmii prizonieri şi cu telefonul întrerupt, a dispărut primejdia imediată. Nu mai e nevoie să ne despărţim.

— Ne-or fi aşteptând la Quero oamenii cu caii? – gândi Mayta cu glas tare.

Vallejos dădu din umeri: în cine să te mai încrezi acum?

— În ţărani – vorbi încet Mayta, arătând spre Condori şi Zenón Gonzales care, la un semn al sublocotenentului, o eliberară pe femeie; aceasta ţâşni îngrozită pe uşă afară – Dacă ajungem cu bine la Uchubamba, sunt convins că n-or să ne trădeze.

— Sigur c-o s-ajungem – zâmbi Vallejos –. Sigur că n-or să ne trădeze.

Or s-o ia acum pe jos până la Piaţa mare, tovarăşe. Vallejos le ordonă lui Gualberto Bravo şi lui Perico Temoche să ducă taxiurile la răspântia dintre Piaţa mare şi Bolognesi. Acela va fi punctul de întâlnire. Se aşeză în fruntea celor rămaşi şi dădu un ordin care pe Mayta îl furnică prin tot trupul: „Înainte marş!”. Formau probabil un grup bizar, nemaivăzut, inimaginabil, uluitor, cei patru adulţi şi cei cinci liceeni înarmaţi. Îndreptându-se pe străzile pietruite spre Piaţa mare. Mai mult ca sigur că atrăgeau privirile, că făceau ca lumea să se oprească pe trotuare sau să iasă pe la ferestre şi la uşi. Ce gândeau jaujinii care-i vedeau trecând?

— Tocmai mă bărbieream, fiindcă pe-atunci mă trezeam mai târzior – zice *don* Joaquín Zamudio, fost pălărier, fost negustor şi acum vânzător de lozuri pe sub portalurile Jaujei –. De la geam i-am văzut şi m-am gândit că fac pregătiri pentru sărbătoarea naţională. De pe-acum? Am scos capul afară şi i-am întrebat: Ce defilare mai e şi asta? Sublocotenentul, în loc să-mi răspundă, a strigat: „Trăiască revoluţia”. Şi toţi în cor: „Trăiască, trăiască”. Ce revoluţie e şi asta?, i-am întrebat, crezând că se joacă de-a cine ştie

ce. Şi Corderito mi-a răspuns: „Cea pe care o facem noi, cea socialistă”. Abia mai apoi am aflat că, aşa cum i-am văzut de la geam mărşăluind şi strigând trăiască, se duceau întins să devalizeze două Bănci.

Ajunseră în Piaţa mare şi Mayta văzu doar câţiva trecători, întorceau capul după ei cu indiferenţă. Un grup de indieni, cu *ponchos* şi alte bulendre de vânzare în nişte boccele, aşezaţi pe o băncuţă, întoarseră şi ei capul urmărindu-i din ochi. Încă nu era adunată destulă lume pentru un miting. Era ridicol să mărşăluieşti aşa, nu ca revoluţionarii, ci ca nişte boy-scouts. Dar Vallejos dăduse exemplul, iar josefinii şi Condori şi Gonzales băteau pasul cu îndârjire, aşa încât n-avu de ales şi se încadră şi el. Avea o senzaţie ambiguă, de exaltare şi nelinişte, fiindcă, deşi cu poliţaii sub zăvor, cu armele confiscate, cu telefonul şi telegraful tăiate, – nu era totuşi prea vulnerabil grupul lor pricăjit? Se putea oare începe o revoluţie aşa? Strânse din măsele. Da. Se putea. Trebuia să se poată.

— Au intrat pe uşa principală, aproape cântând – zice *don* Ernesto Durán Huarcaya, fost administrator al Băncii Internacional, în prezent doborât de un cancer generalizat pe patul lui din sanatoriul Olavegoya – I-am văzut de la geam şi m-am gândit ăştia nu ştiu nici să bată bine pasul, defilează anapoda. Apoi, fiindcă veneau ţanţoş drept spre Internacional, mi-am zis: să fiu al naibii dacă ăştia nu vin să ne tapeze de nişte bani, pretextând vreo chermeză sau vreo defilare sau vreun bal. Curiozitatea mi-a fost satisfăcută imediat, căci de cum au intrat ne-au luat la ochi cu puştile şi Vallejos a strigat cât îl ţinea gura: „Am venit să luăm banii poporului, pe care i-au dosit imperialiştii”. Ah nu, aşa n-o să vă meargă, eu nu suport aşa ceva, o să ies şi-o să-i înfrunt.

— S-a vârât în patru labe sub birou – spune Adelita Campos, pensionară a Băncii şi vânzătoare de leacuri băbeşti din ierburi – Foarte bărbat când era vorba să ne

caute pricină pentru o întârziere sau să întindă laba când trecea vreuna din noi pe lângă el. Dar când a văzut puştile, buf, în patru labe sub birou, fără pic de ruşine. Şi dacă administratorul proceda aşa, ce puteam face noi, funcţionarii? Sigur, eram foarte speriaţi. Nu atât de băieţi, cât de ăia maturi. Fiindcă strigau ca nebunii „Trăiască Perú-ul", „Trăiască Revoluţia", şi de-atâta excitare erau în stare să tragă. Noroc cu casierul, bătrânelul Rojas, el a avut o idee genială. Ce s-o fi ales de el? Cred c-o fi murit, săracul, de nu l-or fi omorât acu' în urmă, pentru că în ultimul timp aici la Jauja lumea nu mai moare de moarte bună. Ci e omorâtă. Şi niciodată nu se află cine-i făptaşul.

— Când i-am văzut apropiindu-se de ghişeul meu, am deschis repede sertarul din stânga – zice bătrânul Rojas, fost casier la Internacional, din bârlogul lui de muribund la Azilul de bătrâni din Jauja – Acolo ţineam sumele curente pentru dimineaţă, pentru tot felul de operaţii mărunte; nu era mare lucru. Am ridicat braţele şi m-am rugat: „Dă Doamne să cadă-n cursă". Şi au căzut, S-au dus drept la sertarul deschis şi au luat tot ce era acolo: fix cincizeci de mii de *soles.* Acum asta-i nimic, pe-atunci însă însemna ceva bani, dar oricum era un mizilic faţă de suma din sertarul din dreapta: aproape un milion de *soles* pe care nu-i depusesem încă în seif. Erau nişte începători, nişte ageamii faţă de cei ce-au venit după aceea. Şşşt, şşşt, vă rog să nu repetaţi nimănui ce v-am spus, domnule.

— Asta-i tot?

— Da, da, tot – dârdâi casierul – E foarte de dimineaţă, încă nu ne-au intrat fonduri.

— Banii ăştia nu-s pentru noi, ci pentru revoluţie – îi tăie vorba Mayta. Se adresă chipurilor neîncrezătoare ale funcţionarilor —: Pentru popor, pentru cei ce-au asudat pentru ei. Acesta nu-i un furt, e o expropriere. N-aveţi de ce vă teme. Duşmanii poporului sunt bancherii, oligarhii, imperialiştii. Şi voi sunteţi exploataţi tot de ei.

— Aşa-i, sigur – dârdâi casierul – Aşa-i cum spui dumneata, domnule.

Ieşind în Piaţă, băieţii continuară cu uralele. Mayta, care ducea punga cu bani, se apropie de Vallejos: să mergem întâi la Regională, nu s-a adunat încă destulă lume pentru miting. Vedea câţiva rari trecători ce îi priveau curioşi, fără să se apropie.

— Da, însă în pas alergător – fu de părere Vallejos — înainte ca funcţionarii să afle ceva şi să se baricadeze înăuntru.

O luă la goană şi toţi îl urmară, aliniindu-se din fugă în aceeaşi ordine în care veniseră. După câteva secunde, efortul anulă în Mayta capacitatea de a gândi. Sufocarea, presiunea în tâmple, starea de rău îi reveniră, deşi ritmul fugii nu era neapărat istovitor, ci aducea mai degrabă cu încălzirea dinaintea unui meci. Când, două cvartale mai încolo, se opriră la intrarea Băncii Regionale, steluţe mute îi pluteau în jurul capului şi căscase gura din răsputeri. N-ai voie să leşini, nu acum, Mayta. Intră odată cu grupul şi, ca prin vis, proptindu-se de un ghişeu, văzând frica întipărită pe chipul femeii din faţa lui, îl auzi pe Vallejos explicând: „Aceasta-i o acţiune revoluţionară, am venit să recuperăm banii răpiţi poporului” şi pe cineva protestând. Sublocotenentul îmbrânci cât colo un bărbat şi-l pălmui. El trebuia să facă ceva, să se mişte, dar nu făcu nimic, ştiind că de va lăsa propteala aceea, va cădea lat. Cu coatele pe placa de marmură, ţinând sub ameninţarea automatului grupul de funcţionari – unii strigau, iar alţii păreau înclinaţi să sară în ajutorul celui ce protestase –, îi văzu pe Condori şi pe Zenón Gonzales imobilizând braţele bărbatului din spatele biroului spaţios, omul pe care Vallejos îl lovise. Sublocotenentul îndrepta automatul spre el cu o atitudine ameninţătoare. Acela se supuse în sfârşit şi deschise seiful de lângă biroul spaţios. În vreme ce Condori muta banii din seif în pungă, Mayta începu să

respire ceva mai uşurat. Trebuia să fi venit aici de-o săptămână, omule, să te fi obişnuit întâi cu înălţimea, nu ştii să procedezi corect.

— Te simţi rău? – îl întrebă Vallejos când ieşiră.

— Puţin *soroche,* din cauza alergatului. Să facem mitingul cu câţi or fi de faţă. Trebuie să-l facem.

— Trăiască Revoluţia! – slobozi, euforic, un puştan.

— Trăiască! – răcniră ceilalţi josefini. Unul din ei îndreptă Mauserul spre cer şi trase un foc. Primul din ziua aceea. Tuspatru tinerii îl imitară. Năvăliră în Piaţă strigând trăiască revoluţia, trăgând în aer şi chemând lumea să se apropie.

— Toţi v-au spus că mitingul nu s-a ţinut pentru că nimeni n-a vrut să-l audă. Ei chemau oamenii ce se ţineau prudent de o parte, care prin tinda bisericii, care pe sub colonade, dar nimeni nu venea – zice Anthero Huillmo, fost fotograf ambulant iar acum vânzător orb de cărţulii cu acatiste, de poze sfinţite şi de mătănii, de la orele opt dimineaţa la opt seara în poarta Catedralei –. Până şi pe camionagii îi rugau „Opriţi”, „Coborâţi”. „Veniţi”. Însă aceştia accelerau, bănuitori. Dar mitingul tot s-a ţinut. Am fost de faţă, l-am văzut şi l-am auzit. Asta s-a întâmplat înainte ca grenada lacrimogenă, din voia Domnului, să-mi ardă faţa. Acum n-aş mai fi putut, dar atunci am văzut totul cu ochii mei. Ca să zic aşa, a fost un miting ţinut doar pentru mine.

Să fi fost acesta primul indiciu că socotelile lor dăduseră greş nu numai în ceea ce îi privea pe conjuraţii înşişi, ci şi pe cetăţenii jaujini? Rolul mitingului, în mintea sa, era cât se poate de clar să-l instruiască pe omul de pe stradă asupra celor petrecute în dimineaţa aceea, să-i explice sensul lor istoric şi social în cadrul luptei de clasă, să-i dovedească hotărârea fermă cu care ei luaseră armele, poate şi să împartă o sumă de bani printre cei mai nevoiaşi. Numai că acolo, în faţa umbrarului de verdeaţă

pe care Mayta se suise, nu erau decât un fotograf ambulant, micul grup de indieni împietriţi pe o bancă şi care evitau să-l privească şi cei cinci josefini. Degeaba chemau prin gesturi şi strigăte grupurile de curioşi formate mai departe, în piaţeta Catedralei şi a colegiului Carmelitelor. Dacă josefinii încercau să se îndrepte spre ei, oamenii dispăreau. Să-i fi speriat împuşcăturile? Să se fi răspândit deja ştirea rebeliunii lor, şi lumea să se teamă de-a se vedea amestecată în bucluc şi înhăţată de poliţişti? Mai avea un sens aşteptarea asta? Ducându-şi mâinile pâlnie la gură, Mayta strigă cât îl ţineau plămânii:

— Ne-am ridicat împotriva orânduirii burgheze, pentru ca poporul să-şi rupă lanţurile! Ca să ia sfârşit exploatarea maselor! Ca să împărţim pământul celor ce-l muncesc! Ca să ne opunem jefuirii imperialiste a ţării noastre!

— Nu-ţi strica gâtul de pomană, sunt prea departe să te poată auzi – zise Vallejos, sărind jos de pe umbrar – E clar, pierdem timpul.

Mayta se supuse şi plecă cu el spre răspântia cu Bolognesi unde aşteptau taxiurile păzite de Gualberto Bravo şi Perico Temoche. Bun, asta-i, ce să-i faci, n-a fost un miting, dar cel puţin scăpase de *soroche.* Or ajunge ei până la Quero? Or fi acolo cei însărcinaţi să-i aştepte cu cai şi catâri? De parcă telepatia ar fi funcţionat între ei, îl auzi pe Vallejos zicând:

— Chiar dacă nu-i găsim pe cei din Ricrán la Quero, tot nu-i nicio problemă. Acolo sunt animale berechet. Comunitatea se ocupă cu creşterea animalelor.

— Atunci, le cumpărăm direct de la crescători – zise Mayta, atingând punga pe care o ţinea în mâna dreaptă. Întoarse capul spre Condori, care mergea în spatele lui – Cum e drumul până la Uchubamba?

— Dacă nu plouă, e uşor – răspunse Condoria – L-am făcut de sute de ori. E greu numai noaptea, pe frig. Însă, de cum ai ajuns în selva, e simplu de tot.

Gualberto Bravo şi Perico Temoche, care stăteau în faţă lângă şoferii taxiurilor, coborâră să le vină în întâmpinare. Invidioşi că nu-i însoţiseră la Bănci, nu mai conteneau cu: „povestiţi, povestiţi”. Dar Vallejos ordonă plecarea numaidecât.

— Sub niciun motiv nu trebuie să ne despărţim – spuse sublocotenentul apropiindu-se de Mayta care, cu Condori şi cei trei josefini, luase deja loc în taxiul domnului Onaka – N-are rost să gonim pe şosea. Ne vedem la Molinos.

Se îndreptă spre celălalt taxi, şi Mayta gândi: „Vom ajunge cu bine la Quero, vom încărca Mauserele pe catârii de povară, vom traversa lanţul muntos Cordillera, vom coborî spre selvă, iar la Uchubamba membrii comunităţii ne vor primi cu braţele deschise. Îi vom înarma şi vor constitui prima noastră bază”. Trebuia să fie optimist. Chiar de s-ar produce dezertări, chiar de n-ar fi acolo cei din Ricrán, tot n-avea voie să se îndoiască. Nu ieşise totul bine în dimineaţa asta?

— Aşa cel puţin socoteam noi – zice colonelul Felicio Tapia, medic asimilat armatei, căsătorit şi având patru băieţi, dintre care unul declarat inapt şi altul, militar, rănit în acţiune de luptă în regiunea Azángaro; se află în trecere prin Jauja, deoarece este însărcinat cu controlul permanent al unităţilor sanitare din întregul Junin –. Că gardienii şi locotenentul pe care îi lăsaserăm zăvorâţi se vor elibera cu mare întârziere, şi că, întrucât comunicaţiile erau întrerupte, vor avea de mers până la Huancayo ca să găsească întăriri. Adică cinci-şase ore, pe puţin. Până atunci, noi puteam coborî demult spre selvă. Cine să ne mai găsească? Zona fusese foarte bine aleasă de Vallejos. E regiunea unde ne-a fost, acum de curând, cel mai anevoie de operat. Ideală pentru ambuscade. Roşii se aţin exact acolo, prin văgăunile lor, şi singura soluţie e să-i bombardăm orbeşte, nimicind totul, sau să-i scoatem prin atacuri cu baioneta, sacrificând însă prea mulţi oameni.

De-ar şti lumea câţi soldaţi au pierit numai în zona asta blestemată, ar rămâne cu gura căscată. Mda, însă teamă mi-e că nimeni din Perú nu mai rămâne cu gura căscată de uimire pentru absolut nimic, că prea destule au avut de îndurat oamenii până acum. Unde rămăsesem? Ah da, ziceam că aşa socoteam noi. Dar locotenentul Dongo s-a eliberat destul de repede şi a ieşit de unde-l închisesem. A dat fuga la telegraf şi a găsit totul distrus. A fugit atunci la gară. Şi acolo telegraful era neatins şi funcţiona perfect. A telegrafiat imediat, şi un autobuz plin cu poliţişti a plecat urgent din Huancayo, când noi abia de părăseam Jauja. În loc de cinci-şase ore, cum plănuiserăm, nu ştiu dac-am câştigat două-trei. Ca să vezi ce tâmpenie! Pentru noi, amuţirea telegrafului din gară ar fi fost o treabă de câteva clipe!

— Atunci, de ce nu l-aţi amuţit?

Ridică din umeri şi slobozeşte fum pe gură şi pe nări. E un bărbat îmbătrânit prematur, cu mustăţile pătate de nicotină: gâfâie des. Stăm de vorbă la infirmeria cazarmei din Jauja şi, din când în când, colonelul Tapia îşi roteşte ochii peste sala plină de bolnavi şi răniţi printre care circulă infirmiere.

— Mă credeţi că nu ştiu? Din subdezvoltare, probabil. Trebuie să ştiţi că în planul iniţial, ce se bizuia pe participarea a cel puţin patruzeci de oameni, fără a-i pune la socoteală pe josefini, un grup fusese destinat într-adevăr asaltului asupra gării. Eu unul aşa îmi amintesc. Apoi însă, în zăpăceala grozavă prilejuită de schimbarea planurilor, lui Vallejos i-o fi ieşit din minte chestia aceea. Sau, poate, nimeni nu şi-a mai adus aminte că era o staţie de telegraf la gară. Fapt e că am plecat foarte liniştiţi crezând c-avem timp destul la dispoziţie.

În realitate, nu erau ei chiar atât de liniştiţi. Când domnul Onaka (plângându-se că nu putea merge la Molinos, având nevasta bolnavă acasă şi probleme cu

benzina, care oricum nu le va ajunge la drum), după ce se căzni, reuşi să ambaleze motorul, se produse incidentul cu ceasornicarul. Mayta îl văzu apărând subit, furios ca un taur întărâtat, în pragul prăvălioarei sale dichisite cu mari litere gotice: „Ceasornicăria şi magazinul de podoabe Pedro Bautista Lozada". Era un bărbat matur, cam slab, cu ochelari, cu chipul roşu de indignare şi cu o puşcă de vânătoare în mâini. Îşi pregăti automatul, dar avu destul sânge rece ca să nu tragă, Fiindcă omul, deşi răgea ca un apucat, nu-i luase cu puşcoiul la ochi. Îşi smucea arma ca pe un baston:

— Comunişti de rahat, nu pe mine mă speriaţi voi – îşi înghiţea cuvintele de mânie de pe trotuarul opus, cu ochelarii gata să-i sară de pe nas – Comunişti de rahat! Veniţi încoa' dacă vă ţin curelele, fir-aţi voi ai dracului să fiţi!

— Lasă-l în plata Domnului, nu opri – îi porunci Mayta şoferului, bătându-l încurajator pe spate. Bine că n-a tras nimeni în zăbăucul ăla. „Ăsta-i spaniolul", râse înveselit Felicio Tapia, „cu păsărească lui. Auzi expresie: *apeaos!* Ce naiba vrea să zică?"

— Toată Jauja vă consideră drept omul cel mai paşnic din lume, *don* Pedro „omul care n-a avut nimic, niciodată, de împărţit cu nimeni. Ce v-a venit atunci, în dimineaţa aceea, să ieşiţi şi să-i insultaţi pe revoluţionari?

— Nu ştiu ce mi-a venit – bolboroseşte cu gura-i băloasă, fără dinţi, de sub pătura-i de lână, din fotoliul ceasornicăriei în care a petrecut peste patruzeci de ani, tot atâţia câţi s-au scurs de când a venit la Jauja, *don* Pedro Bautista Lozada –. Adică, mai bine zis, m-a cuprins o furie oarbă. I-am văzut jefuind la Internacional şi ieşind cu banii într-o pungă. Asta nu mi-a păsat cine ştie ce. După aia i-am, văzut strigând lozinci comuniste şi trăgând aiurea la nimereală, fără a se gândi că gloanţele puteau cauza vreo nenorocire. Ce porcărie mai e şi asta?! Mi-am ieşit rău din

fire, am înşfăcat puşca, asta pe care o ţin şi acum pe pătură ca să mă apăr de nemernicii din ziua de azi, şi-am ieşit furibund. După aia, mi-am dat seama că nici n-o încărcasem.

— Spuneţi-mi încă ceva, *don* Pedro. Când au sosit poliţiştii din Huancayo şi când locotenentul Dongo a început să caute ghizi pentru a putea pleca în urmărirea rebelilor, Dumneavoastră n-aţi vrut să colaboraţi. Vă trecuse furia împotriva lor? Sau nu cunoşteaţi îndeajuns munţii Jaujei?

— Îi cunoşteam cât se poate de bine, doar nu degeaba vânasem prin toate coclaurile acelea – fornăie şi fonfăie, ştergându-şi ochii mereu urduroşi – Numai că, dacă nu-i pot suferi pe comunişti, apoi nici după poliţişti nu mă dau în vânt. Ar trebui să vorbesc la timpul trecut, pentru că, la vârsta mea, omul nu mai ştie ce-i place şi ce nu, prietene. Am rămas numai cu câteva ceasornice şi cu balele astea care mi se scurg de lipsa dinţilor. Sunt anarhist, şi-aşa o să mor. De mi-o trece careva pragul cu intenţii rele, fie el rebel ori agent de-al regimului, mi ţi-l găuresc cu puşca asta de nu-i mai trebuie altceva. Jos comunismul. *Coño.* Moarte poliţiştilor.

Taxiurile, unul după altul la mică distanţă, străbătură piaţa Santa Isabel, unde ar fi trebuit să fie încărcate în camionul din Ricrán armele capturate la închisoare, la Comisariat şi la Postul Gărzii Civile. Dar nimeni nu se plângea de schimbarea survenită, nimeni din cei de lângă Mayta, în maşina supraîncărcată în care abia de se puteau mişca. Josefinii nu mai conteneau cu îmbrăţişările de entuziasm şi cu uralele. Condori se uita la ei păstrându-şi atitudinea rezervată, ostilă oricăror excese. Mayta rămase tăcut. Însă bucuria şi excitaţia tinerilor îl impresionau. În celălalt taxi se petrecea, desigur, o scenă identică. În acelaşi timp, era atent la nervozitatea şoferului şi preocupat de reaua-voinţă manifestă cu care acesta şofa.

Automobilul se hâţâna şi se clătina ca un om beat, iar domnul Onaka se vâra în toate hârtoapele, se izbea de toate pietrele şi părea ferm decis să ia în bot toţi câinii, asinii, caii şi persoanele ce-i apăreau dinainte. Teamă să fie, sau o tactică? Îi pregătea pentru ceea ce avea să urmeze? Când maşina, la nici câteva sute de metri de Jauja, ieşi deodată din făgaşul drumului şi se ciocni avan de grămezile de pietre şi pământ de pe marginea şanţului, strivindu-şi de ele parte din caroserie şi aruncându-şi pasagerii unul în altul sau izbindu-i de uşi şi geamuri, toţi cinci crezură că domnul Onaka o făcuse dinadins. Îl înjurară ca la uşa cortului, îl insultară cum le veni la gură, şi Condori îi trase un pumn de-i zdrobi arcada. Onaka se văicărea că făcuse accidentul din greşeală. Dându-se jos din maşină, Mayta simţi parfumul eucalipţilor. Era adus până acolo de o briză rece, adiind dinspre munţii învecinaţi. Taxiul lui Vallejos intrase în marşarier ca să ajungă la ei, stârnind un nor de colb roşietic.

— Pozna aceea ne-a făcut să pierdem un sfert de oră, dacă nu şi mai mult – zice Juan Rosas, antreprenor secund, camionagiu şi proprietarul unei mici ferme specializate în bob şi tuberculi de *ollucos,* aflat în convalescenţă după o operaţie de hernie, în casa ginerelui său din centrul Jaujei – Şedeam şi aşteptam să treacă altă maşină, în locul ăleia paradite a chinezului. Dar nu trecea nimic, parcă era un făcut, niciun catâr, nimic. Pur şi simplu ghinion, pentru că drumul acela era de obicei bătut zi şi noapte de camioane mergând spre Molinos, Quero sau Buena Vista. Da’n ziua aia nimic, nimic cât vedeai cu ochii. Mayta i-a zis lui Vallejos: „Ia-o tu înainte cu grupul tău – din care făceam şi eu parte – şi fă-ne rost de cai”. Asta pentru că nimeni dintre noi nu mai spera ca la Quero să ne-aştepte cei din Ricrán. Vallejos, însă, n-a vrut. Aşa c-am rămas împreună. În sfârşit, iată că apare o camionetă. Destul de nouă, cu rezervorul plin, cu cauciucuri zdravene. Bun. Am oprit-o, a

avut loc o discuţie în contradictoriu, şoferul nu vroia, a trebuit să-l speriem. Iac-aşa capturăm noi maşina, sublocotenentul, Condori şi Gonzales se suie în faţă, iar Mayta se caţără în spate cu plebea, adică cu noi şi cu toate Mauserele. E-adevărat, întârzierea ne cam pusese pe gânduri, dar de cum s-a urnit maşina, ne-am şi pus pe cântat.

Camioneta sălta pe drumul prost, plin de hopuri, şi josefinii, cu părul în vânt, cu pumnii ridicaţi, lansau urale glorificând Perú-ul şi revoluţia socialistă. Mayta se ţinea bine de un oblon de lemn al camionetei, privindu-i. Şi deodată îi veni o idee:

— De ce nu *Internaţionala,* tovarăşi?

Feţele tinere, albite de praful drumului, încuviinţară entuziast şi câteva ziseră: „Da, da, s-o cântăm”. El înţelese îndată: niciunul nu cunoştea cuvintele, niciunul nu auzise vreodată cântându-se *Internaţionala*. Iată-i, sub extrem de limpedele cer de munte, în uniformele lor boţite, privindu-l şi privindu-se între ei, fiecare aşteptând ca altul să i-o ia înainte şi să fredoneze melodia. Simţi o pornire de caldă duioşie faţă de cei şapte flăcăi. Mai aveau destul până la vârsta bărbăţiei, dar se dovediseră de pe-acum buni revoluţionari. Erau gata să rişte totul cu minunata inconştienţă a celor cincisprezece, şaisprezece sau şaptesprezece ani ai lor, deşi n-aveau pic de experienţă politică şi de pregătire ideologică. Nu făceau ei cât toţi vechii revoluţionari ai P.O.R. (T) care dăduseră dosul şi rămăseseră la Lima? Sau cât savantul *doctor* Ubilluz şi oştile lui muncitoreşti-ţărăneşti volatilizate încă din primele ore ale dimineţii? Ba da, desigur, pentru că optaseră pentru acţiune. Îi veni să-i strângă la piept.

— Vă învăţ eu cuvintele – zise, ţinându-se încleştat de oblonul hurducatei camionete – Cântăm toţi împreună, luaţi-vă după mine. Sculaţi voi oropsiţi ai vieţii...

Aşa, zgomotoşi, cântând în falset, exaltaţi, morţi de râs

din cauza greşelilor şi a notelor false, salutând cu pumnul înălţat, slăvind revoluţia, socialismul şi Perú-ul, îi văzură trecând catârgiii şi ţăranii de la periferia jaujină şi rarii călători ce coborau spre oraş între cascade şi înfrunziţii *chaguales,* prin defileul stâncos şi jilav ce leagă Quero de capitala provinciei. Se străduiră să cânte *Internaţionala* câtva timp, însă, din pricina urechii muzicale mizerabile a lui Mayta, nu izbutiră să prindă melodia. În sfârşit, se lăsară păgubaşi. Sfârşiră prin a intona Imnul naţional şi imnul Colegiului naţional San José din Jauja. Astfel ajunseră la podul din Molinos. Camioneta nu se opri. Mayta o făcu să frâneze, lovind cu pumnul în acoperişul cabinei.

— Ce e? – zise Vallejos, scoţându-şi capul prin portiera întredeschisă.

— Nu trebuia să aruncăm în aer podul ăsta?

Locotenentul făcu un gest comic:

— Cu mâinile goale? Dinamita a rămas la Ubilluz.

Mayta îşi aducea foarte bine aminte că, în toate discuţiile, Vallejos insistase asupra aruncării în aer a podului; odată podul distrus, poliţiştii aveau să atingă Quero după un urcuş, cu mari dificultăţi, pe jos ori călare, ceea ce le-ar fi înlesnit lor un avantaj în plus.

— Nu fi preocupat – îl linişti Vallejos – Avem timp berechet. Cântaţi mai departe, asta înveseleşte călătoria.

Camioneta porni din nou şi cei şapte josefini îşi reluară imnurile şi glumele. Dar Mayta nu mai colaboră. Se aşeză cu fundul pe acoperişul cabinei şi, pe când vedea cum defilează peisajul haşurat de copaci înalţi, ascultă cu luare-aminte vuietul cascadelor şi cântecul păsărilor şi simţi din plin aerul pur oxigenându-i plămânii. Altitudinea nu-l mai incomoda. Legănat de larma adolescenţilor, îşi lăsă mintea să fantazeze în voie. Cum va arăta Perú-ul peste câţiva ani? Un stup plin de hărnicie, a cărui atmosferă o va reflecta, la scară naţională, pe cea a camionetei ăsteia încinse de

idealismul băieţilor. Aidoma lor se vor simţi ţăranii, de-acum stăpâni pe pământurile lor, şi muncitorii, de-acum stăpâni peste fabricile lor, şi funcţionarii, conştienţi că de-acum slujeau întregii comunităţi şi nu imperialismului şi milionarilor, nici potentaţilor locali ori partidelor locale. Odată abolite discriminările şi exploatarea, înstăpânită egalitatea prin desfiinţarea moştenirii, înlocuită armata cu spiritul ei de castă prin miliţiile populare, naţionalizate liceele particulare şi expropriate toate întreprinderile, băncile, magazinele şi imobilele urbane, milioane de peruani vor simţi că acum într-adevăr, acum progresau, şi-n primul rând cei mai nevoiaşi. Vor ocupa posturile-cheie cei mai râvnitori, cei mai talentaţi şi mai revoluţionari, nicidecum cei mai bogaţi sau mai cu relaţii şi pile, şi-n fiecare zi se vor umple încă puţin prăpăstiile ce-i despărţiseră pe proletari de burghezi, pe albi de indieni şi de negri şi de asiatici, pe locuitorii coastei *(costeños)* de muntenii *serranos* şi de băştinaşii selvei, pe vorbitorii de spaniolă de vorbitorii de *quechua,* şi toţi, cu excepţia infimului grup fugit în Statele Unite sau mort în apărarea privilegiilor sale, vor pune umărul la uriaşul efort productiv în vederea dezvoltării ţării şi a anihilării analfabetismului şi centralismului asfixiant. Negurile religiei se vor risipi graţie progreselor sistematice ale ştiinţei. Consiliile muncitoreşti şi ţărăneşti vor împiedica, la nivelul fabricilor, al gospodăriilor colective şi al ministerelor, creşterea nemăsurată şi consecutiva cristalizare a unei birocraţii care ar congela revoluţia şi ar începe s-o confişte în favoarea ei. Ce va face el în această nouă societate, dacă va scăpa cu viaţă? Nu va accepta niciun post important, nici în minister, nici în ierarhia militară, nici în diplomaţie. Cel mult vreo responsabilitate politică în munca de jos, poate la ţară, în vreo gospodărie colectivă din Anzi sau în cadrul vreunui proiect de colonizare a regiunii amazonice. Prejudecăţile sociale,

morale, sexuale vor ceda încetul cu încetul, şi nimănui, în acest creuzet al muncii şi al încrederii în viitor care va fi Perú-ul, nu-i va păsa dacă el va trăi cu Anatolio – fiindcă până atunci ei doi se vor fi reîmpăcat – şi dacă va fi mai mult sau mai puţin evident că între patru ochi, departe de priviri străine, cu discreţia cuvenită, se vor iubi şi se vor bucura unul de altul. Pe furiş, îşi atinse şliţul cu patul armei. Frumos, nu, Mayta? Foarte. Dar ce îndepărtate păreau toate acestea...

IX

COMUNITATEA din Quero este una dintre cele mai vechi din Junin şi ca acum douăzeci şi cinci de ani, ca acum sute de ani, cultivă cartofi, *ollucos,* bob şi *coca* şi îşi păstoreşte turmele pe nişte măguri la care se ajunge din Jauja doar prin căţărare pe un drumeag abrupt. Dacă ploile nu desfundă cărarea, călătoria durează câteva ore. Hârtoapele mocirloase transformă camioneta într-un fel de catâr soios, însă peisajul compensează toate inconvenientele: un defileu strâmt, înghesuit între munţi gemeni, paralel cu un râu spumegos şi învolburat care se numeşte întâi Molinos şi, ajuns în apropierea satului, Quero. Arbori *quinguales* cu coroane luxuriante şi frunze cărora umezeala zilei le împrumută o şi mai mare strălucire tighelesc drumeagul spre întinsa aşezare unde intrăm pe la jumătatea dimineţii.

La Jauja am auzit versiuni contradictorii asupra stării de lucruri din Quero. Aşezarea se găseşte într-o zonă afectată direct de război şi unde, în anii din urmă, au avut loc atentate nesfârşite, execuţii şi operaţii de anvergură, atât din partea rebelilor cât şi a contrainsurgenţilor. După cum susţineau unii, Quero era în puterea revoluţionarilor, care ar fi fortificat locul. Părerea altora era că armata instalase aici o companie de artilerişti, ba chiar şi o tabără de antrenament cu consilieri americani. Cineva m-a asigurat că niciodată nu mi se va permite să pun piciorul în Quero, pentru că locul ar fi folosit de armată ca lagăr de concentrare şi centru de tortură. „Acolo îşi duc prizonierii din toată valea Mantaro ca să-i facă să vorbească aplicându-le metodele cele mai rafinate, şi tot de-acolo se înalţă helicopterele, de unde, după ce li s-au smuls informaţii, captivii sunt aruncaţi vii de la mare înălţime în selvă, spre învăţătură de minte şi avertisment la adresa roşilor care, cred ei, sunt jos, dedesubt, şi privesc”.

Baliverne, născociri. Nu vezi în Quero picior de răsculat sau de soldat. Nu mă mai miră nici această nouă dezminţire adusă de realitate zvonurilor: informaţia, în ţară, nu mai este ceva obiectiv ci a devenit fantezie, atât în ziare, la radio şi televiziune, cât şi în gura oamenilor. „A informa” înseamnă acum, la noi, a interpreta realitatea conform dorinţelor, temerilor sau convenienţelor, ceva ce tinde spre substituirea ignorării celor întâmplate, confuzie pe care, în forul nostru intim, o acceptăm ca iremediabilă şi definitivă. Din moment ce e imposibil de ştiut ce se petrece cu adevărat, peruanii mint, inventează, visează, îşi găsesc refugiul în iluzie. Pe calea cea mai bizară şi mai neaşteptată, viaţa Perú-ului, unde atât de puţină lume citeşte, a devenit literară. Satul Quero cel real, cel pe care îl străbat acum, n-are nimic a face cu scornelile auzite. Nici războiul, nici luptătorii vreunei tabere sau alteia nu se văd nicăieri. De ce este satul pustiu? Credeam că toţi bărbaţii în stare să lupte au fost înregimentaţi fie de către armată fie de gherilă, dar iată că nici măcar bătrâni şi copii nu se zăresc. Or fi la muncile câmpului sau prin case; probabil că orice străin ajuns aici îi sperie. În timp ce vizitez, bisericuţa construită în 1946, cu turla-i de piatră şi acoperişu-i de olane, apoi chioşcul rotund din piaţeta încadrată de chiparoşi şi eucalipţi, am impresia unui sat-fantomă. Aceasta să fi fost înfăţişarea satului Quero şi-n dimineaţa când au sosit revoluţionarii?

— Era un soare strălucitor, şi piaţeta era plină de lume din cauza corvezii comunale – mă asigură *don* Eugenio Fernández Cristóbal, arătând cu bastonul cerul acoperit de nori cenuşii – Eu mă aflam aici, în chioşcul acesta. Au apărut de după colţul de colo. Să tot fi fost pe la ora asta, mai mult sau mai puţin.

Don Eugenio era pe atunci judecătorul de pace din Quero. Acum s-a pensionat. Cu adevărat extraordinar este că, după evenimentele în care a fost implicat până-n gât –

cel puţin din momentul când Vallejos, Mayta, Condori, Zénon Gonzales şi cortegiul lor de şapte băieţi au poposit aici –, şi-a reluat funcţiile juridice şi a mai trăit câţiva ani buni la Quero, până la vârsta pensionării. Acum locuieşte prin împrejurimile Jaujei. În pofida zvonurilor apocaliptice despre regiune, nu s-a lăsat rugat să mă însoţească. „Întotdeauna mi-au plăcut aventurile”, mi-a spus. Nu se lasă rugat nici să-şi depene amintirile despre acea zi, cea mai importantă din lunga-i viaţă. Răspunde la întrebările mele rapid şi cu o totală siguranţă, chiar şi în legătură cu detalii neînsemnate. Niciodată nu şovăie, nu se contrazice şi nici nu lasă încurcate anumite chestiuni ce, altminteri, ar putea trezi suspiciuni asupra memoriei lui. Nu-i puţin lucru la un octogenar care, în plus, şi sunt convins de asta, îmi tăinuieşte şi escamotează multe fapte. Care i-a fost participarea exactă la aventură? Nimeni n-ar putea-o preciza. O fi ştiind-o el însuşi, sau versiunea fabricată a sfârşit prin a-l convinge şi pe el?

— Nu mi-au atras atenţia, fiindcă nu rareori te trezeai în Quero cu camionete cu oameni din Jauja. Au oprit uite colo, lângă casa lui Tadeo Canchis. Au întrebat unde ar putea mânca ceva. Erau foarte înfometaţi.

— Şi nu v-a atras atenţia faptul că erau înarmaţi până-n dinţi, *don* Eugenio? Că, în afară de puşca fiecăruia, mai cărau şi-n camionetă atâtea arme?

— I-am întrebat dacă mergeau la vânătoare – îmi răspunde *don* Eugenio – Pentru că ăsta nu-i cel mai bun sezon de vânat cerbi, domnule sublocotenent.

— Mergem să facem exerciţii de tir, dom’le *doctor* – zice că i-ar fi zis Vallejos –. Colo sus, pe platourile înalte.

— Nu era absolut normal ca nişte flăcăi de la San José să vină să facă manevre? – se întreabă *don* Eugenio –. N-aveau ei ore de instrucţiune premilitară? Nu era sublocotenentul un militar? Explicaţia mi s-a părut perfect satisfăcătoare.

— Vrei să-ţi spun ceva? Până-aici nu-mi pierdusem încă speranţa.

— Că cei din Ricrán ne vor aştepta cu caii? – zâmbi Vallejos.

— Nu numai ei, ci şi Prichindelul Ubilluz şi minerii – mărturisi Mayta – Da, nu mi-o pierdusem încă.

Scruta iar şi iar înverzita pieţişoară din Quero, parcă dorind din răsputeri să-i materializeze cumva prin forţa voinţei pe cei absenţi. Era încruntat şi îi tremura gura. Ceva mai departe, Condori şi Zenón Gonzales conversau cu un grup din comunitatea andină. Josefinii stăteau lângă camionetă, păzind Mauserele.

— Ne-au înjunghiat pe la spate, deci – adăugă, cu un glas abia şoptit.

— Poate totuşi i-o fi întârziat cine ştie ce buclucuri pe drum – spuse, de lângă el, judele de pace.

— Nu-i vorba de niciun bucluc; dacă nu-s aici e pentru că n-au vrut să fie – zise Mayta – De altfel, la una ca asta trebuia să ne şi aşteptăm din partea lor. La ce bun să mai pierdem timpul lamentându-ne! Astăzi şi gata, n-au venit, ce mai contează!

— Aşa te vreau – îl bătu pe umăr Vallejos – Mai bine singuri decât prost însoţiţi, *carajo.*

Mayta făcu un efort. Trebuia să-şi învingă descurajarea. Să pună umărul, să se zbată, să facă rost de animale de povară, să cumpere provizii, să continue. O singură idee să te frământe, Mayta: traversarea lanţului muntos Cordillera şi ajunsul la Uchubamba. Atât. Restu-s fleacuri. Iar acolo, odată ajunşi la adăpost, îşi puteau întări cadrele şi revizui cu calm strategia. De-a lungul drumului, pe când stătea cât mai nemişcat în camionetă, răul de înălţime – *el soroche* – îl lăsase cu totul. Dar acum, la Quero, mişcându-se iarăşi, reîncepu să simtă presiunea în tâmple, inima accelerată, instabilitatea şi ameţeala. Reuşi să disimuleze, în timp ce, la mijloc între Vallejos şi judele de pace, luau la rând

căsuţele din Quero întrebând cine le putea închiria nişte catâri. Condori şi Zénon Gonzales, care aveau cunoscuţi prin comunitate, se duseră să pregătească ceva de mâncare şi să cumpere provizii. Totul pe bani peşin, bine-înţeles.

Trebuia să se desfăşoare un miting acolo, care să le explice ţăranilor acţiunea insurecţională. Dar, fără a mai aştepta să se consulte cu Vallejos, renunţă la idee. În urma eşecului din dimineaţa aceea, nu-i mai fu la îndemână să-i amintească sublocotenentului de vechea intenţie. De unde descurajarea asta? Nu reuşea să se dezbare de ea. Euforia călătoriei îl scutise de rememorări. Acum însă revenea, neîncetat, cu gândul la situaţia lor: patru adulţi şi şapte adolescenţi încăpăţânându-se să ducă la bun sfârşit nişte planuri ce li se năruiau la tot pasul. Ăsta-i defetism, Mayta, asta-i calea spre dezastru. Ca o maşină, aminteşte-ţi. Zâmbi mai înviorat şi se prefăcu că înţelege ce-şi spuneau în *quechua* judele de pace şi stăpâna căsuţei în faţa căreia se opriseră. Zevzecule, trebuia să fi învăţat *quechua,* nu franceza.

— Au păţit-o fiindcă au zăbovit aici prea mult. – *Don* Eugenio trage o ultimă dată din chiştocul pigmeu rămas din ţigară – Cât anume? Pe puţin două ore. Au venit cam în jur de zece şi-au plecat mult după miezul zilei.

Trebuia să fi spus *„am* plecat”, *noi* adică. Că doar a plecat cu ei. Însă *don* Eugenio, cu toţi cei optzeci de ani ai lui, nu comite nici cel mai mic lapsus care să sugereze măcar că a fost complicele rebelilor. Ne aflăm sub streaşina chioşcului, asediaţi de o impertinentă ploaie revărsată deodată peste sat de norii plumburii şi cocoşaţi. O răpăială intensă şi iute, urmată de un minunat curcubeu. Când cerul se înseninează, dăinuie încă o ploicică extrem de fină, invizibilă, un fel de burniţă ca la Lima, ce dă strălucire şi prospeţime ierburilor din mica piaţă centrală din Quero. Încetul cu încetul revin la viaţă membrii

comunităţii care încă mai locuiesc aşezarea. Apar de prin case, ca nişte figurine ireale, indience pierdute sub nenumăratele lor fuste, copii cu pălării *sombreros,* ţărani străvechi cu opinci *ojotas* în picioare. Se apropie să-l salute pe *don* Eugenio, îl strâng în braţe. Unii se îndepărtează după ce au schimbat cu el câteva cuvinte, alţii rămân cu noi. Îl ascultă rememorând acel îndepărtat episod, încuviinţând uneori aproape imperceptibil; alteori, strecoară scurte comentarii. Dar când eu încerc să-i trag de limbă despre situaţia prezentă, toţi se închid într-un mutism ireductibil. Sau mint: n-au văzut nici soldaţi nici răsculaţi, n-au habar de război. După cum mă aşteptam, printre ei nu există bărbaţi sau femei în stare să lupte. Cu vesta lui strânsă pe trup, cu pălărioara-i de fetru trasă pe ochi şi cu umerii căzuţi ai hainei lucioase, fostul judecător de pace din Quero pare un personaj de poveste, un gnom secretat de imensele culmi andine dimprejur. Glasul lui are rezonanţe metalice, de parcă mi-ar parveni în urechi dintr-o galerie săpată sub stânci.

— De ce au zăbovit atâta la Quero? – se întreabă, cu degetul gros al ambelor mâini petrecut pe sub piepţii vestei şi sfredelind cerul ca în căutarea unui răspuns aflat în nori – Pentru că le-a fost al naibii de greu să închirieze catâri. Oamenii din partea locului nu se pot lipsi, aşa la poruncă, de animalele lor de muncă. Nimeni nu vroia să le dea, deşi ofereau pe ele preţuri bune. Cu chiu cu vai au convins-o pe *doña* Teofrasia Soto, văduva lui Almaraz. Că veni vorba, ce mai ştiţi de *doña* Teofrasia? – se aude zvon de glasuri, se aud fraze în *quechua,* una din femei se închină – Ah, a murit? La bombardament? Păi asta înseamnă că rebelii *los guerrilleros* au fost pe-aici, cumătră. Au plecat demult? Şi-au murit mulţi? Şi de ce l-au executat răsculaţii pe băiatul *doñei* Teofrasia?

Graţie intercalărilor spaniole ale lui *don* Eugenio în dialogul lui în *quechua* cu membrii comunităţii, ghicesc pe

începutul episodul care, pieziş, reintroduce actualitatea în istoria lui Mayta. Gherilele erau la Quero şi executaseră câţiva inşi, printre care pe fiul acesta al *doñei* Teofrasia. Dar plecaseră deja, când un avion a survolat satul, trăgând rafale de mitralieră. Printre victime a căzut şi *doña* Teofrasia care, auzind avionul, ieşise să vadă ce se întâmplă. A murit secerată în uşa bisericii.

— Vasăzică a sfârşit urât, săraca – comentează *don* Eugenio –. Locuia pe uliţa aceea. Gheboasă şi cam vrăjitoare, zic gurile rele. Mă rog; ea s-a lăsat înduplecată să le închirieze catârii, după multe rugăminţi. Numai că animalele ei erau la câmp, şi până să se ducă să le-aducă, a trecut o oră şi mai bine. Pe de altă parte, le-a luat timp şi pregătirea mesei. V-am mai spus, crăpau de foame şi s-au rugat de Gertrudis Sapollacu să le dea ceva de mâncare, că femeia ţinea un mic birt şi primea şi-n gazdă.

— Asta chiar că-nseamnă că nu-şi făceau griji deloc.

— Absolut. N-a lipsit mult ca poliţiştii să-i ia ca din oală, în timp ce-şi sorbeau supa de găină – aprobă *don* Eugenio.

Împărţirea timpului rezultă, măcar ea, foarte clară. Toţi coincid în afirmaţii: înainte cu o oră de evenimente, sosea la Jauja autobuzul de Huancayo cu o companie de gărzi civile sub comanda unui locotenent pe nume Silva şi a unui caporal pe nume Lituma. Făcură un popas foarte scurt în oraş, ca să găsească un ghid şi să şi-i alăture pe locotenentul Dongo cu jandarmii lui. Urmărirea a început imediat după aceea.

— Şi cum s-a făcut c-aţi plecat cu ei, domnule *doctor?* – îl întreb luându-l prin surprindere, ca să văd dacă îşi pierde cumpătul.

Sublocotenentul se ţinu de capul lui, să rămână la Quero. Mayta îi explică pe larg motivele: aveau nevoie de cineva ca punte între sat şi oraş, mai ales după cele întâmplate; cineva care să organizeze reţele operative de ajutor, să recruteze oameni, să obţină informaţii. El era

persoana cea mai indicată pentru aşa ceva. Dar degeaba. Ordinele lui Vallejos şi argumentele lui Mayta se zdrobiră de fermitatea hotărârii micului cărturar: nu, domnilor, nici să n-aud, el n-avea de gând să rămână aici să se răfuiască de unul singur cu poliţia şi să plătească oalele sparte. El venea cu ei, fie ce-o fi. Ceea ce începu ca schimb de păreri deveni discuţie în lege. Vocea lui Vallejos şi a judelui de pace sporeau în intensitate şi, în încăperea întunecoasă, saturată de iz de untură şi usturoi, Mayta văzu că Zenón Gonzales, Condori şi josefinii se opriseră din mâncat ca să asculte. Nu era bine ca discuţia să se învenineze. Aveau şi-aşa destule belele şi erau prea puţini ca să se certe între ei.

— N-are sens să batem apa-n piuă, tovarăşi. Dacă dom' *doctor* o ţine una şi bună, atunci să vină cu noi, poftim.

Se temu ca sublocotenentul să nu-l contrazică, dar Vallejos sfârşi prin a se concentra asupra conţinutului farfuriei sale. La fel procedă judele, încât după câtva timp atmosfera se destinse. Vallejos îl postase pe brigadierul Cordero Espinoza pe o înălţime din preajmă, ca să supravegheze drumul pe când ei mâncau. Zăbava la Quero se prelungea dincolo de orice aşteptări şi, pe când ronţăia nişte bucăţele crocante de găină, Mayta îşi zise că era o imprudenţă tălălăiala aceea.

— Ar trebui să plecăm odată.

Vallejos încuviinţă, aruncând o privire pe ceasul de la mână. Dar continuă să mănânce tacticos. În foru-i intim, îi dădu dreptate. Într-adevăr, ce chin acum să te ridici, să-ţi întinzi picioarele, să-ţi dezmorţeşti muşchii, s-o iei peste dealuri şi obcine, să mergi, să tot mergi: câte ore? Şi dacă leşina de *soroche?* La naiba cu răul de înălţime! L-or aburca atunci pe un catâr, ca pe tărtăcuţele de cărat apă de băut. Era ridicol să te-apuce blestemăţia asta de rău de altitudine! I se părea cum că *el soroche* ar fi un lux pe care nu şi-l putea permite un revoluţionar. Şi totuşi răul fizic era

foarte real: frisoane, dureri de cap, o slăbiciune generalizată. Dar, mai ales, inima aceea bubuindu-i în piept. Văzu, uşurat, că Vallejos şi judele de pace conversau cu însufleţire. Cum să-şi explice temerea şi renunţarea celor din Ricrán? S-or fi pus ei de acord să nu vină, la vreo reuniune ţinută chiar ieri? Or fi primit ei un contraordin din partea Prichindelului Ubilluz? Prea parcă extraordinară coincidenţa asta ca Ubilluz, minerii, cei din Ricrán, să fi decis independent, fiecare-n parte, fără să comunice între ei, să lase totul baltă. Prea părea tras de păr. Dar mai avea asta vreo importanţă acum, Mayta? Niciuna. Mai târziu da, când istoria îi va soma pe toţi şi va stabili adevărul. (Însă eu, care în acest caz sunt istoria, ştiu că nu-i deloc atât de simplu, fiindcă nu întotdeauna timpul decantează adevărul; în legătură cu acest aspect, cu dezertările de ultimă clipă, nu-i chip să aflu cu totală certitudine dacă absenţii au dat bir cu fugiţii, dacă protagoniştii au compromis prin graba lor planul prevăzut, sau dacă totul s-a datorat unei neconcordanţe de zile şi de ore. Şi nu-i chip să afli, pentru că nici actorii înşişi n-o ştiu). Înghiţi ultima îmbucătură şi îşi şterse mâinile cu batista. Penumbra din încăpere îi ascunsese la început muştele, dar acuma le vedea: constelau pereţii şi tavanul şi se plimbau impudic pe farfuriile cu mâncare şi pe degetele comesenilor. Aşa trebuie că erau toate coşmeliile din Quero: nu tu lumină, nu tu apă curentă, nu tu canalizare, nu tu băi. Muştele şi păduchii şi miile de alte bâzdâgănii fac probabil corp comun cu mobilierul infim, ca domni şi stăpâni ai scoarţelor şi pieilor, ai paturilor rustice trase lângă pereţii de lut şi trestie, ai decoloratelor poze cu fecioare şi sfinţi prinse în pioneze de uşă. Dacă băştinaşilor le venea să urineze în puterea nopţii, mai mult ca sigur că nu le venea şi imboldul de a se scula şi a se duce afară. Pesemne urinau chiar acolo, la piciorul patului pe care dormeau şi lângă cuptorul pe care găteau. La urma urmei

podeaua e din pământ bătătorit şi pământul suge urina de nu rămâne urmă. Cât despre miros, nici ăsta nu-i baiul, că dispare, amestecat, îngroşând multiplele izuri de gunoi şi murdărie ce constituie atmosfera casei. Şi dacă în toiul nopţii îi apuca treaba mare? S-or fi încumetând ei să iasă în beznă şi frig, în bătaia vântului şi-a ploii? Mira-m-aş: precis se uşurau tot acolo între cuptor şi pat. Când intraseră ei, stăpâna casei, o indiancă bătrână, cu zbârcituri şi urdori şi cu două lungi cozi împletite ce-i şfichiuiau spinarea în mers, dosise după un cufăr nişte animăluţe *cuyes* ce se plimbau nestingherit prin odaie. Or fi dormind cu ea aceste mici dihănii, încovrigate lângă bătrânu-i trup, căutându-i căldura? De câte luni, de câţi ani doamna asta nu-şi schimbase multele fuste ce le purta şi care, desigur, îmbătrâniseră cu ea, pe ea? De când nu se spălase din cap până-n picioare cu săpun? De luni, de ani? Dar s-o fi spălat aşa, vreodată. În viaţa ei? Răul acuzat de *soroche* dispăru, înlocuit de tristeţe. Da. Mayta, în jegul acesta, în abandonul acesta trăiau milioane de peruani, printre scursori de urină şi excremente, fără lumină şi fără apă, ducând aceeaşi viaţă vegetativă, aceeaşi rutină abrutizantă precum activitatea primitivă şi aproape animalică a acestei femei cu care, în ciuda tuturor sforţărilor lui, nu putuse schimba decât câteva vorbe, fiindcă spaniola ei era ininteligibilă, iar *quechua* lui inexistentă. Nu era oare suficient să deschizi puţin ochii, ca să justifici tot ce făcuseră ei, tot ce-aveau să facă? Când peruanii care trăiau ca femeia aceasta vor înţelege că de partea lor erau numărul şi forţa, şi că nu le lipseau decât conştientizarea şi folosirea acestora, atunci întreaga piramidă de exploatare, înrobire şi oroare care era Perú-ul se va prăbuşi ca un acoperiş putregăit. Când vor înţelege că răsculându-se vor sădi primii germeni de omenie în vieţile lor inumane, revoluţia va fi de neînvins.

— Gata, am plecat – zise Vallejos, sculându-se în picioare

–. Să mutăm armele.

Toţi se grăbiră să iasă în stradă. Mayta se simţi brusc înviorat, trecând de la întuneric la lumină. Se duse să-i ajute pe josefinii care scoteau puştile din camionetă şi le legau pe spatele catârilor. În piaţeta din Quero, indienii continuau să cumpere şi să vândă, neluându-i în seamă.

— M-au convins cum nu se poate mai simplu – zice *don* Eugenio, cu o expresie de mâhnită bună-credinţă, ca înduioşat de propria-i credulitate –. Sublocotenentul Vallejos mi-a explicat că, în afară de aplicaţiile cu băieţii, urma să predea ferma Aína comunităţii din Uchubamba. Al cărei preşedinte era, după cum vă amintiţi, Condori, şi vice-preşedinte Zenón Gonzales. De ce să nu-l fi crezut? Sigur că l-am crezut. De câteva luni erau frământări la Aína. Membrii comunităţii din Uchubamba ocupaseră pământuri ale fermei şi le revendicau pe bază de vechi urice din vremea coloniei. Nu era sublocotenentul o autoritate militară în provincie? Trebuia şi eu să-mi fac datoria, că doar nu degeaba eram jude, domnule. Aşa că, deşi cu distanţa până acolo nu era de glumit – dacă te gândeşti că eu mergeam pe şaizeci de ani –, i-am însoţit cu plăcere. Nu era lucrul cel mai normal din lume?

Aşa s-ar zice, judecând după naturaleţea cu care povesteşte. A ieşit soarele. Faţa lui *don* Eugenio străluceşte.

— Îmi dau seama atunci, ce surpriză pe dumneata când au început împuşcăturile.

— Teribilă – îmi răspunde fără să clipească – Focurile de armă au început la puţin timp după plecarea noastră, la intrarea în micul defileu de la Huayjaco.

Face ochii mici – pleoapele i se încreţesc, i se zbârlesc sprâncenele – şi privirea i se lichefiază. Trebuie să fie efectul unei scăpărări de soare; nu-mi vine a crede că fostul judecător de pace din Quero lăcrimează de nostalgie retrăind întâmplările acelei zile. Deşi poate, la vârsta lui,

toate faptele trecutului, oricât de dureroase, stârnesc doruri demult uitate.

— Erau atât de grăbiţi, încât n-am apucat să-mi iau măcar o valijoară cu niscai lucruşoare indispensabile – murmură – Plecasem exact aşa cum mă vedeţi, cu cravată, haină şi pălărie. Am pornit-o la drum, şi după-un ceas, un ceas jumate, a început tămbălăul.

Dă drumul unui râs scremut sau afectat şi, numaidecât, persoanele care ne înconjoară râd şi ele. Sunt în număr de şase, patru bărbaţi şi două femei, toţi destul de în vârstă. Şi se mai găsesc acolo, hâţânându-se pe balustrada mucegăită a chioşcului, câţiva copii. Îi întreb pe adulţi dacă erau de faţă la sosirea poliţiştilor. Ei, după priviri furişe strecurate judelui, cerându-i voie parcă, zic că da. Atunci insist, adresându-mă direct celui mai vârstnic dintre ţărani: cum a fost, ce s-a întâmplat după plecarea revoluţionarilor. El arată colţul pieţei unde face un cot drumul: acolo a apărut, domnule, sforăind, fumegând, autobuzul burduşit cu poliţişti. Câţi erau? Apăi, mulţi. Câţi mulţi? Păi să tot fi fost vreo cincizeci. Însufleţiţi de exemplul lui, ceilalţi încep şi ei să vorbească, şi-n curând toţi îşi confruntă amintirile în acelaşi timp. Îmi vine greu să nu pierd firul, în acest labirint în care *quechua* şi spaniola se amestecă şi unde episodul acela vechi de douăzeci şi cinci de ani se confundă deodată cu bombardamentul de-acu’ câteva zile sau săptămâni – nici asta nu-i clar – şi cu execuţiile la care s-a dedat gherila. În minţile acestor ţărani se produce în mod natural o asociaţie de idei care mie mi s-a refuzat destul timp şi pe care prea puţini din compatrioţii mei o fac. Ceea ce însă reuşesc să scot de la ei cu claritate este că cei cincizeci sau şaizeci de poliţişti îi credeau la Quero, ascunşi, din moment ce şi-au pierdut peste o jumătate de oră răscolind prin sat, intrând în şi ieşind din căsuţe, întrebându-i pe unii şi pe alţii în ce gaură de şarpe s-au vârât. Întrebau de

revoluţionari? De comunişti? Nu, nu întrebuinţau expresiile alea. Ci ziceau: borfaşii, găinarii, tâlharii. Sunteţi siguri?

— Cum să nu fie siguri! – vorbeşte în numele tuturor, personificându-i, *don* Eugenio – Trebuie să vă daţi seama, erau alte timpuri, cui să-i fi trecut prin cap pe-atunci că aia era o revoluţie. Şi nu uitaţi că, pe deasupra, jefuiseră două bănci înainte de-a pleca din Jauja…

Râde şi toţi râd după el. A avut loc oare, în jumătatea de oră cât au stat aici, vreun incident între poliţişti şi membrii comunităţii? Nu, niciunul, gardienii s-au convins destul de repede că „borfaşii" plecaseră şi că sătenii din Quero n-aveau absolut nimic de-a face cu ei şi nu ştiau nici de cele petrecute la Jauja. Alte timpuri, fără îndoială: poliţiştii încă nu considerau că orice om purtând *poncho* şi *ojotas* era – atâta timp cât nu dovedea contrariul – un complice de-al subversivilor. Lumea andină nu se polarizase până la extrema actuală, când locuitorii ei nu pot fi decât fie complici ai rebelilor fie complici ai represiunii.

— Şi-n timpul ăsta – zice judele de pace, cu căutătura din nou apoasă –, noi ne făceam ciuciulete.

Ploaia se dezlănţui la un sfert de oră după plecarea din Quero. O ploaie zdravănă cu băşici, cu picături groase ce păreau pe alocuri să se preschimbe în grindină. Se gândiră să se adăpostească undeva până se va domoli aversa, dar n-aveau unde. „Cum s-a schimbat peisajul", îşi zicea Mayta. Era, poate, singurul pe care ropotul nu-l supăra câtuşi de puţin. Apa îi şiroia pe piele, îi năclăia părul, i se scurgea pe buze şi se dovedea întrutotul un balsam. De cum se terminau semănăturile din Quero, terenul devenea un povârniş continuu. Ca şi când s-ar fi schimbat încă odată regiunea, ţara, acest peisaj nu avea nimic comun cu cel ce se întindea între Jauja şi Quero. Dispăruseră cu desăvârşire frunzoşii *quinguales,* tufişurile, smocurile de iarbă, păsările, zvonul cascadei, floricelele câmpeneşti şi

trestiile legănându-se la marginea drumului. Pe costişa cea pleşuvă, fără urmă de potecă, unica vegetaţie erau, din loc în loc, nişte cactuşi uriaşi cu braţe groase aricindu-se de spini, în formă de candelabre. Pământul se înnegrise şi se gheboşase de mulţimea bolovanilor şi stâncilor cu un aspect sinistru. Înaintau împărţiţi în trei grupuri. Catârii şi armele în faţă, cu Condori şi trei josefini. Apoi restul băieţilor, la vreo sută de metri, cu Zenón Gonzales ca şef de grup. Şi, încheind coloana, acoperindu-i pe ceilalţi, sublocotenentul, Mayta şi judele de pace, care cunoştea şi el drumul spre Aína, în caz că s-ar fi pierdut contactul cu celelalte grupuri. Dar până acum Mayta văzuse tot timpul cele două grupuri înainte, colo în faţă, mai sus, pe poalele obcinelor, două pete care apăreau şi dispăreau în funcţie de accidentele terenului şi densitatea ploii. Nu putea fi trecut de mijlocul după-amiezii. Deşi cerul cenuşiu sugera orele înnoptării. „Cât e ceasul?", îl întrebă pe Vallejos. „Abia două jumate", îi răspunse ca ghicindu-i gândul. Auzindu-l, îşi aminti trivialitatea trântită de elevii Salezianului ori de câte ori erau întrebaţi cât e ceasul. „Mi-a stat, uite-l, şi-şi arătau şliţul. Zâmbi şi, distras, fu cât pe ce să cadă.

„Arma cu ţeava-n jos, să nu-i intre multă apă" îi zise Vallejos. Ploaia înnămolise solul şi Mayta încerca să calce numai pe pietre, dar acestea, devenite nesigure din cauza aversei, cedau la tot pasul, iar el aluneca mereu. În schimb, de-a dreapta sa, licenţiatul din Quero – mărunţel, concentrat, cu pălăria leoarcă pe cap, astupându-şi nasul şi gura cu o batistă colorată, în centenarele-i ghete ce păreau pline de mâl – mergea prin ţinutul muntos ca pe o şosea asfaltată. Vallejos înainta cu aceeaşi dezinvoltură, ceva mai în faţă, cu automatul pe umăr şi cu capul în jos să vadă unde calcă. Mereu le-o lua înainte, şi Mayta cu *don* Eugenio trebuiau să lungească pasul ca să-l ajungă. De când lăsaseră în urmă Quero, aproape nu-şi vorbiseră.

Ţelul lor era să ajungă la defileul numit Viena, aflat pe versantul răsăritean, ce se bucura de o climă ceva mai clementă. Condori şi Zenón Gonzales credeau că era posibil să se ajungă acolo înainte de căderea nopţii, dacă se grăbeau. Nu era indicat să se înnopteze în plin podiş, din cauza pericolului de ninsoare şi de furtuni. Deşi obosit şi, uneori, chinuit de altitudine, Mayta se simţea destul de bine. Îl acceptau Anzii, în sfârşit, după ce-l martirizaseră atâta? Primise botezul înălţimilor? Totuşi, după câtva timp, când Vallejos le spuse că puteau să facă un popas, se lăsă să cadă pe pământul gloduros, la capătul puterilor. Ploaia încetase, cerul se lumina, dar el pierduse din vedere celelalte două grupuri. Se găseau într-o depresiune adâncă, înconjuraţi de metereze stâncoase din care ţâşneau pe alocuri smocuri umede de iarbă *ichu.* Vallejos veni să se aşeze lângă el şi îi ceru automatul, pe care-l examină cu grijă, manevrând în sus şi în jos piedica de siguranţă. I-l înapoie fără un cuvânt şi îşi aprinse o ţigară. Faţa-i tânără era plină de picături şi, îndărătul gurii de fum slobozite, Mayta i-o văzu încordată de preocupare.

— Tu erai cel ce nu-şi pierdea niciodată optimismul – îi zise.

— Nu l-am pierdut nici acum – răspunse Vallejos, trăgând din ţigară şi suflând fumul pe nas şi pe gură –. Numai că...

— Numai că nu poţi înţelege în ruptul capului figura de azi-dimineaţă – zise Mayta –. De-abia acum ţi-ai pierdut fecioria, din punct de vedere politic. Revoluţia e mult mai complicată decât poveştile idealiste, frate dragă.

— Nu vreau să vorbesc de cele petrecute azi-dimineaţă – îl întrerupse Vallejos –. Sunt lucruri mai importante, acum.

Auziră un sforăit. Judele de pace se trântise pe spate pe pământ, cu pălăria peste faţă, şi, pe cât se pare, dormea dus.

Vallejos se uită la ceas.

— Dacă nu mă-nşeală calculele mele, forţele de ordine au ajuns abia acum la Jauja. Avem asupra lor un avantaj de patru ore. Şi, pe coclaurii ăştia, suntem ca acul în carul cu fân. Cred că suntem în afara primejdiei. Bun, să-l trezim pe *doctoras* şi s-o luăm din loc.

Nici n-auzi bine ultimele cuvinte ale lui Vallejos, că *don* Eugenio şi ţâşni în picioare. Îşi înfundă pe cap la repezeală pălăria murată.

— Totdeauna gata la apel, dom' sublocotenent – zise, salutând milităreşte –. Eu mi-s ca buha, dorm c-un singur ochi.

— Nu-mi revin din surpriza că te văd aici, cu noi, dom'le *doctor* – zise Mayta –. La vârsta dumitale şi cu meseria ce o ai, dumneata aveai motive binecuvântate să te pui la adăpost.

— Ca să spun drept, dacă cineva ar fi încercat să mă atragă în acţiunea asta a voastră, mai mult ca sigur că şi eu ştergeam putina, lăsându-vă cu buzele umflate – mărturisi, fără pic de jenă, judele de pace –. Dar nu s-a gândit nimeni la mine, am fost tratat ca o cantitate neglijabilă. Or, asta eu n-o pot ierta. Deci, ce-mi rămânea de făcut? S-aştept acolo poliţia, ca să devin ţapul ispăşitor? Nu, domnilor, că nu-s bătut în cap.

Mayta pufni în râs. Îşi reluaseră marşul şi se căţărau pe zănoagă, alunecând întruna, când îl văzu pe Vallejos oprindu-se încordat, ascultând aplecat pe jumătate. Privea în dreapta şi în stânga, ascuţindu-şi urechea.

— Împuşcături – îl auzi zicând, foarte încet.

— Tunete, omule – zise Mayta –. Sigur sunt împuşcături?

— Stai să-mi dau seama de unde se-aud – zise Vallejos, îndepărtându-se – Rămâneţi aici, nemişcaţi.

— Şi poliţia v-a crezut când i-aţi spus toate astea, *don* Eugenio?

— Bine-înţeles că m-a crezut. Ce, nu era adevărul adevărat? Însă, înainte, a făcut ea ce-a făcut ca să mă

treacă toate sudorile.

Cu degetele-i groase petrecute pe sub piepţii vestei şi cu faţa-i zbârcită ridicată spre cer, îmi povesteşte – în chioşcul din Quero sunt acum cel puţin douăzeci de bătrâni şi de copii înconjurându-ne – că l-au ţinut vreo trei zile sub zăvor la Comisariatul din Jauja, apoi alte două săptămâni ca nimic la Comandamentul Gărzii Civile din Huancayo, cerându-i cu presiuni să se declare complicele revoluţionarilor. Dar el, desigur, căpos aşa cum e, neobosit, le-a tot repetat că s-a luat după ei tras pe sfoară, crezându-i c-aveau nevoie de un jude care să predea cu forme în regulă ferma Aína membrilor comunităţii din Uchubamba şi că armele erau pentru manevrele premilitare ale josefinilor. Aşa că n-au avut ce-i face şi i-au înghiţit versiunea, da dom'le: la capătul celor trei săptămâni s-a întors binişor la Quero, pe postul lui de judecător de pace, spălat ca lacrima de orice bănuieli şi cu nişte povestiri grozave pentru prietenii apropiaţi. Râde, şi în râsul lui discern *o* vagă bătaie de joc. Acum aerul e uscat, şi pe locuinţele satului, pe pământurile şi înălţimile din jur, ocrul contrastează cu nuanţe de ardezie, cu auriu şi cu tonuri de verde. „Ce tristeţe să vezi locurile astea pe jumătate moarte", se lamentează *don* Eugenio. „Tot ce vedeţi împrejur erau înainte semănături de cea mai bună calitate. Ce război blestemat! O să distrugă tot ce-a rămas din Quero, nedreaptă chestie! Şi când te gândeşti c-acu' douăzeci şi cinci de ani satul părea sărac lipit. Întotdeauna e loc de mai rău, nenorocirea nu are capăt." Eu însă nu-l las să se distragă revenind la actualitate, ci îl mân înapoi, la trecut şi la ficţiune. Ce făcuse el în timpul schimbului de focuri? Cât durase acel schimb de focuri? Reuşiseră să iasă din defileul de la Huayjaco? De la-nceput şi pân' la sfârşit şi fără să omiteţi detalii, *don* Eugenio.

Împuşcături, nu încăpea îndoială. Mayta stătea cu un genunchi pe pământ, cu mâinile încleştate pe automat, şi

privea în toate părţile. Dar, din zănoagă, câmpul lui de observaţie era minim: orizontul crenelat al unor piscuri. O umbră trecu bătând din aripi. Un condor? Nu-şi amintea să fi văzut vreunul viu, ci numai în poze. Observă că judele de pace îşi făcea cruce şi, cu ochii închişi şi cu mâinile lipite, începea să se roage. Auzi o altă rafală, din aceeaşi direcţie ca prima. Când se va întoarce Vallejos? Parcă răspunzând dorinţei sale, sublocotenentul se ivi pe marginea zănoagei. Şi, în spatele lui, faţa unui josefin din grupul de mijloc: Perico Temoche. Se lăsară să lunece pe costişă până la ei. Chipul lui Temoche era livid, iar mâinile şi patul Mauserului mânjite cu noroi, de parcă ar fi căzut.

— Trag în avangardă – zise Vallejos – Dar ai noştri-s departe, grupul mijlociu nu i-a mai văzut.

— Ce facem? – zise Mayta.

— Înaintăm – răspunse Vallejos, cu energie – Primul grup e cel important, trebuie să salvăm armele. O să-ncercăm să-i distragem, până când avangarda se va îndepărta. Haideţi, iute. Mergeţi cât mai distanţaţi unul de altul.

Pe când escaladau peretele zănoagei, Mayta se întrebă de ce nimeni nu se gândise să-i dea o puşcă lui *don* Eugenio şi de ce nici acestuia nu-i trecuse prin cap să ceară una. Dacă urmau să intre în luptă, judelui avea să i se înfunde. Nu se simţea agitat, nu-i era teamă. Se înstăpânise pe el o mare seninătate. Nu se simţea surprins de împuşcături. Le aştepta încă de la ieşirea din Jauja, niciodată nu crezuse că devansau într-atât forţele de ordine pe cât susţinea sublocotenentul. Ce prostie făcuseră zăbovind aşa de mult la Quero!

Ajunşi pe marginea căldării de piatră, se pitulară ca să privească. Nu se vedea ţipenie de om: ci doar pământul întunecat şi sinuos suind mereu, din loc în loc cu râpi pline de mărăciniş şi cu mari stânci pieptişe, unde, gândi, puteau să se ascundă de îndată în caz că urmăritorii

apăreau de după un dâmb.

— Înaintaţi la adăpostul stâncilor – zise Vallejos. Îşi ţinea automatul în mâna stângă, iar cu dreapta le făcea semn să se distanţeze mai mult. Aproape fugea, îndoit de mijloc, privind împrejur. Îndărătul lui venea licenţiatul; destul de curând, Mayta şi Perico Temoche rămaseră în urmă. Nu auzise alte împuşcături. Cerul se însenina văzând cu ochii: tot mai puţini nori, şi nu plumburii, grei de furtună, ci albi şi spongioşi. „Ghinion, fir-ar să fie, abia acum era bine să fi plouat", gândi. Înainta controlându-şi inima, temându-se să nu reapară sufocarea, aritmia, oboseala. Dar nu, se simţea bine, deşi cam înfrigurat. Încordându-şi privirea, încercă să distingă grupurile înaintate. Era imposibil însă, din pricina inegalităţii terenului şi a mulţimii unghiurilor moarte. La un moment dat, printre două ridicături ceva mai domoale, i se păru că distinge punctele mişcătoare. Îi făcu semn să vină lui Perico Temoche:

— Ăştia-s grupul tău?

Băiatul făcu din cap că da, de câteva ori, fără să vorbească. Părea şi mai neajutorat aşa, cu faţa descompusă. Strângea puşca în pumn de parcă cineva ar fi încercat să i-o smulgă, şi părea să-i fi pierit glasul.

— Nu s-au mai auzit focuri de armă! încercă să-l îmbărbăteze – Poate a fost o alarmă falsă.

— Nu, n-a fost alarmă falsă – bâigui Perico Temoche – Erau gloanţe adevărate.

Şi, foarte anevoie, făcând sforţări să-şi revină, îi povesti că, la auzul primelor împuşcături, tot grupul lui mai apucase să vadă cum, mult în faţă, avangarda se împrăştia, pe când cineva, probabil Condori, ducea puşca la ochi ca să replice atacului. Zenón Gonzales strigă: „Jos, la pământ". Rămaseră pitulaţi până apăru Vallejos şi le ordonă să-şi urmeze drumul. Îl luase pe el ca să servească de mesager.

— Cred că ştiu de ce – îi zâmbi Mayta – Fiindcă eşti cel

mai iute de picior. Eşti şi cel mai bărbat dintre ei?

Josefinul abia schiţă un surâs, fără a-şi descleşta gura. Mergea alături, privind într-o parte şi în alta. Vallejos şi judele de pace le-o luaseră înainte cu vreo douăzeci de metri. Câteva minute mai târziu auziră altă salvă.

— Poanta cea mai tare e că-n plin schimb de focuri eu am răcit cobză – zice *don* Eugenio – Dăduse înainte o răpăială şi eram murat pân' la oase, înţelegeţi?

Da, exact, omuleţul scund şi împopoţonat cu sacou şi pălărie în mijlocul rebelilor, sub gloanţele gardiştilor care-i vânau ca pe iepuri de pe înălţimile din jur, începu să strănute. Încerc să-l înfund şi-l întreb în ce moment a înţeles că oamenii aceia erau nişte răzvrătiţi şi că poveştile cu manevrele şi cu predarea fermei Aína fuseseră scornite ca să-l ducă de nas. Nici nu clipeşte:

— Când a început tirul – zice cu o convingere absolută –, totul s-a lămurit de la sine. *Caracho,* închipuiţi-vă în ce situaţie m-am văzut. Total nevinovat, m-am pomenit acolo, printre gloanţele ce şuierau la ureche.

Face o pauză, nu se lasă prins cu ocaua mică, ochii i se umezesc din nou, iar mie îmi reînvie în minte seara aceea pariziană, la două sau trei zile interval de amiaza aventuroasă pe care o evocăm. Era ora când cu religiozitate puneam tocul jos, nu mai scriam nimic şi ieşeam să cumpăr ziarul *Le Monde* şi să-l citesc bând o cafea expres la bistroul „Le Tournon" aflat pe colţul străzii mele. Numele era scris incorect, puseseră un *i* în loc de *y,* dar n-am avut nici cea mai mică îndoială: era colegul meu de la Salezian. Apărea într-o ştire despre Perú, aproape invizibilă de mică ce era, abia şase ori şapte rânduri, nu mai mult de o sută de cuvinte. „Tentativă insurecţională eşuată" sau cam aşa ceva, şi nu reieşea deloc clar dacă mişcarea avea ori ba ramificaţii, dar stătea scris negru pe alb că şefii ei fuseseră ucişi sau capturaţi. Era Mayta arestat sau omorât? La asta m-am gândit de îndată, în timp

ce-mi scăpa din gură ţigara Gauloise şi citeam şi reciteam ştirea nevenindu-mi a crede că în îndepărtata mea ţară se petrecuse una ca asta şi că băieţelul cu care citisem *Contele de Monte Cristo* era protagonistul. Dar de faptul că Mayta fără igrec din *Le Monde* era una şi-aceeaşi persoană cu colegul meu, nu m-am îndoit nicio clipă.

— La ce oră au început să sosească aici prizonierii? – îmi repetă întrebarea *don* Eugenio, ca şi când pe el l-aş fi întrebat şi nu pe bătrânii din Quero ce stau roată; dar e foarte potrivit ca tocmai el, judele de pace, omul de încredere al tuturor sătenilor, să pară cel mai interesat în elucidarea misterului – Să tot fi fost pe la căderea nopţii, aşa-i?

Urmează un val de nu-uri, capete ce refuză aserţiunea, glasuri întretăiate ce-şi iau cuvântul de la gură. Nu, nu se-înnoptase. Era după chindie dar nu mai târziu, *señor*. Gardienii s-au întors în două grupuri; primul îl aducea, zăcând pe un catâr de-al *doñei* Teofrasia, pe preşedintele comunităţii din Uchubamba. Murise Condori? Nu, era în agonie. Primise două gloanţe, în spate şi în gât, şi era pătat de sânge. Aduceau şi câţiva josefini cu mâinile legate. Pe vremea aceea, încă se mai luau prizonieri! Acu' însă. Mai bine mori în luptă, fiindcă pe cel prins, după ce că-l chinuie să spună totul, oricum îl omoară, nu, *señor?* Aşa a fost, băieţilor le luaseră şireturile de la pantofi şi ghete ca să n-o poată lua la sănătoasa. Mergeau săracii ca pe ouă şi, deşi îşi târau picioarele, unii tot îşi pierdeau încălţările. Îl cărară pe Condori acasă la locotenentul-guvernator şi încercară să-l salveze, dar nu se mai putea face nimic, a murit curând. La vreo jumătate de oră după-aceea s-au întors şi ceilalţi. Vallejos le făcea semne să se grăbească.

— Mai repede, mai repede – îl auzi strigând.

Mayta încercă dar nu putu. Acum până şi Perico Temoche i-o luase înainte cu câţiva metri. Se auzeau focuri

răzleţe şi nu putea localiza de unde veneau, nici dacă erau mai apropiate sau mai depărtate decât cele dinainte. Dârdâia, dar nu de *soroche* ci de frig. Şi chiar atunci îl văzu pe Vallejos ridicând automatul: rafala îi bubui în timpane. Privi piscul spre care trăsese sublocotenentul şi nu văzu decât stânci, pământ, smocuri de *ichu,* colţi de piatră profilaţi pe cer albastru şi pe norişori albi. Ţinti şi el într-acolo, cu degetul pe trăgaci.

— De ce v-aţi oprit, *carajo* – îi zori Vallejos, din nou – Mergeţi, mergeţi.

Mayta îl ascultă şi, câtva timp, merse cât putu de grăbit, cu trupul încovoiat, sărind peste bolovani, fugind uneori, împleticindu-se mereu, simţind cum frigul îl pătrundea până în oase şi cum inima îi bătea înnebunită darabana. Auzi alte împuşcături, şi la un moment dat fu sigur că un glonţ smulsese aşchii din nişte pietre, la mică distanţă de el. Dar, oricât se uita la înălţimile înconjurătoare, nu zărea niciun agresor. Devenise în sfârşit o maşină care nu gândeşte, nu-şi pune probleme şi nu-şi aminteşte nimic, un trup concentrat în misiunea de a fugi din răsputeri ca să nu rămână în urmă. Deodată i se îndoiră genunchii şi se opri, gâfâind. Clătinându-se, mai făcu câţiva paşi şi se piti înapoia unor pietroaie vrâstate de muşchi. Judele de pace, Vallejos şi Perico Temoche înaintau în continuare, foarte rapid. Nu-i mai poţi ajunge, Mayta. Sublocotenentul se întoarse şi Mayta îi făcu semne să-şi continue drumul. Şi, pe când gesticula, simţi, de astă dată fără nici cea mai mică îndoială, că un proiectil izbea pământul la câţiva paşi de el: căscase un mic orificiu în sol şi ridicase un scurt fumuleţ. Se ghemui pe cât putu, privi, iscodi, şi, parcă aninat de parapetul de stânci din dreapta, văzu limpede capul unui gardian şi o puşcă îndreptată asupra lui. Înseamnă că te-ai aşezat greşit, că te-ai adăpostit invers de cum trebuia. Ocoli pietroaiele de-a buşilea. Rămase culcat pe burtă şi simţi împuşcături deasupra capului. Când, în

sfârşit, putu să ţintească şi trase, încercând să aplice instrucţiunile lui Vallejos – ţinta să fie pe-aceeaşi linie cu cătarea şi cu crestătura înălţătorului – gardianul nu mai era pe parapet. Rafala îl zgudui şi îl asurzi. Văzu că gloanţele sale juleau stânca, la un metru sub locul unde apăruse gardianul.

— Fugi, fugi, te-acopăr eu – îl auzi strigând pe Vallejos. Sublocotenentul ţintea spre parapet.

Mayta se sculă din nou şi alergă. Frigul îl tumefia, oasele parcă îi scrâşneau sub piele. Era un frig tăios şi arzător care îl făcea să asude, ca febra. Când ajunse lângă Vallejos, îngenunchie şi ochi şi el stâncile.

— Sunt vreo trei sau patru acolo – zise sublocotenentul, arătând cu mâna – O să avansăm în salturi, eşalonat. Nu putem sta nemişcaţi, că ne înconjoară. Să nu ne lăsăm izolaţi de ceilalţi. Acoperă-mă.

Şi, fără a-i aştepta răspunsul, se sculă brusc şi începu să alerge. Mayta rămase cu ochii pe stâncăriile din dreapta, cu degetul pe trăgaciul automatului, dar nu se iţi nicio figură. În sfârşit, se uită după Vallejos şi-l zări, foarte departe, făcându-i semne să vină în goană că el îl va acoperi. O rupse la fugă şi după câţiva paşi auzi iar focuri de armă, dar nu se opri ci goni în continuare şi după puţin timp descoperi că sublocotenentul era cel ce trăgea. Când ajunse lângă el, erau acolo Perico Temoche şi judele de pace. Băieţandrul îşi încărca Mauserul cu un încărcător de cinci gloanţe pe care-l scosese dintr-o cartuşieră atârnată la cingătoare. Trăsese până acum, deci.

— Şi celelalte grupuri? – întrebă Mayta. Aveau drept în faţă un pinten de stâncă ce le acoperea vederea.

— Le-am pierdut, dar ele ştiu că nu se pot opri – zise Vallejos, vehement, nescăpând din ochi împrejurimile. Şi, după o pauză —: Dacă ne înconjoară, suntem pierduţi. Trebuie să avansăm până se-ntunecă. Noaptea, nu mai e primejdie. Noaptea, nu ne mai pot urmări.

„Până se-ntunecă”, gândi Mayta. Cât mai era până-atunci? Trei, cinci, şase ore? Nu-l întrebă pe Vallejos cât era ceasul. Preferă să-şi vâre încă o dată mâna în cartuşieră – repetase gestul acesta de zeci de ori în cursul zilei – ca să se încredinţeze că avea multe încărcătoare de schimb.

— Salt înainte câte doi – ordonă Vallejos – Eu şi *doctorul,* tu şi Perico. Acoperindu-ne unii pe alţii. Atenţie, fiţi vigilenţi, alergaţi aplecaţi. Hai, *doctoraşule.*

Ţâşni în goana mare şi Mayta văzu că acum judele de pace ţinea un revolver în mână. De unde naiba îl scosese? Era precis al sublocotenentului, de-aia avea acesta tocul deschis. Şi chiar atunci văzu apărând două siluete omeneşti deasupra capetelor, între ţevile puştilor. Una strigă: „predaţi-vă, *carajo*”. El şi Perico traseră în acelaşi timp.

— Nu i-au pescuit chiar pe toţi în ziua aceea – zice *don* Eugenio – Doi josefini le-au scăpat: Teófilo Puertas şi Felicio Tapia.

Cunosc istoria din gura protagoniştilor, dar nu-l întrerup, ca să văd coincidenţele şi discrepanţele. Cu excepţia câtorva detalii, versiunea fostului judecător de pace din Quero este foarte asemănătoare celei auzite. Puertas şi Felicio erau în avangardă, sub comanda lui Condori, adică în primul grup detectat de una din patrulele în care se împărţiseră gardienii ca să treacă toată zona prin dinţii pieptenului. În conformitate cu instrucţiunile lui Vallejos, Condori încercă să înainteze neabătut pe când respingea atacul, dar în scurt timp fu rănit. Aceasta provocă debandada. Băieţii o luară la fugă, lăsând în voia sorţii catârii cu armele. Puertas şi Tapia se pitulaseră într-o vizuină de rozătoare *vizcachas.* Rămaseră acolo întreaga noapte, pe jumătate morţi de frig. A doua zi, flămânzi, speriaţi, răciţi şi rătăciţi, se înapoiară pe acelaşi drum ca la venire şi ajunseră la Jauja fără ca nimeni să-i fi

descoperit. Ambii se prezentară la Comisariat însoţiţi de părinţii lor.

— Felicio era umflat – mă asigură judele de pace – De bătaia cea ruptă din rai pe care a încasat-o acasă pentru că o făcuse pe revoluţionarul.

Din grupul sătenilor din Quero care ne însoţeau n-au mai rămas acum în chioşc decât doi moşnegi. Amândoi îşi amintesc de intrarea lui Zenón Gonzales, legat de un cal, desculţ, cu cămaşa sfâşiată ca şi cum s-ar fi încăierat cu jandarmii, şi, îndărătul lui, al restului josefinilor, legaţi şi ei şi cu pantofii fără şireturi. Unul – nimeni nu ştie care – plângea. Unul mai oacheş, zic ei, unul din ăi mai micuţi. Plângea de bătaie? De durere, de răni, de frică? Cine ştie. Poate de mila bietului sublocotenent.

Şi astfel, căţărându-se, căţărându-se mereu, doi câte doi, continuară să înainteze timp ce lui Mayta i se păru ore-n şir, dar se înşela desigur fiindcă lumina nu pălea câtuşi de puţin. Perechi-perechi, Vallejos cu judele şi Mayta cu Perico Temoche. Sau Vallejos cu josefinul şi Mayta cu judele, doi fugeau şi doi îi acopereau, se reuneau strict pe durata necesară să se îmbărbăteze şi să-şi mai tragă sufletul şi continuau. Vedeau feţele jandarmilor mai tot timpul şi schimbau focuri ce păreau să nu-şi atingă niciodată ţinta. Nu erau trei sau patru, cum bănuia Vallejos, ci mai mulţi; altfel, ar fi trebuit să aibă darul ubicuităţi ca să apară în locuri atât de diferite. Apăreau pe culmile cele mai înalte, acum din ambele părţi, deşi cea mai primejdioasă era cea dreaptă, unde balustrada de stânci era foarte aproape de terenul unde fugeau ei. Îi urmăreau de sus, de pe creste, şi deşi uneori Mayta credea că i-au lăsat în urmă, reapăreau mereu. Schimbase de câteva ori încărcătoarele. Nu se simţea rău; înfrigurat da, însă trupul lui răspundea la efort, la aceste curse nebuneşti la o asemenea altitudine. Cum de nu-i nimeni rănit?, se întreba. Doar trăseseră în ei o mulţime de

gloanţe. Explicaţia era că jandarmii se fereau, abia de-şi iţeau capetele şi trăgeau la întâmplare, aşa ca să tragă, fără a mai ochi, temându-se să nu devină o ţintă prea uşoară pentru puştile rebelilor. Avea impresia unui joc, a unei ceremonii zgomotoase, dar inofensive. O să dureze jocul până la căderea întunericului? Se puteau ei oare descotorosi de jandarmi? Părea imposibil să se mai înnopteze vreodată, să se întunece acest cer atât de senin. Nu se simţea descurajat. Fără aroganţă, fără patetism, gândi: „De bine de rău, eşti exact ce ţi-ai dorit să fii, Mayta”.

— Gata, *don* Eugenio. Să fugim. Ne acoperă ceilalţi.

— Fugi dumneata, pe mine m-au lăsat puterile – îi răspunse judele de pace, foarte rar – Eu rămân. Ia şi ăsta.

În loc să i-l dea, îi azvârli revolverul, pe care Mayta îl luă de pe jos aplecându-se. *Don* Eugenio se aşezase, cu picioarele larg desfăcute. Asuda copios şi gura i se strâmbase într-un rictus disperat, de parcă n-ar mai fi avut aer. Poziţia şi expresia lui erau acelea ale omului ajuns la limita rezistenţei, total indiferent în urma sfârşelii. Înţelese că n-avea niciun rost să discute cu el.

— Mult noroc, *don* Eugenio – zise, luând-o la fugă. Acoperi în goana mare cei treizeci sau patruzeci de metri ce îl despărţeau de Vallejos şi de Perico Temoche, fără să audă vreun foc de armă; când ajunse lângă ei, amândoi, cu un genunchi pe pământ, trăgeau. Încercă să le explice cele întâmplate cu judele de pace, dar gâfâia atât de tare încât rămase fără glas. Trântit la pământ, încercă să tragă şi nu putu: automatul i se blocase. Trase cu revolverul, ultimele trei cartuşe, cu senzaţia inutilităţii acelui tir. Parapetul era foarte aproape şi zărea un rând de puşti aţintite asupra lor: chipiele apăreau şi dispăreau. Auzea strigăte ameninţătoare pe care vântul le purta până la ei extrem de clare: „Predaţi-vă, *carajo”,* „Predaţi-vă, băga-v-aş în...” „Complicii voştri s-au predat demult”, „Rugaţi-vă,

potăilor”. Îi trecu prin cap: „Au ordin să ne prindă vii”. De-aceea nu era nimeni rănit. Trăgeau în gol, ca să-i sperie. Să fie adevărat că avangarda se predase? Era mai liniştit şi încercă să-i spună lui Vallejos ceva despre *don* Eugenio, însă sublocotenentul îi reteză vorba cu un gest energic:

— Fugiţi, v-acopăr eu – Mayta simţi, după vocea şi chipul lui, că de data asta era într-adevăr foarte îngrijorat – Iute, locul ăsta-i prost, ne pot bara drumul. Fugiţi, fugiţi.

Şi îl bătu de câteva ori pe braţ în semn de încurajare. Temoche o rupse la fugă. Se sculă şi fugi şi el, auzind cum, imediat, ţiuiau gloanţele în jurul său. Dar nu se opri ci, asfixiindu-se, simţind cum îngheţul îi străpungea muşchii, oasele, sângele, continuă să fugă şi, deşi se împiedică şi căzu de două ori pierzând revolverul pe care îl ţinea în mâna stângă, de ambele dăţi se sculă iar şi fugi mai departe, făcând un efort supraomenesc. Până când i se muiară picioarele şi căzu în genunchi. Se zgârci ca un vierme, pe pământ.

— I-am lăsat în urmă – îl auzi spunând pe Temoche. Şi, după o clipă —: Unde-i Vallejos? Tu-l vezi? – urmă o lungă pauză, cu gâfâieli – Mayta, Mayta, cred că nemernicii i-au făcut seama.

Prin năclăiala sudorii ce îi împăienjenea privirea observă că acolo jos unde rămăsese sublocotenentul acoperindu-i – fugiseră cam două sute de metri — se agitau nişte siluete verzui.

— Să fugim, să fugim – bâigui, încercând să se ridice. Dar nu-l mai ascultau nici braţele nici picioarele, şi-atunci răcni —: Fugi, Perico. Te-acopăr eu. Fugi, fugi.

— Pe Vallejos l-au adus noaptea, l-am văzut cu ochii mei; voi nu l-aţi văzut? – zice judele de pace. Cei doi moşnegi din chioşc dau din cap afirmativ. *Don* Eugenio arată încă o dată spre căsuţa cu stemă, sediul ocârmuirii – L-am văzut de-acolo. În odaia aceea cu balcon ne-au ţinut prizonieri. L-au adus pe un cal, acoperit cu o pătură pe care cu greu au

desprins-o, fiindcă se lipise de sângele scurs din rănile provocate de gloanţe. Ăsta da, ăsta murise demult când au sosit cu el la Quero.

Îl aud făcând presupuneri, întrebându-se cum şi cine l-a ucis pe Vallejos. Este o temă pe care am auzit-o dezbătută atât de mult, la Jauja şi la Lima, încât ştiu pertinent că nimeni nu-mi va oferi de-acum înainte vreun element nou, de care să n-am ştire. Fostul judecător de pace din Quero nu mă va ajuta nici el să descopăr ipoteza adevărată din sumedenia de ipoteze ce se vântură în legătură cu cazul. Amintesc doar câteva: c-ar fi murit în schimbul de focuri dintre rebeli şi jandarmi; c-ar fi fost numai rănit şi c-ar fi primit lovitura de graţie din partea locotenentului Dongo, ca răzbunare pentru umilinţa la care l-a supus capturându-i Comisariatul şi zăvorându-l în propriile-i celule; c-ar fi fost prins viu şi nevătămat şi c-ar fi fost împuşcat, din ordin superior, acolo, în pustietăţile din Huayjaco, în chip de avertisment dat ofiţerilor cu veleităţi revoluţionare. Judele de pace le menţionează pe toate în monologu-i reminiscent şi, deşi cu multă prudenţă, îmi dă de înţeles că înclină spre teza executării tânărului sublocotenent de către locotenentul Dongo. Răzbunarea personală, înfruntarea dintre idealist şi conformist, răzvrătitul şi autoritatea: sunt imagini ce corespund înclinărilor romantice ale poporului nostru. Ceea ce nu înseamnă, bine-înţeles, că n-ar putea fi adevărat. Cert este, însă, că acest punct întunecat al istoriei – şi anume care au fost circumstanţele morţii lui Vallejos – nici nu se va clarifica vreodată. Nu se va şti câte gloanţe l-au răpus: nu s-a făcut autopsia, iar certificatul de deces nu menţionează acest aspect obligatoriu. Martorii oferă, asupra chestiunii, versiunile cele mai năstruşnice: de la un glonţ în ceafă până la trupul ciuruit ca o strecurătoare. Singurul lucru categoric este că l-au adus la Quero în stare de cadavru, pe un cal, şi că de aici l-au purtat la Jauja, de unde familia

a ridicat corpul a doua zi ca să-l ducă la Lima. A fost îngropat în vechiul cimitir din Surco – în prezent dezafectat, rămas cu bătrânele lespezi funerare în ruină şi cu potecuţele cotropite de bălării. Împrejurul mormântului sublocotenentului, pe care se pot citi doar numele şi data morţii, a crescut un hăţiş de buruieni.

— L-aţi văzut cumva şi pe Mayta când l-au adus, *don* Eugenio?

Lui Mayta, care nu-şi desprindea privirea de pe jandarmii adunaţi acolo jos, unde rămăsese Vallejos, îi reveneau iarăşi în trup respiraţia, viaţa. Era încă prăvălit la pământ, ţintind în gol cu automatul lui blocat. Încerca să nu se gândească la Vallejos, la ceea ce i s-a putut întâmpla, ci numai la recuperarea puterilor pentru a se ridica şi a-l ajunge din urmă pe micul josefin. Trăgând aer în piept se sculă şi, aproape frânt în două, alergă neştiind dacă trăgeau în el, nevăzând unde călca, până când trebui să se oprească. Se azvârli la pământ, cu ochii închişi, aşteptând ca gloanţele să i se implânte în trup. O să mori, Mayta, asta înseamnă să fii mort.

— Ce facem, ce facem? – se bâlbâi lângă el Perico Temoche.

— Te-acopăr eu – gâfâi, încercând să înhaţe automatul şi să ochească.

— Suntem înconjuraţi – gemu băiatul – Or să ne-omoare.

Prin sudoarea ce îi şiroia de pe frunte, văzu jandarmi pretutindeni împrejur, unii culcaţi pe burtă, alţii stând pe vine, toţi cu ţeava puştii îndreptată spre ei. Mişcau din buze dar el nu auzea decât nişte zgomote de neînţeles. Dar n-avea nevoie să înţeleagă ca să ştie că le strigau: „Predaţi-vă! Aruncaţi armele!” Să se predea? Oricum, tot or să-i omoare; sau or să-i tortureze. Din răsputeri apăsă pe trăgaci, dar automatul rămase blocat. Se căzni degeaba cu el câteva clipe, auzindu-l pe josefin gemând.

— Aruncaţi armele! Mâinile la ceafă! – răcni un glas,

foarte aproape – Sau sunteţi morţi.

— Nu plânge, nu le da satisfacţia asta – îi zise Mayta lui Perico Temoche – Hai, Perico, aruncă puşca.

Azvârli cât colo automatul şi, imitat de josefin, se ridică în picioare cu mâinile la ceafă.

— Caporal Lituma! – Vocea părea să iasă dintr-un megafon – Cercetează-i. La cea mai mică mişcare, îi cureţi.

— Da, dom' locotenent.

Figuri în uniformă şi cu puşti se apropiau fugind din toate părţile. Le aşteptă nemişcat – istoveala şi frigul sporeau clipă de clipă –, fiind sigur c-or să-l lovească. Dar nu simţi decât bruscări, pe când îl pipăiau din cap până în picioare. Îi smulseră cartuşiera de la centură şi, numindu-l „borfaş ordinar" şi „tâlhar", îi ordonară să-şi scoată şireturile de la bocanci. Cu un crâmpei de funie îi legară mâinile la spate. Făceau acelaşi lucru cu Perico Temoche şi-l auzi pe caporalul Lituma beştelindu-l pe băiat, întrebându-l dacă nu-i e ruşine să fie un *„abigeo"* la vârsta lui „de plod". *„Abigeos"?* Îi credeau, adică, hoţi de vite? Îi veni să ridă de prostia celor ce-i prinseseră. Chiar atunci primi o lovitură cu patul puştii în spinare şi auzi că îi ordonau „să mişte". Asta şi făcu, târându-şi picioarele care îi jucau în bocancii şleampeţi. Nu mai era maşina de adineaori; gândea iar, pregeta iar, din nou îşi amintea, din nou se întreba. Simţi că tremură. Nu era mai bine să fi murit, decât să aibă de înfruntat încercările dure ce-l aşteptau? Nu, Mayta, nu.

— Întârzierea cu care ne-am întors la Jauja nu s-a datorat celor doi morţi – zice judele de pace – Ci banilor. Unde erau? înnebuniseră căutându-i şi nu apăreau. Mayta, Zenón Gonzales şi josefinii se jurau că erau pe catâri, cu excepţia *sol*-ilor daţi doamnei Teofrasia Soto văduva lui Almaraz pentru animale şi lui Gertrudis Sapollacu pentru mâncare. Jandarmii care capturaseră grupul lui Condori se jurau şi ei că pe catâri nu găsiseră nicio lescaie, ci numai

Mausere, gloanţe şi câteva oale cu provizii de-ale gurii. Mult timp au pierdut cu interogatoriile, tot încercând să dea de urma banilor. De-aceea au ajuns la Jauja abia spre dimineaţă.

Tot aşa vom ajunge şi noi, mai târziu decât ne făcuserăm socotelile. Au zburat orele fără a prinde de ştire, în chioşcul din Quero, şi se lasă repede întunericul. Camioneta îşi aprinde farurile: din peisajul luxuriant nu disting decât trunchiuri brumării în grabnică trecere şi pietrele şi pietricelele scăpărătoare pe care ne hurducăm. Mă gândesc vag la pericolul vreunei ambuscade la o cotitură a drumului, la explozia unei mine, la sosirea noastră în Jauja după ora interdicţiei circulaţiei şi la riscul de a fi arestaţi.

— Ce naiba s-o fi ales din banii dosiţi? – se întreabă *don* Eugenio, nemaioprindu-se din evocarea acelor fapte – Să-i fi împărţit jandarmii între ei?

Este încă una din enigmele rămase fără răspuns, în cazul acesta, cel puţin, posed o pistă solidă. Grămada de minciuni perturbă însă afacerea. La cât să se ridice suma jefuită de rebeli la Jauja? Impresia mea este că funcţionarii băncilor au umflat cifrele şi că revoluţionarii n-au ştiut cât duceau cu ei, fiindcă nici timp n-au avut să-şi numere prada. Banii erau puşi de-a valma în nişte desagi, pe catâri. Ştia cineva ce sumă era acolo? Nimeni, probabil. Rămâne de presupus, de asemenea, că unii din urmăritori au deşertat o bună parte din bani în propriile buzunare, drept care; suma recuperată de bănci a fost de abia cincisprezece mii de *soles,* cu mult mai puţin decât „expropriaseră” atacatorii şi decât declaraseră băncile.

— Poate că asta e partea cea mai tristă a întâmplării – gândesc cu voce tare —: faptul că ceea ce începuse ca o revoluţie, oricât era ea de năstruşnică, dar totuşi revoluţie, sfârşeşte într-o ceartă penibilă despre cât s-a furat şi cine s-a ales cu bănetul.

— Lucruri de-ale vieţii – filosofează *don* Eugenio.

Îşi închipui ce vor zice ziarele din Lima, mâine, poimâine, răspoimâine, ce vor zice tovarăşii din P.O.R. şi cei din P.O.R. (T) şi adversarii din P.C. atunci când vor citi versiunile exagerate, fanteziste, senzaţionaliste, galbene de ciudă şi verzi de bilă, ale ziarelor şi revistelor, asupra celor întâmplate. Îşi închipui şedinţa dedicată de P.O.R. (T) evenimentului cu scopul de a desprinde învăţăturile revoluţionare din acel episod, şi parcă-i auzi, cu inflexiunile din glas şi cu tonul fiecăruia, pe foştii săi tovarăşi afirmând că realitatea confirmase analiza ştiinţifică, marxistă, troţkistă, făcută de partid şi îndreptăţise întru totul neîncrederea şi refuzul acestuia de-a se alătura unei aventuri mic-burgheze sortite eşecului. Oare va insinua careva dintre ei că tocmai neîncrederea şi refuzul lor au contribuit la dezastru sau l-au precipitat? Nu. Nici prin cap nu le va trece. Dar oare ar fi avut alt rezultat rebeliunea dacă toate cadrele P.O.R. (T) ar fi participat la ea cu hotărâre? Da. Negreşit, gândi. Ei ar fi ştiut să-i implice în mod mult mai hotărîtor pe mineri, pe profesorul Ubilluz, pe cei din Ricrán, totul s-ar fi planificat şi executat mai bine, şi-acum s-ar fi găsit cu toţii în drum spre Aína, spre siguranţă. Eşti tu cinstit cu tine însuţi, Mayta? Îţi dai tu silinţa să gândeşti lucid? Nu. Era prea devreme, totul era încă prea apropiat, prea învălmăşit. Cu calm, când totul va fi trecut, va trebui să analizeze întâmplările încă de la început, să determine la rece dacă, organizată altfel, cu participarea celor implicaţi şi a P.O.R. (T), rebeliunea ar fi avut mai mulţi sorţi de izbândă, sau dacă toate acestea n-ar fi dus decât la amânarea înfrângerii şi la sporirea caracterului ei sângeros. Se simţi trist şi dornic de a avea pe piept capul lui Anatolio, de a-i auzi respiraţia aceea tihnită, armonioasă, aproape muzicală, când, epuizat, adormea lipit de trupul său. Îi scăpă un suspin şi îşi dădu abia atunci seama că-i

clănţăneau dinţii. Simţi o nouă lovitură cu patul puştii între umeri: „Grăbeşte-te”. Ori de câte ori imaginea lui Vallejos îi apărea dinaintea ochilor minţii, frigul devenea insuportabil, şi se grăbea s-o gonească. Nu vroia să se gândească la el, să se întrebe dacă era prizonier, rănit, mort, dacă l-or fi bătut cu sălbăticie sau i-or fi dat lovitura de graţie, fiindcă ştia că gândurile negre îl vor anihila, îl vor lăsa lipsit de putere în faţa încercărilor ce vor urma. Avea nevoie de curaj, de mult curaj, de mai mult decât acesta cu care înfrunta vântul scrâşnitor ce-i biciuia chipul. Unde l-or fi dus pe Temoche? Unde or fi ceilalţi? Or fi reuşit câţiva să fugă? Mergea singur, în mijlocul unei duble coloane de jandarmi. Îl priveau uneori ca pe o dihanie ciudată şi uitând cele petrecute până de curând, se lansau în discuţii, fumând, cu mâinile în buzunare, ca nişte oameni fără griji ce s-ar întoarce de la plimbare. „De-acum n-o să mai sufăr de *soroche*”, gândi. Încercă să recunoască locul pe unde precis că trecuseră şi la venire, dar acum nu ploua şi peisajul părea altul: culori mai vii. Muchii mai teşite. Solul era glodos, şi el îşi pierdea mereu încălţările. Trebuia să se oprească mai tot timpul să şi le încalţe la loc şi, de fiecare dată, jandarmul din spate îşi pierdea răbdarea şi îl îmbrâncea cât colo. Îţi pare rău, Mayta? Ai procedat în mod precipitat? Te-ai zorit din cale-afară? Ai fost un iresponsabil? Nu, nu şi iarăşi nu. Dimpotrivă. În pofida eşecului, a erorilor, a imprudenţelor, se simţea mulţumit de sine, împăcat. Pentru întâia oară în viaţă avea sentimentul că fusese ceva ce meritase strădania, că urnise din loc, chiar dacă milimetric, însăşi revoluţia. Nu-l mai strivea, ca în alte dăţi când fusese arestat, senzaţia aceea covârşitoare de irosire. Dăduseră greş, dar încercarea fusese făcută, ceva tot dovediseră: că patru bărbaţi hotărâţi şi o mână de şcolari ocupaseră un oraş, dezarmaseră forţele de ordine, expropriaseră două bănci, fugiseră în munţi. Era posibil, o dovediseră. De-acum

înainte, stânga trebuia să ţină seamă de precedent: cineva, în ţara asta, nu s-a mulţumit să predice revoluţia ci a căutat s-o înfăptuiască. Nu-i puţin lucru. „Acum ştii ce-nseamnă asta” gândi, în timp ce pierdea un bocanc. Şi-l încălţă iar, primind între omoplaţi altă lovitură cu patul puştii.

Îl trezesc pe *don* Eugenio, care a aţipit pe la jumătatea drumului, şi îl las lângă căsuţa lui din preajma Jaujei, mulţumindu-i că mi-a ţinut tovărăşie şi mi-a împărtăşit amintiri. Apoi mă îndrept spre hanul Paca. Găsesc bucătăria funcţionând încă, aş putea să mănânc ceva dar mă mulţumesc deocamdată cu o bere. Ies s-o beau pe micuţa terasă de deasupra lagunei. Se zăresc apele neîncreţite şi hăţişurile de pe malurile luminate de o lună rotundă şi albă ce străluceşte pe un cer spuzit de stele. Noaptea, se aud la Paca fel de fel de zgomote, murmurul apei, şoapta vântului, orăcăitul broaştelor, ţipete de păsări nocturne. Azi, nu. În noaptea asta animalele tac. Unicii clienţi ai hanului sunt doi comis-voiajori, vânzători de bere, pe care îi aud stând de vorbă de cealaltă parte a geamurilor, în sufragerie.

Acesta este sfârşitul episodului central al istoriei mele, nodul ei dramatic. N-a durat douăsprezece ore. A început în zori, cu luarea închisorii, şi s-a terminat înainte de apus, cu moartea lui Vallejos şi Condori şi cu capturarea celorlalţi. I-au dus la Comisariatul din Jauja, unde i-au ţinut o săptămână, apoi i-au mutat la închisoarea din Huancayo, unde au mai zăcut o lună. Acolo au început să le dea drumul în mod discret josefinilor, din dispoziţia judecătorului de minori, care i-a încredinţat supravegherii familiilor respective, sub o formă atenuată de domiciliu obligatoriu. Judele de pace din Quero şi-a reluat într-adevăr funcţia, „nicio bănuială nemaipătându-i reputaţia”, după trei săptămâni. Mayta şi Zenón Gonzales au fost trimişi la Lima, închişi la Sexto, apoi la Frontón şi din nou

la Sexto. Amândoi s-au văzut amnistiaţi – judecarea lor n-a avut loc niciodată – după alţi câţiva ani, la înscăunarea unui nou Preşedinte al Perú-ului. Zenón Gonzales conduce şi acum cooperativa din Uchubamba, posesoare a fermei Aína în urma reformei agrare din 1971, şi militează în partidul Acción Popular, cu funcţie de răspundere în întreaga zonă.

În primele zile, ziarele şi revistele s-au ocupat insistent de evenimente şi au închinat articole de fond, pagina întâia, titluri de o şchioapă, păreri şi comentarii, mişcării considerate drept încercare insurecţională comunistă, pe baza cazierului încărcat al lui Mayta. În „La Prensa" a apărut o fotografie confuză, ştearsă, de nerecunoscut, a lui în spatele gratiilor unei celule. Dar, la capătul unei săptămâni, tema era deja caducă. Nu s-a mai vorbit despre ea. Mai târziu, când, inspirate de revoluţia cubaneză, s-au semnalat în 1963, 1964, 1965 şi 1966, izbucniri sporadice de gherilă în *sierra* şi în selvă, niciun ziar n-a amintit ca prim antecedent al încercărilor de a răscula poporul cu arma în mână spre instaurarea socialismului în Perú, de episodul acela neînsemnat, aburit de trecerea anilor, din provincia Jauja. Nimeni nu-şi mai aduce aminte azi de protagoniştii lui.

Când mă duc să mă culc aud, în sfârşit, un zgomot cadenţat. Nu, nu sunt păsările nocturne; este vântul, care împinge apele lagunei Paca şi le face să plescăie la temelia terasei hanului. Muzica aceasta suavă şi frumosul cer înstelat al nopţii jaujine sugerează o ţară blândă, liniştită, cu oameni reconciliaţi, fericiţi. Mint şi ele, aşijderea unei ficţiuni.

X

PRIMA dată când am venit la Lurigancho a fost acum cinci ani. Deţinuţii din pavilionul numărul doi m-au invitat la inaugurarea unei biblioteci, căreia cineva a avut ideea să-i dea numele meu, şi am acceptat, mânat de curiozitatea de a vedea cu ochii mei dacă erau adevărate câte se ziceau despre închisoarea din Lima.

Ca să ajungi până acolo trebuie să treci de Plaza de Toros, să străbaţi cartierul Zárate şi, după aceea, câteva mahalale sărăcăcioase, apoi, în sfârşit, să depăşeşti grămezile de gunoaie în care rânesc porcii aşa-numitelor „crescătorii clandestine”. Asfaltul dispare şi drumul se umple de hârtoape. În dimineaţa umedă, îţi apar atunci dinainte, pe jumătate şterse de pâclă, pavilioanele din ciment, incolore ca şi întinderile de nisip dimprejur. Chiar şi de foarte departe observi că nenumăratele ferăstruici şi-au pierdut demult toate geamurile, dacă le-or fi avut vreodată, şi că vânzoleala aceea din pătrăţelele simetrice sunt feţe, ochi, iscodind lacom exteriorul.

Din acea primă vizită am rămas cu amintirea înghesuielii, a viermuielii celor şase mii de deţinuţi asfixiindu-se în nişte clădiri construite pentru o mie cinci sute, a murdăriei indescriptibile şi a atmosferei de violenţă reţinută, gata însă să explodeze, la cel mai mic prilej, în bătăi şi crime. În masa aceea neindividualizată, aducând mai mult a hoardă sau a haită decât a colectivitate umană, se afla pe-atuncea Mayta, acum o ştiu cu siguranţă. Se prea poate să-l fi văzut, să fi schimbat un salut cu el. O fi fost cazat în pavilionul numărul doi? O fi asistat la inaugurarea bibliotecii?

Pavilioanele se aliniază pe două rânduri, cele impare în faţă şi cele pare îndărăt. Simetria este stricată de un pavilion excentric, sprijinit parcă de reţelele de sârmă ghimpată şi de zidurile dinspre apus, unde sunt izolaţi

invertiţii. Pavilioanele cu număr par sunt ale deţinuţilor recidivişti sau osândiţi pentru delicte majore, pe când cele impare sunt ocupate de „novici” ce încă n-au fost condamnaţi sau care ispăşesc pedepse uşoare. Asta înseamnă că Mayta, în anii din urmă, a fost destinat unui pavilion par. Delincvenţii sunt sortaţi în pavilioane după cartierele de unde provin: Agustino, Villa El Salvador, Victoria, Porvenir, în care l-or fi categorisit pe Mayta?

Automobilul abia înaintează şi îmi dau seama că trag de timp, încetinind în mod inconştient, încercând să întârzii pe cât posibil această a doua vizită la Lurigancho. M-o fi speriind ideea de a mă confrunta în sfârşit cu personajul despre care am conversat, am tras de limbă pe unii şi pe alţii, am fantazat şi am scris de un an încoace? Sau repulsia ce o simt faţă de locul acesta este mai puternică decât chiar curiozitatea de a-l cunoaşte pe Mayta? La sfârşitul acelei prime vizite ştiu că am gândit: „Nu-i adevărat că deţinuţii trăiesc ca animalele: acestea au mai mult loc de mişcare; crescătoriile de câini sau de pui, ori staulele, sunt mai igienice decât Lurigancho.”

Printre pavilioane se strecoară aşa-zisa (poreclita în mod sarcastic) stradă a Unirii, un pasaj strâmt şi ticsit, aproape întunecos ziua şi cufundat în bezna cea mai neagră noaptea, unde au loc înfruntările cele mai sângeroase între bandele şi criminalii închisorii şi unde codoşii îşi scot la mezat protejaţii. Am foarte viu în minte ce a însemnat străbaterea pasajului de coşmar, prin fauna aceea sinistră şi aproape somnambulă de negri pe jumătate goi şi de metişi *cholos* cu tatuaje, de mulatri cu laţe de nedescurcat, adevărate hălăciugi ce le atârnau până la brâu, şi de albi halucinaţi şi bărboşi, străini *gringos* cu ochi albaştri şi cu cicatrici, chinezi prăpădiţi şi indieni ghemuiţi pe lângă ziduri şi nebuni ce vorbeau singuri. Ştiu că Mayta administrează de câţiva ani un chioşc cu alimente şi băuturi pe strada Unirii. Oricât m-aş strădui, memoria nu-

mi restituie, în pasajul sufocant, nici cea mai neînsemnată prăvălioară. Să fi fost eu atât de tulburat încât să n-o fi băgat de seamă? Sau chioşcul n-o fi fost decât o pătură aşternută pe pământ, de pe care Mayta, stând pe vine, să fi oferit spre vânzare sucuri, fructe, ţigări şi sifon?

Ca să ajung la pavilionul numărul doi a trebuit să dau ocol pavilioanelor impare şi să trec de două reţele de sârmă ghimpată. Directorul carcerii, despărţindu-se de mine în dreptul primei reţele, mi-a zis că de acolo continuam pe propriu-mi risc, întrucât nici gardienii nu intră în sectorul acela, nici altcineva care să aibă asupra sa o armă de foc. De cum am trecut de a doua reţea, o mulţime informă s-a năpustit la mine, gesticulând, vorbind, bulucindu-se. Delegaţia care mă invitase a făcut zid împrejurul meu şi aşa am avansat, eu în mijlocul inelului şi, în afară, o gloată de delincvenţi care, luându-mă drept vreo autoritate, îşi pledau cazul, băteau câmpii, protestau împotriva unor abuzuri, vociferau şi cereau demersuri. Unii se exprimau coerent, însă majoritatea proceda haotic. Mi-am dat seama că toţi erau agitaţi, violenţi, năuci. Pe când înaintam astfel, am avut, în stânga, explicaţia putorii năpraznice şi a norilor de muşte: un morman de gunoi de un metru înălţime în care se deversaseră probabil toate resturile închisorii de-a lungul lunilor şi anilor. Un deţinut gol dormea buştean tolănit pe murdării. Era unul din nebunii ce sunt distribuiţi de obicei în pavilioanele mai puţin periculoase, adică în cele impare. Îmi amintesc că mi-am spus, după acea primă vizită, că extraordinară nu era prezenţa nebunilor la Lurigancho, ci numărul lor scăzut –, faptul că şase mii de condamnaţi n-au devenit cu toţii demenţi în condiţiile acelei abjecte mârşăvii. Dar dacă, în anii din urmă, Mayta a înnebunit?

A fost întemniţat de alte câteva ori, după ce stătuse patru ani închis pentru evenimentele din Jauja; prima oară, la nici şapte luni de la amnistiere. Este extrem de greu să-i

reconstitui istoria cu începere de atunci – o istorie poliţienească şi penală –, pentru că, spre deosebire de acel episod, în rest aproape că nu există documentaţie asupra faptelor în care a fost acuzat că a intervenit, şi nici martori care să vrea să deschidă gura. Ştirile ziaristice pe care le-am putut găsi, în sala periodicelor de la Biblioteca Naţională, sunt atât de zgârcite încât practic este imposibil să ştii ce rol a jucat în atacurile acelea al căror protagonist, pare-se, a fost. E la fel de imposibil să delimitezi dacă respectivele acţiuni au fost politice ori simple delicte comune. Cunoscându-l pe Mayta, poţi gândi că e improbabil să nu fi fost operaţiuni politice, însă ce vrea să spună „cunoscându-l pe Mayta”? Acel Mayta subiect al cercetărilor mele avea în jur de patruzeci de ani. Cel de acum are peste şaizeci. E acelaşi?

Oare în ce pavilion din Lurigancho şi-o fi petrecut el ultimii zece ani? În numărul patru, şase, opt? Toate trebuie să fie, mai mult sau mai puţin, ca unicul în care am călcat: încăperi cu tavanul jos, cu becuri slabe (când electricitatea nu este întreruptă), reci şi jilave, cu nişte ferestre cu gratii ruginite, cu o groapă într-un colţ având funcţia de hazna, fără urmă de servicii igienice, şi unde acapararea unui spaţiu de dormit, între excremente, gândaci şi necurăţenii, e un război fioros de fiecare zi. În timpul ceremoniei de inaugurare a bibliotecii – un lădoi vopsit, cu niscai cărţi de mâna a doua – am văzut câţiva beţivi, abia ţinându-se pe picioare. Când s-a servit, în nişte căni de tablă, ceva băutură pentru stropirea evenimentului, am aflat că se îmbătau criţă cu un fel de bere din manioc fermentat, foarte tare, preparată chiar în pavilioane. Tot aşa s-o fi îmbătat, cu această *chicha,* în momentele-i de deprimare sau de euforie, fostul meu coleg de şcoală?

Episodul ce l-a readus pe Mayta în temniţă, după afacerea Jaujei, acum douăzeci şi unu de ani, s-a petrecut în Victoria, lângă strada ce era ruşinea cartierului, un

furnicar de prostituate: calea Huatica. Trei haidamaci, zice „Cronica”, unicul ziar ce şi-a informat publicul despre asta, au capturat un garaj unde funcţiona atelierul de mecanică al lui Teodoro Ruiz Candia. Când acesta a venit la lucru, la opt dimineaţa, a dat peste trei indivizi ce-l aşteptau înăuntru cu revolverele întinse. Aşa a căzut prizonier şi ucenicul Eliseno Carabias López. Obiectivul atacatorilor era Banca Populară. În fundul garajului, o fereastră se căsca deasupra unui teren viran către care dădea uşa dosnică a agenţiei bancare. La amiază, o camionetă intra pe maidan şi, pe uşiţa cea secretă, mai mulţi funcţionari aduceau banii depuşi la Bancă spre a fi transportaţi la biroul central, sau, dimpotrivă, duceau în sucursală banii trimişi de unitatea-mamă în vederea tranzacţiilor. Până la acea oră, haidamacii rămaseră în atelier cu cei doi prizonieri ai lor. Trăgeau cu ochiul pe ferăstruică şi fumau. Aveau feţele complet astupate cu ciorapi traşi pe cap, dar atât stăpânul garajului cât şi ucenicul dădură asigurări că unul din ei era Mayta. Şi nu unul oarecare, ci însuşi cel ce dădea ordine.

Când se auzi un motor, săriră pe geam afară pe maidan. Din fericire, nu s-a tras niciun foc. Atacatorii îi luară prin surprindere pe şofer şi pe paznicul banilor şi îi dezarmară, când funcţionarii băncii depuseseră deja în camionetă un săculeţ sigilat conţinând o încasare de trei milioane de *soles.* După ce i-au silit să se culce pe burtă la pământ, unul din haidamaci a deschis poarta terenului viran ce dădea în şoseaua 28 Iulie şi s-a căţărat din mers în camioneta băncii în care se aflau ceilalţi doi complici cu prada. Au zbughit-o ca din puşcă. Dar, ca urmare a nervozităţii sau a stângăciei celui de la volan, camioneta a lovit un tocilar cu tocila lui şi s-a ciocnit din plin de un taxi. Conform „Cronicii”, a capotat de două ori înainte de a rămâne cu roţile în sus. Totuşi, jefuitorii au reuşit să iasă vii şi nevătămaţi şi să se facă nevăzuţi. Mayta a fost

capturat după câteva ore. Informaţia nu spune dacă banii au fost recuperaţi, şi nici eu n-am aflat dacă, mai târziu, au fost prinşi cei doi complici.

N-am aflat nici măcar dacă Mayta a fost ori ba judecat pentru tâlhărie cu mână armată. O dare de seamă poliţienească pe care am recuperat-o la arhivele comisariatului din La Victoria repetă, cu detalii infime în plus sau în minus, informaţia „Cronicii" (umezeala a deteriorat în asemenea măsură hârtia încât anevoie se mai poate descifra). N-am găsit nici urmă de instrucţie judiciară. În dosarele Ministerului Justiţiei unde se păstrează statistica deţinuţilor şi cazierele lor, la fişa lui Mayta afacerea figurează doar confuz. Există o dată – 16 aprilie 1963 – care trebuie să fi fost ziua transferării lui de la comisariat la închisoare, apoi indicaţia: „Tentativă de atac asupra unei instituţii bancare, cu răniţi şi contuzionaţi, agravată de sechestrare, accident stradal şi lovire de pieton" şi, în sfârşit, menţionarea Judecătoriei districtuale însărcinate cu acest caz. Alte date lipsesc. Se poate ca instrucţia să se fi prelungit nemăsurat, ca judecătorul să fi murit sau să-şi fi pierdut postul, şi toate pricinile să fi rămas în suspensie; se mai poate ca, pur şi simplu, dosarul cu vraful de hârtii să se fi pierdut. Câţi ani să fi zăcut Mayta la Lurigancho pentru afacerea aceea? Nici asta n-am putut afla. I-a fost înregistrată intrarea, însă nu ieşirea. E unul din lucrurile despre care mi-ar place să-l întreb. În orice caz, îi pierd apoi din nou urma până acum zece ani, când a fost iarăşi închis. De data aceasta a fost judecat cu toate formele de rigoare şi condamnat la cincisprezece ani de recluziune pentru „extorcare, sechestrare şi atac criminal având ca efect moartea victimei". Dacă datele dosarului sunt exacte, se află la Lurigancho de aproape unsprezece ani.

Am ajuns, în sfârşit. Mă supun formalităţilor: controlării din cap până-n picioare de către un gardian republican şi

predării documentelor mele ce vor rămâne la Corpul de gardă pe timpul vizitei. Directorul a dat dispoziţii să fiu condus în biroul lui. Un subaltern îmbrăcat civil mă duce până acolo, după ce traversăm mai întâi o curte interioară *patio,* înafara reţelelor ghimpate, loc ce oferă o viziune de ansamblu asupra penitenciarului. Acest sector este cel mai îngrijit şi mai puţin promiscuu din toată închisoarea.

Biroul directorului se află la etajul doi al unui edificiu de ciment, rece şi scorojit. O cămăruţă în care abia încap o masă metalică şi câteva scaune. Pereţi dezolant de goi; pe masă nu se vede nici măcar un creion sau o hârtie. Directorul nu este cel de acum cinci ani, ci un bărbat mai tânăr. Este informat asupra motivului vizitei mele şi dă ordin să fie adus aici deţinutul cu care vreau să stau de vorbă. Îmi va oferi biroul lui pentru întrevedere, acesta fiind singurul loc unde nu mă va deranja nimeni. „Cred că aţi observat că aici la Lurigancho nu te poţi mişca de-atâta lume." Pe când aşteptăm, adaugă că lucrurile nu merg bine niciodată, oricâte eforturi s-ar depune. Acum, mai nou, delincvenţii, agitaţi şi zurbagii, ameninţă cu o grevă a foamei fiindcă, zic ei, se intenţionează să li se limiteze dreptul la vizite. Şi nici pomeneală de-aşa ceva, mă asigură. Ci pur şi simplu, pentru a putea controla mai bine aceste vizite ce introduc droguri, alcool şi arme, s-a stabilit o zi pentru vizitele feminine şi alta pentru bărbaţi. Aşa, vor intra mai puţini oameni odată şi va putea fi cercetat mai cu grijă fiecare vizitator în parte. Dacă măcar am putea frâna contrabanda de cocaină, s-ar evita multe morţi. Fiindcă mai ales pentru pastă, pentru pipele cu drog, se înjunghie între ei ca turbaţii. Mai mult decât pentru alcool, bani sau poponari: pentru stupefiante. Dar, până acum, a fost imposibil să-i împiedici să le introducă. Gardienii şi supraveghetorii nu fac şi ei comerţ cu droguri? Se uită la mine, ca zicându-mi: „De ce mă mai întrebaţi, când ştiţi răspunsul."

— Nici pentru asta n-am găsit soluţia. Oricâte controale am inventa, tot găsesc ei o cale. Gândiţi-vă: introducând doar câteva miligrame de pastă, o singură dată numai, orice gardian îşi dublează leafa. Aveţi idee cam cât câştigă? Deci nu-i de mirare. Se tot vorbeşte de scandalul Lurigancho. Nu există, e fals. Scandalul e ţara întreagă.

O zice fără amărăciune, ca pe o evidenţă de care trebuie să se ţină seama. Pare zelos şi bine intenţionat. La drept vorbind, nu-l invidiez pentru postul lui. Nişte bătăi în uşă ne întrerup.

— Vă las cu individul, atunci – îmi spune, mergând să deschidă – Staţi cu el cât aveţi nevoie, nu-i nicio grabă.

Personajul care intră în birou e un slăbănog creţ şi alburiu, un gubav cu bărbuţă rară, ce dârdâie din cap până în picioare, vârât într-un veston ce joacă pe el. Târşâie nişte tenişi rupţi, iar ochii-i sperioşi i se învârt panicaţi în orbite. De ce o fi dârdâind aşa? O fi bolnav sau speriat? Nu pot îngăima niciun cuvânt. Cum se poate să fie el? Nu seamănă nici pe departe cu Mayta cel din fotografii. Ăstuia i-ai da cu douăzeci de ani mai puţin decât ăluilalt.

— Vroiam să vorbesc cu Alejandro Mayta – reuşesc să îngaim.

— Mă cheamă Alejandro Mayta – răspunde gubavul, cu un firicel de glas rahitic. Mâinile, pielea, până şi perii par a-i fi scuturaţi de un neastâmpăr spasmodic.

— Cel cu afacerea Jaujei, cu sublocotenentul Vallejos? – şovăi eu.

— Ah, nu, nu ăla – exclamă, dumirindu-se – Ăla nu mai e aici.

Pare uşurat, de parcă faptul de-a fi fost chemat la Direcţie ar implica o primejdie de care se vede acum eliberat. Se întoarce pe călcâie şi bate tare în uşă, până când aceasta se deschide şi apare directorul, însoţit de alţi doi bărbaţi. La fel de zbuciumat, de bântuit, creţul explică gesticulând că nu pe el îl caut ci pe ăllalt Mayta. Pleacă

zorit, cu tenişii lui silenţioşi, vibrând întruna.

— Dumneata ştii despre cine-i vorba, Carrillo? – îl întreabă directorul pe unul din însoţitori.

— Da, cum să nu – zice un bondoc cărunt, cu părul tuns ca în palmă şi cu un burdihan ce i se revarsă peste curea – Ăllalt Mayta, sigur. N-a fost cam politic, ăsta?

— Ba da – îi spun. – Pe el îl caut.

— V-a scăpat printre degete – mă lămureşte imediat – A ieşit luna trecută.

Mă gândesc abătut că l-am pierdut şi că n-am să mai dau de el vreodată şi că poate e mai bine aşa. S-ar putea ca întâlnirea cu Mayta cel în carne şi oase, în loc să-mi fie de ajutor, să strice tot ce-am înjghebat cu chiu cu vai până acum. Nu ştiţi unde s-a dus? N-are nimeni vreo adresă unde să-l pot găsi? Nu, n-au adresa, şi niciunul nu bănuieşte unde s-o fi aciuiat. Îi zic directorului să nu se deranjeze să mă conducă. Dar Carrillo vine cu mine şi, pe când coborâm scările, îl întreb dacă îşi aminteşte bine de Mayta. Şi-l aminteşte, sigur că da; că doar el se află aici de mai mult timp decât cel mai vechi deţinut. A intrat ca simplu băgător de seamă, pe când nu era decât un ştrengar acolo, şi-acum este directorul-adjunct al închisorii. Câte nu i-au văzut ochii, în tot acest răstimp!

— Era un tip foarte la locul lui, foarte liniştit, nu se băga niciodată unde nu-i fierbea oala – zice – Concesionarul unui chioşc de alimente din pavilionul patru. Foarte muncitor de felul lui. A reuşit să-şi întreţină familia, pe durata ispăşirii pedepsei. Mai rar aşa ceva. A stat aici pe puţin zece ani, ultima oară.

— Familia, aţi zis?

— Nevastă şi trei sau patru copii – adaugă – Ea venea să-l vadă săptămânal. Sigur, îmi amintesc perfect de *cholo* Mayta. Umbla cam răşchirat, nu?

Tocmai străbatem curtea interioară, între reţelele de sârmă ghimpată, către Corpul de gardă, când directorul-

adjunct se opreşte brusc.

— Staţi. S-ar putea să-i ştie adresa Arispe. E succesorul lui la chioşcul de alimente din pavilionul patru. Ba chiar cred c-au rămas asociaţi. Trimit pe cineva să-l cheme, poate aveţi noroc.

Carrillo şi cu mine rămânem în *patio,* cu faţa la sârmele ghimpate. Ca să umplu cu ceva timpul îl descos despre Lurigancho, şi el, ca directorul, îmi spune că aici mereu apar probleme. Da, *señor,* fiindcă aici e plin de indivizi fără niciun Dumnezeu, parcă fătaţi anume ca să le facă tot răul de pe lume semenilor. În depărtare, stricând simetria pavilioanelor, se află incinta sodomiţilor. Îi ţin tot acolo? Da, *señor*, deşi la mare lucru nu serveşte nici asta, fiindcă, în ciuda zăplazurilor şi a gratiilor, condamnaţii ăilalţi tot intră şi invertiţii ies, aşa că traficul continuă, mai mult sau mai puţin nestingherit, ca întotdeauna. În orice caz, de când au pavilionul lor, s-au împuţinat necazurile prilejuite de ei. Înainte vreme, când erau laolaltă cu ceilalţi, bătăile şi omorurile pentru ei se ţineau lanţ. Îmi revine în minte, din prima mea vizită, o scurtă convorbire cu un doctor de-al închisorii, despre violurile asupra noilor-veniţi. „Nu vă puteţi închipui: cazul cel mai frecvent este rectul supurând, cangrenat, cancerizat.” Îl întreb pe Carrillo dacă violurile continuă cu aceeaşi intensitate. Râde. „Sunt inevitabile, printre bestiile astea puse de-atâta timp la post, nu credeţi? Trebuie să-şi potolească şi ei ardorile cumva.” Soseşte, în sfârşit, deţinutul după care a trimis, îi explic de ce îl caut pe Mayta; ştie unde l-aş putea găsi?

Omul arată destul de bine, e îmbrăcat relativ îngrijit. Mă ascultă fără să-mi pună nici cea mai mică întrebare. Dar îl văd şovăind şi sunt sigur că n-o să mă pună pe drumul cel bun. Atunci îi sugerez să-l roage pe Mayta, când s-o vedea cu el, să-mi dea un telefon acasă. Brusc, se decide:

— Lucrează la un local unde se serveşte îngheţată – îmi spune – în Miraflores.

Este un mic local unde poţi mânca îngheţată, vechi de ani şi ani de zile, aflat pe strada Bolognesi cea străjuită de mulţi copaci. Şi pe care îl ştiu foarte bine fiindcă, pe vremea adolescenţei mele, locuia pe-acolo prin preajmă o splendoare de fată cu nume de grădină: Flora Flores. Sunt convins că localul exista şi pe-atunci, şi că nu o singură dată am intrat în el cu frumoasa Flora să luăm vafe cu esenţă de fruct *lúcuma.* Un local micuţ, modest, un fost garaj sau cam aşa ceva, oricum insolit pe strada aceea unde nu vezi prăvălii ci doar tipicele căsuţe mirafloriene de prin anii cincizeci, cu două etaje, cu grădiniţe la intrare şi cu inevitabilele tufe de muşcate, de *bougainville* şi de *ponciana* cu flori roşii. O nervozitate nestăpânită mă zgâlţâie când, în sfârşit, dau colţul Malecón-ului şi o iau pe Bolognesi. Da, e exact unde o ţineam minte, la câţiva paşi de casa aceea sură, cu balcoane, unde vedeam apărând mutriţa dulce şi ochii arzători ai Florei. Opresc maşina la câţiva metri de locantă şi abia de pot încuia portiera, într-atât de stângace îmi simt deodată mâinile.

Nu e nimeni în localul care, într-adevăr, este mic deşi modern, cu nişte măsuţe acoperite cu muşama înflorată, lipite de perete. Persoana care serveşte e Mayta. N-are haina pe el, e în cămaşă, e mai împlinit, mai bătrân decât în poze, dar l-aş fi recunoscut imediat dintre zeci de persoane.

— Alejandro Mayta – îi spun, întinzându-i mâna – Nu?

Mă cercetează câteva clipe şi zâmbeşte, deschizând o gură văduvită de mai mulţi dinţi. Clipeşte des, încercând să mă recunoască. La urmă, se lasă păgubaş.

— Regret, dar nu-mi dau seama – zice – Am crezut că-i Santos, dar tu, dumneata, nu eşti Santos, nu?

— De când vă caut! – îi zic, proptindu-mi coatele pe tejghea –. N-o să vă vină a crede, vă previn. Chiar acum pic de la Lurigancho. Cel ce mi-a spus pân’ la urmă cum să vă găsesc a fost asociatul dv. din pavilionul patru, Arispe.

Îl observ cu mare grijă, să-l văd cum reacţionează. Nu pare să se mire, nici să se neliniştească. Mă priveşte intrigat, cu o urmă de zâmbet pe faţa-i negricioasă. Poartă o cămaşă de *tocuyo,* ţesătură grosolană din bumbac, şi observ că are mâini butucănoase, de strungar sau de plugar. Îmi atrage atenţia mai ales tunsoarea lui absurdă: i-au tăiat părul cu foarfecele în scări, anapoda, încât capul îi este un fel de perie de frecat jumulită. Ceva rizibil. Mă face să-mi reamintesc de primul meu an la Paris, de mari strâmtorări economice, când cu un prieten de la şcoala Berlitz, unde amândoi predam spaniola, mergeam să ne tundem la un „institut” de frizerie, în apropiere de La Bastille. Ucenicii, nişte copii, ne tundeau gratis, dar la ieşire capetele noastre arătau nu mult diferite de cel, masacrat, al inventatului meu coleg salezian. Mă priveşte micşorându-şi ochii întunecaţi şi obosiţi – şi tot perimetrul lor plin de zbârcituri – cu o neîncredere incipientă sticlindu-i în pupile.

— Mi-am petrecut un an întreg cercetând tot ce-am putut afla despre dumneavoastră, conversând cu oameni care v-au cunoscut – îi zic –. Fantazând uneori, visând cu ochii deschişi altădată. Şi asta fiindcă am scris un roman care, deşi de departe, aduce totuşi cu istoria aceea de la Jauja.

Se uită la mine fără a-mi zice nimic, de-a dreptul surprins acum, neînţelegând mare lucru, nefiind prea sigur dacă, a auzit bine: acum într-adevăr neliniştit.

— Dar... – dă să spună –. Cum v-a venit, de unde până unde...

— Nu ştiu nici cum, nici de unde, dar asta am făcut tot anul acesta – îi zic precipitat, speriat de propria-i teamă, de refuzu-i posibil de-a mai sta acum de vorbă cu mine, de-a avea vreo altă convorbire. Îi întâmpin iute bănuiala, teama —: Într-un roman sunt întotdeauna mai multe minciuni decât adevăruri, un roman nu-i niciodată o istorie

fidelă. Cercetările mele, întrevederile şi discuţiile nu mi-au servit la nararea documentată a celor petrecute în mod real la Jauja ci, mai degrabă, la minţitul conştient. Ca să zic aşa, minţeam ştiind despre ce mint.

Îmi dau sema că, în loc să-l liniştesc, îl zăpăcesc şi îl alarmez. Clipeşte tot mai încruntat şi rămâne cu gura întredeschisă, mut.

— Ah, sunteţi scriitor – iese din încurcătură –. Da, acum vă recunosc. Ba cred c-am citit un roman de-al dumneavoastră, cu nişte ani în urmă.

Chiar atunci intră trei băieţi asudaţi care au făcut până mai adineaori sport, judecând după costumele de pe ei. Cer limonadă şi îngheţată. În timp ce Mayta îi serveşte, îl pot observa în voie, mişcându-se printre obiectele locantei. Deschide frigiderul, mânuieşte manete, umple vafe, destupă sticluţe, oferă paharele cu o dezinvoltură şi o familiaritate ce denotă o practică îndelungată. Încerc să mi-l închipui în pavilionul patru de la Lurigancho, servindu-le sucuri de fructe, pacheţele cu biscuiţi, ceşti cu cafea, vânzându-le ţigări celorlalţi deţinuţi, în fiecare dimineaţă, în fiecare după-amiază, pe durata a zece ani. Fizic vorbind, nu pare dărâmat: este un bărbat corpolent, ce-şi poartă cu demnitate cei şaizeci şi ceva de ani. După ce încasează banii de la cei trei sportivi, se întoarce lângă mine cu un zâmbet forţat.

— *Caramba* – murmură –. Asta chiar că era ultimul lucru la care m-aş fi gândit. Un roman?

Şi îşi clatină, neîncrezător, capul de la dreapta la stânga, de la stânga la dreapta.

— Bine-înţeles că nu v-am pus cu numele dv. adevărat – îl asigur —. Bineînţeles că am schimbat date, locuri, personaje, că am împletit, urzit, adăugat şi scos mii de lucruri. Şi-n plus am inventat un Perú apocaliptic, devastat de război, de terorism şi de intervenţii străine. Bine-înţeles că nimeni nu va recunoaşte nimic şi că toţi vor crede că e

pură fantezie. Am inventat şi că am fost colegi de liceu, de aceeaşi vârstă şi prieteni de-o viaţă.

— Bine-înţeles – silabiseşte el, scrutându-mă cu îndoială, descifrându-mă încetul cu încetul.

— Mi-ar plăcea să stăm de vorbă – adaug –. Să vă pun câteva întrebări, să-mi lămuresc anumite chestii. Sigur, numai ceea ce dumneavoastră aţi fi dispus să-mi povestiţi. Sunt destule enigme ce mi se învârtejesc încă în cap. Pe deasupra, această conversaţie este şi ultimul capitol. Nu mi-o puteţi refuza, m-aţi lăsa cu romanul neîncheiat.

Râd şi râde şi el şi îi auzim râzând pe cei trei sportivi. Dar ei râd de cine ştie ce banc pe care tocmai şi l-au spus. Şi chiar atunci intră o doamnă să ceară jumătate de livră de fistic şi ciocolată juma-juma, pentru acasă. Când termină cu dânsa, Mayta revine lângă mine.

— Să tot fie de-atunci doi sau trei ani, nişte flăcăi de la Avangarda Revoluţionară au venit să mă vadă la Lurigancho – spune –. Vroiau să ştie ce s-a petrecut la Jauja, să obţină o mărturie scrisă. Dar i-am refuzat.

— Nu-i acelaşi lucru – îi zic –. Interesul meu nu e politic, e literar, adică...

— Ştiu, ştiu – mă întrerupe, ridicând o mână –. Bine, vă stau la dispoziţie o seară. Nu mai mult, fiindcă n-am timp de pierdut şi, de fapt, nu-mi place să vorbesc de treburile astea. Marţea viitoare? E seara care-mi convine, pentru că miercuri încep lucrul la unsprezece, aşa că mă pot culca mai târziu noaptea. În restul zilelor plec de-acasă la şase, fiindcă trebuie să schimb până aici trei autobuze.

Stabilim să vin să-l caut la terminarea lucrului după opt. Când dau să ies mă cheamă:

— Luaţi o îngheţată, firma face cinste. Ca să vedeţi ce bune sunt. Cine ştie, poate deveniţi client de-al nostru.

Înainte de a reveni la Barranco, fac o mică plimbare prin cartier, încercând să-mi primenesc ideile şi să le pun în ordine. Mă opresc câtva timp sub balcoanele casei unde a

locuit preafrumoasa Flora Flores. Avea plete castanii, picioare lungi şi ochii de un albastru acvamarin. Când apărea pe pietroasa plajă Miraflores, în costumul ei de baie negru şi cu săndăluţe albe, dimineaţa se umplea de lumină, soarele încălzea mai tare, valurile se fugăreau mai vesele. Îmi amintesc că s-a măritat cu un aviator şi că acesta şi-a găsit moartea după câteva luni, lovindu-se cu aparatul de un pisc al Cordilierilor, între Lima şi Tingo María; cineva mi-a povestit, mulţi ani după aceea, că Flora s-a remăritat şi că trăieşte la Miami. Urc spre şoseaua Grau. Dincolo de răspântia aceasta era un cartier de băieţi cu care noi – cei de prin Diego Ferré şi Colón, de partea ailaltă a vastului Miraflores – disputam intense meciuri de fotbal la Clubul Terrazas, şi-mi amintesc cu câtă încordare aşteptam eu când eram mic meciurile acelea formidabile şi ce dezamăgire cruntă încercam când eram ţinut în rezervă. Regăsindu-mi maşina, după o jumătate de oră de colindat şi de rememorat, mă simt cât de cât mai întremat după întâlnirea cu Mayta.

Episodul din cauza căruia acesta s-a întors la Lurigancho şi a pătimit acolo de-a lungul ultimilor zece ani este bine documentat atât în ziare cât şi în arhivele judiciare. S-a petrecut în Magdalena Vieja, nu departe de Muzeul Antropologic, în dimineaţa unei zile a lunii ianuarie 1973. Administratorul sucursalei Băncii de Credit din Pueblo Libre îşi stropea grădiniţa din interiorul zidurilor – cum făcea în fiecare dimineaţă înainte de a se îmbrăca şi a lua micul dejun – când cineva sună la uşă. Se gândi că lăptarul a venit mai devreme ca de obicei. În cadrul uşii, patru tipi cu feţele mascate aproape complet de capişoanele numite „passe-montagne” îl ameninţau cu pistoale. Merseră cu el în camera soţiei, pe care o legară de pat. Apoi – păreau să cunoască locurile – intrară în dormitorul fiicei unice, o fată de nouăsprezece ani, studentă la Turism. O aşteptară pe fată să se îmbrace şi îl avertizară pe domn că, dacă vroia s-

o mai vadă vreodată, trebuia să aducă cincizeci milioane de *soles* într-o valiză în parcul Los Garfios, de lângă Stadionul naţional. Se făcură nevăzuţi cu fata într-un taxi furat cu o zi înainte.

Domnul Fuentes anunţă poliţia şi, conformându-se instrucţiunilor primite, duse o valiză umplută cu hârtii în parcul Los Garfios. Primprejur se aţineau agenţi în civil. Nimeni nu se apropie de el şi domnul Fuentes nu primi trei zile niciun alt anunţ. Când el şi soţia lui erau în culmea deznădejdii, primiră un apel: răpitorii ştiau că informase poliţia. Îi ofereau o ultimă şansă. Trebuia să aducă banii la o anume cotitură a şoselei Aviaţiei. Domnul Fuentes insistă disperat că nu putea obţine de nicăieri cincizeci de milioane, că Banca n-avea să-i acorde nicio dată o asemenea sumă, dar că era gata să le ofere toate economiile lui, în jur de cinci milioane. Răpitorii insistară: cincizeci, sau o ucid. Domnul Fuentes împrumută bani de peste tot, semnă poliţe şi reuşi să strângă aproape nouă milioane pe care, în noaptea stabilită, le aduse unde i se indicase, de astă dată nemaianunţând poliţia. Un automobil frână în dreptul lui şi omul de lângă şofer înşfăcă valiza, fără să rostească o vorbă. Fata apăru după câteva ore, acasă. Luase un taxi de pe bulevardul Colonial, unde o lăsaseră atacatorii, după ce o ţinuseră trei zile cu ochii legaţi şi pe jumătate anesteziată cu cloroform. Era atât de răvăşită încât se văzură nevoiţi s-o interneze la un spital central de-al salariaţilor. După câteva zile, se sculă din patul rezervei pe care o împărţea cu o operată de apendicită şi, fără a-i zice acesteia niciun cuvânt, se aruncă în gol de la etaj.

Sinuciderea fetei a fost exploatată în fel şi chip de către presă şi a excitat opinia publică. La nici două-trei zile după aceea, poliţia anunţă că îl arestase pe şeful bandei – Mayta – şi că restul complicilor aveau să le cadă curând în plasă. Conform poliţiei, Mayta îşi recunoscuse vina şi relevase

toate amănuntele. Însă nici complicii nici banii n-au mai apărut vreodată. La judecată, Mayta a negat că ar fi fost implicat în sechestrare şi extorcare sau c-ar fi avut măcar ştire de ele, insistând că falsa mărturisire îi fusese smulsă prin torturi. Procesul a durat luni în şir, la început însoţit de oarecare tam-tam din partea ziarelor, apoi devenind tot mai neinteresant. Sentinţa a fost de cincisprezece ani pentru Mayta, pe care tribunalul l-a recunoscut vinovat şi de omucidere indirectă, în pofida tuturor protestelor sale înverşunate. Alegaţia lui cum că în ziua răpirii se găsea la Pacasmayo încercând să găsească ceva de lucru, repetată îndârjit, n-a putut fi verificată. În prejudiciul lui se pronunţară şi declaraţiile soţilor Fuentes. Ambii susţinură sus şi tare că glasul şi fizicul lui corespundeau unuia din tipii cu „passe-montagne”. Apărătorul lui Mayta, un obscur clănţău a cărui procedură de-a lungul întregului proces fu stângace şi ineficientă, făcu recurs. Curtea Supremă confirmă sentinţa după doi ani. Faptul că Mayta a fost pus în libertate după ispăşirea a două treimi din osândă adevereşte, desigur, spusele domnului Carrillo la Lurigancho: că purtarea sa în răstimp de zece ani a fost exemplară.

Marţi la opt seara, când trec să-l iau de la prăvălie, Mayta mă aşteaptă cu o valijoară în care îşi ţine probabil halatul şi hainele de lucru. Are faţa proaspăt spălată, şi-a pieptănat părul tuns în trepte; câteva picături de apă îi lunecă pe gât. Are o cămaşă albastră în dungi, un veston gri în pătrăţele, spălăcit şi cârpit pe alocuri, nişte pantaloni kaki şifonaţi şi nişte pantofi groşi, din cei folosiţi la drumuri grele şi lungi. Îi e foame? Vrea să mergem la vreun restaurant? Îmi zice că nu mănâncă niciodată seara şi că mai bine am căuta un loc liniştit. Câteva minute mai târziu suntem în camera mea de lucru, faţă în faţă, bând nişte limonade. N-a vrut nici bere nici alte băuturi alcoolice, îmi zice că s-a lăsat de fumat şi de băut cu ani în

urmă.

Începutul convorbirii este destul de melancolic. Îl întreb de Colegiul salezian. Acolo a învăţat, nu-i aşa? Da, acolo. Nu şi-a mai văzut de secole foştii colegi şi abia de ştie de soarta câtorva, unu-i funcţionar, altul om de afaceri, un altul politician: află de ei când îi vede apărând prin ziare. Mare lucru nu ştie nici de Părinţii profesori, deşi, îmi povesteşte, taman acum câteva zile s-a întâlnit pe stradă cu Părintele Luis. Cel ce se ocupa de ăi mai mici. Bătrânel-bătrânel, aproape orb, adus din spate, îşi târâia picioarele sprijinindu-se într-o coadă de mătură. Îi zisese c-a ieşit să-şi facă plimbarea zilnică pe calea Brasil şi că-l recunoscuse, dar, surâde Mayta, mai mult ca sigur habar n-avea cu cine vorbea. Precis bătea suta de ani, sau cam pe-acolo.

Când îi arăt materialele strânse de mine despre el şi aventura din Jauja – tăieturi din ziare, fotocopii după caziere şi rapoarte, poze diverse, hărţi cu itinerarii, fişele protagoniştilor şi ale martorilor, caiete cu note şi interviuri –, îl văd cercetând, răsfoind, pipăind hârtiile cu o expresie de stupoare şi de stinghereală. De câteva ori se ridică să meargă la baie. Are probleme cu rinichii, îmi explică, şi tot timpul îi vine să urineze, deşi în majoritatea cazurilor alarma e falsă şi nu leapădă decât câteva picături.

— În autobuze, de la mine de-acasă până la locantă, mă trec toate sudorile. Două ore de drum, v-am mai spus. Nu mă pot ţine, oricât aş fi urinat înainte de urcare. Uneori mă răzbeşte şi n-am altă soluţie decât să-mi ud pantalonii, ca un copil de ţâţă.

— Aţi dus-o foarte greu în anii aceia la Lurigancho? – îl întreb prosteşte.

Se uită la mine încurcat. Afară, pe Malecón de Barranco, domneşte o tăcere totală. Nu se aude nici măcar bătaia valurilor.

— N-am dus chiar o viaţă de paşă – răspunde, după o

pauză, parcă puţin ruşinat –. E al naibii de greu, mai ales la început. Dar ajungi să te obişnuieşti cu orice, nu?

În sfârşit, iată ceva ce coincide cu Mayta cel din mărturii: pudoarea, reţinerea aceea de a pomeni de probleme personale, de a-şi da în vileag intimitatea. Cu ce nu s-a putut obişnui niciodată a fost cu gardienii republicani, recunoaşte deodată. N-a ştiut ce-i aia a urî până n-a descoperit în el însuşi sentimentul ce-l inspirau aceia deţinuţilor. Ură combinată cu o frică animalică, desigur. Fiindcă, atunci când trec de sârmele ghimpate ca să înăbuşe o încăierare sau o revoltă, o fac întotdeauna trăgând şi lovind în dreapta şi-n stânga, orbeşte, nepăsându-le dacă victima e vinovată ori ba.

— S-a întâmplat la sfârşitul anului trecut, nu? – îi spun –. Când cu măcelul acela.

— Pe 31 decembrie – afirmă –. Au năvălit vreo sută, să petreacă de anul nou. Vroiau să se distreze pe pielea noastră şi, după cum ziceau ei, să-şi ia cadourile cu japca. Erau foarte beţi.

S-a întâmplat pe la zece noaptea. Trăgeau în carne vie, din uşile şi de la ferestrele pavilioanelor. I-au jefuit pe întemniţaţi de toţi banii, de toată băutura, marihuana şi cocaina din închisoare, şi până la ziuă s-au distrat pe seama lor, împuşcându-i, deşălându-i cu patul puştii, punându-i să sară ca broaştele, biciuindu-i amarnic pe când treceau în fugă printre două şiruri de temniceri ce se jucau de-a furcile caudine, sau sfărâmându-le ţestele şi măselele cu izbituri de cizmă.

— Cifra oficială a morţilor a fost de treizeci şi cinci – zice –. În realitate, au omorât de două ori pe-atât, dacă nu şi mai mult. Ziarele au scris după aceea c-au împiedicat o tentativă de fugă.

Face un gest de oboseală, de silă, şi vocea îi devine un murmur. Deţinuţii se aruncau unii peste alţii, ca la rugby, formând grămezi de trupuri ca să se salveze. Dar nu e asta

cea mai urâtă amintire a lui din închisoare. Ci, poate, primele luni de încarcerare, când era dus de la Lurigancho la Palatul Justiţiei pentru formalităţile de rigoare ale instrucţiei, în dubele acelea ticsite, cu pereţi metalici. Arestaţii trebuiau să stea în maşină pe vine şi cu capul plecat, cât mai plecat cu putinţă – gata să atingă solul –, pentru că altminteri, la cea mai mică încercare de a şi-l ridica şi a privi afară, erau loviţi cu sălbăticie. La fel, la întoarcere: ca să se urce în dubă plecând din sala de arest, aveau de străbătut în goana mare două şiruri de jandarmi, alegând între a-şi feri capul sau testiculele, fiindcă pe tot parcursul primeau palme, matrace, picioare şi scuipături. Stă o clipă pe gânduri – tocmai s-a reîntors din baie – şi adaugă, fără a mă privi:

— Când citesc că a fost omorât unul din ăştia, mă bucur mult.

O zice cu o pornire subită, profundă, care dispare în clipa următoare, când îl întreb de celălalt Mayta, slăbănogul acela creţ ce dârdâia aşa de straniu.

— E un biet găinar, cu dibla distrusă de câtă cocaină a băgat în el – zice –. N-o să mai facă mult umbră pământului.

Vocea şi expresia i se îmblânzesc vorbind de chioşcul cu alimente pe care l-a administrat împreună cu Arispe în pavilionul patru.

— Am provocat o adevărată revoluţie, credeţi-mă – se umple de orgoliu –. Toată lumea ne respecta pentru ce-am realizat. Apa se fierbea pentru sucurile de fructe, pentru cafea, pentru totul. Farfuriile, paharele şi tacâmurile se spălau înainte şi după folosire. Igiena era pe primul loc. O revoluţie, da. Am organizat un sistem de cupoane de credit. Poate n-o să mă credeţi, dar o singură dată au încercat să ne jefuiască. M-am ales cu o tăietură aici, la picior, dar n-au putut fura nimic. Am înjghebat până şi-un fel de Bancă, fiindcă mulţi aveau încredere în noi şi ne

dădeau să le păstrăm banii.

Bate la ochi că, dintr-un motiv sau altul, evită pe cât poate să vorbească de ceea ce mă interesează cu precădere: întâmplările din Jauja. Ori de câte ori încerc să conduc discuţia spre evenimentele de atunci, începe prin a le evoca, pentru ca imediat, în mod fatidic, să devieze fluxul cuvintelor spre teme actuale. Ca, de pildă, propria-i familie. Îmi spune că s-a însurat în răgazul de libertate dintre ultimele două perioade la Lurigancho. Dar că, de fapt, şi-a cunoscut actuala soţie la închisoare, data trecută. Ea venea să-şi viziteze un frate închis, care i-a prezentat-o. Şi-au scris şi, când el s-a eliberat, s-au luat. Au patru copii, trei băieţi şi o fetiţă. Nevestei lui i-a venit tare greu când pe el l-au arestat ultima oară. În primii ani a trebuit să-şi rupă de la gură şi să muncească istovitor ca să le dea de mâncare copiilor, dar mai apoi a putut el s-o ajute, în urma concesionării chioşcului. În acei primi ani, nevastă-sa tricota de mână şi vindea tot ce făcea, din casă-n casă. Reuşea şi el să vândă câte ceva – puloverele aveau mare căutare – acolo, la Lurigancho.

Pe când stau şi îl ascult, îl observ. Prima mea impresie, aceea de om bine păstrat, sănătos şi robust, era falsă. Precis că n-o duce bine cu sănătatea. Nu numai din cauza necazului aceluia cu rinichii, care una-două îl trimite la baie. Dar asudă abundent şi uneori se congestionează, ca şi cum l-ar stăpâni indispoziţii bruşte. Îşi tot şterge fruntea cu batista, iar alteori, pradă vreunui spasm, i se întretaie vorba. Se simte rău? Vrea cumva să întrerupem discuţia? Nu, se simte bine, putem continua.

— Mi se pare că nu vă place să atingem tema cu Vallejos şi Jauja – îi zic, pe neaşteptate –. Vă supără gândul la eşecul acela? La consecinţele lui nefaste în viaţa dv.?

Dă din cap că nu, de câteva ori.

— Mă supără fiindcă îmi dau seama că sunteţi mai bine informat decât mine – zâmbeşte –. Da, nu glumesc. O

groază de lucruri le-am uitat, altele nu mi-s clare în minte. Aş vrea să vă dau o mână de ajutor, să vă povestesc toate cum au fost. Însă problema e că nu mai ştiu prea bine ce s-a petrecut, nici cum s-a petrecuţ. A trecut atâta timp de-atunci, vă daţi seama.

Flecăreală, pozã? Nu. Amintirile îi sunt nesigure şi, adesea, greşite. Trebuie să-l îndrept la fiecare câteva cuvinte. Sunt uimit, fiindcă, în tot acest an, obsedat de subiect, credeam în mod naiv că şi protagonistul era la fel de obsedat şi că memoria lui nu înceta să râcâie în profunzime crusta depusă peste orele acelea hotărâtoare de-acum un sfert de veac. De ce-ar fi fost însă aşa? Cele petrecute atunci au fost pentru Mayta doar un episod dintr-o viaţă ce cunoscuse, înainte şi după, multe altele la fel de însemnate, dacă nu şi mai grave. E normal ca acestea din urmă să-l fi înăbuşit pe celălalt.

— Există un aspect, mai ales, căruia nu-i pot da de capăt în niciun fel – îi zic –. A fost ori n-a fost trădare la mijloc? De ce s-au făcut nevăzuţi cei implicaţi? A dat un contraordin profesorul Ubilluz? Dacă da, de ce a făcut-o? De frică? Din neîncredere în planuri? Sau Vallejos a fost, conform spuselor lui Ubilluz, cel care a anticipat ziua insurecţiei?

Mayta gândeşte câteva clipe, în tăcere. Ridică din umeri:

— Niciodată nu mi-a fost clară chestiunea aceasta şi nici n-o să-mi fie vreodată – murmură –. În ziua aceea da, mi s-a părut că era o trădare. Apoi însă, totul s-a îmbârligat. Vedeţi dumneavoastră, eu n-am ştiut dinainte data prevăzută pentru răscoală. Au fixat-o numai Vallejos şi Ubilluz, din raţiuni de siguranţă. Proful a susţinut apoi mereu că data stabilită era cu patru zile posterioară, şi că Vallejos a anticipat-o pentru că aflase că va fi transferat, din pricina unui incident ce-l avusese cu apriştii cu două zile înainte.

Treaba cu incidentul este adevărată, am găsit-o

consemnată într-o fiţuică jaujină ce apărea pe atunci. Avusese loc o manifestaţie a partidului A.P.R.A. în piaţa centrală, cu motivul vizitei lui Haya de la Torre, care pronunţase un discurs de pe esplanada Catedralei. Vallejos, îmbrăcat civil, Prichindelul Ubilluz şi un mic grup de prieteni de-ai lor se postaseră într-un colţ al pieţei şi, la intrarea cortegiului, aruncaseră în el cu ouă stricate. Gealaţii aprişti se repeziseră la ei şi după câteva lovituri schimbate de-o parte şi de alta, Vallejos, Ubilluz şi amicii lor se refugiaseră în frizeria lui Ezequiel. Asta e tot ce se ştie. Dar teza lui Ubilluz şi a altor oameni, la Jauja, e că Vallejos a fost recunoscut de către aprişti şi că aceştia au protestat energic faţă de participarea şefului închisorii, un ofiţer în serviciu activ, împotriva unui miting politic autorizat. Drept consecinţă, Vallejos fusese avertizat, parese, că va fi transferat. Se zice c-ar fi fost chemat de urgenţă la raport de către superiorii săi direcţi, cei din Huancayo. Acest fapt l-ar fi determinat să avanseze data rebeliunii cu patru zile, fără să-i fi pus însă la curent pe toţi cei implicaţi. Ubilluz afirmă că a aflat de evenimente când sublocotenentul era deja mort şi restul rebelilor se aflau sub zăvor.

— Înainte vreme mi s-a părut că-i cusută cu aţă albă. Că s-au speriat în ultima clipă – zice Mayta – După aceea, n-am mai ştiut ce să cred. Fiindcă la Sexto, la Frontón, la Lurigancho, au apărut după mai multe luni sau mai mulţi ani, câţiva din tipii ce fuseseră implicaţi. Nimereau acolo din cu totul alte motive, sindicale sau politice. Toţi jurau că declanşarea acţiunii i-a surprins, că Ubilluz îi chemase în altă zi, că nici vorbă nu putea fi de trădare ori de bătut în retragere. La drept vorbind, nu ştiu. Numai Vallejos şi Ubilluz cunoşteau data exactă. O fi anticipat-o? Mie unuia nu mi-a zis nimic. Dar tot nu-mi vine a crede. Era el foarte impulsiv, foarte capabil să dea totul peste cap, chiar cu riscul să rămână singur. Era, nu zic ba. Era ceea ce

numeam noi pe-atunci un voluntarist.

Să fie aceasta o critică la adresa sublocotenentului? Nu, este un comentariu distant, neutru. Îmi povesteşte că, în prima noapte de după evenimente, când familia lui Vallejos a venit să ridice cadavrul, tatăl acestuia a refuzat să-l salute. Intrase tocmai când îl interogau, şi Mayta i-a întins mâna dar domnul nu i-a strâns-o ci l-a privit cu mânie şi cu lacrimi în ochi, de parcă îl socotea răspunzător de cele întâmplate.

— Nu ştiu, o fi ceva adevărat în toate astea – repetă –. Sau o fi fost vreo neînţelegere la mijloc. Vreau să spun, poate că Vallejos era sigur că va primi un sprijin pe care nimeni, în realitate, nu i-l promisese. La întrunirile la care m-au dus, la Ricrán, acasă la Ubilluz, sau cu minerii, da, s-a vorbit de revoluţie, toţi păreau de acord. Dar se oferiseră ei într-adevăr să pună mâna pe-o puşcă şi să se refugieze în munţi din prima zi? Eu nu i-am auzit zicând una ca asta. Pentru Vallejos era ceva de la sine înţeles, ceva în afară de orice îndoială. Poate că n-a primit decât vagi promisiuni, sprijin moral, intenţia de-a ajuta de departe, continuându-şi însă fiecare viaţa lui obişnuită. Sau, dimpotrivă, s-or fi lăsat poate implicaţi mai serios, dar apoi, fie din teamă, fie că planul nu i-a convins, au dat bir cu fugiţii. Nu vă pot spune, n-am ce vă spune. De fapt, chiar nu ştiu.

Bate darabana cu degetele pe braţul fotoliului. Urmează o lungă tăcere.

— V-a părut rău vreodată că aţi luat parte la aventura aceea? – îl întreb –. Presupun că, la închisoare, v-aţi gândit mult, în toţi acei ani, la cele întâmplate.

— Pocăinţa e o treabă de-a catolicilor. Iar eu nu mai sunt catolic demult. Revoluţionarilor nu le pare rău. Îşi fac autocritica, asta-i altceva. Eu mi-am făcut-o şi basta –. Pare supărat. Dar, după câteva secunde, zâmbeşte iar —: Nu vă puteţi imagina ce ciudat mi se pare să vorbesc acum politică, să-mi amintesc chestii politice. E ca o stafie ce-ar

reveni, din fundul timpului, să-mi arate morţi şi lucruri uitate.

A încetat politica să-l intereseze doar în aceşti ultimi zece ani? În cursul detenţiei anterioare? Sau când a fost închis pentru Jauja? Rămâne tăcut, gânditor, încercând să-şi clarifice puţin amintirile. A uitat de când nu-l mai interesează?

— Ca să spun drept, nu m-am gândit la asta până acum – murmură, ştergându-şi fruntea –. De fapt, n-a fost hotărârea mea. A fost ceva venit de la sine, impus de împrejurări. Aduceţi-vă aminte că atunci când am plecat la Jauja, pentru răscoală, o rupsesem cu tovarăşii mei, cu partidul şi cu trecutul meu. Rămăsesem singur, politic vorbind. Cât despre noii mei tovarăşi, mi-au fost tovarăşi câteva ore. Vallejos a murit. Condori a murit, Zenón Gonzales s-a reîntors la comunitatea lui, josefinii şi-au regăsit colegiul. Înţelegeţi? Nu eu am abandonat politica: ea m-a părăsit, mai degrabă.

Vorbeşte însă în aşa fel încât îmi vine greu să-l cred: cu vocea pe jumătate, cu ochii fugindu-i în toate părţile, negăsindu-şi locul în jeţ. Pentru prima dată în noaptea asta, sunt convins că minte. Nu i-a mai revăzut niciodată de-atunci pe foştii amici din P.O.R. (T)?

— S-au purtat frumos cu mine când m-au ştiut la închisoare, după povestea cu Jauja – exclamă –. Veneau să mă vadă, îmi aduceau ţigări, s-au zbătut mult să fiu inclus în amnistia proclamată de noul guvern. Dar P.O.R. (T) s-a destrămat curând după aceea, ca urmare a evenimentelor din Convención, cu Hugo Blanco. Când am ieşit din închisoare, P.O.R. (T) şi P.O.R. fără T, pur şi simplu nu mai existau. Apăruseră alte grupări troţkiste cu lideri veniţi de prin Argentina. Eu nu cunoşteam pe nimeni şi politica deja încetase să mă mai intereseze.

Spunând aceste ultime cuvinte, se ridică şi se duce să urineze.

Când se întoarce, văd că s-a spălat şi pe faţă. Chiar nu vrea să ieşim să luăm masa undeva? Mă asigură că nu, îmi repetă că nu mănâncă niciodată seara. Rămânem un timp amândoi pe gânduri, cufundaţi fiecare în propriile-i reflecţii, nemaispunând nimic. Liniştea continuă să fie absolută în noaptea aceasta, pe Malecón de Barranco; s-or fi plimbând în tăcere numai perechile de îndrăgostiţi, la adăpostul întunericului, şi nu cetele de beţivani şi de fumători de marihuana, care provoacă vinerea şi sâmbăta scandal după scandal. Îi spun că, în romanul meu, personajul este un revoluţionar de catacombe, care şi-a petrecut jumătate din viaţă intrigând şi confruntându-le cu alte grupuleţe la fel de neînsemnate ca al său propriu, şi că se aruncă în aventura din Jauja nu atât pentru că l-ar fi convins planurile lui Vallejos – ba chiar, în interiorul lui, e sceptic în privinţa şanselor de succes –, cât din pricină că sublocotenentul îi deschide porţile acţiunii. Posibilitatea de a acţiona în mod concret, de a-i provoca realităţii transformări verificabile şi imediate, îi ia minţile. Cunoştinţa cu acel tânăr impulsiv îi dezvăluie retroactiv zădărnicia fostelor sale fapte revoluţionare. Şi-atunci se aruncă în iureşul insurecţiei, chiar intuind că se îndreaptă aproape spre sinucidere.

— Vă recunoaşteţi cât de cât într-un personaj ca acesta? – îl întreb –. Sau n-are nimic comun cu dumneavoastră şi cu raţiunile ce v-au adus lângă Vallejos?

Stă o clipă privindu-mă, pe gânduri. Clipind, neştiind ce să-mi răspundă. Ridică paharul şi bea restul de limonadă. Şovăiala lui e cel mai bun răspuns.

— Vedeţi dumneavoastră, chestiile astea par imposibile dacă dau greş – reflectează –. Dacă însă au succes, toată lumea le socoteşte perfecte şi bine plănuite. De pildă, revoluţia cubaneză. Câţi au debarcat cu Fidel de pe Granma? O mână de oameni. Poate mai puţini decât eram noi în ziua aceea, la Jauja. Lor le-a ieşit, nouă nu.

Cugetă în continuare, încă un moment.

— Mie nu mi s-a părut niciodată nebunie, cu-atât mai puţin sinucidere curată – afirmă –. Acţiunea era bine gândită. Dacă am fi distrus podul de la Molinos şi i-am fi întârziat pe jandarmi, am fi trecut Cordilierii. De partea cealaltă a munţilor, coborând noi spre selvă, nu ne-ar mai fi găsit. Am fi…

I se stinge vocea. Lipsa de convingere cu care vorbeşte este atât de vizibilă încât, ai spune, n-are rost să încerce să mă facă să cred în ceva în care nici el nu crede. În ce crede acum aşa-zisul meu coleg? Pe vremuri, la colegiul Salezian, acu' cincizeci de ani, credea fierbinte în Dumnezeu. Apoi, când Dătătorul-a-toate muri în inima lui, crezu cu aceeaşi ardoare în revoluţie, în Marx, în Lenin, în Troţki. După aceea, evenimentele din Jauja, sau, poate, mai înainte, anii aceia interminabili de militantism fără nădejde, slăbiseră şi omorâseră în el până şi credinţa aceea. Care alta le-a luat locul? Niciuna. De-aceea lasă impresia unui om pustiit, lipsit de emoţia care să dea preţ spuselor sale. Când a început să asalteze Bănci şi să sechestreze pentru o răscumpărare – nu mai credea oare în nimic, decât cel mult în strânsul banilor prin orice mijloace? Ceva în mine se opune făţiş unei asemenea interpretări. Mai ales acum, când îl observ, cu pantofii lui grosolani de drumeţ obişnuit să bată leghe după leghe, şi cu hainele-i mizere; mai ales acum când am văzut cum îşi câştigă existenţa.

— Dacă doriţi, n-o să atingem tema următoare – îl avertizez –. Dar ţin să vă spun ceva, domnule Mayta. Îmi vine greu să cred că după ce aţi ieşit din închisoare pentru treaba cu Jauja, v-aţi apucat de devalizat Bănci şi de sechestrat oameni. Putem vorbi de asta?

— Nu, de asta nu – răspunde imediat, pe un ton mai dur. Dar se contrazice, adăugând —: N-am fost cu nimic implicat. Au măsluit dovezi, au prezentat martori falşi, i-au

obligat să declare împotriva mea. M-au osândit pentru că era musai nevoie de un vinovat, iar eu aveam antecedente. Osândirea mea e o pată pe obrazul justiţiei.

Din nou i se stinge vocea cu încetul, ca şi cum în momentele acelea l-ar covârşi demoralizarea, istoveala, convingerea că e inutil a încerca să-mi scoată din cap ceva ce, cu trecerea timpului, a căpătat o consistenţă ireversibilă. Zice adevărul? Să fie adevărat că n-a fost unul din jefuitorii din La Victoria, unul din răpitorii din Pueblo Libre? Ştiu prea-bine că în temniţele ţării zac destui oameni nevinovaţi – poate tot atât de mulţi pe câţi criminali se răsfaţă afară, bucurându-se de prestigiu – şi n-ar fi imposibil ca Mayta, cu cazierul lui, să le fi servit drept ţap ispăşitor atât judecătorilor cât şi poliţiştilor. Însă desluşesc, în omul ce-mi stă înainte, atâta apatie, atâta abandon moral, poate chiar atâta cinism, încât la fel de bine mi-l pot închipui complice la cele mai grave delicte.

— Personajul romanului meu e homosexual – îi zic, după o pauză.

Ridică brusc capul, ca înţepat de o albină. Dezgustul îi deformează faţa. E aşezat pe un fotoliu jos, cu spătar înalt, şi acum chiar că arată de peste şaizeci de ani. Îl văd întinzându-şi picioarele şi frecându-şi mâinile, rigid.

— Şi de ce? – întreabă, în sfârşit.

Mă surprinde nepregătit: parcă ştiu eu de ce? Dar improvizez o explicaţie.

— Ca să-i subliniez marginalizarea, condiţia lui de om plin de contradicţii. În plus, ca să arăt prejudecăţile ce există în legătură cu situaţia asta, printre cei ce, pasămite, vor să vindece societatea de tarele ei. Bun, adevărul e că nu ştiu nici eu prea bine de ce l-am făcut aşa.

Expresia lui de nemulţumire se accentuează. Îl văd întinzând mâna, apucând paharul cu limonadă pe care îl pusese pe nişte cărţi, jucându-l în palmă şi, dându-şi seama că era gol, punându-l la loc.

— Nu mă ştiu să fi avut vreodată prejudecăţi – murmură, după o tăcere prelungită – Dar în legătură cu sodomiţii, cred că le am, da, le am. După ce i-am văzut, la Sexto, la Frontón. La Lurigancho e încă şi mai rău.

Stă puţin pe gânduri. Schima de dezgust i se atenuează dar nu dispare. Nu e pic de milă în ceea ce spune:

— Nu vi-i puteţi imagina. Depilându-şi sprâncenele, înnegrindu-şi genele cu chibrituri arse, boindu-şi gura, punându-şi fuste, inventându-şi peruci, lăsându-se exploataţi ca târfele de codoşii lor. Cum să nu vomiţi! Nu-ţi vine a crede că fiinţa umană se poate înjosi până într-atât. Îs bălegar, nu oameni. Nu există viciu la care să nu se dedea pentru un simplu capăt de ţigară de foi... – Răsuflă adânc, cu fruntea din nou brobonită de sudoare. Adaugă, printre dinţi —: Zice-se că Mao i-ar fi pus la zid pe toţi cei din China. Aşa să fie?

Se scoală iar să meargă la baie şi în timp ce aştept să se întoarcă, mă uit pe geam. Pe cerul mai întotdeauna înnorat al Limei, în noaptea asta se văd stelele, unele palide şi altele scăpărând deasupra întinderii negre a oceanului. Mă gândesc fără noimă că Mayta, la Lurigancho, în asemenea nopţi, admiră desigur stelele strălucitoare, spectacolul lor pur, senin, decent: în dramatic contrast cu degradarea violentă în mijlocul căreia trăia.

Când se întoarce, zice că-i pare rău că n-a călătorit niciodată în străinătate. Era marea lui iluzie, de fiecare dată când ieşea de la închisoare: să plece, s-o ia de la capăt în altă ţară, oriunde ar fi, de la zero. A încercat în fel şi chip, dar prea îi era peste mână: din lipsă de bani, din lipsă de acte în regulă, din lipsă de toate. O singură dată a ajuns până la graniţă, într-un autobuz cu destinaţia Venezuela, dar pe el l-au dat jos la vama din Ecuador, fiindcă n-avea paşaportul în regulă.

— Şi totuşi nu-mi pierd nădejdea c-o să plec – bombăne –. Cu familie cu tot mi-e încă şi mai greu. Dar mult mi-ar

plăcea. Aici n-ai perspective, n-ai de lucru, n-ai nimic. N-ai şi n-ai. Unde te-ntorci, acelaşi şi-acelaşi lucru. Aşa că tot nu mi-am pierdut speranţa.

Dar ţi-ai pierdut-o pentru Perú, gândesc. Total şi definitiv, nu, Mayta? Tu, care atâta ai crezut, care atâta te-ai încăpăţânat să crezi într-un viitor pentru nefericita-ţi patrie. Ai şters totul cu buretele, nu? Gândeşti sau procedezi de parcă aşa ai gândi: că aici nimic nu se va schimba în bine, ci din rău în mai rău. Mai multă foame, mai multă ură, mai multă oprimare, mai multă ignoranţă, mai multă brutalitate, mai multă barbarie. Până şi tu, ca atâţia alţii, nu te gândeşti decât cum să pleci înainte de a ne duce dracului la fund.

— În Venezuela sau în Mexic, unde zice-se c-ar fi mult de lucru, din cauza petrolului. Ba şi-n Statele Unite, deşi nu ştiu englezeşte. Asta aş vrea şi nimic altceva.

Iarăşi i se curmă vocea, extenuată din lipsă de convingere. Dar şi mie mi se curmă ceva în momentul acela: interesul pentru discuţie. Ştiu că nu voi obţine de la falsu-mi coleg de clasă nimic peste ce am obţinut până acum: deprimanta convingere că e un om distrus de suferinţă şi de sânge-rău, care şi-a pierdut până şi amintirile. Cineva, la urma urmei, diferit esenţial de acel Mayta din romanul meu, optimistul acela imbatabil, omul acela ferm în credinţele lui, iubind viaţa în pofida ororilor, suferinţelor şi mizeriilor ei. Mă simt stânjenit, simt că abuzez, de el, de timpul lui, reţinându-l aici – e aproape miezul nopţii – pentru o conversaţie lipsită de consistenţă, previzibilă. Trebuie să fie jenant pentru el să scurme prin amintiri ceţoase, să se ducă şi să vină din baie în odaia-mi de lucru şi înapoi, să nu se culce până acum. Perturbând astfel o rutină zilnică pe care mi-o închipui monotonă, animalică.

— Îmi lac mustrări de conştiinţă pentru noaptea asta albă la care v-am supus – îi spun.

— Adevărul e că mă culc devreme – răspunde uşurat, mulţumindu-mi cu un zâmbet pentru intenţia mea manifestă de a pune punct final discuţiei – Deşi dorm puţin; patru-cinci ore îmi ajung. Când eram mic, în schimb, ce mai trăgeau de mine să mă scol.

Ne ridicăm amândoi, ieşim şi, pe stradă, mă întreabă de unde poate lua un autobuz spre centru. Când îi spun că-l voi duce acasă, murmură că n-ar trebui decât să-l las pe undeva prin apropiere. Că din Rimac poate lua un microbuz.

Aproape că nu trec maşini pe calea Expresa. O burniţă extrem de fină îmi abureşte geamurile maşinii. Până pe bulevardul Javier Prado schimbăm fraze banale, despre seceta din sud şi inundaţiile din nord, despre complicaţiile şi tensiunea de la graniţă. Când ajungem la pod, şopteşte, vizibil încurcat, că trebuie să se dea jos o clipă. Frânez, coboară şi urinează lângă maşină, ferindu-se să fie văzut pe după portiera deschisă. Odată revenit, murmură că în timpul nopţii, din cauza umezelii sporite, problema rinichilor i se accentuează. S-a dus la doctor? Urmează un tratament? Întâi trebuie să-şi regleze chestiunea asigurărilor sociale; de cum şi-o va regla, va merge la spitalul salariaţilor să fie examinat, deşi, pe cât se pare, e vorba de ceva cronic, imposibil de vindecat.

Rămânem tăcuţi până la piaţa Grau. Acolo, deodată – tocmai când depăşesc un vânzător ambulant şi singuratec de cataplasme emoliente –, ca şi cum mi-ar vorbi o altă persoană, îl aud zicând:

— Au existat două devalizări, ăsta-i adevărul. Dar ambele, înainte de cea din La Victoria pentru care am fost arestat. Nu v-am înşelat cu nimic: nici cu sechestrarea din Pueblo Libre n-am avut eu de-a face. Nu mă aflam la Lima când s-a petrecut, ci la Pacasmayo, lucrând într-o mică fabrică de zahăr.

Şi tace. Sunt numai urechi. Nu-l grăbesc, nu-l forţez, nu-

l întreb nimic. Încetinesc, nădăjduind că se va decide să continue, temându-mă să nu se răzgândească. M-a surprins emoţia din glasul lui, suflul ei confidenţial. Străzile din centru sunt întunecoase şi pustii. Singurul zgomot este motorul maşinii.

— S-a-ntâmplat la ieşirea din închisoare, după povestea cu Jauja, după ăi patru ani cât am zăcut acolo – zice, privind drept înainte –. V-aduceţi cumva aminte ce se petrecea pe-atunci în Valea de La Convención, regiunea Cuzco? Hugo Blanco îi organizase pe ţărani în sindicate, condusese câteva împroprietăriri forţate sau ocupări de latifundii. Ceva important, foarte diferit de tot ce se străduia inutil să facă stânga. Trebuia ajutat, trebuia sprijinit efectiv, ca să nu păţească şi ei ce păţiserăm noi la Jauja.

Frânez la un stop roşu pe bulevardul Abancay, şi el profită ca să facă o pauză. E ca şi cum persoana de lângă mine ar fi cu totul alta decât cea care se ridicase cu nici zece minute în urmă din camera mea de lucru, cu totul alta şi decât acel Mayta din istoria mea. Un al treilea Mayta, îndurerat, chinuit, cu memoria intactă.

— Aşa încât am încercat să-i ajutăm, cu fonduri – murmură –. Am pus la cale două exproprieri. Pe vremea aceea, era mijlocul cel mai potrivit de a pune umărul şi osul la treabă.

Nu-l întreb cu cine s-a vorbit să atace Băncile; dacă cu vechii-i tovarăşi din P.O.R. (T) sau din celălalt P.O.R., dacă cu revoluţionari cunoscuţi la închisoare sau cu alţii. În perioada aceea – începutul anilor şaizeci – ideea acţiunii directe plutea în aer şi erau o mulţime de tineri care, dacă nu trecuseră deja la fapte, măcar discutau zi şi noapte cum să acţioneze. Lui Mayta nu i-a fost probabil prea greu să se pună în contact cu ei, să-i vrăjească prin accentul lui convingător, să-i îmbie la o acţiune consfinţită de numele sacramental al exproprierilor. Faptele de la Jauja

contribuiseră desigur la sporirea prestigiului său înaintea grupărilor radicale. Nu-l întreb nici dacă el a fost creierul asalturilor acelora.

— Planul a funcţionat în ambele cazuri ca un ceas – adaugă –. Nici prizonieri, nici răniţi. Am atacat în două zile consecutive, în locuri depărtate de Lima. Am expropriat... – o scurtă ezitare, înainte de a formula evaziv —:... câteva milioane.

Tace din nou. Observ că e profund concentrat, căutându-şi cuvintele cele mai potrivite pentru ce va urma, pentru ce va fi încă şi mai greu de povestit. Ne aflăm dinaintea pieţei Acho, masiv bloc de umbre estompate în pâclă. Pe unde s-o iau? Da, o să-l duc până acasă. Îmi indică direcţia spre Zárate. Este un amar paradox faptul că locuieşte, acum când e liber, tocmai în zona carcerei Lurigancho. Drumul, aici, e o succesiune de hopuri, băltoace şi gunoaie. Maşina se hurducă, saltă, patinează.

— Şi fiindcă eram cel mai luat la ochi, cel mai fişat prin toate comisariatele, s-a stabilit să nu fiu eu cel ce va duce banii la Cuzco. Acolo urma să-i predăm oamenilor lui Hugo Blanco. Dintr-o precauţie elementară, toţi au decis ca eu să vin după aceea, separat de rest, pe contul meu. Tovarăşii au plecat în două grupuri. Eu însumi i-am ajutat să plece. Unul într-un camion cu mărfuri, celălalt într-o maşină închiriată.

Se opreşte şi tuşeşte. Apoi, sec şi cu o părere de ironic, adaugă repede:

— Exact atunci, poliţia a pus laba pe mine. Nu pentru exproprieri, nu. Pentru devalizarea din La Victoria. La care eu nu participasem, de care nu ştiam nimic. Ce întâmplare!, gândii. Ce coincidenţă!, Ce bine!, gândii. E un aspect pozitiv în asta. Îi distrag, îi pun pe o pistă falsă. N-or să mai facă nicio legătură cu exproprierile, or să bâjbâie, şi-n acest timp... Dar nu. Nu era o coincidenţă...

Brusc, ştiu cu clarviziune ce-mi va povesti mai departe,

ghicesc cu precizie către ce se îndreaptă istorisirea lui.

— N-am înţeles înşiruirea faptelor decât mult, mult mai târziu. Poate pentru că nu vroiam s-o înţeleg –. Cască, cu faţa congestionată, şi mestecă ceva –. Ba mai mult, mi-au căzut ochii într-o zi la Lurigancho pe o foaie volantă trasă la şapirograf de nu mai ştiu ce grupuleţ-fantomă, atacându-mă. Mă acuzau de hoţie, ziceau că m-am ales cu naiba ştie câţi bani de pe urma devalizării Băncii din La Victoria. N-am luat-o în seamă, am crezut că nu-i decât una din murdăriile acelea obişnuite în viaţa politică. Când am ieşit de la Lurigancho, „iertat” pentru atacul din La Victoria, trecuseră optsprezece luni. Am început prin a-i căuta pe tovarăşii cu exproprierile. De ce, mă-ntrebam în tot acest timp n-au făcut să-mi parvină niciun mesaj, nimic, de ce n-au luat contact cu mine. În sfârşit, am dat peste unul din ei. Şi-atunci am stat de vorbă.

Zâmbeşte, întredeschizându-şi gura văduvită de mulţi dinţi. S-a oprit burniţa şi, în conul de lumină al farurilor maşinii, se conturează pământ, pietre, gunoaie, profiluri de case prăpădite.

— V-a spus că banii n-au ajuns niciodată în mâinile lui Hugo Blanco? – îl întreb.

— Mi-a jurat că s-a împotrivit, c-a încercat din răsputeri să-i determine pe ceilalţi să nu facă o asemenea porcărie – zice Mayta –. Mi-a turnat grămezi de minciuni şi a dat toată vina pe ăilalţi. El, cică, ceruse să fiu consultat, să nu se ia fără mine nicio hotărâre. Dar, spunea el, ceilalţi s-au opus. „Mayta e un fanatic”, zicea c-au zis. „N-o să înţeleagă, el ştie una şi bună. E prea corect în chestii din astea.” Printre gogoşile pe care mi le-a turnat, erau şi câteva adevăruri.

Suspină şi mă roagă să opresc. Pe când îl văd, în spatele portierei, descheindu-şi şliţul, mă întreb dacă Mayta cel ce mi-a servit de model ar putea fi numit fanatic, dacă personajul istoriei mele o fi şi el aşa. Da, fără îndoială,

amândoi sunt nişte fanatici. Deşi, poate, nu în acelaşi fel.

— E-adevărat, eu n-aş fi putut înţelege – spune, încet, după ce şi-a reluat locul lângă mine –. E-adevărat. Eu le-aş fi zis: banii revoluţiei or să vă frigă degetele. Nu vă daţi seama că dacă-i reţineţi pentru voi, încetaţi de-a mai fi revoluţionari şi deveniţi pungaşi?

Mai suspină o dată, adânc. Şofez foarte încet, pe un drumeag în beznă, pe marginile căruia văd din loc în loc familii întregi dormind sub cerul liber, învelite cu ziare. Câini costelivi se reped să ne latre, cu ochii sticlindu-le sângerii în lumina farurilor.

— Eu nu i-aş fi lăsat, categoric – repetă –. De-aceea m-au denunţat, de-aceea m-au implicat în asaltul din La Victoria. Ştiau că eu, în loc să-i las, aş fi tras în ei. Denunţându-mă, au împuşcat doi iepuri dintr-o lovitură. Au scăpat de mine, şi poliţia a găsit un vinovat. Ştiau ei că n-aş fi denunţat niciodată nişte tovarăşi pe care îi credeam primejduindu-şi viaţa ca să-i ducă lui Hugo Blanco rezultatul exproprierilor. Când, la interogatorii, mi-m dat seama de ce anume eram acuzat, mi-am zis: „Perfect, nu s-au prins”. Şi, un timp, i-am dus de nas. Credeam că e tot ce puteam face mai bine.

Râde, încet, cu faţa serioasă. Rămâne tăcut şi am impresia că n-o să mai spună nimic, definitiv. Nici nu am nevoie să mai spună ceva, pe de altă parte. Dacă totu-i adevărat, ştiu acum ce l-a distrus, ştiu de ce a devenit stafia asta de lângă mine. Nu eşecul de la Jauja l-a adus aici, nici toţi acei ani de închisoare, nici faptul că a spălat cu ani din viaţa lui vinile şi mârşăviile altora. Nu, nu asta. Ci, în mod învederat, descoperirea pe care a făcut-o: exproprierile erau pungăşii şi nimic altceva. Altfel spus, în termenii propriei sale filosofii, acţionase „obiectiv vorbind” ca un delincvent de drept comun. Sau l-o fi prăbuşit sentimentul de-a fi fost un naiv şi un prost în comparaţie cu nişte tovarăşi ce n-aveau la activul lor nici pe departe atâţia ani de muncă agitatorică şi de carceră ca el? Asta

să-l fi dezgustat oare de revoluţie, asta să fi făcut din el un biet simulacru al propriei fiinţe?

— Un timp m-am gândit să-i caut, unul după altul, şi să le cer socoteală – zice.

— Ca în *Contele de Monte Cristo* – îl întrerup – Aţi citit vreodată romanul acesta?

Dar Mayta nu mă ascultă.

— Dar pe urmă mi-au dispărut cu încetul şi mânia şi ura – îşi continuă gândul – Hai să zicem că i-am iertat. Fiindcă, după câte am aflat, toţi au dus-o pân' la urmă la fel de rău sau mai rău ca mine. Cu excepţia unuia singur, care a ajuns deputat.

Râde înăbuşit, cu un râs acid, înainte de a amuţi.

Nu-i adevărat că i-ai iertat, gândesc. Nici pe tine însuţi nu te-ai putut ierta pentru cele întâmplate. Să-i cer nume, amănunte, să-ncerc să mai scot ceva de la el? Nu, desigur; mărturisirea ce mi-a făcut-o e ceva excepţional, o slăbiciune pe care chiar acum şi-o regretă. Mă gândesc ce poate să fi însemnat pentru el, între sârmele ghimpate şi cimentul din Lurigancho, rumegarea batjocorii la care a fost supus. Dar dacă tot ce mi-a povestit nu-i decât exagerare, pură minciună? Dar dacă totul nu-i decât o farsă premeditată, bună să disculpe un cazier prea încărcat de care i-e ruşine? Îl privesc cu coada ochiului. Cască şi îşi întinde oasele, parcă cuprins de frig. Ajunşi la bifurcaţia spre Lurigancho, îmi indică s-o ţin drept înainte. Se termină asfaltul drumeagului; urmează o potecă, mai bine zis o urmă de pământ bătătorit, ce se pierde în depărtare printre maghernițe. Îndrept maşina într-acolo.

— Ceva mai departe e urbanizarea recentă unde locuiesc – zice –. Eu vin până aici ca să iau autobuzul. Ştiţi drumul de întoarcere? N-o să vă rătăciţi dacă mă duceţi până acasă?

Îl încredinţez că da, ştiu, să fie fără grijă. Aş vrea să-l întreb cât câştigă la cofetărie vânzând îngheţată, cât

cheltuieşte numai pe autobuze şi cum face faţă cu ce-i rămâne. Aş mai vrea să-l întreb dacă n-a căutat altceva de lucru, mai bănos, dacă n-ar vrea să-i dau eu o mână de ajutor şi să-i găsesc ceva. Dar toate întrebările mi se opresc în gât.

— La un moment dat se zicea că în selvă ar fi mari perspective – îl aud zicând –. M-am gândit şi la asta, c-o fi, c-o păţi. Dacă tot nu puteam pleca din ţară, să mă duc măcar la Pucallpa, la Iquitos. Se zicea c-ar fi exploatări forestiere, petrolifere, locuri de muncă. Aş, bărbi. Lucrurile, în selvă, merg ca aici. În urbanizarea asta a mea sunt oameni întorşi de la Pucallpa. Nu-i nicio diferenţă. Singurii care au de lucru sunt traficanţii de coca.

Da, văd bine acum: dincolo de terenul viran se ridică o aglomerare haotică de umbre strâmbe şi întretăiate: coşmeliile. Din chirpici, tablă gofrată, pari şi rogojini, dau toate impresia că au fost lăsate în paragină pe jumătate construite, întrerupte cumva când începeau să prindă formă. Nu există nici asfalt, nici trotuare, nu e lumină electrică şi, mai mult ca sigur, nu e apă, nu-s canalizări.

— N-am ajuns niciodată până în zona asta – îi spun – Mi se pare uriaşă.

— Acolo, la stânga, se văd luminile de la Lurigancho – zice Mayta, ghidându-mă pe coclaurii suburbani – Nevastă-mea a fost una din fondatoarele acestei urbanizări. Acu' opt ani. Vreo două sute de familii au întemeiat-o. Au venit noaptea, în grupuri, să nu le vadă nimeni. Au muncit până în zorii zilei, bătând pari, trăgând funii, împrejmuind şi săpând, iar a doua zi dimineaţa, când au apărut jandarmii, cartierul exista. N-au putut să-i alunge.

— Vasăzică, la ieşirea dv. de la Lurigancho, nu vă ştiaţi locuinţa? – îl întreb.

Face din cap că nu. Şi îmi povesteşte că, în ziua eliberării, după aproape unsprezece ani, a venit singur-singurel, mergând întâi pe un drum de ţară, traversând

apoi tot locul viran pe care l-am străbătut acum împreună, gonind cu pietre câinii ce dădeau să-l muşte. Ajungând în dreptul primelor coşmelii a început să întrebe: „Vă rog, unde locuieşte doamna Mayta?” Aşa s-a prezentat la el acasă, surprinzându-şi familia cu venirea lui.

Ne aflăm înaintea „casei” sale, am prins-o în conul de lumină al farurilor automobilului. Faţada e din cărămidă, ca şi zidul lateral, dar acoperişul e departe de a fi întocmit, nu-i decât carton gudronat nefixat ca lumea, împiedicat să alunece doar cu nişte grămăjoare de pietre, aşezate din loc în loc. Uşa, o blană de scândură, e fixată de perete cu piroane şi fibre de agavă.

— Ne spetim cu căratul apei – zice Mayta – E cea mai mare problemă pentru noi. Ca să nu mai vorbesc de gunoaie. Sunteţi sigur c-o să puteţi ajunge înapoi pe bulevard?

Îl asigur că da şi îi spun că, dacă n-are nimic împotrivă, peste câtva timp l-aş căuta din nou să conversăm şi să-mi mai povestească ceva despre afacerea Jaujei. Poate îşi mai aminteşte nişte detalii. El încuviinţează şi ne despărţim cu o strângere de mână.

Nu-mi vine greu să mă descurc şi să ies la drumul asfaltat ce duce spre Zárate. Merg însă încet, observând atent sărăcia, urâţenia, părăsirea, disperarea ce se degajă din întreagă această urbanizare recentă, căreia nu-i ştiu numele. Nu e nimeni pe stradă, nici măcar un animal. Pretutindeni se ridică, într-adevăr, mormane de lături. Lumea, îmi închipui, se mărgineşte să le arunce din case, resemnată, ştiind că nu-i nimic de făcut, că niciun camion municipal n-o să vină să le strângă vreodată, că degeaba ar vorbi cu un vecin sau cu altul să le arunce cât mai departe, pe maidan, sau să le îngroape sau să le ardă, că rezultatul ar fi acelaşi. Înseamnă că şi ei au lăsat braţele jos, au ridicat din umeri, au şters totul cu buretele. Îmi imaginez ce trebuie să dezvăluie, mişunând, lumina zilei pe aceste

piramide de resturi aruncate în faţa cocioabelor, peste care pesemne aleargă şi se joacă copiii cartierului: muştele, gândacii roşii, libărcile, şobolanii, nenumăratele gângănii. Mă gândesc la epidemiile, la miasmele, la morţile pretimpurii.

Tot la gunoaiele mahalalei lui Mayta îmi este gândul când zăresc, la stânga mea, blocul masiv al temniţei Lurigancho şi îmi amintesc de condamnatul nebun şi gol, dormind pe imensul morman de murdării de dinaintea pavilioanelor impare. Şi, puţin mai târziu, după ce am străbătut Zárate şi piaţa Acho şi mă aflu pe bulevardul Abancay, pe traseul drept ce mă va duce spre calea Expresa, San Isidro, Miraflores şi Barranco, anticipez în gând ţărmul stâncos al cartierului unde am norocul să locuiesc. Şi indescriptibilele necurăţenii pe care oricine le poate vedea – o să le văd chiar mâine, când voi ieşi să alerg dis-de-dimineaţă – dacă îşi întinde gâtul şi se uită peste balustrada falezei, movilele de lături în care s-au transformat povârnişurile dinspre ocean. Şi îmi amintesc, atunci, că în urmă cu un an am început să fabulez această istorie, menţionând, aşa cum o închei, gunoaiele ce invadează implacabil cartierele capitalei Perú-ului.

DOMNIŞOARA DIN TACNA

piesă în două acte

(1981)

Cuvânt preliminar:
MINCIUNILE ADEVĂRATE

Deşi, într-un anume sens, se poate spune că „Domnişoara din Tacna” abordează teme ca bătrâneţea, familia, orgoliul, destinul individual, totuşi există o problematică anterioară şi constantă ce le înglobează pe toate celelalte şi care a devenit, cred, coloana vertebrală a acestei lucrări: *cum* şi *de ce* iau fiinţă povestirile. Nu zic *cum* şi *de ce* SE SCRIU ele – chit că Belisario este scriitor –, fiindcă literatura nu e decât o parcelă a acestei vaste îndeletniciri – scornirea, născocirea povestirilor – prezente în toate culturile, inclusiv în cele ignorând scrisul.

Ca şi pentru societăţi, pentru individ *ea* este tot o activitate primordială, o necesitate aproape zilnică, o modalitate de a suporta existenţa. De ce simte omul nevoia să depene şi să-şi depene întâmplări? Poate fiindcă, precum personajul Mamaei, doar aşa luptă el cu moartea şi cu eşecurile, doar aşa dobândeşte o anume iluzie de dăinuire şi de învingere a neizbânzilor. Este o modalitate de a recupera, în cadrul unui sistem structurat de amintire cu sprijinul imaginaţiei, acel trecut care atunci când era experienţă trăită părea haotic. Istorisirea, ficţiunea au parte de acel ceva de care viaţa trăită – în vertiginoasa ei complexitate şi imprevizibilitate – este întotdeauna lipsită: o ordine, o coerenţă, o perspectivă, un timp închis ce permite stabilirea ierarhiei lucrurilor şi a faptelor, valoarea persoanelor, efectele şi cauzele, legăturile dintre acţiuni. Pentru a ne cunoaşte ce suntem, ca indivizi şi ca popoare, n-avem pare-se altă cale decât aceea de a evada din noi înşine şi, bizuindu-ne pe memorie şi pe imaginaţie, de a ne proiecta în aceste „ficţiuni” care fac din ceea ce suntem ceva în mod paradoxal aidoma nouă şi diferit de noi. Ficţiunea este omul „complet”, cu adevărul lui şi cu minciuna lui deopotrivă.

Istorisirile sunt rareori fidele conţinutului pe care ele pretind că-l povestesc, cel puţin într-un sens cantitativ: cuvântul, rostit sau scris, este o realitate în sine ce deformează acţiunea aşa-zis transmisă, iar amintirea e de felul ei înşelătoare, selectivă, parţială. Golurile ei, îndeosebi cele deliberate, le împlineşte imaginaţia: nu există istorisiri fără elemente adăugite. Acestea, la rândul lor, nu sunt niciodată gratuite, întâmplătoare; le stăpâneşte acea curioasă forţă care nu este logica raţiunii, ci de-a dreptul obscura iraţionalitate. A scorni nu înseamnă, adesea, altceva decât a ne lua anumite revanşe faţă de viaţa greu de îndurat, înfrumuseţând-o sau dimpotrivă sluţind-o în funcţie de poftele sau de ranchiunile noastre; înseamnă refacerea experienţei, rectificarea istoriei reale în direcţia impusă de dorinţele noastre neîmplinite, de visele noastre spulberate, de bucuria sau de mânia ce ne însufleţesc. În sensul acesta, arta de a minţi care este chiar arta povestirii devine totodată, în mod uimitor, arta de a comunica un tainic adevăr omenesc. Cu amestecul ei greu de discernut, făcut din lucruri adevărate şi închipuite, din experienţe trăite şi născocite, povestirea este una din puţinele forme – dacă nu unica – în stare să exprime unitatea aceasta care e omul ce trăieşte şi visează, omul realităţii şi al dorinţelor.

„Criteriul adevărului este făurirea lui” scria Giambattista Vico, susţinând, într-o epocă de mare bigotism ştiinţific, că omul nu e capabil să cunoască cu adevărat decât produsele propriei activităţi. Adică nu Natura, ci Istoria (cealaltă, cu majusculă). Aşa să fie? Nu ştiu, dar definiţia lui se aplică de minune adevărului istoriilor cu literă mică, adevărului literaturii. Acest adevăr nu rezidă în asemănarea ori în înrobitoarea relaţie a celor scrise sau narate – a celor inventate – cu o realitate diferită, „obiectivă”, superioară, ci în sineşi, în propria-i esenţă, în condiţia-i de lucru produs pe baza adevărurilor

şi minciunilor ce constituie ambigua totalitate umană.

Dintotdeauna m-a fascinat acel uluitor proces care este naşterea unei ficţiuni. Am în urmă destui ani de când le scriu, dar n-a fost chip să mă dezbar de senzaţia de nedumerire şi de surprindere încercată înaintea neprevăzutului, alunecosului drum ales de minte pentru a „inventa” – apelând la cele mai secrete năzuinţi, impulsuri, palpitaţii – o istorisire. Scriind la prezenta piesă de teatru cu convingerea că recreez (cu destule trădări) aventura unui personaj familial de care am fost foarte legat în copilărie, eram departe de a bănui că, sub pretextul acela, încercam de fapt să captez într-o istorisire însăşi materia – imposibil de înhăţat, lunecând printre degete, schimbătoare, volatilă, veşnică – din care sunt făcute istorisirile.

Washington, martie 1980

PERSONAJE

MAMAE Bătrână centenară.

BUNICUŢA CARMEN Vara ei. Ceva mai tânără şi, oricum, ţinându-se mai bine.

BUNICUL PEDRO Soţul acesteia.

AGUSTIN Băiatul lor mai mare, mergând pe cincizeci de ani.

CÉSAR Fiul mijlociu, ceva mai tânăr ca fratele lui.

AMELIA Fiica cea mai mici. În jur de patruzeci de ani.

BELISARIO Fiul Ameliei.

JOAQUIN Ofiţer chilian, tânăr, chipeş şi bine făcut.

DOAMNA CARLOTA Frumoasă şi elegantă, la vreo treizeci de ani.

PERSONAJE

MAMAE	Bătrână centenară.
BUNICUŢA	Vara ei. Ceva mai tânără şi, oricum,
CARMEN	ţinându-se mai bine
BUNICUL PEDRO	Soţul acesteia.
AGUSTIN	Băiatul lor mai mare, mergând pe cincizeci de ani.
CÉSAR	Fiul mijlociu, ceva mai tânăr ca fratele lui.
AMELIA	Fiica cea mai mică, în jur de patruzeci de ani.
BELISARIO	Fiul Ameliei.
JOAQUIN	Ofiţer chilian, tânăr, chipeş şi bine făcut.
DOAMNA CARLOTA	Frumoasă şi elegantă, la vreo treizeci de ani.

DECORUL ŞI COSTUMELE

Scena e împărţită în două decoruri: *casa Bunicilor,* în Lima anilor ’50, şi *odaia de lucru a lui Belisario,* situată oriunde în lume, în anul 1980.

Cea mai mare parte a acţiunii se desfăşoară în casa Bunicilor. E un salonaş-sufragerie (cameră de zi), trădând modestul apartament tipic clasei mijlocii. Două uşi, una spre stradă şi cealaltă spre interiorul casei. Mobilierul dă în vileag strâmtorarea economică, la limita mizeriei, în care se zbate familia. Mobilele obligatorii sunt vechiul jilţ cu spătar înalt şi cu urechi (spetează ptr. cap) în care Mamae şi-a petrecut o bună parte din ultimii ei ani, scăunaşul de lemn de care se sprijină la mers în chip de baston, un vechi aparat de radio, masa unde se serveşte prânzul familiei în actul II. Prin fereastra dinspre stradă se aude uneori trecând tramvaiul.

Dar acest scenariu nu trebuie să fie neapărat realist. Este un decor rechemat la viaţă de Belisario, un produs al amintirii lui şi unde lucrurile şi persoanele capătă un aer de irealitate, de nălucire adică devin independente de modelele lor obiective. Pe de altă parte, de-a lungul acţiunii decorul acesta se transformă în altele: un salon al casei din Tacna unde locuiau în tinereţe Bunicuţa şi Mamae; sufrageria casei din Arequipa când Bunicul era agricultor la Camaná, prin anii ’20; casa din Bolivia unde Mamae îi povestea întâmplări lui Belisario prin anii ’40, şi conacul din Camaná de unde Bunicul îi scrie nevestii lui scrisoarea pe care Mamae o citeşte pe furiş. Acelaşi scenariu se mai transformă şi în locuri pur imaginare, cum ar fi confesionalul Părintelui Venancio. Ar fi cel mai nimerit, aşadar, ca acest decor să aibă o anume indeterminare care să-i faciliteze (sau, cel puţin, să nu-i împiedice) transformările menţionate.

Odaia de lucru a lui Belisario se reduce la o masă rustică, înţesată de hârtii, mape şi carneţele, creioane etc., poate şi o maşină de scris portabilă. Important e ca odaia aceasta, oricât de simplă, să dezvăluie un om a cărui viaţă este scrisul, un om ce-şi petrece acolo o mare parte din timp nu numai scriind, dormind şi mâncând, ci şi răscolindu-şi amintirile, confesându-se lui însuşi, dialogând cu propriile-i năluci. Belisario poate avea între patruzeci şi cincizeci de ani, ba chiar mai mult. Are, în orice caz, o bogată experienţă în arta scrisului, iar ceea ce i se întâmplă în cursul acestei istorii – frământările iscate de procesul inspiraţiei – i s-a mai întâmplat şi în ocaziile dinainte. Judecând după hainele de pe el şi după aspectu-i general, este un om fără dare de mână, destul de neîngrijit, ducând o viaţă dezordonată.

Hotarele dintre ambele decoruri apar sau dispar în funcţie de nevoile reprezentaţiei.

Costumaţia ar fi bine, cred, să fie realistă, fiindcă îmbrăcămintea personajelor poate vizualiza diferenţele temporale dintre scene. Ofiţerul chilian trebuie să poarte o uniformă de la începutul secolului, cu nasturi auriţi, curele şi sabie, iar Doamna Carlota o rochie de epocă. Bunicii şi Mamae sunt îmbrăcaţi nu numai modest ci şi cu haine care să-i plaseze în anii ’50. În schimb, Belisario, cu hainele lui, cu pieptănătura lui, ar trebui să arate ca o persoană din zilele noastre.

(Prima reprezentaţie a acestei piese a avut loc la Buenos Aires, în seara zilei de 26 mai 1981, la Teatrul Blanca Podestá.)

ACTUL I

Scena este în întuneric. Se aude – speriată, panicată, tumultoasă – vocea Mamaei. Se proiectează lumina pe faţa ei imemorială: un mănunchi de zbârcituri.

MAMAE

Râurile, se revarsă râurile... Apa, spuma, bulboanele, ploaia umezeşte totul, vin valurile, lumea întreagă e udă, inundaţia, urcă apele, dau peste maluri, curg pretutindeni. Cascade, băşici, potopul, râul... Vaaiii!

Scena se luminează toată. Mamae stă cocârjată în vechiul ei jilţ: are o mică băltoacă la picioare. Belisario e aşezat la masa lui de lucru, scriind cu furie. Are ochii înfierbântaţi şi, pe când creionul îi aleargă pe hârtie, mişcă din buze de parcă şi-ar dicta singur rândurile scrise.

AMELIA *(intrând)*

Aoleu, Mamae, iar te-ai scăpat pe matale în sufragerie! De ce nu mă chemi, să te duc la closet? De câte ori să-ţi spun. Crezi că nu m-apucă şi pe mine greaţa? Sunt sătulă până-n gât de porcăria asta! *(Miroase în jur.)* Sper că n-ai făcut şi altceva.

Schiţează un gest de mare oboseală şi Mamae îi răspunde dând din cap, zâmbitoare. Aproape imediat, adoarme buştean. Amelia începe să şteargă urina cu o cârpă. Pe măsură ce Amelia vorbea, Belisario devenea tot mai neatent, ca şi când o idee subită, nepoftită, i-ar tot da târcoale încercând să i se strecoare în cele ce scria. Ridică creionul de pe hârtie, expresia lui pare deodată descumpănită, descurajată. Îşi vorbeşte singur, la început printre dinţi.

BELISARIO

Ce cauţi matale într-o poveste de dragoste, Mamae? Ce loc poate să ocupe o biată bătrânică ce se scăpa pe ea şi trebuia îmbrăcată, dezbrăcată, culcată, hrănită, fiindcă mâinile şi picioarele demult n-o mai ascultau, într-o poveste de dragoste, Belisario? *(Înfuriindu-se brusc dă cu creionul de pământ).* Ce mama naibii scrii tu, omule? O poveste de dragoste, sau altă aia? *(Îşi râde de sine, se descurajează. Deprimat:)* Începutul e totdeauna îngrozitor, e tot ce poate fi mai rău; atunci te paralizează îndoielile, senzaţia de neputinţă. *(O priveşte pe Mamae.)* Ori de câte ori încep, mă simt ca matale, Mamae: un hârb de optzeci, de o sută de ani, şi capul îmi vuieşte ca al matale, când erai bocceluţa aia mititică, complicată şi inutilă faţă de care simţeai amuzament, milă dar şi puţină teamă. *(Se scoală în picioare, se apropie de Mamae, îi dă ocol, preocupat, în gură cu creionul pe care l-a ridicat de pe jos.)* Însă memoria nu te trădase, aşa-i? Îţi căzuseră dinţii? Bine-înţeles. Şi nu puteai folosi proteza pe care ţi-o dăruiseră unchiul Agustín şi unchiul César, pentru că-ţi irita gingiile. Ce cauţi mata aici? Cine te-a poftit? Nu-ţi dai seama că mă încurci? *(Zâmbeşte şi se întoarce la masa de lucru, îmboldit pare-se de o idee nouă.)* Mamae... Mamae... Ţi-o fi zis cineva, cândva, pe nume: Elvira? Nu, nici bunica, nici bunicul, nici mama, nici unchii mei. (*Se aşază la masa-i de scris şi lasă să-i fugă creionul pe hârtie, la început rar, anevoie, apoi tot mai cursiv.)* Cuvântul le suna anapoda celor străini de familie. Da’ de ce-i ziceţi aşa? Ce înseamnă, de unde vine? Pân’ la urmă însă îi ziceau şi ei tot Mamae.

Amelia, care a terminat de curăţat podeaua, iese. Odată cu ultimele cuvinte ale lui Belisario intră Joaquín, ofiţerul chilian. Poartă o uniformă de la începutul veacului, în culori vii, cu găitane, cu fireturi. Belisario va continua să scrie de-a lungul întregii scene ce urmează; în general se va concentra pe paginile scrise, dar, din când în când, va

duce creionul la gură şi îl va ronţăi visător în timp ce inventează sau rememorează. Uneori, distrat, va rămâne cu ochii pe Mamae şi pe Joaquín şi va trage cu urechea, o clipă, la cele discutate. Apoi, imediat, se întoarce la hârtiile sale şi scrie sau reciteşte cu felurite expresii ale feţei.

JOAQUÍN *(Şopteşte, parcă înclinat înaintea unei ferăstruici zăbrelite sau a unui balconaş)*

Elvira. Elvira. Elvira...

Mamae deschide ochii. Ascultă: surâde încântată, priveşte în jur temătoare. Mişcările şi vocea ei devin cele ale unei fete tinere.

MAMAE

Joaquín! Dar a înnebunit. La ora asta! Or să-l audă unchii mei.

JOAQUÍN

Ştiu că eşti acolo, că mă auzi. Apari o clipă, Elvira. Am ceva foarte important să-ţi spun. Ştii ce, nu-i aşa? Că eşti frumoasă, că te iubesc, că te doresc. Că număr orele ce-au mai rămas până duminică.

Mamae se ridică şi – ruşinoasă, timidă, reticentă – se apropie de ferăstruică sau balconaş.

MAMAE

Cum de-ai venit la o asemenea oră, Joaquín! Nu te-a văzut nimeni? Vrei să intru în gura lumii? Nu te gândeşti deloc la reputaţia mea? Zidurile din Tacna au urechi.

JOAQUÍN *(Devorează cu sărutări mâinile Mamaei)*

Mă culcasem, dragostea mea. Când deodată am simţit ceva ca ordinul generalului, aici în piept: dacă te grăbeşti o găseşti încă trează, fugi, zboară la ea acasă. Asta-i, Elvira. Nu puteam să nu te văd. Să nu te ating. *(Mamae se fereşte de mâinile lacome ale lui Joaquín care încearcă să-i cuprindă talia.)* De nu te-aş fi zărit măcar o clipă, noaptea asta n-aş fi putut închide ochii.

MAMAE

Bine, dar n-am fost împreună toată seara? Ce plimbare frumoasă am făcut noi prin livadă cu verişoara mea, nu? Când te-am auzit, tocmai mă gândeam cu plăcere la perii, gutuii, piersicii aceia. Şi râul, nu era şi el tare frumos? Mi-ar plăcea să mă scald iar în Caplina, ca atunci când eram mică.

JOAQUÍN

La vară, dacă rămânem în Tacna, o să te duc eu la Caplina, fără să ne zărească nimeni. Noaptea. Chiar lângă vadul pe unde am hoinărit seara asta. O să ne dezbrăcăm...

MAMAE

Taci, Joaquín, nu începe iar!

JOAQUÍN

... şi o să ne scăldăm goi-puşcă. O să zburdăm în apă. O să te fugăresc şi când te-oi prinde...

MAMAE

Te rog, Joaquín! Nu fi vulgar.

JOAQUÍN

Uiţi că ne căsătorim duminică?

MAMAE

Să nu crezi că-ţi voi îngădui să te porţi necuviincios cu mine când îţi voi fi soţie.

JOAQUÍN

Eşti tot ce respect mai mult pe lume, Elvira. Uite. Ca să-ţi dai seama, te respect mai mult decât îmi respect uniforma. Şi cred că ştii ce înseamnă uniforma pentru un militar, nu? Să vreau, şi tot n-aş putea fi necuviincios. Te zgândăresc special. Pentru că mă topesc după tine când eşti aşa.

MAMAE

Aşa, cum?

JOAQUÍN

Uite-aşa, o fetiţă fandosită pe care să n-o atingi nici c-o floare. Totul ţi se pare grosolan, totul te sperie, totul te ruşinează. Mironosiţo.

MAMAE

Nu aşa trebuie să fie o domnişoară bine-crescută?

JOAQUÍN

Ba da, desigur. Nu-ţi poţi închipui cu ce nerăbdare aştept ziua de duminică, Elvira. Să te am numai pentru mine, fără toate cucoanele astea simandicoase care înadins nu ne lasă o clipă singuri, să ştiu că depinzi de mine pentru cel mai mic lucru. Cum o să mă mai bucur de tine când vom fi numai noi doi!, o să mi te aşez pe genunchi, o să te provoc să mă zgârii pe întuneric ca o pisicuţă. Ah, o să câştig şi pariul pe care l-am făcut, ţii minte?, o să-ţi număr firele de păr şi vei vedea că ai mai mult de cincimii, prostuţo.

MAMAE

O să le numeri în noaptea nunţii?

JOAQUÍN

Nu, în noaptea nunţii nu. Vrei să ştii ce voi face cu tine în noaptea nunţii?

MAMAE *(Astupându-şi urechile)*

Nu! Nu vreau! *(Râd amândoi. Mamae se simte înduioşată)*. O să rămâi la fel de drăguţ cu mine şi după nuntă? Auzi ce mi-a zis Carmencita, după plimbare, când am rămas singure: „Ai dat lovitura cea mare cu Joaquín. E plăcut, prezentabil, manierat, un adevărat cavaler”.

JOAQUÍN

Şi tu gândeşti la fel? Nu mai faci nazuri că sunt chilian? Te-ai obişnuit cu ideea de a fi o chiliană?

MAMAE

Asta în niciun caz. Voi rămâne peruană până-n ceasul mor ţii. Şi voi continua să-i urăsc pe abuzivii care ne-au înfrânt în războiul acesta.

JOAQUÍN

O să fie o nostimadă. Vreau să spun, când vei fi nevasta mea, când vom pleca în Chile, la Santiago, la Antofagasta, sau mai ştiu eu în ce garnizoană m-or încartirui. Ce-o să

faci? O să te cerţi cât e ziua de lungă cu camarazii mei din pricina războiului Pacificului? Dacă or să-ţi scape asemenea cuvinte împotriva chilienilor, mă vei trimite înaintea curţii marţiale, pentru înaltă trădare.

MAMAE

Nu, Joaquín, n-o să-ţi periclitez niciodată cariera. Gândurile mele despre chilieni o să le păstrez numai pentru mine. Dimpotrivă, o să le zâmbesc graţios şi-o să le fac ochi dulci camarazilor tăi de arme.

JOAQUÍN

Ah nu, nici chiar aşa. Să n-aud de zâmbete graţioase şi de ochi dulci. Nu ştiai că-s gelos ca un turc? Ba cu tine o să fiu încă şi mai abitir.

MAMAE

Trebuie să pleci acum. Dacă unchii mei dau de tine aici, vor fi tare supăraţi.

JOAQUÍN

Unchii, mereu unchii! Au fost coşmarul perioadei noastre de logodnă.

MAMAE

Nu zi asta nici în glumă. Ce s-ar fi ales de mine fără unchiul Menelao şi tante Amelia! Nici nu vreau să mă gândesc: aş fi fost închisă în casa aceea bântuită de lilieci, de pe strada Tarapacá. La orfelinat, da.

JOAQUÍN

Ştiu, ştiu cât de buni au fost cu tine. De fapt. Îmi pare mai hine că te-au crescut aşa, în colivie de aur, numai pentru mine. Totuşi, zi şi tu, de un an de când suntem logodiţi nu te-am văzut aproape niciodată singură. Bine, bine, am înţeles, eşti neliniştită. Uite că plec.

MAMAE

Pe mâine, Joaquín. La slujba de la Catedrală, la opt, ca de obicei?

JOAQUÍN

Da, ca de obicei. Ah, era să uit, poftim cartea pe care mi-

ai împrumutat-o. Ca să-ţi spun drept, am încercat să citesc versurile lui Federico Barreto, dar m-au adormit. Citeşte-le tu şi pentru mine, ghemuită în pătucul tău.

MAMAE *(Smulgându-şi un fir de păr şi oferindu-i-l)* Într-o bună zi ţi le voi recita la ureche, şi-or să-ţi placă. Sunt fericită să mă mărit cu tine, Joaquín.

Joaquín, înainte de a pleca, încearcă s-o sărute pe gură dar ea îşi fereşte buzele şi-i oferă obrazul. Mamae se întoarce la jilţul ei şi, pe drum, redevine bătrână.

MAMAE *(Privind cartea cu versuri)*

Ce-ar face Joaquín dacă ar afla de strofele de pe evantai? L-ar provoca la duel, l-ar ucide. Mai bine ai rupe evantaiul acela, Elvira, nu-i înţelept să-l păstrezi.

Se ghemuieşte în jilţ şi adoarme instantaneu. Belisario, care şi-a ridicat privirea de pe hârtii, pare acum cât se poate de mulţumit.

BELISARIO

Păi asta tot o poveste de dragoste este. Da, Belisario, da. Cum de-ai fost atât de nătâng, atât de orb? Oare poţi plasa povestea de dragoste într-o vreme ca asta când fetele fac amor înainte de prima comuniune şi când băieţii preferă marihuana în locul fetelor? În schimb, epoca aceea şi locul acela se potrivesc de minune unei istorii romantice: Tacna, oraşul peruan din perioada războiului Pacificului, aflat încă sub ocupaţia Armatei chiliene. *(O priveşte pe Mamae.)* Erai o patrioată înverşunată, nu? Care a fost cea mai fericită zi din viaţa domnişoarei din Tacna, Mamae?

MAMAE *(Deschizându-şi ochii)*

Ziua când Tacna a fost redată Perú-ului, băieţaş!

Face o cruce mare, mulţumindu-i Domnului din suflet pentru o asemenea binefacere, apoi adoarme la loc.

BELISARIO *(Melancolic)*

Mda, o istorie romantică, aşa cum azi nu mai găseşti, din cele în care azi nu mai crede nimeni şi care atâta îţi plăceau, amice. Dar la ce bun să mai scrii o istorie de

dragoste? Ca să-ţi oferi o compensaţie mizerabilă, ce nu compensează nimic? Doar pentru atâta lucru vrei să mai treci o dată pe sub furcile caudine, Belisario? Ei bine, da, pentru asta: meritã. Du-te naibii, împuţită conştiinţă critică! Jos cu conştiinţa critică! Mă spurc pe conştiinţa ta critică, Belisario! Nu-i bună decât să te strângă în chingi, să te jugănească. Marş de-aici, conştiinţă critică! Sictir, javra dracului, idol al scriitorilor constipaţi! *(Se ridică, fuge spre Mamae, o sărută pe frunte, fără s-o trezească).* Fii binevenită tu, Mamae. Uită ce ţi~am zis înainte, iartă-mă. Cum să nu-mi fii de folos tocmai tu! De o femeie ca tine aveam nevoie. Tu da, tu erai în stare să trăieşti o frumoasă, o emoţionantă poveste de iubire. Viaţa ta cuprinde toate ingredientele necesare, cel puţin pentru un început. *(Se întoarce încet la masa lui de lucru).* Mama îi moare la naştere şi tatăl îi moare puţin mai târziu, când ea avea... (*Se uită la Mamae.)...* Câţi anişori să fi avut când te-au luat să te crească străbunicii mei, Mamae? Cinci, şase? Se născuse deja ori încă nu bunicuţa Carmen? (*S-a aşezat la masa de lucru, strânge creionul între degete; vorbeşte rar, încercând să găsească anumite cuvinte care să-i dea apoi ghes la scris.)* Familia o ducea foarte bine pe-atunci, îşi putea permite să crească fetiţe orfane. Erau moşieri, cu dare de mână, desigur.

MAMAE *(Deschide ochii şi se adresează unui invizibil copil mic, care ar sta la picioarele ei)*

Eh, puiule, străbunicul tău Menelao era un domn adevărat, un cavaler cu baston ferecat în argint şi cu ceas de buzunar cu lănţug petrecut peste vestă. Nu suferea murdăria. Primul lucru pe care-l făcea când mergea într-o vizită era să-şi plimbe degetul pe mobile, în căutarea prafului. Nu bea apa şi vinul decât în cupe din cristal de stâncă. „Jumătate din gustul băuturii îl dă cupa”, obişnuia să zică. Ţin minte că într-o seară, târziu, se pregătea să meargă la un bal cu tante Amelia; era îmbrăcat de gală, şi

ne-a văzut pe bunicuţa ta Carmen şi pe mine înfruptându-ne cu dulceaţă de gutui. „Fetelor, ia daţi-mi şi mie un pic să gust”. Numai că, gustând, i-a căzut o picătură pe frac. A rămas stană de piatră, privind pata. Apoi, fără un cuvânt, şi-a vărsat pe el toată chiseaua şi şi-a încleiat plastronul, haina, pantalonii. N-o să uit asta niciodată; parcă-l văd. Străbunica ta zicea: „La Menelao, curăţenia e o boală”.

Zâmbeşte blând, adoarme iar. În timpul monologului Mamaei, Belisario a zmângălit uneori, alteori s-a gândit, iar alteori a ascultat-o pe Mamae.

BELISARIO *(Scriind)*

Strămoşul ăsta al tău trebuie că era o figură, Belisario! Da, fir-ar el să fie, cred că era o grădină de om. Îţi foloseşte, îţi foloseşte. *(Priveşte în sus.)* Îmi foloseşti, zău îmi foloseşti. Tu şi străbunica Amelia o adoraţi pe Mamae şi aţi crescut-o ca pe o fiică, fără a face vreo deosebire între ea şi bunicuţa Carmen, şi tot voi, când a fost să se mărite cu ofiţerul acela chilian, i-aţi comandat în Europa rochia de mireasă şi trusoul. La Paris? La Madrid? La Londra? Unde ţi-au comandat rochia de mireasă, Mamae? Unde era moda pe-atunci să ţi-o comanzi? *(Scrie cu plăcere, frenetic.)* Îmi place, Belisario, dă-i ’nainte, Belisario băiete, aşa-mi placi. *(Gândul îi zboară în altă parte.)* Şi ce înstărită era familia, pe vremuri! Cum a decăzut încetul cu încetul, cât de mediocră a devenit ajungând până la tine! Ce şir neîntrerupt de năpaste! *(Priveşte în sus.)* Cine te-a pus să te măriţi cu un căpitan de infanterie, mamă? În schimb, ghinionul tău mă lasă perfect rece, tata. Ce cap să aibă omul care, abia însurat, face pe grozavul şi joacă „ruleta rusă”, tata? Ăla-i joc?! Să pui un singur glonţ în butoiaş, să învârţi butoiaşul de câteva ori cu putere, şi să apeşi pe trăgaci! Nu e în toate minţile cel ce-şi zboară creierii jucând „ruleta rusă”, tata. Dar nu-i mai brează nici femeia care, rămânând văduvă atât de tânără, nu se recăsătoreşte, mama. De ce ţi-oi fi

făcut tu atâtea iluzii în legătură cu mine, mama? De ce le-oi fi vârât tu în cap tuturor, începând cu bunicii, cu unchii, cu toate rubedeniile, că, pledând şi câştigând procese prin tribunale, Belisario va readuce familiei bunăstarea şi poziţia socială?

Vocea i se şterge încetul cu încetul, acoperită fiind de serialul radiofonic pe care îl ascultă Bunica, aşezată în salonaş, cu urechea lipită de aparatul de radio la care un crainic anunţa sfârşitul episodului din ziua aceea al romanului foileton radiodifuzat, de Pedro Camacho. Se aude uruitul unui tramvai. Mamae deschide brusc ochii, agitată. Belisario le observă, de la masa de lucru.

MAMAE

Carmen! Carmen! Auzi-l, vine! Fugi iute la geam! E trenul de Arica!

BUNICA *(Nu mai ascultă radioul, ci se întoarce spre Mamae, pe jumătate întristată de starea ei, pe jumătate amuzată)*

Adevărul e că te invidiez, Mamae. Ai găsit leacul cel mai nimerit pentru a nu vedea ruina ce ne înconjoară. Şi mie mi-ar plăcea să-mi retrăiesc tinereţea, chiar şi numai în vis.

MAMAE

Vaiii! Îmi vine să-mi scot ochii ăştia neputincioşi. Nu mai sunt buni de nimic, văd cu ei ca prin ceaţă. Dar ce e, ce vine?? Trenul de Arica? Sau autobuzul de Locumba?

BUNICA

Nici unul, nici altul. E tramvaiul spre Chorrillos. Şi nu suntem la Tacna, ci la Lila. Iar tu n-ai cincisprezece ani, ci nouăzeci, sau cam pe-acolo. Ai devenit o băbătie ramolită, Elvira.

MAMAE

Îţi aminteşti de balul mascat?

BUNICA

Care din ele? Am fost la multe baluri mascate, în

tinereţea mea.

MAMAE

De la sala Orfeón. La care a îndrăznit să intre tuciuriul.

Începe să se audă zgomotul vesel al unui bal, măsuri şi ritmuri de dans. Se insinuează, apoi se înstăpâneşte muzica unui vechi vals.

BUNICA

Ah, acela. Cum să nu-mi amintesc. La balul acela m-am cunoscut cu Pedro; venise din Arequipa să petreacă la Tacna carnavalul, cu nişte prieteni. Cine ar fi zis că tocmai cu el mă voi mărita! Da, sigur. Atunci ţi-a scris Federico Barreto versuri pe evantai? Nu, cu altă ocazie, de sărbătoarea naţională de la 28 Iulie, la Societatea Doamnelor Patrioate. Negrul acela, într-adevăr... Tocmai dansa cu tine când s-a dat de gol, nu?

Belisario se scoală în picioare. Merge către Mamae şi, făcându-i o reverenţă de sfârşit de veac trecut, o invită la dans. Ea acceptă, tânără, graţioasă, cochetă. Dansează împreună.

MAMAE

Eşti chilian, măscuţă? Peruan? Din Tacna, măscuţă? Nu cumva eşti militar? Ah ştiu, am ghicit! Eşti doctor! Sau avocat? Hai zi-mi ceva, orice; poftim, grăieşte-mi în ghicitori şi vei vedea că te dau eu în vileag, măscuţă.

Belisario nu zice nimic. Doar neagă din cap şi râde din când în când, cu un chicotit nervos.

BUNICA *(Către Mamae, ca şi când aceasta ar sta tot în jilţ)* Dar după miros nu ţi-ai dat seama? Ah da, ticălosul s-o fi parfumat înainte, sigur.

Perechea dansează minunat, în ritm, cu plăcere. Dar într-una din rotaţii invizibilul domino care se presupune că îl învăluie pe Belisario se agaţă de vreun obiect şi braţul dansatorului rămâne gol. Mamae se zmulge din braţele lui, îngrozită. Belisario, cu o expresie de vie mulţumire, dă fuga la măsuţa lui şi începe să scrie.

MAMAE *(Împietrită de groază)*

Un negru! Un negru! Măscuţa era un negru! Vaii! Vaii! Vaii!

BUNICA

Nu mai striga aşa, Elvira. Parcă ţi-aud iar ţipătul din seara aceea. Orchestra a amuţit, lumea a încremenit, cei din loji s-au ridicat în picioare. Doamne, ce scandal s-a stârnit atunci la Orfeón! Te-au dus acasă pe sus, erai într-un hal fără hal. Dăduseşi într-o criză de nervi. Din cauza nenorocitului aceluia de tuciuriu, praful s-a ales din bal şi din toată serbarea.

MAMAE *(Speriată)*

Carmen! Carmencita! Uită-te, acolo, lângă havuzul de bronz din Piaţă. Ce-i fac bietului om? Îl bat?

BUNICA

E adevărat. Cavalerii l-au scos în brânci în stradă şi l-au bătut cu bastoanele. Chiar lângă havuzul de bronz, da. Ce memorie ai, Elvira!

MAMAE

Nu-l mai bateţi! E plin de sânge! Nu mi-a făcut nimic, nici nu mi-a adresat cuvântul! Tante Amelia, te rog, de tine or să asculte! Unchiule Menelao, să nu-l mai bată! *(Revenindu-şi).* Crezi că l-au omorât, Carmencita?

BUNICA

Nu, i-au tras numai o bătaie soră cu moartea, pentru îndrăzneala lui. După aceea, l-au aruncat în închisoarea chilienilor. Dar ce cutezanţă, nu? Să se mascheze şi să intre – unde! – la balul de la Orfeón! Am rămas amândouă teribil de impresionate. Aveam coşmaruri, noapte de noapte credeam co să ne sară pe fereastră în odaie. Săptămâni, luni de-a rândul, n-am vorbit decât de negrul din suburbia La Mar.

BELISARIO *(Aprins, loveşte în masă, apoi – fericit – îşi priveşte admirativ mâna şi creionul cu care scrie; şi le sărută de încântare)*

Negrul din La Mar?! Îl văd, se mişcă, umblă!

MAMAE

Nu e din La Mar. E unul din sclavii fermei Moquegua.

BUNICA

Ce prostie spui! Pe vremea aceea nu mai erau sclavi în Peru.

MAMAE

Cum să nu fie. Tata avea trei.

BELISARIO *(Întrerupându-şi o clipă lucrul)*

Erau! Tuciuriii.

MAMAE

Mă treceau de la un mal la celălalt al Caplinei făcând un scăunel din braţele lor încrucişate.

BELISARIO *(Scriind)*

Dormeau ca vitele, în staul, cu lanţul la glezne ca să nu fugă.

MAMAE

Nu l-am văzut la faţă, dar avea ceva în mişcări, în ochi, după care l-am recunoscut. Acum sunt convinsă, era unul din aceia. Un tuciuriu fugit de pe moşie…

Se deschide uşa dinspre stradă şi intră Bunicul. Vine gâfâind. Cu părul vâlvoi, cu hainele alandala pe el. Este îmbrăcat sărăcăcios. Văzându-l, Mamae se înclină ceremonios, ca înaintea unui necunoscut ilustru, şi se zăvoreşte la loc în lumea ei imaginară. Intră Amelia.

AMELIA *(Se cunoaşte după faţa ei încinsă că până acum a gătit).*

Dar, tata… Ce-i cu tine?

BUNICA *(Ridicându-se grăbită)*

Şi pălăria, Pedro? Şi bastonul?

BUNICUL

Mi le-au furat.

BUNICA

Doamne Sfinte, cum s-a întâmplat?

Amelia şi Bunica îl duc grijuliu pe Bunicul până la un

fotoliu şi-l aşază.

BUNICUL

Când m-am dat jos din tramvai. Un huligan din ăştia, în libertate, care hălăduiesc pe străzile Limei. M-a îmbrâncit rău „m-a prăvălit grămadă. Mi-a smuls şi... (***căutând cuvântul)... chestia.***

BUNICA

Ceasul? Vai, Pedro, ţi-au furat ceasul!

AMELIA

Vezi c-aveam dreptate, tata? Nu pleca singur, nu lua autobuzul, nu te sui în tramvaie. De ce nu asculţi? Am obosit să-ţi repet întruna să nu ieşi în stradă.

BUNICA

Şi-n plus, nu mai eşti omul sănătos de altădată. Dacă te apucă iar lapsusul pe stradă? Nu înţeleg cum de nu te înveţi minte, după ce-ai trecut prin ce-ai trecut. Chiar ai uitat cum a fost? Ore în şir te-ai învârtit prin cartier fără să-ţi recunoşti casa.

BUNICUL

Doar n-o să-mi petrec restul zilelor închis în casă ca huhurezii, aşteptând cu braţele încrucişate clipa când or să mă pogoare în groapă, draga mea. N-o să mă las, n-am să las ţara asta besmetică să mă lepede aşa, ca pe o otreapă.

BUNICA

Ai căzut rău? Unde te doare?

BUNICUL

Fiindcă nicăieri pe lume nu se iroseşte, ca în Perú; puterea oamenilor de bine care vor să mai muncească. Aici a ajuns o vină, un blestem, bătrâneţea. În ţările civilizate e cu totul altfel, în Germania, în Anglia. Vârstnicii sunt chemaţi, li se cer poveţe, ceilalţi se folosesc de experienţa lor. Aici, la gunoi. Nu mă pot împăca, nu mă pot resemna, pentru că ştiu c-aş fi mai folositor decât mulţi tineri, dacă aş fi pus la treabă.

BELISARIO *(Nu mai scrie, cade pe gânduri, lăsându-se*

abătut de o amintire)

Parcă-l văd: o ţinea una şi bună. Se simţea umilit, înjosit. Cu asta chiar că nu te-ai împăcat niciodată, bunicule.

Încearcă să-şi reia scrisul, dar după câteva rânduri zmângălite fără tragere de inimă se distrage şi se interesează tot mai mult de cele ce se petrec în casa Bunicilor.

AMELIA

Făcându-ţi sânge rău nu rezolvi nimic, doar îţi macini nervii.

BUNICA

Nu mai ai capul la fel de zdravăn, dragul meu, înţelege odată. Doctorul ţi-a spus-o răspicat: dacă nu iei lucrurile cu calm, oricând se poate repeta atacul.

BUNICUL

Îmi simt capul cât se poate de bine pe umeri. Pe cuvântul meu, nu m-a mai încercat nicio ameţeală. *(Schiţează un gest de lehamite.)* Cât despre pălărie şi... ăla... chestia, nu mă interesează. De ceas da, îmi pare rău. Îl aveam de peste cincisprezece ani şi nu se defectase niciodată. În sfârşit, să schimbăm subiectul. Aţi ascultat serialul radiofonic de la opt?

BUNICA

L-am ascultat numai eu, Amelia a pierdut episodul, ocupată cum era să-i calce rufele viitorului avocat. Închipuieşte-ţi, Măicuţa Fátima a renunţat la călugărie ca să se mărite cu compozitorul...

AMELIA

Ah, uite, ai o rană la încheietura mâinii.

BUNICA

Să ataci un bătrân, ce laşitate!

BUNICUL

M-a luat prin surprindere, licheaua, pe la spate. Din faţă, n-ar fi fost acelaşi lucru. Oi fi eu bătrân, dar nu mă las călcat în picioare, ştiu să mă apăr. *(Zâmbeşte).* De când mă

ştiu am fost tare la trântă. La Colegiul iezuiţilor, în Arequipa, mi se zicea „Scânteie” fiindcă la cea dintâi provocare luam foc şi săream la bătaie. Şi nimeni, niciodată nu m-a călcat pe bătături.

MAMAE *(Întorcându-se spre ei, alarmată)*

Ce spui tu, Pedro? Să-l provoci pe Federico Barreto numai fiindcă mi-a scris poezia aceea? Te rog, nu, nu cumva, nu te mai aprinde din te miri ce. A fost o simplă galanterie de-a lui, fără intenţii rele. Nu te expune de pomană, se pare că e un bun spadasin.

BUNICUL

A, da? Bine, atunci n-am să-l provoc. De altfel, poezia era reuşită. Poetul Barreto avea gust, asta trebuie s-o recunosc. *(Către Bunica.)* Pare-mi-se că şi ţie îţi cam făcea curte craidonul acela bătrân, drăguţă.

BUNICA

Of, Elvira asta, trăieşte numai din amintiri... Vino, să te dau cu tinctură de iod, să nu se infecteze.

AMELIA

Şi să te înveţi minte, tata. Te previn că nu te mai las să ieşi singur, cum de altfel au insistat şi fraţii mei. În orice caz, nu seara. Poftim, plimbă-te cât pofteşti ziua, dar numai prin cartier. Sau când te putem însoţi, eu sau băiatul meu.

BUNICUL *(Ridicându-se în picioare)*

Bine, bine, Amelia. *(Către Bunica.)* Îţi dai seama, Carmen, în ce hal trebuie să fi ajuns ţara asta, dacă derbedeii se reped să prade un calic ca mine? Adică, să rişti să înfunzi închisoarea pentru un vreasc de baston şi pentru un hârb de pălărie îngălbenită şi găurită...

BUNICA *(Ducându-l spre interiorul locuinţei)*

Ceasul acela ţi-l făcuseră cadou consilierii comunali, la Piura, când erai Prefect. Rău îmi pare, era o amintire frumoasă. Dar nu-i nimic, nepotul tău Belisario o să-ţi dăruiască unui nou, încă şi mai bun, când o să câştige

primul lui proces...

Ies, urmaţi de Amelia. Scena se întunecă.

BELISARIO

Primul meu proces... Până şi tu îţi făceai iluzii, bunicuţo. (*Se înfurie.)* Dar ce caută aici bunica? Doar n-o să-l vâri acum şi pe bunicul Pedro într-o poveste de dragoste în care nu s-a schimbat nici măcar un sărut! Nu eşti în stare s-o scrii, Belisario, ăsta-i adevărul. Habar n-ai ce-i aia scrisul, toată viaţa ţi-ai petrecut-o scriind, dar din ce în ce mai prost. De ce oare, bunicule? Un doctor, după ce scoate cincizeci de apendice şi taie două sute de amigdale şi trepanează o mie de ţeste, face apoi lucrurile astea ca în joacă, nu-i aşa? Atunci de ce, după ce-ai scris cincizeci sau o sută de istorii, te pomeneşti că ţi-e la fel de greu, la fel de imposibil, ca şi prima oară? Ba mult mai greu ca prima oară! De mii de ori mai greu decât prima oară! Bunicule, bunicuţo: faceţi bine şi dispăreţi, rogu-vă, nu mă zăpăciţi de cap, nu mă întrerupeţi, nu-mi puneţi beţe-n roate! Rogu-vă, spălaţi putina, bunicuţilor! Lăsaţi-mă naibii să-mi scriu povestea de dragoste! (*Cade pe gânduri.)* Adevărul adevărat e că bunicul ar fi putut fi personaj de roman. Dă-ţi seama, o viaţă reprezentativă pentru timpul ei: ruina lentă, decăderea abia simţită dar cu atât mai corozivă. Prefect de Piura în guvernul constituţional al lui Bustamante. Înainte de asta, pionier al cultivării bumbacului în Santa Cruz de la Sierra, în Bolivia. Încă mai înainte, agricultor la Camaná, după ce fusese funcţionar la o firmă engleză, din Arequipa. Dar tu ţi-ai fi dorit să fii avocat şi poet, nu, bunicule? Asta ai fi devenit, dacă nu ţi-ar fi murit tatăl când aveai vreo cincisprezece ani. De aia ţineau morţiş să faci tu avocatura, Belisario: ca să continui tradiţia juridică a familiei. (*După expresia lui, se cunoaşte că o idee a început să-l preocupe, legată de cele scrise până atunci. Apucă iar creionul, îl învârte în mână, îşi ordonează hârtiile.)* Măi să fie, uite că se leagă! Da, poate

fi de folos. Hai, vino şi mata, bunicule, iartă-mă că ţi-am zis să speli putina. Sigur că te iubesc, sigur că eşti personaj de istorisire. De aia apăreai când ţi-era lumea mai dragă în povestirile Mamaei. Tu erai prototipul specimenelor acelora pe care le adora, al fiinţelor acelora fabuloase, străvechi şi măreţe ca licornii şi centaurii: adevăraţii domni, cavalerii. (*Acum scrie iar plin de interes.)* Totuşi, dacă stai să te gândeşti, viaţa bunicului a fost orice, numai fabuloasă nu. A muncit din răsputeri, s-a spetit să-şi întreţină nu numai copiii lui dar şi pe cei adunaţi de bunicuţa Carmen – femeia cea mai inimoasă din câte mi-a fost dat să văd – din câteşi patru zările lumii. Copii de imbecili care-şi zburau creierii jucând „ruleta rusă" ca să câştige pariuri, sau fete de măritat, domnişoare fără tată şi fără mamă, ca Mamae.

Luminându-se din nou scena, a apărut Doamna Carlota. Mamae, din jilţul ei, o măsoară cu respect. Se scoală în picioare şi – reîntinerită – îi vine în întâmpinare.

MAMAE

Bună seara, doamna Carlota, ce surpriză! Unchii mei nu sunt acasă, nici Carmencita. Luaţi loc, vă rog. Pot să vă ofer o ceaşcă de ceai?

DOAMNA CARLOTA

„Ca ieşită dintr-o acuarelă de-a maestrului Modesto Molina". Aşa am auzit vorbindu-se de tine la teatrul Alameda, în timpul spectacolului. Şi aveau dreptate, aşa pari.

MAMAE

Sunteţi prea amabilă, doamna Carlota.

DOAMNA CARLOTA

Părul ca pana corbului, tenul ca porţelanul. Mâinile delicate, picioruşele mici. O păpuşică, da.

MAMAE

Pentru numele Domnului, mă faceţi să roşesc. Nu vreţi să luaţi loc? Unchii mei se vor întoarce dintr-o clipă în alta.

Ştiţi, s-au dus într-o vizită de condoleanţe la…

DOAMNA CARLOTA

Tinerică, frumuşică şi cu perspectiva unei moşteniri interesante, nu? E adevărat că ferma Moquegua, a tatălui tău, se află sub curatelă şi-ţi va reveni la atingerea majoratului?

MAMAE

De ce îmi spuneţi toate acestea? Şi pe un asemenea ton? Îmi vorbiţi de parcă v-aş fi supărat cu ceva.

DOAMNA CARLOTA

„Supărat” nu e cuvântul cel mai potrivit, fetiţă pe care să n-o atingi nici cu o floare. Dacă simt ceva faţă de tine, acel ceva este ură. Te urăsc din răsputeri, din fundul sufletului. De-a lungul întregului an ţi-am dorit toate nenorocirile câte se pot imagina. Să te calce trenul, să-ţi ciuruiască faţa vărsatul-de-vânt, să faci cavernă la plămâni, să te ia hâda cu coasa!

MAMAE *(Ameţită)*

Dar ce v-am făcut, doamnă Carlota? Abia de vă cunosc, din vedere. De ce îmi spuneţi lucruri atât de îngrozitoare? Şi eu, care credeam că aţi venit cu un dar de nuntă.

DOAMNA CARLOTA

Am venit să-ţi spun pe şleau că Joaquín nu te iubeşte. Că mă iubeşte pe mine. Deşi eşti mai tânără, deşi eşti fecioară! Află că lui nu-i plac miniaturile filigranate pe care le suflă vântul. Eu îi plac, şi numai eu. Fiindcă eu ştiu ceva ce tu şi domnişoarele ca tine n-or să înveţe niciodată. Eu ştiu să iubesc! Ştiu ce-i aia pasiunea. Ştiu să dau şi să gust plăcerea. Da, cuvântul ăsta care pentru una ca tine nu-i decât un cuvânt urât: plăcerea.

MAMAE

Nu vă gândiţi la ce vă iese din gură, doamnă Carlota? Aţi uitat că…

DOAMNA CARLOTA

Că-s măritată şi că am trei copii? N-am uitat. Şi nu-mi

pasă! Nici de soţ, nici de copii, nici de toată societatea Tacnei, cu bârfele ei, cu ipocrizia ei. Asta-i dragostea; acum înţelegi? Sunt gata să renunţ la absolut totul, dar nu la bărbatul pe care-l iubesc.

MAMAE

Dacă e aşa cum spuneţi, dacă Joaquín vă iubeşte într-adevăr, de ce mi-a cerut mâna?

DOAMNA CARLOTA

Pentru numele ce-l porţi, pentru moşia pe care o vei moşteni, pentru situaţia pe care un ofiţer trebuie să şi-o facă în lumea bună. Dar, mai ales, pentru că nu se poate însura cu femeia iubită. Te ia de nevastă din oportunism şi pentru profitul cu care se va alege. Se resemnează să te ia. Sper că m-ai înţeles: se re-sem-nea-ză. Mi-a spus-o textual, de o sută de ori. Chiar azi mi-a repetat-o, nu-s două ore de-atunci. Da, am fost iar cu el. Şi-acum îmi sună în auz cuvintele lui: „Numai tu ştii să mă bucuri din plin, vivandiero". Fiindcă aşa îmi zice când se desfată cu mine: „Vivandiero", „Vivandiera mea".

MAMAE *(Ascultând-o hipnotizată)*

Doamnă Carlota, vă rog, încetaţi. Vă conjur să...

DOAMNA CARLOTA

Te scandalizez, ştiu. Nici că-mi pasă. Am venit să-ţi spun că nu voi renunţa la Joaquín nici după căsătoria voastră. Şi nici el la mine. Ne vom vedea şi după aceea, fără ca tu s-o ştii. Am venit să te avertizez care îţi va fi viaţa de tânără căsătorită. Te vei întreba zi de zi, oră de oră, dacă soţul tău, în loc să se fi dus la cazarmă, nu face dragoste cu mine.

MAMAE

O să chem servitorii să vă poftească afară, doamnă Carlota.

DOAMNA CARLOTA

Iar dacă Joaquín va fi mutat de-aici, îmi voi părăsi soţul şi fiii şi-l voi urma. Şi bănuielile tale, şi chinul tău vor fi

aceleaşi. Am venit să te fac să vezi până unde poate ajunge o femeie îndrăgostită. Ai înţeles?

MAMAE

Da, doamnă, am înţeles. Poate e adevărat tot ce ziceţi. Eu n-aş fi în stare să procedez aşa. Pentru mine, dragostea nu poate fi o boală. Mă uit la Dumneavoastră: sunteţi frumoasă, elegantă, soţul Dumneavoastră este o persoană atât de distinsă, toată Tacna îl respectă. Şi copiii, nişte băieţei aşa reuşiţi. Ce altceva îşi mai poate dori cineva în viaţă?

DOAMNA CARLOTA

Ei bine, tocmai de-aceea vei înţelege mai uşor. Sunt gata să renunţ la toate acestea ce ţi se par de invidiat, pentru un singur cuvinţel de-al lui Joaquín. Să mă prăbuşesc în fundul iadului, dacă acesta e preţul pentru a rămâne cu el.

MAMAE

Vă aude Dumnezeu, doamnă Carlota.

DOAMNA CARLOTA

Atunci, ştii c-am rostit adevărul. Când Joaquín mă ţine în braţe şi mă strânge, şi mă supune tuturor toanelor lui, nimic nu mai rămâne pe lume: nici soţ, nici copii, nici reputaţie, nici religie, nici Dumnezeu. Ci numai el. Ei bine, asta n-o să-mi poţi răpi.

MAMAE

De când sunteţi a-..., dragostea lui Joaquín?

DOAMNA CARLOTA

Amanta lui Joaquín? De doi ani. O să-ţi povestesc ceva. Ne vedem în fiecare săptămână într-o colibă din La Mar, la apusul soarelui. La ora aceea, negrii se întorc de pe plantaţii, cântând. Îi ascultăm. Le-am învăţat toate cântecele, de cât le-am auzit. Ce mai vrei să ştii?

MAMAE

Nimic, doamnă. Vă rog numai să plecaţi acum.

DOAMNA CARLOTA

Tu n-ai putea trăi cu Joaquín. Eşti prea neprihănită, prea

castă, pentru un bărbat atât de focos. Chiar el o spune. Mai bine caută-ţi un băiat mălăieţ. Tu n-ai putea fi vivandiera nimănui. N-ai sânge în vine, n-ai sare şi piper, n-ai imaginaţie.

MAMAE

Plecaţi, vă rog! Unchii mei se pot întoarce în orice clipă, doamnă!

DOAMNA CARLOTA

Şi ce-i cu asta? Să mă vadă. Să izbucnească odată scandalul.

MAMAE

Nu din vina mea va izbucni. N-am auzit nimic, nu ştiu nimic, nu vreau să aflu nimic.

DOAMNA CARLOTA

Şi totuşi ai auzit totul şi ştii totul. Iar acum, viermele neadormit va începe să-ţi roadă inima. „O fi adevărat că se însoară cu mine din interes?”, „O fi adevărat că o iubeşte pe ea?”, „O fi adevărat că o dezmiardă spunându-i vivandieră când o ţine în braţe?”

Doamna Carlota iese, Belisario, care la începutul dialogului acesteia cu Mamae continuase să scrie, corectând, aruncând foi pe jos, deodată a rămas gânditor, apoi a fost interesat de ce-şi spuneau cele două femei, şi, la urmă, a venit să se ghemuiască întocmai unui copil mic lângă jilţul Mamaei.

MAMAE *(Se întoarce să se aşeze la loc în jilţul ei şi, din nou îmbătrânită, îşi vorbeşte singură)*

O fi adevărat că îi zice că sunt o fetiţă pe care să n-o atingi nici cu o floare? O fandosită care niciodată nu va şti să-l facă fericit, cum ştie ea? O fi adevărat că a fost cu ea ieri, că e cu ea acum. Că va fi cu ea mâine?

Se cocârjeşte în jilţ. Belisario stă la picioarele ei. Ca un copil, ascultând-o.

BELISARIO

Vasăzică femeia cea rea i-a stârnit o gelozie teribilă

domnişoarei ce se pregătea de nuntă.

MAMAE

Ba mai rău. A scos-o din minţi, a făcut-o din om neom, i-a vârât în căpşorul ei neştiutor iazme şi scorpii.

BELISARIO

Cum arată iazmele, Mamae? Dar scorpiile?

MAMAE *(Continuându-şi povestea)*

Şi biata domnişoară gândea, cu ochii plini de lacrimi: „Prin urmare nu pe mine mă iubeşte ci râvneşte la numele meu şi la poziţia familiei mele în Tacna. Prin urmare tânărul acesta la care ţin ca la lumina, ochilor este un mârşav, un profitor neruşinat”.

BELISARIO

Bine, dar nu-i adevărat, Mamae. Cine se însoară pentru un nume răsunător, sau pentru o poziţie socială? Că vroia să se însoare cu domnişoara pentru moştenirea ei viitoare, mai treacă-meargă, asta pot s-o cred, dar restul.

MAMAE

Tocmai asta e, că treaba cu ferma era falsă. Ofiţerul chilian ştia că proprietatea fusese vândută la mezat ca să se achite datoriile lăsate de tatăl domnişoarei.

BELISARIO

Începi să complici povestea matale, Mamae.

MAMAE

Aşa că ofiţerul chilian o minţise pe femeia cea rea. Că se va căpătui cu moşia rămasă domnişoarei? Şi asta pentru ca însurătoarea lui din interes „nu din dragoste, să pară mai convingătoare. Vasăzică n-o înşela numai pe domnişoara, ci şi pe doamna Carlota.

BELISARIO

Pe femeia cea rea o chema Carlota?

MAMAE

Da. Avea o poreclă oribilă. I se spunea „Vivandiera”.

BELISARIO

Ce-i aia vivandieră, Mamae?

MAMAE

Ah, e un cuvânt urât, nu-i pentru copii. *(Gândindu-se la altceva, vorbindu-şi singură.)* Dar proastă nu era, spunea şi lucruri adevărate. De pildă: „O femeie poate fi orgolioasă numai renunţând la dragoste”.

BELISARIO

Iar ai cam luat-o razna şi m-ai lăsat cu buzele umflate,

Se ridică şi se întoarce la masa lui de lucru, bodogănind printre dinţi, în timp ce Mamae mişcă din buze în continuare, ca depănându-şi mai departe povestea. Apoi adoarme.

BELISARIO

Femeia cea rea... Niciodată nu lipsea din poveşti. Şi era normal, în istoriile romantice este firesc să apară femei rele. Nu te teme, Belisario, învaţă de la Mamae. Pe de altă parte, nu se spune că hârtia suportă orice? Atunci, hai să umplem povestirea cu femei rele, oricum sunt mai palpitante. Erau două, nu, Mamae? Uneori se numea Carlota şi era o doamnă înfiptă, din Tacna, pe la începutul veacului. Iar alteori era o indiancă din Camaná, care, prin anii douăzeci, dintr-un motiv foarte tulbure, fusese biciuită de un cavaler. (*A reînceput să scrie.)* Adesea se confundau între ele, mă zăpăceau, şi mai apărea – colac peste pupăză – şi evantaiul acela de sidef care, când te aşteptai mai puţin, dădea buzna în poveşti cu nişte versuri scrise pe el de un poet romantic.

BUNICA *(Intrând)*

Elvira! Elvira! Doamne Dumnezeule, ce-ai făcut! Ai înnebunit? Cum e cu putinţă! Rochia ta de mireasă! Frumoasă de-ţi lua ochii, toată numai dantele, cu vălul ei ca spuma!

MAMAE

Am irosit pe ea jumătate de cutie de chibrituri şi mi-am pârlit buricele degetelor. Noroc că mi-a dat prin cap s-o stropesc cu niţică parafină. Doar aşa a ars.

BUNICA *(Dezolată)*

Bine, dar nunta e mâine. Vine lume peste lume să ia parte, tocmai din Moquegua, din Iquique, din Arica. Te-ai certat cu Joaquín? Acum, în preziua nunţii, Elvira? Cum adică, degeaba am împodobit noi casa cu ghirlande de trandafiri? Degeaba de peste o lună preparăm prăjituri, dulciuri, aperitive? Adineaori au adus până şi tortul.

MAMAE

Cu trei etaje? Ca în romanul lui Gustave Flaubert? Cu coloane de marţipan şi amoraşi de migdale? Ah, chiar fără nuntă, şi tot o să-l mâncăm. Sunt sigură că italianul Máspoli şi-a dat toată silinţa, el întotdeauna nu ştie cum să mă mai răsfeţe...

BUNICA

Nu vrei să-mi povesteşti ce se întâmplă? Noi două n-am avut niciodată secrete. De ce ţi-ai ars rochia de mireasă?

MAMAE

Pentru că nu mai vreau să mă mărit.

BUNICA

Bine, dar de ce? Până aseară erai aşa îndrăgostită! Ce ţi-a făcut Joaquín?

MAMAE

Nimic. Mi-am dat seama că nu mi se potriveşte măritişul. Prefer să rămân nemăritată.

BUNICA

Cum nu ţi se potriveşte? Asta de unde ai mai scos-o? Pe mine nu mă duci tu cu una cu două, Elvirita. Toate fetele se dau în vânt după măritiş, şi tu ţi-ai dorit-o cu aceeaşi ardoare ca oricare alta. Amândouă am crescut legănându-ne în aceleaşi vise: cum o să fie ziua în care ne vom întemeia propriile noastre cămine, cum vor arăta la faţă bărbaţii noştri, ce nume le vom pune copiilor. Vrei să spui că nu-i aşa?

MAMAE

Da, scumpo. Nu-mi aduc aminte nimic din cele ce spui.

BUNICA

Nu-i adevărat, te înşeli şi mă înşeli cu bună ştiinţă.

Bunica şi Mamae îşi continuă dialogul în tăcere. Belisario, care şi-a ridicat creionul de pe hârtie şi stă pe gânduri, concentrat, vorbeşte ca şi când le-ar vedea, le-ar auzi:

BELISARIO

Casele lor aveau să fie la fel de dichisite şi de curate ca locuinţa consulului englez. Servitoarele lor aveau să fie întotdeauna impecabile, cu şorţuleţe şi boneţele scrobite cu mult amidon, iar bunicuţa şi Mamae aveau să le trimită la slujbele de la biserică şi să le pună să se roage zilnic cu întreaga familie. Ele două aveau să se păstreze mereu frumoase, pentru ca soţii lor să rămână pururi îndrăgostiţi şi să nu le înşele. Aveau să-şi crească băieţii făcându-i foarte bărbăţei, şi fetele făcându-le foarte feminine. Bunica urma să aibă patru, iar Mamae şase, opt...

Zâmbeşte şi îşi reia scrisul

MAMAE

Nici nu ştie că nu mă mai mărit cu el. Azi trebuia să-şi ia de la croitorul Isaías uniforma de gală pentru nuntă. Parcă văd. Ce mutră va face când servitorii îi vor zice că în această casă nu va mai pune piciorul în vecii vecilor.

BUNICA *(Ruşinându-se)*

O faci din frică, Elvirita? Adică... vreau să spun... ţi-e frică de noaptea nunţii? *(Mamae face din cap că nu).* Atunci, de ce? Mai mult ca sigur că s-a întâmplat ceva cumplit, ca să te facă să-ţi izgoneşti aşa logodnicul în preziua nunţii...

MAMAE

Calmează-te şi ia lucrurile aşa cum sunt. M-am răzgândit şi atâta tot. Nu mă voi mărita niciodată. Nici cu Joaquín nici cu altcineva.

BUNICA

Ai simţit chemarea harului divin? Vrei să te retragi la

mânăstire?

MAMAE

Nu, n-am vocaţie călugărească. N-o să mă căsătoresc, dar nici n-o să intru în vreo congregaţie. O să rămân aşa cum sunt acum. Nemăritată, fără obligaţii.

BUNICA

Îmi ascunzi ceva foarte grav, Elvira. Tu, fată bătrână! Nu-ţi dai seama că nimic mai îngrozitor nu i se poate întâmpla unei fete? Nu zici chiar tu că tante Hilaria te îngrozeşte cu singurătatea ei? Fără bărbat, fără cămin, fără copii, pe jumătate ţicnită? Asta vrei? S-ajungi la bătrâneţe o stafie care nu-şi găseşte odihna şi bântuie prin odăi?

MAMAE

Mai bine singură decât prost însoţită, Carmencita. Tot ce regret cu adevărat e supărarea pe care o voi pricinui unchilor mei. Spune-mi, au văzut rochia mea arzând, tante Amelia şi unchiul Menelao? *(Bunica dă din cap afirmativ.)* Ce delicaţi sunt. N-au venit nici să mă întrebe de ce i-am dat foc. Tocmai ei, care au făcut atâtea sacrificii ca să-mi asigure o nuntă ca în basme. Cu o inimă ca a lor, vor merge drept la cer...

BUNICA *(Sărutând-o pe obraz)*

Află că niciodată nu vei rămâne singură ca tante Hilaria. Când eu mă voi mărita –, dacă vreun cavaler o să-şi ia asemenea pacoste ca mine pe cap –, o să vii să locuieşti cu noi.

MAMAE

Eşti la fel de inimoasă ca ai tăi, scumpo.

Emoţionate, se strâng la piept, se mângâie tandru. Belisario, în picioare, se plimbă prin avanscenă cu un vraf de hârtii în mână, agitat.

BELISARIO

N-o să iasă o poveste de iubire, dar una romantică ştiu bine c-o să-mi iasă. Asta, cel puţin, e clar. Pe cât îţi poţi tu

aminti, Belisario, şi după câte zicea şi mama, amândouă au fost nedespărţite. Dar să nu fi existat oare între ele, de-a lungul mulţilor ani de convieţuire, niciun prilej de harţă, de nemulţumire, de pizmă? Nu s-o fi iscat urmă de gelozie în toţi aceşti lungi ani în care au împărţit totul? *(Le priveşte, glumeţ.)* Bun, nici chiar aşa, nu-mi vine a crede că l-au împărţit pe Bunicul. În schimb, pe copii chiar că şi i-au disputat, nu? *(Le dă târcoale Bunicii şi Mamaei, examinându-le.)* În realitate, erau ai tăi, Bunicuţo, dar ai fost tu, Mamae, cea care ai tremurat de toate spaimele şi-ai făcut nopţi albe pe lângă toate virozele. Tu pregăteai biberoanele şi încercai cu cotul apa caldă şi schimbai scutecele şi moţăiai pe lângă leagăne, şi tot tu rămâneai acasă doar-doar or putea să plece bunicuţii la teatru, la cinematograf sau la petreceri, pe vremea când încă îşi mai permiteau asemenea lux. *(Se întoarce spre măsuţă şi lasă acolo hârtiile şi creioanele. Îşi suflecă pantalonii, aidoma copiilor când trec un pârâu, şi începe brusc să ţopăie, să se agite, cam cum fac copiii când joacă şotron sau când învârt titireze sau înalţă zmee.)* Dar dacă ai dovedit faţă de cineva de sute de ori mai multă răbdare, aceasta s-a întâmplat în Bolivia, atunci demult, faţă de viitorul mare jurisconsult – salvatorul familiei –, Mamae.

Agustín şi César au intrat dinspre stradă, în timpul monologului lui Belisario. O sărută pe Bunica, îşi sărută sora şi se apropie s-o salute pe Mamae, care, văzându-i venind, le surâde curtenitor şi le schiţează o adâncă reverenţă. Ei o mângâie. Ea se lasă mângâiată, dar, din senin, strigă:

MAMAE

Trăiască Irod! Trăiască Irod! Vaaii!

Când Mamae ţipă „Trăiască Irod!”, Belisario, continuându-şi scrisul, pare să se distreze de minune. Se hâţână în scaun, bine-dispus. Şi uneori îşi întrerupe lucrul ca să se uite la Mamae şi să-i imite gesturile, ca de pildă

acela de a-şi duce mâna la gât şi a se preface că sugrumă pe cineva.

BUNICA

Taci, Elvira, ce-s ţipetele astea de nebună?! Ce te-apucă să strigi „Trăiască Irod!” ori de câte ori îmi vin băieţii în vizită? *(Către aceştia.)* Of, copii, nu ştiu zău ce s-o alege de mine. Între Mamae care trăieşte pe ceea lume şi tatăl vostru care uită de la mână pân’ la gură. Mă duc să văd dacă mai doarme. S-a întins niţel.

Iese. Cei trei copii ai ei o înconjoară pe Mamae.

MAMAE

Dintre toate personajele istorice, ăsta îmi place cel mai mult. A poruncit să-i omoare pe toţi ăia micii. Eu la fel aş face, i-aş şterge de pe faţa pământului, n-aş lăsa nici de sământă.

CÉSAR *(Adresându-se fratelui său)*

Şi tu care vroiai să-i cobor pe copii din maşină, să vină să dea bună ziua bunicilor.

MAMAE

Fiindcă-i urăsc! Şi ştiţi de ce? Din cauza miilor şi miilor de scutece murdare.

AGUSTÍN *(Mângâind-o binişor pe creştet)*

Asta-i culmea: ţi-ai petrecut viaţa crescând copiii altora, şi-acum reiese că nu-i puteai suferi.

MAMAE

A milioanelor de babeţici borâte, a schimonoselilor, a râgâielilor, a balelor şi-a mucilor pe care nu ştiu să şi-i şteargă, a genunchilor veşnic juliţi, murdari şi plini de coji uscate. Şi pentru că nu-i lasă pe oamenii mari să mănânce în tihnă, cu toate obrăzniciile, toanele şi mofturile lor la masă.

Mamae le vorbeşte fără supărare, adresându-le chiar înclinări din cap şi zâmbete, însă lasă impresia că nu-i aude sau că nu înţelege o iotă din ce zic ei.

AMELIA *(Ridică din umeri.)*

Baliverne. Îmi amintesc că atunci când Belisario a avut vărsat-de-vânt, ea a fost cea care m-a dat afară din cameră ca să doarmă cu ei.

MAMAE

Pentru că-s ţipăcioşi, stricăcioşi, neglijenţi, poruncitori, abuzivi.

BELISARIO

Zi de zi, noapte de noapte, mă ungeai cu alifia aia neagră scârboasă de care mi se întorceau maţele, Mamae. Bubiţă cu bubiţă. Învelindu-mi mâinile cu vată şi tifon, distrăgându-mi atenţia cu poveşti, numai să nu mă scarpin. Dar degeaba, Mamae, cu asta sau fără asta eu tot urât am rămas!

MAMAE

Nişte egoişti care nu ţin la nimeni. Nişte sultani cărora trebuie să le faci toate mendrele, fie ele idioate şi absurde. De-aceea, ca Irod, pe toţi, pe toţi. Hârşti! aşa, aşa!

CÉSAR

Zău? Dar când, la Arequipa, îmi invitam acasă toţi colegii de şcoală, cine trata mă rog cu ceai şi cu prăjiturele treizeci de gămădăi? Degeaba, poţi matale să te juri şi tot n-o să te cred că urăşti copiii.

Amelia îi face un semn lui Agustín, şi amândoi se retrag la o parte câţiva paşi. De la măsuţa lui, Belisario rămâne cu o expresie intrigată, scrutându-i pe Amelia şi Agustín pe când ei vorbesc.

AMELIA

Aş vrea să discutăm ceva, Agustín.

AGUSTÍN

Zi, surioară.

AMELIA

Treaba e că... nu mi-o lua în nume de rău... dar nu mai pot.

César, auzind-o, se apropie de ei. Mamae adoarme.

CÉSAR

Ce-i, Amelia?

AMELIA

Sunt la capătul puterilor. Vă rog, luaţi-mi o slujnică.

AGUSTÍN

Dacă ne-ar fi fost cu putinţă, ţi-am fi luat-o demult. Înţelegerea a fost ca noi să-l ajutăm pe Belisario să-şi termine studiile şi tu să te ocupi cu gospodăria.

AMELIA

Ştiu asta. Dar nu mai pot, Agustín. E prea multă muncă pentru o singură persoană. Şi-n plus, sunt pe cale să mă ţicnesc în lumea asta absurdă. Părinţii noştri şi Mamae au îmbătrânit de tot. Tata nu-şi mai aminteşte nimic. Cere gustarea de dimineaţă la câteva minute după ce a mâncat-o. Şi dacă nu-i fac pe plac, mama plânge.

CÉSAR

Vorbeşte mai încet, surioară, Mamae te-ar putea auzi.

AMELIA

Chiar de m-ar auzi, tot nu pricepe. Trăieşte pe altă lume. *(Se uită la Mamae.)* Cu ea, lucrurile merg încă şi mai prost, César. Eu am răbdare, fiindcă o iubesc mult. Dar toate au o limită. Nu vedeţi că a dat în mintea copiilor? Să-i spăl chiloţii, sau cămăşile de noapte pline de scârnă, a ajuns un coşmar pentru mine. Pe deasupra să gătesc, să mătur, să calc, să fac paturile, să asigur schimburi curate, să frec cratiţi... Nu mai rezist.

CÉSAR *(Lui Agustín)*

Adevărul e că ar trebui să luăm o slujnică, nu crezi?

AGUSTÍN

Bravo, frate, ţi-a ieşit un sfânt din gură. S-o luăm, cum de nu. Bănuiesc că vrei s-o plăteşti tu.

CÉSAR

La ce bun ironiile astea, Agustín? Parcă nu ştii în ce situaţie mă zbat.

AGUSTÍN

Atunci nu mai vorbi de luat o slujnică. Te-ai întrebat

vreodată cam cât înghite casa asta? Te-a bătut ideea să pui mâna pe un creion şi să aduni? Chiria, piaţa, apa, lumina, vardistul, medicii. Medicamentele, cei trei mii daţi Ameliei etc. La cât se ridică? La vreo paisprezece-cincisprezece mii de *soles* pe lună. Şi cât dai tu, scremându-te şi plângându-te cu jeremiade? Două mii de *soles!*

Joaquín intră, discret ca o nălucă, îmbrăcat cu aceeaşi uniformă de la început. Se aşează tăcut lângă Mamae.

CÉSAR

Ăştia două mii de *soles* sunt pentru mine o avere. Cu ce câştig, demult nu mai fac faţă, trăiesc din datorii, dar ţie ce-ţi pasă. Am patru copii, Agustín! Anul ăsta a trebuit să-i dau pe cei doi mai mici la o puchinoasă de şcoală de cartier, laolaltă cu metişi, cu negri...

MAMAE *(Deschizând ochii)*

Cu metişi... Deci acolo se vedeau, seară de seară, când pălmaşii se întorceau de la ferme. În cartierul metişilor şi al negrilor. În mahalaua aceea, La Mar.

AMELIA

Cei trei mii de *soles* pe care mi-i dai nu-s pentru mine, Agustín. Ştii doar, sunt pentru studiile lui Belisario. Eu nu-mi cumpăr nici măcar un batic. Ca să te scutesc de alte cheltuieli, m-am lăsat şi de fumat.

BELISARIO *(Privind spre public, exagerând)*

Eu, o slujbă? Imposibil, mama! Şi culegerile de legi? Regulamentele? Constituţiile? Tratatele? Dreptul scris şi dreptul consuetudinar? Nu vrei s-ajung un mare avocat, astfel ca într-o bună zi să-i ajut pe bunici, pe tine, pe unchi? Păi atunci trebuie, dimpotrivă, să-mi mai dai nişte bani, pentru cărţi! Cât de cinic puteai fi, Belisario!

AGUSTÍN

Dar Belisario ar putea lucra în timpul liber, Amelia. Sute de studenţi asta fac. Tu ştii că întotdeauna v-am ajutat pe fiul tău şi pe tine, după moartea stupidă a soţului tău. Dar acum lucrurile merg tot mai rău, iar Belisario e ditamai

bărbatul. Lasă-mă să-i caut eu ceva de lucru...

CÉSAR

Nu, Agustín, Amelia are dreptate. Să-şi isprăvească întâi Universitatea. Altfel, păţeşte ca mine. Ca să lucrez, am lăsat studiile, şi iată rezultatul. Întotdeauna a fost primul din clasă. Precis va ajunge departe. Dar are nevoie de un titlu, fiindcă în ziua de azi, fără patalama la mână...

Vocea i se pierde într-un şuşotit, pe când se amplifică vocea Mamaei.

MAMAE

Am trecut adesea prin mahalaua aceea. Cu unchiul Menelao şi cu tante Amelia, ducându-ne spre ţărmul mării. Negrii, metişii, indienii se ţineau liotă de noi, să ceară pomană. Îşi vârau mâinile pe portiera trăsurii, şi unchiul Menelao zicea „ce unghii oribile!" Pe mine mă îngrozeau. Văzută de departe, La Mar pare cochetă, cu colibele ei de paie şi cu uliţele ei nisipoase. Dar, de aproape, este săracă, murdară, pute şi e plină de câini turbaţi. Deci acolo vă întâlneaţi.

JOAQUÍN

Da, acolo. În fiecare seară. Ne întâlneam şi priveam cum apune soarele.

Creşte zgomotul discuţiei între cei trei fraţi.

AGUSTÍN

Bine-înţeles, fiecare şi le ştie pe-ale sale. Şi eu mi le ştiu pe-ale mele. Aş putea spune: m-am săturat să locuiesc într-o pensiune, să mă înghesui zilnic într-un autobuz, să n-am timp nici să-mi caut nevastă, pentru că de când muncesc, jumătate din leafă mi se duce pe ajutorul dat părinţilor, Ameliei, nepotului. M-am săturat să-mi mănânc de sub unghii, să nu mă pot duce la un restaurant mai acătării, să nu iau concediu, să-mi dau hainele la întors. Şi pentru că-s sătul până peste cap de toate, nu mai dau în casă decât două mii de *soles.* Ca tine. Şi-atunci ce s-ar alege de părinţi, de Mamae, de viitorul geniu al baroului?

AMELIA

Nu-ţi bate joc, Agustín! Băiatul meu va fi un mare avocat, da, în jurul lui vor roi clienţii şi va câştiga averi. Dar n-am de gând să-l pun la muncă până nu-şi va sfârşi studiile! El nu va deveni un ratat şi un mediocru.

AGUSTÍN

Ca mine, vrei să zici?

MAMAE

Vasăzică, seară de seară, după vecernie, pe când eu te aşteptam rugându-mă cu mătăniile în mână ca să treacă mai uşor minutele, tu te duceai după ea, în La Mar, şi-i şopteai cuvinte pătimaşe.

JOAQUÍN

Vivandiero, dragostea mea, ai mâinile puternice şi-n acelaşi timp mângâioase. Cuprinde-mă cu ele, dezmiardă-mi fruntea, tâmplele. Am stat azi pe cal toată ziua, şi-mi fierbe sângele. Calmează-mă, răcoreşte-mă. Aşa. Ah, mă simt de parcă mi-aş cufunda faţa într-un mănunchi de flori.

BELISARIO

Tu măcar nu-ţi făceai iluzii cu mine, unchiule Agustín.

CÉSAR

Oameni buni, gata, tăceţi, n-o luaţi de la capăt. Să nu ne mai facem sânge rău; tot timpul discutăm aceleaşi şi-aceleaşi lucruri, fără niciun profit. Mai bine haideţi să ne gândim la ce v-am propus.

AMELIA

M-am gândit, César. Şi sunt gata să-ţi accept propunerea. M-am opus, după cum ştii, dar acuma sunt de acord.

CÉSAR

Sigur, Amelia. E soluţia cea mai nimerită, dacă nu singura.

(Priveşte la Mamae). Ea trăieşte demult pe altă lume, nici n-o să remarce vreo schimbare. Tu, mai odihnită, te vei putea dedica pe de-a-ntregul îngrijirii părinţilor. Veţi fi

mai la largul vostru în casa asta. Şi-n plus, s-ar putea ca Mamae să se simtă mai bine ca aici.

Joaquín a înşfăcat mâinile Mamaei, le sărută pătimaş.

JOAQUÍN

Dar, încă mai mult decât mâinile, îmi place la tine altceva, Carlota.

MAMAE *(Temătoare)*

Ce anume? Ce-ţi plăcea încă mai mult la femeia aceea?

AGUSTÍN

Grozav, ce să zic, – deci o expediem pe Mamae la Azil şi răsuflăm uşuraţi! Sigur, nimic mai uşor. Asta pentru că voi vă gândiţi la Azilul particular din San Isidro, unde a stat mătuşa Augusta. Nu zic nu, acolo n-ar suferi. E aşa curat, cu infirmiere care îngrijesc de bătrânei zi şi noapte şi-i scot de-i plimbă prin grădină. Ba chiar le proiectează un film pe săptămână, aşa-i? *(Sarcastic.)* Ştiţi cumva Domniile Voastre cam cât costă internatul acolo?

JOAQUÍN

Gâtul tău. Mă-nnebunesc după el; lasă-mă să ţi-l sărut, să-ţi simt mirosul. Aşa, aşa. Acum vreau să-ţi sărut urechiuşile, să-mi strecor limba în cochiliile lor, să-ţi ronţăi loburile astea roz. De-aia te iubesc, vivandiero. Tu ştii să-mi dai plăcere. Nu eşti ca Elvira, o păpuşică fără pic de sânge în ea, o nătăfleaţă care crede că dragostea înseamnă să citeşti versurile unui tâmpit, pe nume Federico Barreto.

AGUSTÍN

Numai că Mamae n-are cum să meargă la San Isidro, ci va poposi frumuşel la Azilul de Săraci, care e gratuit. Iar pe ăsta, Domniile Voastre nu-l cunoaşteţi. Eu, în schimb, am făcut un mic efort şi am fost să-l văd. Îi ţin pe bătrâni în promiscuitate şi-n murdărie. În zdrenţe. Zac acolo, mâncaţi de păduchi, dorm pe jos, pe rogojini. Şi se află – unde credeţi? – în cartierul Santo Cristo, lângă cimitir, încât bătrânii îşi duc zilele privind la înmormântări. Ce mai ziceţi acum? O trimiteţi acolo pe Mamae?

MAMAE *(Dezolată, gata să izbucnească în plâns)*

Dar nu eram căsătoriţi încă, Joaquín. Nu-ţi dai seama?, nu puteam să te las să-ţi faci mendrele. Unde ar mai fi fost respectul? N-aş fi obţinut decât înjosirea în ochii tăi. Mai ales pentru tine procedam aşa. Ca să ai o nevastă de care să nu te ruşinezi.

CÉSAR

Ţi se pare cumva că aici o duce mai bine Mamae? Nu simţi mirosul, Agustín? Nu zici chiar tu că ţi se întoarce stomacul pe dos când trebuie să bei o ceaşcă de lapte în casa asta? Eu n-am propus soluţia cu Azilul din neomenie, ci ca să-ţi micşorăm cheltuielile. O iubesc la fel ca tine.

MAMAE

Şi ce era rău în versurile acelea? pe-atunci, aşa era: o fată îndrăgostită citea poezii. Aşa se petreceau lucrurile între domnişoare şi cavaleri, Joaquín. Iar Federico Barreto era orice, numai tâmpit nu. Era un mare poet, află. Toate fetele din Tacna au murit de invidie când el mi-a scris strofele de pe evantai.

AMELIA *(Lui Agustín)*

Crezi că n-am inimă? Eu o îmbăiez, eu o culc, eu o îmbrac, eu îi dau de mâncare, nu uita. Dar... ai dreptate. N-o putem trimite într-un asemenea loc pe Mamae. Ca să nu mai vorbim că nici mama n-ar încuviinţa asta niciodată.

JOAQUÍN

Noi doi ne-am fi potrivit de minune, vivandiero. Ce păcat că eşti măritată! În schimb, îngeraşul acela frigid... Va şti ea oare să mă potolească, atunci când, ca acum, voi simţi lava asta ce mă frige pe dinăuntru? Mira-m-aş. (*Îi vorbeşte la ureche.)* Vrei să-ţi spun ce-o să fac cu Elvira după cununie?

MAMAE *(Astupându-şi urechile)*

Nu vreau să ştiu. Taci, taci!

CÉSAR

E-n regulă, nu mai discutăm. Gata, n-am zis nimic. Uitaţi

chestia cu Azilul! N-am vrut decât să caut o cale, să găsesc o soluţie. Iar voi sfârşiţi prin a mă face să mă simt un monstru.

JOAQUÍN

O s-o dezbrac cu mâinile astea. Încetul cu încetul. O să-i scot vălul de mireasă, rochia, chiloţeii, sutienul. Ciorapii. O s-o descalţ. Încet, văzând-o îmbujorându-se, pierzându-şi graiul, nemaiştiind ce să facă, unde să se uite. Mă excită ideea unei fetiţe pierite de frică şi de ruşine.

AGUSTÍN

Coboară cu picioarele pe pământ, César. N-o să-mi uşurezi în niciun fel situaţia cu propuneri imposibile. Dacă în loc de proiecte nerealizabile mi-ai veni cu cincizeci de *libras* peşin, aici pe masă, contribuind mai substanţial la cheltuielile casei, atunci da, aş răsufla uşurat.

De la masa lui de lucru, la care – alternativ – a scris, a ascultat, a visat cu ochii deschişi sau i-a observat pe fraţi, pe Mamae şi pe Joaquín –, Belisario începe să caşte. Se vede că este somnoros şi că lucrează tot mai fără chef.

JOAQUÍN

Şi de cum va apare o porţiune de piele, sensibilizată de frică, o să mă aplec s-o amuşin, s-o gust, s-o înfierbânt cu mângâieri. Eşti geloasă, vivandiero? Vezi cu ochii tăi cum o să-mi plimb buzele, ochii, mâinile, pe corpuşorul acela fraged? Ţi-o poţi imagina pe ea, tremurând toată, cu ochii închişi? Eşti geloasă? Perfect, asta şi urmăresc, mă încântă gelozia ta, Carlota.

MAMAE

Nu te aud. Îmi astup urechile şi scap de vorbele tale deşucheate. Îmi închid ochii şi nu te mai văd. Oricât te-ai strădui, nu mă poţi atinge, nu mă poţi scoborî la vulgaritatea ta. Vai, căpşor smintit…

Se loveşte cu pumnii în cap, spre a se pedepsi de toate aceste viziuni.

AMELIA

Vine tata, vă rog tăceţi.

Intră Bunicul şi Bunica. Agustín şi César se reped să-l sărute pe părintele lor. Belisario dă semne de osteneală şi îşi sprijină capul pe braţ să se odihnească niţel.

BELISARIO *(între căscături)*

Pământul n-o să-şi oprească rotaţiile numai fiindcă tu nu eşti în stare să-ţi continui istorisirea. Las-o baltă şi culcă-te, Belisario.

BUNICUL

V-aţi speriat degeaba, flăcăi. Mă simt foarte bine; ăla... cum îi zice... piratul nu mi-a făcut nimic. Tot răul spre bine, din cauza lui vă am azi în vizită. De săptămâni nu vă mai vede omul.

CÉSAR

Cum asta, când aseară am stat cu voi câteva ore bune, tata...

JOAQUÍN

Apoi, când nu va mai fi în stare să se apere, când va avea trupul umed de sărutări, o s-o pun, la rândul ei, să mă dezbrace.

Aşa cum faci tu. O s-o învăţ să asculte. O s-o dresez ca pe calul meu: blândă cu mine şi nărăvaşă cu toţi ceilalţi. Şi-n timp ce mă va dezbrăca, eu mă voi gândi la tine. La câte ştii tu să-mi faci ca nimeni alta. Asta o să mă aţâţe şi mai tare. O s-o iubesc pe îndelete, şi-n tot acel timp de delicii o să te posed de fapt pe tine, Carlota.

Mângâie sânii Mamaei.

MAMAE *(Sare arsă)*

Nu, nu, pleacă, să nu te văd, nu-ţi permit, nici în vis, nici fiindu-ţi soţie. Tante Amelia! Unchiul Menelao! Carmencita! Vaaii! Vaaii!

Joaquín, cu un zâmbet, dispare. Cei trei fraţi şi bunicii, auzindu-i ţipetele, se întorc speriaţi spre Mamae.

BUNICA

Doamne fereşte! da’ ce ai, Mamae? De ce scoţi tot

timpul ţipetele astea de nebună?

MAMAE *(Sufocată, ruşinată)*

Am visat că logodnicul meu încerca să-mi mângâie sânii, dragă. Oh, oh! Chilienii ăştia plini de neruşinare! Până şi-n vis tot de porcării se ţin! Chilienii ăştia!

Îşi face semnul crucii, ororizată. Belisario a adormit peste hârtii. Creionul îi scapă din mână şi cade jos. Începe să sforăie.

SFÂRŞITUL ACTULUI ÎNTÂI

ACTUL II

La ridicarea cortinei, Bunicii ascultă slujba duminicală, transmisă la vechiul aparat de radio din sufrageria casei. Vocea preotului psalmodiază din aparat, iar Bunicuţa şi Mamae fac genuflexiunile de rigoare şi se închină în momentele corespunzătoare. Bunicul ascultă slujba fără chef. Din când în când se aude trecând tramvaiul. Amelia e pe cale să pună masa: intră şi iese din odaie fără se se preocupe de liturghia transmisă. La masa lui de lucru Belisario tocmai se trezeşte din somn. Se întinde, se freacă la ochi, reciteşte câteva rânduri din cele scrise. Apoi, fără tranziţie, îşi aminteşte de ceva sau îi trece prin cap ceva ce îl face să sară în picioare, foarte excitat, să înhaţe scăunelul pe care şedea şi, sprijinindu-se de el întocmai unui bătrân ce abia îşi târăşte paşii, să străbată greoi scena, abia mergând, târâindu-şi târlicii (precum o vom vedea făcând puţin mai târziu pe Mamae).

BELISARIO

Ia să vedem: când Bunicul a fost jefuit ziua-n amiaza mare, – dânsa mai putea oare umbla? Puteai, Mamae? Da, uite aşa, cu scăunaşul tău, ca un copil ce învaţă să meargă împingându-şi ţarcul pe rotile. Din odaia ta până la baie, de la baie până în jilţ, din jilţ în sufragerie, din sufragerie înapoi în odăiţa ta: aceasta era geografia lumii tale. *(Gândeşte. Repetă, plăcându-i construcţia.)* Ge-o-gra-fi-a lumii tale, Mamae. Îmi place, Belisario! *(Dă fuga la masa lui şi scrie. Apoi reîncepe să-şi roadă creionul, lăsându-se în voia amintirilor.)* Sigur că puteai încă umbla. Acum ştiu, nu te-ai mai urnit din jilţ abia după moartea Bunicului. „Nu şi-a dat seama”, zicea maică-mea. „Tot nu pricepe nimic”, ziceau şi unchiul César şi unchiul Agustín. *(Se uită la*

Mamae.) Chiar nu-ţi dădeai seama că apăruse încă o nălucă în casa aceea plină de năluci? Ba cum de nu, Mamae, sigur că-ţi dădeai seama, tu ai simţit întotdeauna totul! *(Notează ceva febril, pe hârtiile sale.)* Îl iubeai mult pe Bunicul, nu, Mamae? Cât de mult?, şi-n ce fel îl iubeai? Şi scrisoarea aceea? Şi bătaia? Şi indianca rea din Camaná? Astea ce-au fost? Cavalerul apărea întotdeauna raportat la scrisoare şi la indiancă, în istorisirile domnişoarei din Tacna. Care era fondul acestei poveşti atât de misterioase, de scandaloase, de păcătoase, Mamae? Misterioasă, scandaloasă, păcătoasă! Îmi place! *(Se pune pe scris, cu furie.)*

AMELIA *(Care a servit deja supa)*

Poftiţi la masă!

Slujba s-a terminat şi, la acelaşi post de radio, au început anunţuri şi muzică, reclame făcând publicitate „Ciocolatei SUBLIMA”. Amelia stinge radioul. Bunicii se aşază la masă. Se vede cât de colo că Bunicul e foarte abătut, distrat. Cu mare greutate, Mamae se ridică din jilţ şi face câţiva paşi. Amelia fuge s-o sprijine.

AMELIA

Vrei să-ţi rupi un picior? Unde ai plecat fără scăunelul matale, Mamae?

O duce binişor de braţ spre masă.

MAMAE

La biserică vreau să merg. Ca să mă rog cum trebuie. S-aud slujba, să mă spovedesc. Mi s-a urât cu liturghia asta la radio. Nu-i acelaşi lucru. Deşi părintele zice că-i totuna. Dar nu e, nici pe departe. Te iei cu altele, îţi zboară gândul, nu mai iei slujba în serios.

Mamae şi Amelia se aşază. Încep să mănânce.

BUNICA

Doar dacă te cară în cârcă soţul meu, Mamae. Că altfel, cu scăunaşul tău, ai face cine ştie câte ore până s-ajungi la biserica Fátima. *(Către Bunicul.)* Ţi-aduci aminte, Pedro,

cum ne treceai râul aburcându-ne în spate, atunci când veneam din an în paşte să te vedem la Camaná? Doamne, ce mai ţipam!

Bunicul încuviinţează din cap, fără chef.

AMELIA

Ce-i cu tine, tata? Azi n-ai deschis gura.

BUNICA

Chiar: eu îţi vorbesc şi tu băstăcăni mereu din cap, ca un muţunache de bâlci. Mă faci să mă simt toantă. Nu eşti în apele tale?

BUNICUL

Nu, drăguţă, n-am nimic. Mă simt bine. Doar că, voiam să termin asta... ăă, chestia... până nu se răceşte.

AMELIA *(Dezolată)*

Supa, tată.

BUNICA

Ce manie şi asta să le zici la toate „chestie”... Dacă nu-ţi aminteşti numele lor, întreabă, nu-i nicio ruşine. Nu vezi că ai în faţă o supă?

MAMAE

O porcărie, vrei să spui.

BUNICUL *(Făcând o sforţare să vorbească)*

Ba nu, e bună. Doar atât, că-i lipseşte un dram de sare.

BELISARIO *(Ridicându-şi capul dintre hârtii)*

Totul i se părea bun, totul era delicios, totul se numea „chestie”, la toate mai trebuia un dram de sare. Un om care nu s-a plâns niciodată de nimic, doar la bătrâneţe, că nu găsea de lucru. Bunicuţa, în cincizeci de ani de căsătorie, nu-l auzise răstindu-se vreodată la cineva. De-aceea, bătaia dată indiencei din Camaná părea ceva absolut de necrezut, Mamae. Sarea a fost mania anilor lui din urmă. Turna sare cu nemiluita, în cafeaua cu lapte, în desert. Totul i se părea:

BUNICUL

Delicios! Delicios!

Belisario îşi reia scrisul, cu multă vervă.

BUNICA

Ştiu eu ce te roade, Pedro. Înainte ieşeai zilnic să-ţi faci plimbările, să vezi dacă lumea mai există. Iar acum copiii ţi-au interzis şi singura distracţie ce-ţi mai rămăsese.

AMELIA

Spui asta de parcă noi am vrut să-l chinuim, mama.

BUNICUL

Mă plâng eu de ceva?

BUNICA

Uneori aş prefera să te plângi.

BUNICUL

Bine, poftim, ca să te văd mulţumită o să bombăn de-acum cât e ziua de lungă. O să devin cârcotaş. Da' nu ştiu de ce, drăguţă.

BUNICA

M-ai înţeles greşit, eu nu te dojenesc, omule. Crezi că nu mi se rupe inima să te ştiu abătut, mucezind în casă? Uite, imediat după-masă ieşim amândoi şi facem câţiva paşi prin cartier. Numai să nu se răzbune varicele mele şi să mă facă să plătesc scump plăcerea asta.

Amelia se scoală în picioare şi strânge farfuriile.

AMELIA

Nu ţi-ai băut supa, Mamae.

MAMAE

Supa? Asta-i supă? Vrei să zici zeamă de lături pentru câini turbaţi.

AMELIA *(Ieşind)*

De-ai şti matale că, dac-ar fi să socotim cât îmi dau fraţii mei pentru cheltuieli, e o minune însuşi faptul că vă pun pe masă zilnic un prânz şi o cină.

BUNICA

Mersul la biserică... Ai dreptate, Mamae, ce mângâiere era! Într-o zi la Fátima, în altă zi la Carmeliţi. Mai ţii minte că odată ne-am încumetat să ajungem până la parohia

Miraflores? A trebuit să ne oprim la fiece colţ, parcă ne sărea inima din piept.

MAMAE

Nu m-am putut obişnui niciodată cu ţopăielile, dansurile şi cântecele negrilor în plină slujbă. Parcă-i un circ în mijlocul bisericii. Ce păgâni!

AMELIA *(Intrând cu felul doi. Îi serveşte pe Bunici şi pe Mamae, apoi se aşază)*

Ce tot spui matale? Negri, în parohia Miraflores? De unde până unde?

MAMAE

În parohia La Mar.

AMELIA *(Nerăbdătoare)*

Miraflores, Mamae.

BUNICA

Ea vorbeşte de Tacna, fetiţo. Tu nici nu erai pe lume, pe-atunci. La Mar. O mahala pestriţă, cu negri, cu metişi, undeva pe la periferie. Îmi aduc aminte că pictasem nişte acuarele în La Mar, pe vremea când eram eleva maestrului Modesto Molina...

AMELIA *(Tot mai nedumerită)*

Şi Mamae se ducea s-asculte slujba într-o mahala plină de negri şi metişi?

BUNICA

Ne-am dus de câteva ori, duminicile. Era o capelă întocmită ca vai de lume, din chirpici şi rogojini, cu tinichea deasupra. După ce Mamae s-a lepădat de logodnicul ei ca de Satana a dat în doaga asistării la slujbe doar în La Mar, sau să nu asiste deloc. Şi era căpoasă ca un catâr.

MAMAE *(Îşi urmează gândul)*

Părintele Venancio zice că nu-i păcat când îi vede cântând şi dansând la slujbă. Că Dumnezeu îi iartă fiindcă nu ştiu ce fac. O fi vreun preot din ăştia, modernişti...

BUNICA

Era un fel plăcut de a-ţi petrece timpul, nu, Mamae? Slujbele, acatistele, procesiunile din Săptămâna Patimilor. Mereu era câte ceva de făcut, graţie religiei. Te simţeai mai legată de viaţă, mai „la zi”. Nu-i acelaşi lucru când te rogi aici între patru pereţi, ai multă dreptate. Cu totul altceva e să-ţi vezi de suflet înconjurată de lume. Of, varicele astea... (*Priveşte la Bunicul.)* Cu tine s-a întâmplat taman pe dos decât cu tinereii ăştia teribil de virili care o fac întâi pe ateii şi-apoi, la bătrâneţe, devin bisericoşi.

AMELIA

Aşa-i, tata. Erai nelipsit de la liturghie, nu mâncai carne vinerea şi te împărtăşeai de câteva ori pe an. De ce te-ai schimbat aşa mult?

BUNICUL

Nu ştiu despre ce vorbeşti, fetiţo.

BUNICA

Sigur că te-ai schimbat. N-ai mai mers la biserică. În timpul din urmă mergeai numai ca să ne însoţeşti pe Mamae şi pe mine, nu mai îngenuncheai nici în momentul Sfintei Jertfe. Iar aici, când ascultăm slujba la radio, nici măcar nu te închini. Nu mai crezi în Dumnezeu?

BUNICUL

Vezi, nu ştiu. E ciudat... Nu mă gândesc la asta, nu-mi mai pasă.

BUNICA

Nu-ţi pasă dacă este un Dumnezeu în cer? Nu-ţi pasă dacă există sau nu cealaltă viaţă?

BUNICUL *(Încercând să glumească)*

Poate mi s-o fi tocit curiozitatea, cu anii.

BUNICA

Ce prostii spui, Pedro! Ce mângâiere am mai avea dacă n-ar fi Bunul Dumnezeu sau dacă n-ar exista viaţa de dincolo!

BUNICUL

Bine, atunci există şi Dumnezeu şi viaţa ailaltă. Doar n-o

să ne certăm pentru atâta lucru.

MAMAE

Totuşi e cel mai bun duhovnic din câţi mi-a fost dat să cunosc. *(Bunicuţei, care o priveşte mirată.)* Părintele Venancio! Ce gură-de-aur, cum ştie el să te învăluie, să te hipnotizeze. Părinte Venancio, din cauza indiencei aceleia din Camaná şi a blestematei de scrisori, am săvârşit păcat de moarte.

Îşi duce mâna la gură, speriată de propriile-i spuse şi se uită la Bunici şi la Amelia. Dar ei se uită în farfurii, ca şi când n-ar fi auzit nimic. În schimb, Belisario a lăsat scrisul, a ridicat capul şi are o expresie profund intrigată.

BELISARIO

E sigur însă că pe Domnişoară n-a încercat-o niciodată nici cea mai mică îndoială asupra existenţei lui Dumnezeu, sau asupra adevăratei religii: cea catolică, apostolică şi romană. E cât se poate de sigur că-şi îndeplinea riguros datoriile faţă de Biserică, la fel de simplu şi de inevitabil ca mişcarea aştrilor în univers: participa la slujbe, se împărtăşea, se ruga, se spovedea. Şi asta neabătut.

Mamae, care s-a urnit cu mare greutate, *îngenunchează dinaintea lui Belisario ca într-un confesional.*

MAMAE

Iertaţi-mă, Părinte Venancio, căci am păcătuit.

BELISARIO *(Binecuvântând-o)*

Când te-ai spovedit ultima oară, fiica mea?

MAMAE

Acum cincisprezece zile, Părinte.

BELISARIO

L-ai mâniat pe Dumnezeu în cursul acestor două săptămâni?

MAMAE

Mă învinovăţesc că m-am lăsat covârşită de mânie, Părinte.

BELISARIO

De câte ori?

MAMAE

De două ori. Prima dată, marţea trecută. Amelia spăla ceva la baie. Zăbovea, şi pe mine mă trecea aprig o nevoie. Mi-a fost ruşine să mă dau de gol spunându-i să iasă. Erau de faţă Carmen şi Pedro şi şi-ar fi dat seama că vreau afară. Aşa că mă prefăceam: „Grăbeşte-te puţin. Amelia, ce stai atâta”. Dar ea nimic, se lungea şi nu mai termina. Mi se făcuse de-a dreptul rău, aveam crampe, îmi curgea sudoare rece. Aşa că, în gând, am suduit-o: „Tâmpito!”, „Fleaţo!”, „Blestemato!”, „Vaco!”.

BELISARIO

Şi a doua oară, fiica mea?

MAMAE

Zgâmboiul dracului mi-a vărsat toată apa de colonie. O primisem cadou şi tare ţineam la ea. Ştiţi, familia o duce greu, Părinte, aşa că era un cadou de preţ. Eu nu primesc nimic altceva decât mici cadouri de-ale nepoţilor adoptivi, de Crăciun sau de ziua mea. Mă făcuse fericită colonia aceea. Mirosea superb. Zgâmboiul dracului i-a scos dopul şi-a deşertat-o în chiuvetă. Şi asta fiindcă n-am vrut să-i spun o poveste, Părinte Venancio.

BELISARIO

Zgâmboiul dracului eram eu, Mamae?

MAMAE

Da, Părinte.

BELISARIO

M-ai tras de urechi? M-ai bătut la fund?

MAMAE

Eu nu ridic mâna asupra lui, niciodată. Doar nu mi-e nepot adevărat. Eu ce i-s, decât o mătuşă, a cincea roată la căruţă... Văzând flaconul gol m-a apucat o asemenea furie încât m-am încuiat în baie şi acolo, singură în faţa oglinzii, mi-am dat drumul şi am împroşcat măscări, Părinte.

BELISARIO

Ce măscări, fiica mea?

MAMAE

Îmi crapă obrazul de ruşine, Părinte Venancio.

BELISARIO

Nu-i nimic. Nu fi orgolioasă. Smereşte-te şi spune.

MAMAE

O să încerc, Părinte. *(Înghiţind în sec, făcând o mare sforţare.)* Lua-m-ar mama naibii! Rahat! Rahat! Trăsni-m-ar să n-apuc ziua de mâine! Hahaleră mucoasă! Zgaibă scârboasă!

BELISARIO

Alte păcate, fiica mea?

MAMAE

Mă învinovăţesc că am minţit de trei ori, Părinte.

BELISARIO

Minciuni grave?

MAMAE

Aşa şi-aşa, Părinte.

BUNICA *(De la masă)*

Ce spui tu, Elvira?

MAMAE

Că nu mai e zahăr. *(Lui Belisario.)* Era o pungă întreagă cu zahăr, dar eu am dosit-o. Ca să-mi dea Carmen nişte bani. Şi-atunci am zis-o pe a doua.

BUNICA

Da' de ce să te duci tu după zahăr? Las-o pe Amelia.

MAMAE

Nu, nu, mă duc eu. Vreau să mă dezmorţesc puţin. *(Către Belisario.)* Nu era adevărat, pentru mine mersul este un chin. Mă dor genunchii, şalele şi-mi ţin cu greu echilibrul.

BELISARIO

Şi-atunci de ce aceste minciuni, fiica mea?

MAMAE

Din lăcomie; ca să-mi cumpăr o ciocolată. Muream de

poftă, de vreo câteva zile. Îmi lăsa gura apă auzind la radio reclama batoanelor SUBLIMA.

BELISARIO

Şi nu era mai simplu să-i ceri Bunicului cinci *soles?*

MAMAE

A, nu, el o duce tare greu, Părinte. Trăieşte din ce-i dau fiii lui iar ei sunt tot mai strâmtoraţi. Sărmanul, face în aşa fel încât să-l ţină cu săptămânile lamele de ras, ascuţindu-le nu ştiu de câte ori în fiecare dimineaţă. Sunt ani de când nimeni din casă nu şi-a mai cumpărat haine. Purtăm ce leapădă rudele noastre. Cu ce obraz să-i cer eu bani de ciocolată? Aşa că m-am dus la magazin, mi-am cumpărat un baton de SUBLIMA şi l-am mâncat pe stradă. Odată ajunsă acasă, am pus în cămară punga pe care o dosisem. Aceasta a fost a treia minciună, Părinte.

BELISARIO

Eşti o fiinţă prea orgolioasă, fiica mea.

MAMAE

Nu văd niciun rău în asta. Nu-i un păcat să fii orgolioasă.

De-a lungul dialogului, şi-au schimbat treptat poziţia, ajungând acum s-o adopte pe cea obişnuită când Mamae îi povestea copilului tot felul de poveşti.

BELISARIO

Ba eu cred că e, Mamae. Părintele Leoncio ne-a zis mai deunăzi la ora de catehism că orgoliul a fost cel dintâi păcat, al diavolului.

MAMAE

Confunzi cu trufia. Dar nu zic nu, poate că este un păcat. Numai că domnişoarei din Tacna, orgoliul îi permitea să trăiască, înţelegi? Îi dădea putinţa să suporte dezamăgirile, singurătatea, lipsa atâtor altor lucruri. Fără orgoliu, ar fi suferit încă şi mai mult. La urma urmei, altceva nici n-avea.

BELISARIO

Nu pricep de ce matale îi lauzi atâta orgoliul. Dacă ea îşi

iubea logodnicul şi dacă el i-a cerut iertare că a înşelat-o cu femeia cea rea, nu era mai bine să-l fi iertat şi să-l fi, luat de bărbat? La ce i-a folosit atâta orgoliu? A rămas fată bătrână, aşa-i?

MAMAE

Eşti încă prea mic ca să poţi înţelege. Orgoliul e tot ce are omul mai de preţ. Omul care-l posedă e întrucâtva la adăpost, în schimb bărbatul sau femeia care-l pierde, devine un preş pe care oricine îşi şterge picioarele.

BELISARIO

Dar asta nu mai e o poveste, ci o predică, Mamae. În poveşti se întâmplă mereu câte ceva. Uite, matale îmi ascunzi o mulţime de amănunte, de exemplu, avea obiceiuri deochiate domnişoara din Tacna?

MAMAE *(Speriată, sculându-se în picioare)*

Nu, cum să aibă! *(Tot mai îngrozită de ce i-au auzit urechile.)* Ce... ce să aibă, copile? Obiceiuri... cum? (*Scârbită la culme.)* Ce generaţie mai sunteţi şi voi? La ce vă duce capul!

BELISARIO *(Ruşinat, încercând s-o dreagă)*

Am zis gânduri, gânduri mai aşa, mai deocheate, Mamae. N-o băteau uneori gânduri mai deocheate pe domnişoara din Tacna?

MAMAE *(Plină de milă, târându-se greoi spre jilţul ei)*

Pe tine te bat gânduri deocheate, puiule, pe tine. Şi rău îmi pare.

Îşi reia locul în jilţ şi se ghemuieşte, se cocârjează. Bunicii şi Amelia, străini de desfăşurarea discuţiei, continuă să mănânce.

BELISARIO *(Care şi-a reluat scrisul. Vorbeşte în timp ce zmângăleşte hârtia)*

Aşa-i, Mamae, ai dreptate. Nici acum nu mă pot împiedica să gândesc că, îndărătul acelei aparenţe spiritualizate, înapoia privirii aceleia senine, existau în domnişoara noastră şi o învolburare de râuri de sânge

reavăn, şi instincte care, din senin, îşi înălţau capetele şi îşi cereau drepturile. Era şi ea o fiinţă din carne şi oase! Sau, dimpotrivă, acea rutină austeră care-i ţinea loc de viaţă exterioară, era, cu adevărat, întreaga-i viaţă? *(Se opreşte din scris, perplex. Se uită iar, lung, la Mamae. I se adresează, cu un anume patetism.)* Când eram mic, nu mi te puteam închipui decât aşa, o bătrânică zbârcită. Iar acum, când încerc să te văd tânără, nu izbutesc: bătrânica o înlătură tot timpul pe fata tânără care ai fost. În pofida atâtor şi-atâtor poveşti, mare lucru nu ştiu despre domnişoară. Ce s-a ales de ea după ce a dat foc rochiei de mireasă şi l-a izgonit pe ofiţerul chilian?

Odată cu ultimele fraze ale lui Belisario, Bunicuţa s-a sculat de la masă şi se apropie de Mamae. Bunicul şi Amelia, mănâncă mai departe, neştiutori faţă de cele ce urmează. Bunicul, din când în când, îşi sărează conţinutul farfuriei cu un fel de furie.

BUNICA

De ce nu ţi-ai făcut bagajele, Elvirita? Ce-i cu tine? Pedro vrea să plecăm dis-de-dimineaţă, ca să ajungem pe cheiul din Arica înainte ca soarele să bată prea tare. Nu de alta, dar să nu facem vreo insolaţie, mai ales tu care ai pielea aşa albă. *(Pauză.)* Ştii că, de fapt, îmi pare bine că plecăm? Când mi-a murit mama, după agonia aceea îngrozitoare, mi s-a părut deodată că şi Tacna începuse să moară. Iar acum, după moartea tatei, oraşul mi-a devenit aproape nesuferit. Hai să ne apucăm de bagajele tale, te ajut eu.

MAMAE

Nu, Carmencita, n-o să merg la Arequipa cu voi.

BUNICA

Şi unde vrei să rămâi? Cu cine să rămâi la Tacna?

MAMAE

Nu vreau să-ţi devin o povară în viaţă.

BUNICA

Nu vorbi prostii. Elvira. Ştii că bărbatul meu e bucuros să vii cu noi. Nu suntem noi ca două surori? O să-i fii şi lui Pedro surioară. Hai să ne apucăm de bagajele tale.

MAMAE

De la nunta ta, alta nu fac decât să aştept momentul acesta. Nu dormeam nopţile, stăteam trează, pe gânduri, până auzeam trâmbiţa de la cazarma chilienilor. Nu pot trăi împreună cu voi. Pedro s-a însurat cu tine, nu cu tine plus verişoara ta Elvira.

BUNICA

Tu vii cu noi, locuieşti cu noi, şi cu asta basta. Consider subiectul închis.

MAMAE

Cu timpul, voi deveni o piedică în calea voastră. Vă voi prilejui, fără voie, mii de probleme. Din cauza mea s-ar putea să vă certaţi. Într-o zi Pedro o să-ţi impute, pe drept cuvânt, că toată viaţa i-ai pus în spate soarta unei nepoftite.

BUNICA

S-ar putea să nu fie deloc „toată viaţa", aşa cum zici tu. Ca mâine o să uiţi neplăcerea cu Joaquín, o să te îndrăgosteşti din nou şi o să te măriţi. Te rog, Elvira, înţelege, mâine ne sculăm cu noaptea în cap. Ne aşteaptă o călătorie interminabilă.

BELISARIO *(Încântat de subiect, îşi freacă mâinile, se saltă pe scaun)*

Interminabilă, teribil de grea, de complicată! Cu trenul, de la Tacna la Arica. Cu vaporul, din Arica, două zile de navigaţie pân' la Mollendo. Debarcarea, acolo, era o reprezentaţie de circ şi mai multe nu!, aşa-i, bunico? *Ce* dandana! Le coborau pe doamne de pe puntea vaporului în bărci, cu ditamai coşurile întărite cu chingi, ca pe nişte vaci, nu, Mamae? Urmau trei zile de călărit până la Arequipa, pe podişurile înalte unde exista primejdia să fii oricând atacat de bandiţi. *(Se pune pe scris, entuziasmat).*

Ah, Belisario, şi când te gândeşti că tocmai asta le reproşai tu scriitorilor regionalişti: culoarea locală, acţiunea palpitantă, ferocitatea, atrocităţile.

BUNICA

Ţi-e frică de bandiţi, Elvira? Eu una mor de frică, dar mă şi furnică aventura. La asta ar trebui să te gândeşti, nu la prostii.

MAMAE

Nu-s prostii, scumpo.

BUNICA

Ştii la fel de bine ca mine că nu poţi rămâne la Tacna. Aici nimic nu mai e al nostru. Nici măcar casa asta, pe care or s-o ocupe mâine noii proprietari.

MAMAE

Mă voi muta la Maria Murga.

BUNICA

La fosta ta doică? Da' ce-ţi veni?

MAMAE

E o femeie bună ca pâinea caldă. Singură s-a oferit să-mi dea găzduire în căsuţa ei din La Mar. O să împart odăiţa cu mezinul ei, pe care eu i l-am botezat. O să contribui la cheltuieli.

Ce, nu ştiu să brodez? Voi lucra feţe de masă, văluri, mantile de dantelă. Ştiu să fac şi prăjituri. O să le duc la Cofetăria Máspoli; italianul le va vinde şi-mi va da şi mie o parte.

BUNICA

Bravo, ca într-o cărticică roz de Xavier de Montepin... Parcă te văd trăind într-o suburbie a Tacnei, înconjurată de metişi şi de tuciurii! Pe tine, care te strâmbi din orice; pe tine, cu năsucul tău pe sus, cum îţi zicea tata.

MAMAE

Poate oi fi eu cu naşul pe sus, dar niciodată nu m-am scăldat în bani, aşa că n-o să umilesc pe nimeni, ci o să mă deprind să trăiesc ca săracii, fiind şi eu o săracă. Iar

căsuţa Mariei Murga e destul de curăţică.

BUNICA

Parcă n-ai fi în toate minţile! Să rămâi să trăieşti în La Mar! Ce-ţi veni cu nenorocitul ăsta de La Mar? Întâi ai ţinut morţiş să asculţi slujba numai acolo; după-aia, zor-nevoie să priveşti apusurile de soare în mahala. Acum, nu, c-o să locuieşti acolo cu biata Maria Murga. Nu cumva ţi-o fi făcut farmece vreun buzat din La Mar? Bun, hai că s-a făcut târziu şi prea ne-am luat cu vorba. Află că valizele ţi le fac eu cu mâna mea, şi mâine, dacă va fi nevoie, Pedro te va sui cu de-a sila în trenul de Arica.

Bunicuţa revine în sufragerie. Se aşază şi mănâncă mai departe, ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat.

MAMAE

Care e diferenţa între a rămâne aici sau a mă duce la María Murga? Nu-i asta o văgăună la fel de mizerabilă ca orice bordei din La Mar? *(Pauză.)* Mă rog, pe-acolo lumea umblă desculţă, pe când noi purtăm pantofi. Pe-acolo toţi au păduchi în păr, cum zice unchiul Menelao, pe când noi... (*Îşi duce mâna ia cap.)...* Mai ştii, poate de aia mă mănâncă...

Bunicul se ridică şi se îndreaptă spre Mamae. Bunica şi Amelia îşi continuă masa.

BUNICUL

Bună seara, Elvira. Te căutam. Doream să schimb câteva cuvinte cu dumneata.

MAMAE *(Îl observă cu atenţie. Apoi vorbeşte, privind la cer)*

Nepătrunse sunt căile Tale, Doamne. Uneori parcă ţi-ar fi mai pe plac smintiţii şi viclenii decât oamenii de treabă. De ce, când Pedro a fost întotdeauna atât de drept, de cinstit, l-ai procopsit cu o viaţă de câine?

Belisario se scoală de la masa lui de lucru şi vine spre Mamae.

BELISARIO

Nu era un păcat ca domnişoara să-i facă reproşuri Bunului Dumnezeu, Mamae? El ştie ce face, şi dacă l-a făcut să sufere într-atâta pe cavaler, avea un motiv. Poate ca să-l răsplătească cu prisosinţă în cer.

BUNICUL

Dumneata îi eşti ca o soră lui Carmen, şi eu te consider la fel, ca pe o soră. Nu vei fi niciodată o străină în casa mea. Te avertizez că nu plecăm din Tacna fără dumneata.

MAMAE

Poate, puiule. Dar domnişoara nu putea pricepe în ruptul capului. Şi îşi frământa creierii gândind: Oare din cauza indiencei din scrisoare, Sfinte Dumnezeule, l-ai mustrat atât de aspru pe cavaler? Pentru păcatul acela minor ai trimis îngheţul ce a distrus bumbacul din Camaná în anul când era pe cale să se îmbogăţească?

BELISARIO *(Ghemuindu-se la picioarele Mamaei, cu atitudinea în care asculta poveştile)*

Cavalerul a săvârşit un păcat? Asta nu mi-ai povestit-o niciodată, Mamae.

BUNICUL

Îţi sunt recunoscător fiindcă ştiu c-ai ajutat-o mult pe Carmen, ca prietenă şi sfătuitoare. Vei sta cu noi întotdeauna. Ştii că am abandonat postul pe care îl ocupam la firma Gibson? Să tot fi avut vreo cincisprezece ani când l-am luat, imediat după moartea tatei. Eu mi-aş fi dorit să mă fac avocat, ca el, dar nu s-a putut. Acum voi administra ferma familiei Said, la Camaná. O să semănăm bumbac. În câţiva ani s-ar putea să lucrez pe contul meu, să pun bani deoparte pentru câteva hectare de pământ. Carmen va trebui să petreacă mult timp la Arequipa, departe de mine. Dumneata îi vei ţine de urât. Vezi dar că nu ne vei fi câtuşi de puţin o povară ci un sprijin în casă?

MAMAE

Un singur păcat, într-o viaţă nobilă şi curată. Şi când zici unul singur, de fapt zici niciunul. N-a fost din vina

cavalerului, ci a unei stricate care l-a ademenit la rău. Domnişoara nu putea înţelege nedreptatea aceasta. *(Se adresează cerului.)* Din cauza indiencei ai abătut flagelul şi asupra bumbacului din Santa Cruz? Pentru asta l-ai pus în postul acela de Prefect de pe urma căruia nu s-a ales decât cu ponoase şi din care a ieşit mai calic decât a intrat?

BELISARIO

Stai, Mamae; asta ştiu, că domnişoarei i se rupea inima văzându-l zbătându-se în greutăţi. Mai slăbeşte-mă cu domnişoara! Povesteşte-mi ce-a fost cu păcatul cavalerului.

BUNICUL

Casa pe care v-am închiriat-o la Arequipa o să-ţi placă. Este într-un cartier nou, El Vallecito, lângă râul Chilina. Se aude apa curgând, susurând printre pietre. Din odaia dumitale se deschide o privelişte minunată asupra celor trei vulcani.

MAMAE *(Tot spre cer)*

Şi tot pentru indiancă l-ai făcut ca, lăsând Prefectura, să nu mai găsească de lucru nicăieri?

BELISARIO *(Terorizând-o)*

O să mă supăr pe matale, Mamae, o să fac urât. O să vomit pe mine tot prânzul, cina de diseară şi micul dejun de mâine. Ei, drăcie! S-o ia naiba pe domnişoara din Tacna. Îmi împui capul cu ea. Povesteşte-mi de cavaler! A furat ceva? A omorât-o pe indianca aceea?

BUNICUL

E mare, cu cinci dormitoare, cu o grădină în care vom planta copaci. Până acum am şi mobilat camera noastră şi pe a dumitale. Pe celelalte, pentru familia cu care – cu voia lui Dumnezeu – vom fi dăruiţi, le vom mobila în timp, cu ajutorul Providenţei şi al bumbacului din Camaná. Sunt optimist în ce priveşte noua mea muncă, Elvira. Încercările pe care le-am făcut au dat rezultate excelente: bumbacul se aclimatizează. Cu sudoarea frunţii şi cu un dram de noroc, voi izbuti.

MAMAE

N-a furat şi n-a omorât pe nimeni. S-a lăsat ademenit de un diavol cu fustă. N-a fost ceva atât de grav încât Dumnezeu să-l pedepsească făcându-l să cerşească un loc de muncă pe care nimeni să nu i-l mai ofere. Făcându-l să trăiască din mila altora, când era vrednic şi în putere. *(A început vorbindu-i lui Belisario, dar s-a lăsat furată de amintiri şi acum a uitat de el şi-şi vorbeşte singură.)* Făcându-l să se simtă un om de prisos ce trăia atât de abătut şi de speriat de ziua de mâine încât într-o zi i-a pocnit ceva în cap şi n-a mai ştiut nici unde-i era casa...

Belisario se ridică de la picioarele ei şi revine la masa lui de lucru din avanscenă.

BELISARIO *(Scriind foarte repede)*

O să-ţi spun ceva, Mamae. Domnişoara din Tacna era îndrăgostită de acest domn. Ce mai tura-vura, e limpede ca lumina zilei, chit că ea habar n-avea şi din povestirile matale nu reieşea una ca asta. Dar din istorisirea mea o să reiasă, fii pe pace.

BUNICUL

Te rog mult, Elvira. Vino să locuieşti cu noi. Pentru totdeauna. Sau, mai bine zis, atâta timp cât vei dori. Ştiu eu că nu va fi pentru totdeauna. Eşti tânără, atrăgătoare, tinerii din Arequipa or să roiască în jurul dumitale şi unul dintre ei, într-o bună zi, o să-ţi placă şi o să vă căsătoriţi.

MAMAE *(Ridicându-se)*

Aici te înşeli dumneata, Pedro. Niciodată nu mă voi căsători. Dar ce mi-ai spus m-a mişcat. Îţi mulţumesc, oricum, din suflet.

Bunicuţa, care s-a sculat de la masă, se apropie de ei.

BUNICA

Gata, Elvirita, ţi-am făcut valizele. Rămâne să-ţi aranjezi doar trusa de voiaj: o las pe seama ta, tu ştii ce lucruri vrei să-ţi pui în ea ca să le ai la îndemână. Cufărul îl trimitem odată cu celelalte bagaje mari. Ah, încă ceva: vă rog, din

acest moment vă tutuiţi. Ce-i asta, să vă trataţi cu Dumneata! Unde s-a mai pomenit una ca asta, între fraţi?

Îi face să se îmbrăţişeze. Bunicii o conduc pe Mamae la masă, unde se aşază fiecare la vechiu-i loc. Îşi continuă prânzul. Belisario, care în timpul dialogului dintre Mamae şi Bunici a scris cu mare poftă, acum — deodată – îşi întrerupe lucrul, cu o expresie de dezamăgire.

BELISARIO

Mai e asta o istorie de dragoste? Nu hotărâseşi tu să scrii o istorie de dragoste? *(Îşi ciocăneşte capul.)* Mereu strici totul, mereu o iei razna, Belisario. Află de la mine, omule, că la sfârşit vei închide ochii fără să fi scris vreodată ceea ce cu adevărat ai vrut să scrii. Ia te uită!, asta ar putea fi o definiţie foarte nimerită *(Notează.):* scriitor este cel care scrie nu ceea ce vrea el să scrie – acesta e omul obişnuit – ci ceea ce vor demonii lui personali. *(Se uită la bătrânei, care mănâncă în continuare.)* Voi să fiţi oare demonii mei? Vă datorez totul, şi până şi acum când am îmbătrânit la rândul meu iar voi aţi murit demult încă mă ajutaţi, încă mă salvaţi, încă vă datorez din ce în ce mai mult. *(Îşi adună hârtiile, se ridică frământat, exasperat, merge spre sufrageria unde familia mănâncă impasibil.)* Dacă-i aşa, ajutaţi-mă pân' la capăt: deschideţi-mi ochii, făceţi-mă să văd, lămuriţi-mi toate dedesubturile lucrurilor. Cine era indianca aceea perversă care apărea când ţi-era lumea mai dragă în istorisirile despre cavaler şi despre domnişoara din Tacna? Era cineva, ceva anume, ce atingea un centru nervos al cronicii de familie, nu, Mamae? Te obseda, nu-i aşa? Încasase o bătaie, era pomenită într-o scrisoare, şi în capul matale se confunda cu doamna Carlota, din cauza urii identice pe care ţi-o stârneau amândouă. *(Se învârte în jurul mesei din sufragerie, strigând.)* Ce-a fost? Ce s-a întâmplat atunci? Trebuie să ştiu ce a fost! Bun, deci domniile-voastre tustrei vă înţelegeaţi de minune. Aşa a fost tot timpul, de-a lungul

celor patruzeci sau cincizeci de ani de viaţă în comun? N-a luat-o niciodată cavalerul de mână, pe furiş, pe domnişoara? Nu i-a făcut vreodată curte, n-a sărutat-o? Nu s-au petrecut niciodată între ei lucrurile astea care se petrec cam pretutindeni? Sau domniile-voastre vă molcomeaţi instinctele prin tăria morală şi vă înfrânaţi poftele prin voinţă? *(Se întoarce la masa lui de lucru, abătut.)* Aşa ceva se întâmplă numai în poveştile de adormit copiii, Mamae.

În timp ce Belisario monologheză, se aud bătăi în uşă. Intră César şi Agustín, care îi sărută pe Bunici şi pe Mamae.

AGUSTÍN

Ei, cum mai merge, tata?

BUNICUL

Bine, dragul meu, foarte bine.

BUNICA

Nu-i deloc aşa, Agustín. Nu ştiu ce are tatăl tău, dar pe zi ce trece e mai întors pe dos. Bântuie prin casă ca un spectru.

AGUSTÍN

O să-ţi dau o veste care să te mai descreţească. M-au chemat la Poliţie. Închipuieşte-ţi că au pus mâna pe hoţ.

BUNICUL *(Neînţelegând despre ce este vorba)*

Ah, da? Ce bine, ce bine.

AMELIA

Cel ce te-a jefuit când ai coborât din tramvai, tată.

AGUSTÍN

Esenţialul e că au găsit ceasornicul matale, printre lucrurile furate pe care le dosea şnapanul ăla într-o ascunzătoare de-a lui, din Surquillo.

BUNICUL

Ia te uită, asta chiar că-i o veste bună. *(Şovăitor, nedumerit, către Bunica.)* Şterpeliseră de undeva un ceasornic?

CÉSAR

L-au recunoscut după data gravată pe căpăcelul din spate: Piura, Octombrie 1946.

Slăbesc treptat vocile lor, rămânând totuşi ca un murmur îndepărtat. Belisario lasă scrisul şi rămâne sucind creionul între degete, gânditor;

BELISARIO

Piura, Octombrie 1946... iată-i pe consilierii Curţii Superioare, înmânându-i ceasornicul în cadru festiv; iată-l pe Bunicul, mulţumind pentru dar, ciocnind cu fiecare în parte spre sfârşitul banchetului de la Clubul Grau. Şi iată-l pe micuţul Belisario, împăunându-se şi nemaiîncăpându-şi în piele că e nepotul Prefectului. *(Se întoarce să-şi privească familia.)* Asta a fost ultima perioadă bună, mamă, bunicilor, unchilor, Mamae? După-aceea a început să plouă cu nenorociri: nu tu loc de muncă, nu tu bani, nu tu sănătate, nu tu luciditate. Dar la Piura ştiu că duceaţi dorul Boliviei: ehe, acolo viaţa fusese mult mai frumoasă... Iar în Bolivia duceaţi dorul Arequipei: ehei, ce timpuri am prins noi la Arequipa... *(La masă, Bunicii îşi continuă taifasul cu fiii lor.)* Prin urmare, la Arequipa se situează epoca de aur, aceea în care Bunicul trăia într-un permanent du-te-vino între plantaţiile lui şi Camaná?

BUNICUL *(Tânăr, bine-dispus, duduind de optimism)*

Ei, de data asta am dat lovitura. O să culegem roadele a zece ani de trudă şi de răbdare. Bumbacul a prins de minune. Defrişările gem de măciulii, cum n-am fi îndrăznit să credem nici în visele noastre cele mai nesăbuite. Proprietarii, familia Said, au venit la Camaná chiar săptămâna trecută. Au adus cu ei un specialist din Lima, plin de titluri. A făcut o mutră când a văzut defrişările! Nu-şi credea ochilor, fată dragă.

BUNICA

Adevărul e că meriţi din plin bucuria asta, Pedro. După câte sacrificii ai făcut, înmormântându-te de viu în

pustietăţile acelea.

BUNICUL

Specialistul a spus că, dacă nu ne joacă o festă apa – şi nu văd de ce ne-ar juca-o din moment ce râul e mai abundent ca niciodată –, în anul acesta vom avea o recoltă superioară chiar marilor plantaţii din Ica.

AGUSTÍN

Şi-atunci îmi cumperi halatul şi trusa de doctor, tata? Fiindcă trebuie să ştii că m-am răzgândit. Nu mai vreau să devin un mare avocat, cum a fost bunicul. Dacă-mi doresc ceva, e să fiu un mare doctor.

Bunicul încuviinţează.

CÉSAR

Şi mie o să-mi cumperi echipamentul de explorator, tata?

Bunicul face din cap că da.

AMELIA *(Aşezându-se pe genunchii Bunicului)*

Şi mie păpuşa de ciocolată din vitrina magazinului Ibérica, tăticule?

BUNICUL

Până să recoltăm noi, păpuşica e vândută demult, prostuţo. Dar lasă, îţi comand o păpuşă specială, cea mai mare din Arequipa. *(Arătând-o pe Bunicuţa).* Şi fetei ăsteia de treabă ce să-i facem cadou dacă recolta va fi cum sperăm cu toţii?

MAMAE

Chiar nu ştii? Pălării! Cât mai multe! mari, colorate, cu panglici, cu voalete, cu păsări, cu flori.

Râd toţi. Belisario, care a reînceput să scrie, râde şi el, dar neîntrerupându-şi scrisul.

AMELIA

De ce îţi plac atât de mult pălăriile, mama?

BUNICA

Asta-i moda în Argentina, fetiţă. De ce crezi tu că m-am abonat la revistele acelea şic *Para Ti* şi *Leoplán?* Cu pălăriile mele, civilizez Arequipa. Şi tu o să porţi pălării, şi-

o să fii tare frumoasă.

MAMAE

Să te vedem dacă aşa o să cucereşti vreun avocat. *(Către Bunic.)* Va trebui să te mulţumeşti cu un ginere hârţogar, că băieţii ăştia ai tăi nu ştiu cum să fugă de avocatură.

AGUSTÍN

Şi Mamaei ce-o să-i faci cadou dacă recolta e bună, tata?

BUNICUL

Ce v-a apucat să-i ziceţi aşa? Elvira e Mamae? De unde până unde?

AMELIA

Îţi spun eu, tăticule. Mama-Elvira, Mama-e, adică E de la Elvira, înţelegi? Eu i-am zis aşa prima oară.

CÉSAR

Minciună, eu am început.

AGUSTÍN

Ba eu, nătăfleţilor. Nu-i aşa că eu, Mamae?

BUNICA

Spuneţi-i Mama sau Elvira, dar nu Mamae; e oribil.

AMELIA

Dar Mama eşti tu, şi-atunci cum vrei să avem două Mame?

AGUSTÍN

Sunteţi mici şi proşti. Să vă spun eu: ea e o Mamă fără să fie. *(Se întoarce spre Mamae.)* Da' ţie ce-ai vrea să-ţi dăruiască tata din recolta de bumbac, Mamae?

MAMAE

Coşcove prăjite!

CÉSAR

Nu, Mamae, pe bune: ce ţi-ai dori?

MAMAE *(Bătrână iar)*

Caise de Locumba şi-un păhărel de must de la tuciurii.

Fraţii, din nou adulţi, se privesc intrigaţi

AGUSTÍN

Caise de Locumba? Must de la tuciurii? Ce bazaconii mai sunt şi astea, Mamae?

CÉSAR

Or fi niscai baliverne culese din serialele radiofonice ale lui Pedro Camacho.

BUNICA

Nu, băieţi, astea-s lucruri din copilăria ei, doar ştiţi cum şi-o tot aminteşte. Erau pe vremuri nişte livezi grozave la Locumba, când eram noi mici, şi de-acolo aduceau la Tacna coşuri cu caise. Dar ce caise! mari, dulci, zemoase. Şi mai era şi un vin tămâios, din care tata ne dădea să gustăm cu linguriţa. Tuciurii erau negrii ce munceau pe moşii. Mamae o ţine una şi bună că mai erau încă sclavi când s-a născut ea. Dar mie nu-mi vine a crede; nu mai erau, nu-i aşa?

CÉSAR

Cine mai ştie! Tot cu născocelile matale, Mamae. Ca atunci, demult, când ne spuneai poveşti. Acum le retrăieşti pe toate în cap, nu, bătrânico?

AMELIA *(Cu amărăciune)*

Asta cam aşa e. Cred că matale eşti vinovată de ce se întâmplă acum cu fiul meu. Cine îl îndemna tot timpul să înveţe poezii pe dinafară dacă nu mata, Mamae.

BELISARIO *(Lăsând creionul, ridicând capul)*

Nu, nu-i adevărat, mama. Mai curând bunicul mă punea să învăţ poezii. Cât despre Mamae, ea m-a învăţat doar una singură. Ce-i drept, o ştiu şi-acum. Îţi aminteşti c-o recitam amândoi împreună, câte un vers fiecare, Mamae? Era sonetul dedicat domnişoarei de un poet pletos, şi scris pe un evantai de sidef... (*I se adresează lui Agustín.)* Trebuie să-ţi spun neapărat ceva, unchiule Agustín. Dar promite-mi că-mi păstrezi secretul. Nicio vorbă nimănui. Mai cu seamă nu mamei, unchiule.

AGUSTÍN

Desigur, băiete, fii liniştit. Dacă îmi ceri, nu scot o vorbă.

Care-i baiul?

BELISARIO

Nu vreau să mă fac avocat, unchiule. Detest codul penal, procedura, legile, tot ce se învaţă la Facultate. Le tocesc pentru examene şi îmi pier din cap la moment. Mă jur. Şi nici diplomat nu vreau să mă fac, unchiule, asta nu-i de mine. Îmi pare rău, ştiu c-o să vă dezamăgesc pe toţi: pe mama, pe matale, pe bunici. Dar ce să fac, unchiule, nu-s făcut pentru asta. Ci pentru cu totul altceva, o simt. Dar n-am zis încă nimănui nimic.

AGUSTÍN

Şi pentru ce te crezi tu făcut, Belisario?

BELISARIO

Să fiu poet, unchiule.

AGUSTÍN *(Râde)*

Nu râd de tine, băiete, nu te necăji. De mine râd. Credeam c-o să-mi zici că-ţi plac mai mult băieţii decât fetele. Sau că vrei să te faci preot. Poet, încă mai merge, la urma urmei. *(Se întoarce spre sufragerie şi i se adresează Ameliei.)* Aşa că nu-ţi face vise, Belisario n-o să ne scoată din sărăcie. Mai bine fă ce te-am sfătuit: pune-l pe băiatul ăsta să muncească, poate doar aşa i-or ieşi gărgăunii din cap.

Belisario s-a întors la măsuţa lui şi îi ascultă de acolo.

AMELIA

În alte împrejurări l-aş fi lăsat să se facă ce vroia. Dar aşa... O să moară de foame, Agustín, ca noi toţi. Ba mai rău decât noi. Poet! Ce, asta-i meserie? Doamne, şi câte speranţe îmi pusesem în el! Taică-su şi-ar zbura creierii încă o dată dacă ar şti că singurul lui copil a ieşit poet.

Belisario, bine-dispus, râde şi duce mâna la cap în formă de pistol, prefăcându-se că îşi trage un glonţ în cap.

MAMAE

Te referi la poetul Federico Barreto? Vezi să nu te audă unchiul Menelao. De când mi-a scris versurile acelea, nu

suferă nici numele să i-l audă în casa lui.

Mamae le zâmbeşte tuturor ca unor necunoscuţi, făcându-le graţii şi plecăciuni curtenitoare. Belisario, lăsându-şi masa de lucru, şi-a dus mâinile la frunte închipuind două coarne şi a început să împungă în jur, obiecte şi persoane, dându-se şi la Bunici, la Mama lui şi la Unchi.

BUNICA

Ce te minunezi aşa că vrea să fie poet? I se trage de la străbunicul lui. Tatăl lui Pedro scria versuri. Iar Belisario a avut imaginaţie înfierbântată, de când era atâtica. Nu vă amintiţi de păţania din Bolivia, atunci, cu căpriţa?

BELISARIO *(straşnic speriat)*

E dracul, bunicuţo! Pe cuvânt că e! Îl ştiu din poze, din Catehism, şi Părintele Leoncio a zis că se preface într-un ţap negru! *(Jurându-se.)* Pe ce-am mai sfânt, Bunicuţo!

AMELIA

Potoleşte-te, băieţel, e o căpriţă, – unde vezi tu ţap negru?

BUNICA

Şi nu uita că e un dar din partea bunicuţului tău, pentru Sărbătoarea Independenţei. Doar nu l-oi fi crezând pe bunicul tău în stare să ni-l facă cadou pe Scaraoschi în persoană?

BELISARIO *(Smiorcăindu-se)*

E Scaraoschi, bunicuţo! Crede-mă că e! Pe toţi sfinţii mă jur! I-am făcut proba cu apă sfinţită. L-am stropit cu ea şi s-a speriat, pe cuvânt.

AGUSTÍN.

Teamă mi-e că apa aia a ta n-a fost prea bine sfinţită, băieţaş.

Belisario merge smiorcăindu-se spre jilţul Mamaei.

MAMAE

Vă poftesc să nu râdeţi de el, sărăcuţul. Vino încoace, puiule, spune-mi mie ce-ai pe sufleţel şi ai să vezi cum te

descânt şi-ţi gonesc eu toate supărările. Uite-aşa: ptiu, ptiu! *(Începe să descânte şi să gonească duhurile rele, mângâind şi consolând în acelaşi timp un copil invizibil.)*

BELISARIO *(Mângâind-o şi el pe o Mamae invizibilă)*

De-ai şti că şi acum, în unele coşmaruri, o revăd aievea pe căpriţa din Bolivia, Mamae. Ce ţi-e cu obsesiile astea! Ce mare părea! Ce frică îţi era de ea, Belisario! Un ţap puturos, dracul gol. Asta numeşti tu o istorie de dragoste? Gogomanule.

AMELIA

Ce-i cu tine de eşti aşa tăcut, tata? Nu te simţi bine? Tata, tata!

BUNICUL *(Apucându-se de cap)*

Ameţeala, fetiţo. Se învârte totul cu mine. Aici, în chestie, ca atunci, tot în chestie...

Bunica şi cei trei fraţi, foarte alarmaţi, se agită neputincioşi în jurul Bunicului, care şi-a pierdut pe jumătate cunoştinţa.

CÉSAR

Să chemăm un doctor! Repede!

AGUSTÍN

Stai. Să-l ducem întâi în dormitor.

Cu exclamaţii de îngrijorare, toţi patru îl duc pe Bunic spre interiorul casei. Mamae a rămas încremenită, privind.

MAMAE *(Uitându-se în sus, la cer)*

Tot pentru treaba cu indianca? Pentru fleacul acela de păcat al tinereţilor?

Se ridică în picioare, cu mare greutate. Apucă în mâini spătarul scăunelului de lemn care îi serveşte drept baston şi, ţinându-se cât mai bine, începe lenta, dificila traiectorie spre jilţul ei. Belisario, foarte serios şi hotărât, o aşteaptă chircit la picioarele jilţului, în atitudinea în care obişnuia să asculte poveştile.

BELISARIO

De data asta nu te slăbesc, Mamae, până nu aflu. Care a

fost fleacul acela de păcat?

MAMAE *(Pe când se târăşte cu greutate spre jilţul ei)*

Eh, ceva oribil ce i s-a întâmplat domnişoarei, puiule. Singura dată, într-o viaţă întreagă. Din cauza blestematei de scrisori. Din cauza femeii aceleia rele. *(Se opreşte puţin ca să-şi tragă sufletul.)* Biata domnişoară! Au făcut-o să păcătuiască cu gândul!

BELISARIO

Ce scrisoare, Mamae? Zi-mi povestea de la început.

MAMAE

O scrisoare pe care i-a scris-o cavalerul nevestei lui. Nevestei, care era prietena intimă a domnişoarei din Tacna. Trăiau la un loc, fiindcă tare se iubeau. Erau ca două surori, şi, de-aceea, când prietena s-a măritat, a luat-o la ei şi pe domnişoara.

BELISARIO La Arequipa?

MAMAE *(A ajuns în sfârşit la jilţ şi se lasă să cadă pe perne. Belisario îşi sprijină capul de genunchii ei)*

Atunci au fost timpurile bune. Da, da, ce timpuri! Se părea că va fi o mare recoltă de bumbac, de pe urma căreia cavalerul avea să câştige mult bănet şi să-şi cumpere o fermă doar a lui. Fiindcă, pe atunci, cavalerul administra o mare moşie care nu era a lui.

BELISARIO

Moşia din Camaná, a familiei Said. Ştiu toate astea, mi le-ai mai zis. Nu mă duce matale cu zăhărelul, Mamae; înapoi la scrisoare, Mamae, înapoi la indiancă!

În fundul scenei apare Bunicul. Se aşază. Intră Doamna Carlota, cu o mătură şi cu un pămătuf de pene, pentru praf. E îmbrăcată ca în Actul I, dar, aici, pare să îndeplinească funcţiile unei slujnice. În timp ce mătură, scutură şi deretică, se fâţâie prin faţa Bunicului, cu un aer insinuant. Bunicul, parcă împotriva voinţei lui, începe s-o urmărească din ochi.

MAMAE

Camaná era la capătul lumii. Un sătuc fără drumuri, ba chiar fără bisericuţă. Iar cavalerul nu-i dădea voie soţiei lui să vină să se înmormânteze de vie în pustiul acela. O lăsa la Arequipa, împreună cu domnişoara, să trăiască în societate. El, în schimb, era nevoit să petreacă luni întregi departe de ai săi. Era foarte cumsecade şi întotdeauna se purta plin de omenie cu ţăranii şi cu servitorii de la conacul unde locuia. Până ce, într-o zi...

BUNICUL *(Recită)*

Scumpa mea soţie, dragostea mea: îţi scriu chinuit de remuşcări. În noaptea nunţii, noi ne-am jurat credinţă veşnică şi iubire nestinsă. Dar şi o sinceritate totală. În cei cinci ani câţi s-au scurs de atunci, m-am ţinut neabătut de jurământ, cum ştiu că şi tu te-ai ţinut, femeie sfântă între sfinte.

Doamna Carlota, încurajată de privirile Bunicului, îşi scoate bluza, de parcă n-ar mai putea de căldură. Sutienul pe care îl poartă abia de-i acoperă sânii.

BELISARIO *(Tot mai preocupat)*

Şi matale, cum ai aflat? Scrisoarea era adresată de cavaler domnişoarei?

MAMAE

Nu. Soţiei. Primind scrisoarea, la Arequipa, şi citind-o, soţia cavalerului s-a făcut albă ca varul. Domnişoara s-a repezit şi i-a dat valeriană, a stropit-o cu apă pe frunte, i-a fricţionat tâmplele. Apoi, soţia cavalerului s-a încuiat în camera ei şi domnişoara o auzea plângând cu nişte suspine de-ţi rupea inima. Curiozitatea a fost mai puternică decât educaţia. Aşa că, în seara aceea, i-a răscolit prin cameră. Ştii unde era scrisoarea? Ascunsă într-o pălărie. Asta fiindcă nevasta cavalerului se dădea în vânt după pălării. Şi, din nenorocire pentru ea, domnişoara a citit-o.

Bunicul întinde mâna şi o apucă pe Doamna Carlota, când aceasta îl atinge în treacăt. Ea se preface surprinsă, supărată, dar, după ce se zbate puţin în tăcere, se lipeşte

de el. Bunicul o aşază pe genunchi şi o mângâie în timp ce continuă să-şi recite scrisoarea:

BUNICUL

Prefer să te mâhnesc, să te îndurerez, decât să te mint, dragostea mea. Nu mi-aş mai afla liniştea ştiindu-te înşelată cu bunăştiinţă. Ieri, pentru întâia oară în aceşti cinci ani, ţi-am fost necredincios. Iartă-mă, te rog în genunchi. A fost mai tare ca mine. Un vârtej de dorinţă, asemenea unui taifun ce ar smulge din rădăcini copacii, a dat de pământ cu principiile mele, cu promisiunile mele. Am hotărât să-ţi spun tot adevărul, chiar dacă mă vei blestema. De vină e numai absenţa ta. Să visez la tine de-a lungul nopţilor din Camaná, îmi este un chin. Îmi fierbe sângele în vine când mă gândesc la tine. Mă încearcă porniri furioase de a părăsi totul şi de-a ajunge în goana calului la Arequipa, de a te găsi, de a-ţi frânge în braţe trupul minunat, de a te duce în dormitor şi...

Vocea i se şterge treptat.

MAMAE

Totul a început să se învârtească în jurul domnişoarei. Sala de baie, unde citea scrisoarea, a devenit un titirez ce se învârtea, se învârtea, şi casa toată, Arequipa, lumea s-au transformat într-o roată, într-o genune în care domnişoara cădea, cădea. Inima, capul erau gata să-i explodeze. Şi ruşinea îi dogorea faţa.

BELISARIO *(Foarte grav)*

Îi era ruşine fiindcă citise despre cavaler că bătuse o servitoare?

Bunicul şi Doamna Carlota s-au lăsat să alunece pe duşumea.

MAMAE *(Tremurând)*

Da, murea de ruşine. Nu putea concepe în ruptul capului ca un cavaler ca el să fi ridicat mâna asupra unei femei. Nici măcar asupra unei stricate de indience.

BELISARIO *(Foarte mişcat)*

Nu citise dânsa chiar niciodată vreun roman din alea de duzină în care un bărbat altoia o femeie?

MAMAE

Era o domnişoară bine-crescută şi nu citea anumite lucruri, puişor. Numai că, să afli faptele aşa era cu mult mai rău decât să le citeşti într-o carte. Şi asta fiindcă ea îl cunoştea pe autorul scrisorii. O citea şi o recitea şi nu-i venea a crede despre cavaler că se coborâse până într-atât.

BUNICUL

Numele ei n-are nicio importanţă. E o nefericită, una din indiencele ce fac curăţenie la conac, o dihanie, un obiect. Nu m-au orbit farmecele ei, Carmen. Ci ale tale, amintirea trupului tău de care atâta dor îmi este. Gândind la tine, lacom de tine, – astfel m-am lăsat în voia nebuniei mele şi am iubit-o pe indiancă. Pe jos, ca un animal. Da, trebuie să afli totul cum a fost...

BELISARIO *(Tremurând şi el acum, pronunţând cuvintele ca şi cum l-ar arde rostirea lor)*

Şi pentru câteva lovituri date servitoarei, s-a făcut albă ca varul nevasta cavalerului? Şi pentru atâta lucru a simţit că venea sfârşitul lumii domnişoara? Nu cumva îmi ascunzi ceva? Nu cumva pe cavalerul nostru l-a orbit mânia şi a omorât-o pe indiancă, Mamae?

MAMAE

Deodată, domnişoara a început să simtă, în propria-i carne, altceva. Mai rău ca ameţeala dinainte. Dârdâia din cap până-n picioare şi a trebuit să se aşeze pe marginea căzii. Scrisoarea era atât, atât de explicită, încât i se părea că simte loviturile acelea date de cavaler femeii rele. Nu e o comparaţie, le simţea, una câte una, şi o dureau.

BUNICUL

Şi, în braţele mele, fiinţa aceea rudimentară a scâncit de plăcere. Dar nu pe ea o iubeam eu acolo. Ci pe tine, adorato. Căci îmi ţineam ochii închişi şi te vedeam, şi nu

mirosul ei ci al tău. Mireasma de petale a pielii tale era ceea ce simţeam eu şi mă îmbăta...

BELISARIO

Dar cum anume, în ce fel scrisoarea aceea a făcut-o să păcătuiască cu gândul pe domnişoară, Mamae?

MAMAE *(Schimbată la faţă)*

I s-a părut că, în loc s-o bată pe Doamna Carlota, cavalerul o bătea pe ea.

BUNICUL

Când totul s-a sfârşit, când am deschis ochii, pedeapsa mi-a fost ca să văd, în locul delicatelor cearcăne albăstrui pe care ţi le lasă ţie dragostea, chipul acela străin, grosolan... Iartă-mă, iartă-mă. Am fost slab, recunosc, dar dacă ţi-am greşit, am făcut-o gândind la tine, simţindu-te pe tine, dorindu-te pe tine.

BELISARIO

Şi unde vezi matale păcat în faptul că domnişoarei i s-a năzărit că era ea cea altoită de cavaler? Nu-i niciun păcat, mai curând e o prostie. Pe de altă parte, de care Doamnă Carlota îmi vorbeşti? Aceea nu era femeia rea din Tacna?

MAMAE

Cum să nu fie păcat! Nu e păcat să doreşti răul semenului tău? Dacă domnişoarei i se năzărise că era maltratată de cavaler, înseamnă că-şi dorea ca el să-l mânie pe Dumnezeu. Chiar nu-ţi dai seama?

Bunicul se scoală de pe jos. Cu un gest plin de dezgust o goneşte pe Doamna Carlota, care pleacă aruncând o privire batjocoritoare Mamaei. Bunicul îşi plimbă mâna peste faţă, îşi îndreaptă ţinuta, hainele.

BUNICUL

Când voi veni la Arequipa, mă voi azvârli la picioarele tale până voi dobândi iertarea. Îţi voi cerşi o pedeapsă mai crudă decât greşeala. Fii generoasă, fii milostivă, dragostea mea. Te sărută, te iubeşte, te adoră mai mult ca oricând, soţul tău iubitor, Pedro.

Iese.

MAMAE

Cu asemenea gânduri păcătoase a fost pedepsită domnişoara, pentru că a citit scrisorile altuia. Aşa că învaţă lecţia. Niciodată nu-ţi arunca ochii pe ce nu-ţi aparţine.

BELISARIO

Îmbârligată chestie. Sunt unele lucruri de neînţeles. De ce a bătut-o cavalerul pe indiancă? Ziceai că ea era o stricată iar el – pâinea lui Dumnezeu, când colo în povestea matale ea iese bătută. Ce făcuse?

MAMAE

Fără îndoială ceva teribil, dacă bietul cavaler şi-a pierdut controlul de n-a mai ştiut de sine. Precis că era genul acela de femei care vorbesc de pasiune, de plăcere, de toate necuviinţele astea.

BELISARIO

Dar şi-a mărturisit apoi domnişoara din Tacna gândurile păcătoase?

MAMAE

Partea cea mai oribilă, Părinte Venancio, este că – citind scrisoarea aceea – m-a încercat ceva greu de explicat în cuvinte. O fierbinţeală, o nelinişte, *o* mâncărime în tot trupul. Apoi, deodată, o invidie de nespus faţă de victima acelor fapte descrise în scrisoare. M-au bătut gânduri pline de păcătoşenie, Părinte.

BELISARIO

Diavolul stă la pândă şi nu pierde niciun prilej s-o amăgească pe Eva, întocmai ca în primii timpi ai Creaţiei.

MAMAE

Aşa ceva nu mi s-a întâmplat niciodată, Părinte. Am mai avut eu idei poncişe, doruri de răzbunare, invidii, mânii, îndărătnicii. Dar asemenea gânduri, nu! Şi, mai cu seamă, legate de o persoană pe care o respect atât de mult. Un domn, un cavaler, stăpânul casei în care trăiesc, soţul

verişoarei care mi-a oferit un adăpost. Vaaii! Vaaii!

BELISARIO *(Ridicându-se, ducându-se spre măsuţa de lucru, punându-se pe scris)*

Uite ce-i, domnişoară din Tacna, o să-ţi recomand leacul prescris de Părintele Leoncio, duhovnicul liceului meu, împotriva oricăror gânduri necurate. De cum te simţi în voia lor, cazi în genunchi – oriunde te-ai afla în ceasul acela – şi o chemi în ajutor pe Fecioara Maria. Ba chiar strigând, dacă tentaţia e prea mare. *(Imitându-l pe Părintele Leoncio.)* „Maria, izgoneşte-mi ispitele cum numai Tu ştii, aşa cum apa pune pe fugă pisicile”. *(Se preface că stropeşte nişte mâţe.)*

MAMAE *(Către un Belisario invizibil, care ar fi tot la picioarele ei. Adevăratul Belisario scrie mai departe)*

Când bunicuţa ta Carmen şi cu mine eram abia nişte copile, demult la Tacna, a fost un timp când ne-am ispitit să devenim foarte cuvioase. Ne impuneam ispăşeli cu mult mai grele decât cele recomandate de duhovnic. Iar când mama bunicuţei tale – adică mătuşa mea Amelia – s-a îmbolnăvit, amândouă am făcut o făgăduinţă solemnă, pentru ca Domnul s-o vindece printr-o minune. Ştii care? Să ne îmbăiem în fiecare zi în apă rece. *(Râde.)* Pe vremea aceea, baia zilnică părea o nebunie. Moda asta a venit mai târziu, de la americani. Pe vremea mea, însă, baia era un eveniment. Slujnicele încălzeau căldări cu apă, se zăvorau uşile şi ferestrele, se amestecau săruri în baia pregătită şi, de cum ieşeai din cadă, trebuia să te vâri în pat ca să nu faci pneumonie. Aşa că noi două, ca s-o salvăm pe tante Amelia, am luat-o cu mult înaintea epocii. Timp de o lună, goale puşcă, ne-am aruncat în fiecare dimineaţă în apa rece gheaţă. Ieşeam cu piele de găină şi cu buzele vinete. Tante Amelia s-a făcut bine, iar noi credeam că era ca urmare a făgăduinţei noastre. Dar după câţiva ani s-a îmbolnăvit din nou, mult mai grav, şi a avut parte de o agonie cumplită, luni în şir. Ajunsese să-şi piardă minţile

de atâta suferinţă. Uneori nu-i lesne să înţelegi căile Domnului, drăguţă. Ia-l, de pildă, pe bunicuţul tău Pedro: cum să-ţi explici că, în pofida bunătăţii şi cinstei sale, totul i-a mers pe dos?

BELISARIO *(Ridicând privirea, lăsând scrisul)*

Dar matale, Mamae? Cum să-ţi explici că nici matale nu ţi-a mers în viaţă mai strălucit? Ai avut de ispăşit vreun păcat minor de tinereţe? Care? – faptul că ai citit scrisoarea aceea? Dar, în realitate, chiar a citit-o vreodată domnişoara din Tacna? Chiar a existat scrisoarea aceea?

Mamae a scos, dintre bulendrele ei, un minunat evantai de sidef, de pe la începutul secolului. După ce îşi face vânt cu el, şi-l apropie de ochi şi citeşte ceva scris pe el. Se uită în dreapta şi în stânga, temătoare, ca nu cumva s-o audă cineva. E gata să înceapă să recite, cu un glas mişcat, poemul de pe evantai, când Belisario i-o ia înainte şi recită primul vers:

BELISARIO

Mândră cum eşti, Elvira, şi mlădie...

MAMAE *(Continuă, recitind)*

Mă-ntreb, când îmi apari fără de veste...

BELISARIO

Înger să fie?, zână din poveste?

MAMAE

Modestă, castă, gingaşă, nurlie...

BELISARIO

Te-aşteaptă fericirea, a ta este.

MAMAE

Şi tot ea îl va înălţa pe creste...

BELISARIO

Pe-acela ce te va numi: soţie.

MAMAE

Cât despre mine-al Tacnei bard bătrân...

BELISARIO

Ce mă sfârşesc de jale, n-am nărav...

MAMAE

Să-mi întind mâinile ca un hapsân...

BELISARIO

Spre fructul minunat, atât de suav.

MAMAE

Şi de nu pot, Elvira, a-ţi fi stăpân...

BELISARIO

Mă lasă doar atâta să-ţi fiu: sclav.

Se apucă iar de scris. Odată cu ultimul vers, a intrat Amelia, dinspre interiorul casei, plângând sfâşietor. Se sprijină de un scaun, îşi şterge ochii. Mamae zace adormită în jilţul ei, dar cu ochii deschişi. Un zâmbet melancolic i-a rămas întipărit pe faţă. Intră dinspre interior César cu chipul îndurerat.

AMELIA A murit, nu?

César încuviinţează din cap, şi Amelia i se sprijină pe umăr şi plânge încetişor. El lasă să-i scape un suspin. Intră, tot dinspre interior, Agustín.

AGUSTÍN

Vă rog mult, liniştiţi-vă. Acum trebuie să ne gândim mai presus de orice la mama. Mai ales pentru ea, ce s-a întâmplat este îngrozitor.

CÉSAR

Va trebui s-o ţinem cu calmante, până se va obişnui cu ideea.

AMELIA

Îmi vine cumplit de greu, frate.

CÉSAR

Simt cum parcă se destramă întreaga familie...

BELISARIO *(Privind către public)*

A murit Mamae?

AGUSTÍN

S-a stins ca o lumânare, încetul cu încetul. I-a dispărut întâi auzul, apoi nu şi-a mai simţit picioarele, mâinile, oasele. Azi, i s-a oprit inima.

BELISARIO *(Rămânând în aceeaşi atitudine)*

Mamă, e adevărat că a murit Mamae?

AMELIA

Da, scumpule. Biata de ea, s-a înălţat drept la cer.

CÉSAR

Dar tu n-o să te-apuci să plângi, Belisario, nu-i aşa?

BELISARIO *(Plângând)*

Sigur că nu. De ce să plâng? Ce, adică nu ştiu că toţi o să murim, unchiule César? Ce, parcă băieţii mari ca mine mai plâng, unchiule Agustín?

CÉSAR

De-acum gata, înghite-ţi lacrimile şi fii bărbat. Poartă-te ca ştii tu cine.

BELISARIO *(Tot de la locul lui, privind publicul)*

Ca marele avocat ce-o să devin, unchiule?

Făcând o sforţare să-şi învingă emoţia care l-a cuprins, Belisario suspină şi îşi reia scrisul.

AMELIA

Aşa, foarte bine, ca marele avocat ce-o să devii.

AGUSTÍN

Du-te de stai prin preajma mamei, Amelia. Noi ne vom ocupa de formalităţi şi de înmormântare. *(Amelia încuviinţează şi iese, înspre interiorul casei. Agustín i se adresează lui César.)* Înmormântare care, după cum ştii, costă bani. O s-o facem cât se poate de modestă. Dar chiar şi-aşa: costă bani.

CÉSAR

E-n regulă, Agustín. Voi face tot ce-mi stă în putinţă, deşi sunt mai nevoiaş decât tine. Voi strânge cureaua. Dar tot te voi ajuta.

AGUSTÍN

Nu pe mine, pe Mamae, care era Mamae a ta după cum era şi a mea. Ce-i drept, am nevoie de ajutorul tău pentru formalităţi şi bătaia de cap de la notariat, de la cimitir...

César şi Agustín ies pe uşa ce dă în stradă. Mamae stă

încremenită, cocârjată în jilţul ei. Belisario tocmai pune punctul final, şi pe chipul lui se citeşte un amestec de satisfacţie, desigur fiindcă a isprăvit cu bine cele ce avea de povestit, dar şi de gol şi nostalgie după ceva de-acum sfârşit, de-acum pierdut.

BELISARIO

Nu e o istorie de dragoste, nu e o istorie romantică. Şi atunci ce e? *(Ridică din umeri.)* Întotdeauna te va uimi la fel obârşia asta ciudată, inexplicabilă, a istoriilor. Se înfiripă din lucruri pe care le crezi uitate şi pe care memoria ţi le serveşte când te aştepţi mai puţin, numai pentru ca imaginaţia să vină şi să le trădeze. *(Privind-o pe Mamae.)* Tot ce ţineam minte despre matale era imaginea aceasta a ultimei perioade: o bucăţică acolo de femeie, cocârjată în jilţ, făcând pe ea. *(Se ridică în picioare, se apropie de Mamae.)* Erai tare bună, Mamae, e purul adevăr. Pâinea lui Dumnezeu. Dar nici n-ai prea avut de ales, nu-i aşa? De ce m-oi fi apucat să-ţi deapăn istoria? Căci trebuie să ştii că n-am devenit nici avocat, nici diplomat, nici poet, ci m-am dedicat trup şi suflet chemării acesteia pe care s-ar prea putea s-o fi deprins de la matale: istorisirea de poveşti. Vezi, poate de-aceea am făcut-o: ca să mă achit de o datorie. Şi pentru că povestea adevărată n-o ştiam, la lucrurile de care îmi aminteam a trebuit să adaug altele pe care ori le inventam ori le şterpeleam de ici, de colo, aşa cum făceai matale cu povestirile despre Domnişoara din Tacna, nu, Mamae?

Îi închide ochii şi o sărută pe frunte. Pe când se îndepărtează încet spre un colţ al scenei, cade

CORTINA